

III

RIIGIKOGU PROTOKOLLIDE LISAD.

IV ISTUNGJÄRK.

3. oktoobrist 1927. a. — 16. detsembrini 1927. a.

Lisa nr. 1.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUSE PÕHIMÄÄRUS.

1. Riigi põlevkivitööstuse eesmärk ja õigused.

§ 1. Riigi põlevkivitööstuse ülesandeks on põlevkivilademetega igakülgne kasutamine.

§ 2. Riigi põlevkivitööstus võib avada põlevkivi saamiseks kaevandusi, korraldada põlevkivi müügilasaatmist toorel ja ümbertöötatud kujul, asutada õli destilleerimise ja fraktsioneerimise vabrikuid ja võtta ette kõiki talitusi, mis põlevkivi ja tema saaduste kasutamiseks tarvilikud.

Riigi põlevkivitööstusele tarvilikud maad antakse temale Vabariigi Valitsuse sellekohastel korraldustel, ühistel alustel erakontsessionääridega.

§ 3. Riigi põlevkivitööstusel on juriidilise isiku õigused, ja tema on rahaliselt iseseisev ettevõtte. Tema valitsemine, asjaajamine ja kontroll ei käi riigiasutuste kohta maksvate seaduste alla, vaid sünnib käesoleva põhimääruse alusel.

Riigi põlevkivitööstusel on oma pitsat riigi vapiga ja pealkirjaga „Riigi põlevkivitööstus“.

§ 4. Riigi ja kogukondlike maksude, samuti tehnilise järelevalve ja töökaitsesuhetes allub riigi põlevkivitööstus eraettevõtete kohta maksvatele seadustele ja määrustele.

Eraisikute kirjavahetus riigi põlevkivitööstusega on tempelmaksust vaba.

§ 5. Riigi põlevkivitööstus nõuab ja kostab kohtu ees varanduslikkudes asjades määruste põhjal, mis on ette nähtud Tsiviilkohutupidamise seaduse §§ 1282 kuni 1296, kusjuures säärase asjade kohta on maksev ka Tsiviilkohutupidamise seaduse § 1289-a. märkus.

Hangete ja töövõtete suhtes, mis riigi põlevkivitööstus täidab riigiasutustele, allub tema riigi hangete ja töövõtete seaduse eeskirjadele.

II. Riigi põlevkivitööstuse kapitalid.

§ 6. Riigi põlevkivitööstusel on järgmised kapitalid:

- a) põhikapital,
- b) tagavarakapital,
- c) ettevõtte laiendamise kapital.

§ 7. Riigi põlevkivitööstuse põhikapitaliks on kakssada viiskümmend miljonit marka, mis saadud riigikassast puhtas rahas ja teistelt riigiasutustelt kinnis- ja vallasvaras.

§ 8. Juhtivate puudujääkide katmiseks asutatakse riigi põlevkivitööstuse tagavarakapital, milleks iga-aastasest puhaskasust 10% arvatakse.

Tagavarakapitali ülemmäär määratakse kindlaks Vabariigi Valitsuse poolt kaubandus- ja rahaministri ettepanekul. Tagavarakapitali tuleb hoida riigi väärtpaberites või teistes väärtustes Vabariigi Valitsuse sellekohaste juhtnõu järgi. Tagavarakapitali tarvitamine võib sündida ainult Vabariigi Valitsuse otsuste põhjal.

Ettevõtte laiendamise kapitali hoidmise ja kasutamise juhtnõu annab Vabariigi Valitsus.

Riigi põlevkivitööstuse jooksvad summad hoitakse Eesti pangas.

§ 9. Riigi põlevkivitööstusel on õigus kaubandus- ja rahaministrite heakskiitmisel laene teha ja obligatsioone välja anda; tarbekorral võib ta selleks oma varandust pantida, kuid ainult Vabariigi Valitsuse looga.

III. Riigi põlevkivitööstuse juhtimine.

§ 10. Riigi põlevkivitööstust juhib ja valitseb juhatus, mis koosneb kolmest direktorist.

Direktorid määrab ametisse ja vabastab ametist Vabariigi Valitsus, kaubandus- ja tööstusministri ettepanekul.

Juhatus asukoha määrab kindlaks Vabariigi Valitsus.

§ 11. Riigi põlevkivitööstuse arvepidajaks on pearaamatupidaja ja üksikute tööstusharude juhatajateks vastavad juhatajad. Teiste tarvilikkude teenijate koosseisu määrab kindlaks juhatus, riigi põlevkivitööstuse nõukogu poolt kinnitatud juhtnõu järgi.

§ 12. Pearaamatupidaja ja üksikute tööstusharude juhatajad määratakse ja vabastatakse teenistusest juhatus ettepanekul riigi põlevkivitööstuse nõukogu poolt, kes ka neile palgad määrab.

Teised teenijad ja töölised palgatakse ja vabastatakse teenistusest eelarve piires juhatus poolt, kes neile ka palga määrab nõukogu poolt kinnitatud juhtnõu järgi.

§ 13. Kõik eelmistes paragrahvides (§§ 10 ja 11) tähendatud riigi põlevkivitööstuse teenijad ei loeta riigiteenistuses seisvateks. Kuid nendel on pensionisaamise õigus ühesugusel alusel riigiteenijatega.

Kõik riigi põlevkivitööstuse teenijad vastutavad süütegude eest nendele ametlikult usaldatud varade hoidmise ja valitsemise alal ühesugusel alusel riigiteenistuses olevate isikutega.

Vabariigi Valitsus võib direktoritelt tarbekorral ka tagatise sissemaksu nõuda.

§ 14. Juhatus on riigi põlevkivitööstuse seaduslikuks esitajaks ja tema huvide ja varanduste kaitsjaks. Ta ajab selle asju ise ehk volinikkude kaudu kohtutes ja kõigis riigi- ja erasutustes ja eraisikutega.

Juhatus ajab asju käesoleva põhimääruse ja riigi põlevkivitööstuse nõukogu poolt antud instruksioonide järele; instruksioonid kinnitab kaubandus-tööstusministri esildusel Vabariigi Valitsus.

§ 15. Juhatus ülesandeks on eriti:

a) tööstuse üldine tegevuskavade ja iga-aastaste tulude ja kulude eelarvete, samuti ka iga-aastaste aruannete kokkuseadmine;

b) üksikute tööstusharude ja ettevõtete juhatajatele instruksioonide ja volituste andmine ja nende tegevuse juhtimine ja järelvalvamine;

c) lepingute tegemine riigi põlevkivitööstuse nimel, kui nende üksuse summa ei ulata üle kolme miljoni marga — iseseisvalt, vastasel korral peale kinnitamist nõukogu poolt;

d) nõukogu otsuste täitmine.

§ 16. Nõukogu võib direktorit, kes tema peale pandud kohustusi korralikult ei täida, kaubandus-tööstusministri kaudu Vabariigi Valitsusele teenistusest vabastamiseks ette panna.

Korratu asjaajamise puhul on ka kaubandus-tööstusministril õigus direktorid Vabariigi Valitsusele teenistusest vabastamiseks ette panna.

§ 17. Riigi põlevkivitööstuse üldiseks juhtijaks ja tegevuse järele valvajaks on riigi põlevkivitööstuse nõukogu.

§ 18. Nõukogus on viis liiget, kes kaubandus-tööstusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt kolmeks aastaks ametisse kinnitatakse. Nõukogu liikmed valivad oma keskel igaks aastaks esimehe ja selle asetäitja.

Iga aasta lahkub nõukogust kaks liiget, alguses loosi läbi, pärast ametivanaduse järgi. Lahkunud nõukogu liikmete asemele kinnitatakse ametisse uued liikmed, kusjuures lahkunuid võib uuesti ette panna.

Uute liikmete ametisse kinnitamisel määratakse ka kindlaks igaihe ametivanadus.

Kui keegi nõukogu liikmetest oma ametkohuste täitmisel riigi põlevkivitööstuses saadud teateid kurjasti tarvitab või kolmest järgnevast koosolekust ilma mõjuva põhjuseta osa ei võta, siis on nõukogul kaubandus-tööstusministri kaudu või ministril oma algatusel õigus teda ametist tagandamiseks Vabariigi Valitsusele ette panna.

§ 19. Nõukogu koosolekuid peetakse tarviduse järgi, vähemalt kord kuus.

Päevakord ja koosoleku kutsed saadetakse nõukogu liikmetele ja juhatusele esimehe poolt kätte vähemalt kolm päeva enne koosolekut. Samal tähtajal tuleb nõukogu koosolekut ka kaubandus-tööstusministrile ja riigikontrolörile teatada.

§ 20. Nõukogu koosolekud on otsusvõimised, kui peale esimehe ehk tema abi veel kaks liiget koosolekust osa võtavad.

Otsustatakse liht häälteenamusega.

Nõukogu koosolekutel on direktoritel sõnaõigus.

§ 21. Nõukogu liikmeid ei loeta riigiametnikkudeks.

Nõukogu liikmete tasu, sõidu- ning päevarahad makstakse riigi põlevkivitööstuse summast, Vabariigi Valitsuse poolt määratud suuruses.

§ 22. Nõukogu läbivaatamisele ja heakskiitmisele kuuluvad eriti:

a) iga-aastane tööstuse tegevuskava ja kulude ja tulude eelarve;

b) uute kaevanduste avamise kavad ja plaanid;

c) vabrikute ehitamine ja nende sisseadete muretsemine;

d) kinnisvara omandamine, võõrandamine ja pantimine ning ehitustööde kavad;

e) laenu tegemise ja võlakohustuste väljandmise otsustamine;

f) lepingute kinnitamine, mille üksuse summa üle kolme miljoni marga ulatab;

g) iga-aastase tegevuse, tulude ja kulude aruanne;

h) amortisatsiooni protsendi kindlaksmääramine;

i) instruksioonide andmine.

§ 23. Nõukogu koosolekute üle peetakse protokoll, mis kõigi osavõtjate poolt alla kirjutatakse. Ei ole mõni nõukogu liige enamuse poolt tehtud otsusega rahul, siis on temal õigus nõuda oma eriarvamise protokollimist.

Nõukogu protokollid saadetakse kahe päeva jooksul kaubandus-tööstusministrile. Ei tule kaubandus-tööstusministrilt nelja päeva jooksul mingit vastulauset nõukogu otsuste vastu, siis astuvad need, välja arvatud § 22. p. p. a, d, ja e all tähendatud küsimuste kohta vastuvõetud otsused otsekohe jõesse, vastasel korral tulevad need küsimused, mille vastu protesteeritud, nõukogus uuesti arutusele. Ei ole kaubandus-tööstusminister ka nõukogu uue otsusega rahul, siis annab tema asja Vabariigi Valitsusele lõplikuks otsustamiseks.

Iga-aastase riigi põlevkivitööstuse tegevuskava ja tulude ja kulude eelarve, samuti ka § 22. p. d põhjal vastuvõetud otsused esitab kaubandus-tööstusminister Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. § 22. p. e põhjal vastu-

võetud otsused esitab juhatus kaubandus-tööstusministrile ja rahaministrile heakskiitmiseks.

§ 24. Riigi põlevkivitööstuse kõrgem juhtimine allub Vabariigi Valitsusele.

Eriti kuulub temale:

a) riigi põlevkivitööstuse iga-aastase tegevuskava ning kulude ja tulude eelarve, samuti ka iga-aastase tegevuse, tulude ja kulude aruande kinnitamine;

b) direktorite määramine ja ametist vabastamine, samuti ka nende palkade määramine;

c) juhatuse instruksioonide kinnitamine;

d) riigi põlevkivitööstusele tarvilikkude maa-alade andmine;

e) varanduste pantimiseks loaandmine;

f) tagavarakapitali tarvitamise otsustamine;

g) ettevõtte laiendamise, kapitali hoidmise ja kasutamise juhtnõuude andmine;

h) nõukogu liikmete ametisse kinnitamine ja ametist tagandamine ning nende tasu, sõidu- ja päevarahade suuruse määramine;

i) kinnisvara omandamise, võõrandamise ja pantimise ning ehitustööde kavade kinnitamine;

k) kaubandus-tööstusministri mitterõusolekul nõukogu otsusega asja lõplik otsustamine;

l) puhaskasu jaotamine;

m) kõigi teiste küsimuste otsustamine, mis ei kuulu direktori ja nõukogu võimkonda.

IV. Aruandmine, järelvalve ja puhaskasu jaotus.

§ 25. Iga aasta kohta seab riigi põlevkivitööstuse juhatus täieliku tegevusaruande kokku tööstusliku arvepidamise nõuete kohaselt ja esitab selle riigi põlevkivitööstuse nõukogule läbivaatamiseks.

Nõukogu saadab aruande hiljemalt 1. aprilliks ühes oma otsusega kaubandus-tööstusministrile, kes selle oma heaksarvamisega Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks ette paneb. Samaks tähtajaks esitatakse aastaaruanne ühes tõendavate dokumentidega riigikontrolörile, kes oma otsuse aruande kohta hiljemalt kahe kuu jooksul Vabariigi Valitsusele teada annab.

§ 26. Riigi põlevkivitööstuse aruandeaasta algab 1. jaanuariga ja lõpeb 31. detsembriga.

§ 27. Aruande järgi kindlakstehtud puhaskasu jaotatakse kaubandus-tööstusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal peale aruande kinnitamist järgmiselt:

a) 10% tagavarakapitaliks,

b) 50% ettevõtte laiendamise kapitaliks,

c) 30% riigikassa sissetulekuks,

d) 5% riigi põlevkivitööstuse direktoritele, nõukogu liikmetele ja tööstuse vastutavatele ametnikkudele eritasuks;

e) 5% tööliste olukorra parandamiseks.

§ 28. Riigi põlevkivitööstuse iga-aastased aruanded avaldatakse „Riigi Teatajas“.

§ 29. Kaubandus-tööstusministril ja riigikontrolöril on õigus riigi põlevkivitööstuse nõukogu koosolekust isiklikult või oma esitajate kaudu sõnaõigusega osa võtta. Samuti on nendel õigus määrata asjatundjaid ja revidente riigi põlevkivitööstuse üksikute tegevusharude kui ka kogu asjaajamise faktiliseks revideerimiseks ja kontrollimiseks.

Asjatundjate ja revidentide arvamised ja otsused antakse riigi põlevkivitööstuse direktorile ja nõukogule teada ja esitatakse ühes direktori ja nõukogu seletustega kaubandus-tööstusministri kaudu Vabariigi Valitsusele teadmiseks ja otsustamiseks.

Riigi põlevkivitööstuse tegevus ei käi riigikontrolli eelkontrolli alla.

V. Ettevõtte lõpetamine ja kestus.

§ 30. Riigi põlevkivitööstus lõpetatakse seadusandlikul teel, kusjuures selle likvideerimise kord kindlaks määratakse.

VI.

§ 31. Käesoleva seaduse maksamahakkamisega kaotab maksvuse „Riigi põlevkivitööstuse põhimäärus“ (Riigi Teataja“ nr. 83 — 1922. a.).

Endise põhimääruse § 5. ettenähtud põhikapitali tagasimaksud 1923., 1924. ja 1925. a. eest, kokku 15 miljonit marka arvatakse tööstuse laiendamise kapitali juurde.

SELETUSKIRI.

Riigikogu poolt 19. juunil 1922. a. vastu võetud Riigi põlevkivitööstuse põhimääruse tegevuse esimestel aastatel tulid ilmsiks mõned selgusetud või koguni teineteisele vasturääkivad määrused, kuna teised määrused osutusid ebapraktilisteks, või neid oli koguni võimata täita.

Selgusetu oli näiteks § 2. ütetus, et põlevkivitööstusele tarvilikud maa-alad antakse „üldistel kontsessioonide kohta kindlaksmääratud alustel“. Samuti määras § 23. mitme kapitali asutamise, aga peale puuduliku § 7-da pole nende kapitalide edaspidise saatuse kohta midagi öeldud.

Vastolu tuli ilmsiks §§ 3. ja 10. (ühelt poolt) ja § 11. (teiselt poolt) vahel, kus ühelt poolt põlevkivitööstuse ametnikud riigiteenijateks arvati, aga teiselt poolt nende palga-

määrad ja teised tasud tööstuse juhatuse määrata jäeti.

Tööstuse normaalsele arenemisele osutus mittedoodsaks juhatuse liikmete alaline asukoht Tallinnas, eemal kaevandustest ja tehastest.

Põhikapitali tagasimaksu nõue (vana põhimääruste § 5) sai täidetud küll paberil, aga tegelikult oli alati operatsioonikapitali puudus nõnda suur, et kordagi sarnast tagasimaksu ei teostatud.

Sama laadi puudused tulid ilmsiks ka riigi turbatööstuses, mille põhimäärus põlevkivitööstuse põhimäärusega ühtlane. Nende puuduste tõttu võeti üles 2-ses Riigikogus selle põhimääruse muutmise küsimus. Sellejuures eeldati, et samalaadilised muudatused ühtlasi ka riigi põlevkivitööstuse põhimäärustes maksmata panna tulevad, sest mõlemad on ühelaadilised riigi tööstused.

Ligemal asjaga tutvunemisel tuldi Riigikogu rahaasjanduse komisjonis otsusele, et otstarbekohasem on muudatusi, mis õige mitmes paragrahvis ette võtta tarvis, läbi viia terve uue põhimääruse näol, mis vana asemele peab astuma.

Sarnane riigi turbatööstuse uue põhimääruse kava on nüüd jõudnud Riigikogu üldkoguni. Nõnda on praegu täpsemalt teada need muudatus-ettepanekud, mida soovib Riigikogu rahaasjanduse komisjon. Arvesse võttes neid soove ja seisukohti, mis ühel või teisel puhul võetud riiklikkude tööstuste asjus, võis ka riigi põlevkivitööstuse põhimäärustele anda siin esitatava kindla kuju.

Põhimääruste üksikute paragrahvide kohta on järgmist öelda:

§ 2. „Üldisi kontsessioonide kohta kindlaksmääratud aluseid“ pole olemas. See tüme lause parem asendada — Vabariigi Valitsusele õiguse jätmisega maid anda — nõnda, nagu see seni tehtud.

§ 4. Välja minnes põhimõttest, et riiklikud ettevõtted ei pea olema asetatud eesõigustatud seisukorda, mis raskendab eraettevõtetele nendega võistelda, ja kokkukõlas Vabariigi Valitsuse otsusega 15. dets. 1926. a. tulevad riigi ettevõtted eraettevõtetele ühtlaselt maksustada.

§ 7. Eraettevõtetes jääb põhikapital alaliseks ettevõttesse, ja seda ei või kujutada laenatud summana, mis laenajale tagasi maksta tuleb. Selle juba fikseeritud ja tööstusesse mahutatud põhikapitali kujunemise allikad tulevad siia ainult üldsõnades ära tähendada.

§ 8. tuleb täiendada märkusega, et tööstuse laiendamise kapitali hoidmise ja kasutamise määrused Vabariigi Valitsuse poolt antakse. Seaduses seda korda ette näha ei saa, sest tööstuse väljaarenemise ajal peab

sega kapitali teisiti tarvitama, kui siis, kui tööstus suuremat laiendamist enam ei tarvita.

§ 9. Et põlevkivitööstus asjata ja ülemäära võlakohustustega ei saaks koormatud, selleks tuleb üles seada nõue, et sarnaste kohustuste enese peale võtmine ainult kaubandus- ja rahaministri nõusolekul võib sündida. On sellejuures varanduste pantimine tarvilik, tuleb Vabariigi Valitsuse nõusolekul saavutada.

§ 10. Juhatare asukoha määramine võiks jääda Vabariigi Valitsuse hooleks, võib olla, et tulevikus kohasem on juhatuse asukohaks Kohtla valida.

§ 13. Kui riigi turba- (ja põlevkivi-) tööstuse ametnikke, ka direktoreid, arvata riigiteenijateks, siis jätkuksid praegused alalised arusaamatused, mis tekivad vastolust põhimääruste §§ 3. ja 10. p. 2-ga. Pealegi on soovitatav, et neid ametnikke kergemalt kui riigiteenijaid võiks lahti lasta, kui nad kohased ei leita olema. Igatahes juba eriline palgamääramise viis ei luba neid isikuid riigiteenijateks arvata, kellele palgad seadusandlikul teel määratakse. Nii saaks põhimõte läbi viidud, et riigi põlevkivitööstuses üldse riigiametnikke teenistuses ei ole. Kuid direktorite vastutus peab võimalikult suur olema, sest nende õieti või valesti talitamisest olenevad suured varanduslikud kasud või kahjud riigile.

§ 23. Puhaskasu jaotuse juures on tarvis tööstuse laienemisele rõhku panna ja vähemalt pool puhaskasust selleks otstarbeks määrata. Seda silmas pidades peab vähendama seda osa puhaskasust, mis tantjeemina tööstuse juhtidele ja tööliste määratakse (vanas põhimääruses à 7,5%; uues kavas 5%).

Lisa nr. 2.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

riigi põlevkivitööstuse põhimäärusele.

Rahaasjanduse komisjon esineb riigi põlevkivitööstuse põhimääruses järgmiste parandus-ettepanekutega:

1) Vabariigi Valitsuse täiendava ettepaneku põhjal suurendas komisjon riigi põlevkivitööstuse põhikapitali ühe miljoni krooni võrra.

2) §§ 9. ja 22. p. 4. kustutati kinnisvara pantimise õigus põhjustel, et kinnisvara võib pantida ainult sellekohase seaduse põhjal.

3) § 10. kustutati kaks direktorit põhjendusega, et üks direktor jõuab küllalt riigi põlevkivitööstust juhtida ja valitseda.

4) §§ 11. ja 12. ühendati põhjendusega, et riigi põlevkivitööstuse koosseisu kindlaksmääramiseks ei ole kaht paragrahvi tarvis. Osa paragrahvist paigutati § 14. p. 2.

5) § 13. lõpust kustutati lõpulõige põhjendusega, et ei ole hädalist vajadust direktorilt tagatismaksu nõuda.

6) § 16. kustutati põhjendusega, et ei ole otstarbekohane anda nõukogule direktori vabastamise ettepaneku algatamise õigust.

7) § 21. võeti juurde lõpulõige, mis selgitab seda korda, kuidas riigi põlevkivitööstus omale kinnisvara omandada ja ehitusekapitali soetada võib.

8) § 22. kustutati Vabariigi Valitsuse õiguste loetlus põhjendusega, et see on teistes paragrahvides ette nähtud.

Teised parandused on redaktsioonilised. Muus osas ühines rahaasjanduse komisjon Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seletuskirjaga.

Lisa nr. 3.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

VÄLJAMAALASTE MAHAJÄÄNUD VARANDUSTE KORRALDAMISE SEADUS.

§ 1. Kinnisvarad ühes nende päraldistega, mis kuuluvad omandusena või kruntrendi või põlise rendi alusel isikutele, kes ei ole Eesti vabariigi kodanikud ja viimase viie aasta jooksul Eestist ära on olnud või kui neil tähendatud aja jooksul ei ole Eestis olnud alalist elukohta, võetakse põllutööstusministeeriumi valitsemisele vastavalt kõigi omaniku, kruntrentniku või põlise rentniku õigustega, kui

a) need varandused seisavad kasutamata või kui neid kasutavad isikud, kes ei ole õigustatud, või

b) kui neile varandustele on määratud hooldaja Balti tsiviilseadustiku § 517. alusel, ning

c) kui omanik, kruntrentnik või põline rentnik ei ilmu Eestisse kuue kuu jooksul, käesoleva seaduse jõusseastumisest arvates, oma kinnisvara kasutamiseks või ei määra alaliselt Eestis asuvat volinikku või valitsejat, või ei tee seadusepärast lepingut kinnisvara kasutamise või võõrandamise kohta.

See määrus ei käi nende juhtumiste kohta, kui Eestis alaliselt elab omaniku, obrokpidaja või põlise rentniku abikaasa ehk sugulane otsetõusvas või alanevas joones.

§ 2. Eelmise paragrahvi määruste alla käib ka neis kinnisvarades leiduv samade omanikude või rentnikkude päralt olev vallasvara.

§ 3. Selle seaduse põhjal põllutööstusministeeriumi valitsemisele võetud varandused kasutatakse riigi varanduste valitsemise korras. Nende müük sünnib enampakkumise teel.

§ 4. Varanduse kasutamisest või müügil saadud summadest kaetakse kõigepealt riigile ja omavalitsusele võlgnevad maksud, varanduse eest hoolitsemisest tekkinud kulud ning maksud, samuti B. E. Õ. § 4148. ettenähtud kahjud. Ülejäänud summad lähevad jaotamisele võlauskujate vahel sellekohaste seaduste põhjal. Järelejäänud summad antakse hoiule Eesti panka kuni omaniku või tema seaduslikkude pärijate ilmumiseni.

§ 5. Need, kes seni valitsenud või kasutanud selles seaduses nimetatud varandusi ilma volituseta või teise juriidilise aluseta, kohustuvad põllutööstusministeeriumile tema nõudmisel aruannet esitama kõige aja eest, mil varandus nende kasutamisel või valitsemisel olnud.

§ 6. Omaniku, obrokpidaja või põlise rentniku ilmumisel ei anta varandust, kuisee veel põllutööstusministeeriumi valitsemisel, enne tagasi, kui kõik riigi maksud ja kulud, samuti ka muud avalikud maksud, tasutud saavad kas varandusest saadud tuludest või omaniku poolt. Kui sarnane varandus on põllutööstusministeeriumi poolt rendile antud, siis lõpeb rendileping aasta pärast selle järele, kui ilmunud omanik on nõudmise avaldanud riigilt varanduse tagasisaamiseks.

§ 7. Kui omanik või tema õiguste pärija ei ilmu 10 aasta jooksul selle seaduse avaldamise päevast arvates, läheb varandus või tema müügist ehk tuludest saadud summa riigi omanduseks. Sellest erandina jäävad maksuma vastavatel oludel Balti tsiviilõiguse §§ 1965—1970, Liivimaa talurahva seaduse § 1003 ja Eestimaa talurahva seaduse § 1148.

§ 8. Kõik kelle käes on ilma juriidilise aluseta § 1. nimetatud varandusi, kohustuvad neist varandustest politsei kaudu või otse teel teatama põllutööstusministeeriumile kolme kuu jooksul selle seaduse avaldamise päevast arvates.

SELETUSKIRI.

Sõja ja revolutsiooni ning neile järgnevate sündmuste tõttu on paljud isikud, kes Eestist pärit ei olnud, kuid tema praeguse territooriumiga varanduslikult ühel või teisel viisil seotud olid, teadmata kadunud või surnud või viibivad väljaspool Eestit, ilma et nende üle kohal andmeid oleks, kuna nende varandused on Eestis kas koguni valveta ja lohakile jää-

nud või on sattunud isikute kätte, kellel nende varanduste peale mingit õigust ei ole. Sarnaseid varandusi leidub mitmel pool Eestis linnades ja maal, iseäranis aga suurel hulgal Narva-Jõesuus. Suure väärtusega suvemajad on järelevalveta jäänud ja kõdunevad, või kuigi neid kasutab mõni isik, kelle kätte nad juhtumisi sattunud (näiteks majas elav kojamees), ei tehta mingisugust remonti, ja lagunemine kestab edasi. Üldmajanduslikust seisukohast ei või riik nende varanduste saatuse suhtes ükskõikseks jääda, samuti ei ole soovitatav, et hulk kinnisvaru oleks juriidiliselt sarnases seisukorras, mis neid kõrvaldab harilikust tsiviil läbikäimisest. Sellepärast tuleb nende varanduste saatus korraldada seadusandlikul teel, mis neid jälle tsiviil läbikäivusse tagasi tooks ja varandusi edaspidisest hävinemisest päästaks. Seda teed on tarvitatud Soomes. Eduskond on 5. sept. 1924. a. seaduse andnud välismaalaste Soomes oleva valveta jäänud varanduste kohta, mille järgi sarnased varandused võetakse nende seadusevastastelt pidajatelt riigi kätte alalhoidmiseks või müümiseks.

Mahajäetud kinnisvara, kuhu hooned ehitatud, võis olla äraolija kasutusel kas omanduseõiguse, obroki või põlise rendi alusel; lühikeseajaline rent ei või arvesse tulla, kuna sel juhtumisel maa lähemal ajal omanikule tagasi läheb. Kui niisugune äraolev omanik, obropidaja või põline rentnik ei ole viie aasta jooksul oma varandusest niipalju huvitatud olnud, et temale valitseja või volinik määrata, siis peab arvama, et tema kas surnud on või tal huvi puudub selle varanduse kohta, ja riik on õigustatud vahele astuma, et varandused ei hävineks ja üldsuse huvi ei kannataks. Tegelik elu on näidanud, et kohtu poolt hooldajate määramine sarnasele mahajäetud varandusele sugugi ei lahenda küsimust ja ei ole otstarbekohane. Varandused on lagunened ja nõuavad summasid, mida hooldajatel ei ole, sest tulu varandustest nende praeguses seisukorras on väike või puudub koguni, võib aga oletada, et veel järelejäänud tulud lähevad hooldajate tasuks. Esitatav seaduseelnõu tahab tabada ka teisi sarnaseid äraolevate välismaalaste varandusi, kellele hooldajaid ei ole määratud, ja milliseid kasutavad mitteõigustatud isikud, ja nagu tegelik elu näitab, mõnda tulu saavad, kuid varanduse alalhoidmiseks midagi ette ei võta, sest see nõuab suuremaid summasid, mis ei ole mitteseadusliku pidaja huvides, on juhtumisi, kus teada, et omanik on surnud, kuid kojamees valitseb maja ja saab sissetulekuid volituse põhjal 1917. aastast, mitte kellelegi sellest aru andes.

Järgmised eelnõu määrused käsivad toimetusi ülevõetud varandustega talitamise suhtes. Riik kas võtab varandused oma valitsemisele või müüb nad edasi, mille juures igatahes varanduse väärtus või tulud hoitakse alal õigele omanikule või tema pärijatele (§ 4) ja kreditoridele.

Ei või õigeks pidada, et mitteseaduslikud varanduste kasutajad omandaksid varanduse tulud tervelt, ilma kellelegi aru andmata või õigele omanikule õigel määral tasumata, sellepärast peab valitsusele õigus jääma, õigusliku aluseta rikastunud isikult aruannet nõuda saadud summade kohta ja nende väljaandmist üldisel alusel.

Lisa nr. 4.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

VÄLJAMAALASTE MAHAJÄÄNUD VARANDUSTE KORRALDAMISE SEADUS.

§ 1. Kohtu poolt Balti tsiviilseadustiku § 517. alusel hooldamisele võetud kinnisvarad ühes nende päraldistega ja vallasvaraga, mis kuuluvad omandusena või kruntrendi või põlise rendi alusel isikutele, kes ei ole Eesti vabariigi kodanikud ja Eestist üle viie aasta ära on olnud, või kui neil tähendatud aja jooksul ei ole Eestis olnud alalist elukohta, määratakse müügile vastava rahukogu juures (Tsiviilkohtupidamise sead. § 1865) linna või valla vaestelastekohtu ettepanekul kui omanik, kruntrentnik või põline rentnik või tema õigusjärglane ei ilmu Eestisse kuue kuu jooksul, käesoleva seaduse jõusseastumisest arvates, ja ei nõua tagasi hooldamisele võetud varandust.

§ 2. Müügiloa andmisel võib rahukogu määrata tingimusi müügi aja ja korralduse kohta, selleks, et ühel ajal korraga palju varandusi müügile ei tuleks, mis hindu alla suruks.

§ 3. Kui müük teostatud lõpetatakse ka hooldamine ja müügist kõikide võlgade, makside ja kulude tasumise järele ülejäänud summad antakse hoiule Eesti panka.

§ 4. Kui omanik või tema õiguste pärija ei ilmu 10 aasta jooksul arvates varanduse hooldamisele määramisest, läheb hoiuleantud summa kohaliku linna-, alevi-, või vallaomavalitsuse omanduseks.

SELETUSKIRI.

Sõja ja revolutsiooni ning neile järgnevate sündmuste tõttu on paljud isikud, kes Eestist

pärit ei olnud, kuid tema praeguse territooriumiga varanduslikult ühel või teisel viisil seotud olid, teadmata kadunud või surnud või viibivad väljaspool Eestit, ilma et nende üle kohal andmeid oleks, kuna nende varandused on Eestis kas koguni valveta ja lohakile jäänud või on sattunud isikute kätte, kellel nende varanduste peale mingit õigust ei ole, kuna osa varanduste jaoks on kohtu poolt hooldajad määratud. Sarnaseid varandusi leidub mitmel pool Eesti linnades ja maal, iseäranis aga suurel hulgal Narva-Jõesuus. Suure väärtusega suvemajad kõdunevad, või kuigi neid kasutab mõni isik, kelle kätte nad juhtumisi sattunud (näiteks, majas elav kojamees), või hooldaja, ei tehta mingisugust remonti, sest tarvilikud summad puuduvad, ja lagunemine kestab edasi. Üldmajanduslikust seisukohast ei või riik nende varanduste saatuse suhtes ükskõikseks jääda, samuti ei ole soovitatav, et hulk kinnisvaru oleks juriidiliselt sarnases seisukorras, mis neid kõrvaldab harilikust tsiviil läbikäidavusest. Sellepärast tuleb nende varanduste korraldamiseks seadusandlikku teed tarvitada, mis neid jälle tsiviil läbikäidavusesse tagasi tooks ja varandusi edaspidisest hävinemisest päästaks. Seda teed on tarvitatud Soomes. Eduskond on 5. sept. 1924. a. seaduse andnud välismaalaste Soomes oleva valveta jäänud varanduste kohta, mille järgi sarnased varandused võetakse nende seadusevastastelt pidajatelt riigi kätte alalhoidmiseks või müümiseks.

Mahajäetud kinnisvara, kuhu hooned ehitatud, võis olla äraolija kasutusel kas omanduseõiguse, obroki või põlise rendi alusel; lühikeseajaline rent ei või arvesse tulla, kuna sel juhtumisel maa lähemal ajal omanikule tagasi läheb. Kui niisugune äraolev omanik, obrokpidaja või põline rentnik ei ole viie aasta jooksul oma varandusest niipalju huvitatud olnud, et temale valitsejat või volinikku määrata, siis peab arvama, et tema kas surnud on või tal huvi puudub selle varanduse kohta, ja riik on õigustatud vahele astuma, et varandused ei hävineks ja üldsuse huvi ei kannataks. Tegelik elu on näidanud, et kohtu poolt hooldajate määramine sarnasele mahajäetud varandusele sugugi ei lahenda küsimust. Varandused on lagunened ja nõuavad summasid, mida hooldajatel ei ole, sest tulu varandustest nende praeguses seisukorras on väike või puudub koguni, võib aga oletada, et veel järelejäänud tulud lähevad hooldajate tasuks.

Vastavalt Riigikogu üldkomisjoni soovile (v. protokoll 10. dets. 1926. a.) on endine eelnõu ümber töötatud komisjoni soovide kohaselt, nii et kõik seesugused varandused kohtulikule hooldamisele võetaks ja müügile

määrataks. Nagu siseministeeriumi aktist näha, on üks osa varandusi juba hooldamisele võetud, teise osa kohta teeb ministeerium vastava korralduse, kui kõik andmed kogutud.

Hoolekande all oleva varanduse likvideerimine peab sündima vastavate seaduste kohaselt, selle tõttu on ümbertöötatud eelnõusse paigutatud ainult mõned erandid, näiteks müügile määramise kohta j. n. e.

Lisa nr. 5.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

välismaalaste mahajäänud varanduste korraldamise seadusele.

Riigikogu üldkomisjon esitab Riigikogule välismaalaste mahajäänud varanduste korraldamise seaduseelnõu, ühinedes üldiselt Vabariigi Valitsuse motiividega. Üldkomisjon on omalt poolt täiendanud eelnõu § 1-st ses mõttes, et oleks võimalik käesoleva seaduse alusel korraldada mitte ainult neid mahajäänud varandusi, millistele hooldajad juba määratud, vaid ka neid, kus hooldajad edaspidi määratakse. See loeti tarvilikuks põhjusel, et on õige rohkesti sarnaseid mahajäänud varandusi, millistel hooldajad veel puuduvad. Edasi on täiendatud § 2-st, fikseerides viimases varanduste müügi korda üksikasjalikumalt, kui valitsuse eelnõus oli ette nähtud.

Tähendatud parandustega esitab üldkomisjon eelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 6.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EESTI-POOLA VAHELISE KAUBA- JA LAEVANDUSLEPINGU JA TEMA LÕPUPROTOKOLLI KINNITAMISE SEADUS.

§ 1. Eesti-Poola vaheline kauba- ja laevandusleping ja selle lõpuprotokoll, alla kirjutatud Tallinnas 19. veebruaril 1927. aastal, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Lepingu, tema lõpuprotokoll ja lepingu kohta käivate nootide prantsuskeelne tekst eestikeelse tõlkega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

SELETUSKIRI.

Eesti-Poola kaubalepingu sõlmimise läbi-
rääkimised alustati Poola valitsuse algatusel

juba 1923. a., kuid kuigi lepingu üldosa kohta võrdlemisi lühikese aja jooksul kokku lepiti, ei saavutatud seda lepingu terviku suhtes enne käesoleva aasta veebruari keskpaika, mil (19. II 1927) võimalus avanes lepingule alla kirjutada. Kuigi lepingule alla kirjutati, oli siiski tarvis enne selle esitamist Riigikogul lahendada veel mõned allpool lähemalt käsitatud küsimused, mis seotud Poolas maksva sisseveo kitsenduse süsteemiga. Et ka neis küsimustes kokkulepe saavutatud, ei peaks nüüd lepingu kinnitamiseks takistusi olema.

Enne lepingu teksti üksikasjalikule vaatlemisele asumist tuleb tähendada, et ta üldjoontes vastab Eesti poolt varem sõlmitud kaubalepingutele, välja arvatud osa, mis käib n. n. reservatsioonide kohta. Et just see osa enda peale üldist tähelepanu on tõmmanud, arvan otstarbekohaseks sellel eriti ja kohe algul peatuda.

On teada, et nõndanimetatud enamsoodustuse klausel harva täiesti piiramata kujul rahvusvahelistes lepingutes ette tuleb ja et seda võib piirata kas oluliselt või territoriaalselt. Kui Eesti, sõlmides Nõukogude Venega rahulepingu, viimasesse sisse võttis enamsoodustuse klauseli, siis oli viimane kitsendatud objekti mõttes — sest ta käis ainult lepingus eriti loetletud küsimuste kohta — ning ka territoriaalselt — sest lepingus nähti ette, et enamsoodustuse klauseli mõjust erandatakse need soodustused, mis kumbki lepinguosaline annab kolmandale temaga tolli- või mõnes muus liidus olevale maale (Eesti-Vene rahulepingu, lisa art. XVI juurde). Seda vormelit korrati täpselt Eesti-Soome vahelises 29. X 1921. a. sõlmitud kaubalepingus, kus samuti ainult need soodustused erandatud, mis kumbki lepinguosaline annab kolmandale temaga tolli- või mõnes muus liidus olevale maale. See reservatsioon ei paistnud aga küllaldasena, sest kuigi Balti riikidel soov oli oma majanduslikke suhteid võimalikult tihedalt korraldada, oli siiski raske arvata, et see kohe tolliunioni näol võiks teostuda, ja paistis tõenäolisena, et selleks teatav kesktee tuleb valida, tee, mida tollest ajast nimetati kaubalepingute sõlmimiseks kaugema ulatusega kui enamsoodustus. Selleks aga oli tarvis peale tolliunioniga seotud maade ette näha reservatsioonid, mis käiksid otsekohe Balti riikide — s. o. Läti, Leedu ja Soome kohta. Mis puutub Venesse, siis on teada, et Vene-Soome rahulepingu sõlmimise ajast kasutas Soome õigust oma saadusi Venesse tollita sisse vedada, missugune õigus Eesti-Vene rahulepingu põhjal ka Eestile osaks langes. Kui 1922. a. Vene üles ütles Vene-Soome rahulepingu sellekohase artikli (32 p. 7), siis ühel ajal

Soomega kaotas ka Eesti kõnealoleva soodustuse. Loomulikult tekkis arvamine, et võib olla võiks endise statuse tagasi võtta, kuid siis oli ka tarvilik ette näha, et soodustuste nõutamine kutsub välja vastusoodustuse andmise tarviduse. Et seda võimaldada, oligi tarvis ka Vene reserveeritud maade hulka sisse võtta. See andiski põhjuse peale n. n. Balti klauseli ka n. n. Vene klausel Eesti poolt sõlmitavatesse lepingutesse sisse võtta, ning alates Eesti-Ungari kaubalepingu sõlmimisest — mis oli esimene leping pärast Vene-Soome rahulepingu ar. 32. p. 7. ülesütlemist, käis see vormel alati Soome, Läti, Leedu ja N. S. V. Liidu kohta. Siinjuures võib tähendada, et kui see klausel alguses alati üldist iseloomu kandis, erandades enamsoodustuse mõjust kõik neile riikidele antavad soodustused, oli ta Inglismaaga ja Ameerika Ühisriikidega sõlmitud kaubalepingutes juba piiratud, kuna enamsoodustuse mõjust erandati N. Venele ja Balti riikidele antud soodustused esimesel juhtumisel ainult siis, kui nad nende riikide kaupade sisse- ja väljaveo kohta käivad, teisel juhtumisel siis, kui nad Eesti ja loetletud riikide kaubandusse puutuvad. Asjaolu, et kõnealolevaid reservatsioone 1925. a. 23. XII saadik oluliselt piirati, ei ole tähtsusetu, sest see võib olla tõenduseks, et n. n. Balti ja Vene klausel ulatuse poolest muutmistele alluvad. Ühtlasi olgu tähendatud, et see oluline piiramine oli ette võetud Eesti poolt osalt selle tõttu, et pärast Läti-Inglise kaubalepingu sõlmimist 1924. a., kus meie liitriigi poolt vastuvõetavaks tunnustati reservatsioonide objekti suhtes piiramine, oli meil juba raskendatud Inglismaaga lepingut sõlmides reservatsioone täielikus ulatuses läbi viia.

Kui neid asjaolusid arvesse võtta, siis ei ole reservatsioonide vormuleerimise muutmise asjaolul sugugi nii suur tähtsus, nagu see temale mõnelt poolt soovitakse anda eeldusel, et see klausel nii või teisiti puudutaks eelpool nimetatud riike, ja et ta täielikult kaupade sisse- ning väljaveo tingimuste, eriti aga tollimaksude kohta käib.

Kui nüüd sellest seisukohast Eesti-Poola kaubalepingu vastavad eeskirjad vaatlusele võtta (art. 8 p. p. d ja e, kui ka selle artikli kohta käiva lõpuprotokolli II osa), siis on näha, et selles on erandatud enamsoodustuse klauseli mõjust igasugused sisse- ja väljaveoga ühendatud tolli- ja teised soodustused, mis on antud Eesti poolt Soomele ja Lätile (p. d), niisama kui ka Leedule (p. c). Kui viimase kohta reservatsioon vastastikune, siis ei ole Eestil minu arvates võimalik keelduda, lubada Poolale oma naaberriigi suhtes reservatsiooni

teha, pealegi siis, kui Eesti esineb suuremaulatuslikkude reservatsioonidega, mis teist lepinguosalist õigustavad omalt poolt ka territoriaalseid kitsendusi ette nägema. Nii võiks öelda, et Balti klausel Eesti-Poola lepingusse täielikult mahutatud.

Mis puutub N. S. V. Liidu klauselisse, siis peitus siin lepingu sõlmimise pearaskus. Selle aktepteerimise vastu tõi Poola rea motiive, mille hulgast kõige kaaluvam oli see, et Poola tähtsamad väljaveoartiklid Eestisse on teravili, suhkur ja naftasaadused — kõik kaubad, mille väljaveost N. S. V. Liit samuti huvitatud. Kuna praegu võimata ette näha, misuguseks kujuneksid N. S. V. Liidule Eesti poolt antavad soodustused, siis oleks, eelmist arvesse võttes, Poolal võimata neist loobuda enne, kui nende iseloom ja ulatus Poolale teada pole. Et Eesti omalt poolt võimalikuks ei arvanud N. S. V. Liidu klauselist loobuda, siis lepiti kokku, et Eesti-Poola vahelisele lepingule antakse ajutise lepingu iseloom, mille väljenduseks on eriliselt lühike ülesütlemise aeg — kaks kuud, välja arvatud lepingu esimene aasta. Teiseks võeti lepingu lisaprotokolli lisaklausel (II osa), mis pühendatud Eesti poolt N. S. V. Liidule antavate soodustuste küsimusele. Kuigi see klausel väljendati bilateraalses vormis, siiski ei muuda see asjaolu klauseli tähenduses sisuliselt vähematki, kuna selle tähelepanelik analüüs näitab selgesti, et tegelikult võivad selle klauseli alla tulla ainult Eesti poolt N. S. V. Liidule antavad soodustused. Viimaste andmise puhul Eesti poolt jätab Poola omale õiguse nende suhtes Eestiga eraldi kokku leppida, ja kui sarnast kokkulepet ei saavutata, siis kaotab — pärast kahekuulise etteütlemise aja möödumist — ka Eesti-Poola kaubaleping oma maksvuse.

Nagu ettetoodust näha, ei puudu Eesti-Poola kaubalepingus N. S. V. Liidu klausel sisuliselt, olgugi et sellele teine vorm ja iseloom antud. Kuid klauseli vormi muutmine ei tähenda veel sugugi sellest klauselist loobumist, ja Eesti on ka edaspidi vaba N. S. V. Liidule erilisi soodustusi andma, nagu ta seda oli enne Eesti-Poola lepingu sõlmimist.

Üle minnes Eesti-Poola kaubalepingu üksikasjalikule kirjeldamisele tuleb tähendada, et lepingu tekst vastab üldiselt meie poolt varem sõlmitud kaubalepingutele. Nii kindlustab lepingu esimene artikkel kummagi riigi kodanikkudele enamsoodustuse õiguse kõiges, mis puutub kaubanduse ja tööstuse asutamisse, sel alal tegutsemisesse, nende juriidilisse seisukorda, nende vallas- ja kinnisvarasse ja üldse nende õigustesse ja huvidesse kaubanduse

ja tööstuse alal tegutsemisel. Sellest põhimõttest näevad järgmised artiklid — 2., 3. ja 4. — ette mõned erandid, kus enamsoodustuse klausel asendatakse rahvusliku käsitlusega. Nii on viimane ette nähtud õiguse suhtes kohtuliku kaitse peale, kuid kahjuks on selle artikli kohta käivas lõpuprotokolli osas siiski eri-reservatsioonid maksuta kohtuliku abiandmise ning „cautio judicatum solvi“ asjus ette nähtud, kuna Poola need küsimused erikokkuleppe näol soovib lahendada. Artikkel 3-as nähakse ette harilikul kujul teise lepinguosalise kodanikkude vabastamine sõjaväeteenistusest ja muudest sellesarnastest kohustustest, kuna viimastega seotud rekviitsioonide ja maksude suhtes on kindlustatud ümberkäimine nagu oma kodanikkudega. Sama rahvuslik käsitlus pannakse maksma igasuguste isiku ja vara kohta käivate maksude suhtes, millest aga Poola soovil on erandatud peatumaksud ja politsei vormaliteetide täitmisega seotud maksud. Järgmine artikkel on pühendatud aktsiaseltside status küsimustele. Esimene neist näeb, peale aktsiaseltside juriidilise tunnustamise, ette nende õiguse, kokkukõlas vastava riigi seadustega seal osakonde avada, missugune õigus siiski kindlustus-, rahandus- ja üldkasuliku iseloomuga seltside suhtes tavaliselt kitsendatud. Maksustamise suhtes on aktsiaseltsidele kindlustatud rahvuslik käsitlus. Sellele lisaks määrab art. 6. niihästi kodanikkude kui ka aktsiaseltside maksustamise suhtes, et maksustamisele võib tulla ainult see aktiiv, mis tegelikult maksustamise riigis vastaval isikul olemas, või see tulu, mis ta selles riigis saanud — põhimõtte, mis meie maksvatele seadustele vastab. Neile kodanikkude ja aktsiaseltside kohta käivatele eeskirjadele järgnevad eeskirjad kaupade maksustamise ja liikumise kohta. Nii näeb art. 7. n. n. sisemiste, kaupade pealt võetavate maksude kohta ette enamsoodustuse põhimõtte, millega möödunud aasta algusest on asendatud enne ses suhtes meie poolt vastuvõetud rahvusliku käsitluse põhimõtte sihiga, sel alal meile suuremat vabadust tagasi saada. Järgmine artikkel 8. käsitleb kaupade sisse- ja väljaveo küsimust, mille kohta on üldiselt maksma pandud enamsoodustuse põhimõtte mõne lepingus eriti loetletud erandiga. Nende hulgas on eeskätt mõned tavaliselt ettenähtavad erandid, nagu piirikaubanduse kohta või riikide kohta, millega lepinguosaline tolliunionis, ja siis järgnevad erireservatsioonid, mille kohta eelpool sõna juba võeti. Ühenduses selle artikliga tuleb peatuda praegu Poolas sisseveo kohta maksvatel kitsendustel, kui ka Eesti-Poola väliskaubanduse ilmel. Mis puutub viimasesse,

siis on teada, et ta Eesti seisukohalt on väga passiivne, nagu seda alljärgnevast võib näha.

Sissevedu Poolast. Väljavedu Poolale.
Tuhandetes markades.

1924	79.756.—	500.—
1925	158.643.—	5.793.—
1926	992.500.—	16.241.—

Nagu näha, ei mängi Poola väljaveos Eestist praegu veel mingit osa, kuna Eestisse sissevedavate riikide hulgas ta möödunud aastal suure tähtsuse on omandanud. Kõige paremini pildistab seda Poolast tuleva sisseveo väärtuse võrdlus üldsisseveo väärtusega. 1925. a. oli see ainult 1,6% ja 1926. a. — 10,4%, nii et ainult sissevedu Saksamaalt, Inglismaalt ja Ameerika Ühisriikidest oli sel aastal Poola omast suurem.

Millega on see ülisuur passiivsus seletatav? Kui võtta Poolast tuleva sisseveo üksikasjalikumad andmed, siis on näha, et Poolast on eeskätt sisse veetud kaupu, mis Eestisse tollita sisse lastakse, nagu teravili (rukis Emk. 469.827.000, nisu 24.943.000, oder 32.126.000, kaer 18.952.000 — kokku Emk 545.848.000), või jälle kaubad, mille kohta Eestis päritolu peale vaatamata ühesugune toll, nagu suhkur (297.092.000), kivisüsi (22.270.000), petrooleum (30.589.000), bensiin (20.778.000) ning määrdeõlid (10.915.000).

Kui need mõlemad grupid kokku võtta, siis selgub, et teiste siin nimetatud kaupade peale langeb ainult umbes Mk. 65.000.000 või 7% Poola väljaveost Eestisse. Järelikult oli Poolamaal võimalik ka ilma kaubalepinguta Eesti turule pääseda, sest Eestis maksavad ainult mõne kauba kohta differentsiaal-tollid. Kaupade suhtes aga, kus sarnased differentsiaal-tollid Eestis maksavad, on ka Poola sissevedu Eestisse täiesti tähtsusetu olnud.

Mis puutub Eestisse, siis oli Eesti sissevedu Poolasse kitsendatud kahte viisi. Esiteks maksab Poolas praegu õige vali sisseveo piiramise süsteem. Peaaegu kõike kaupe, välja arvatud vaid üksikud, (nende hulgas võiksid Eestit huvitada puuvillane ja linane lõng ja telefoniaparaadid) võib Poolasse sisse vedada ainult erilubade põhjal, mis loomulikult parema meelega anti nende riikide kaupadele, kellel Poolaga kaubalepingud juba sõlmitud. Sellepärast võiks kaubalepingu sõlmimine kahtlemata edukalt mõjuda Eesti väljaveo kasvamisele Poolasse, ja et seda võimalust omale kindlustada, oli tarvis lepingus puudutada ka sisseveolubade andmise küsimust. Et Poolas maksva süsteemi järgi kontingendid iga aasta kohta ette määratakse ning nad seega muutmistele alluvad, polnud Poolal võimalik kontin-

gentide küsimust otsekohe lepingusse mahutada, mille tõttu jõuti viimati ses mõttes kokkuleppele, et ühel ajal lepingu allakirjutamisega võttis Poola valitsus oma peale Eesti valitsuse suhtes kohustuse, Eesti valitsuse palvetele kontingentide asjus vastu tulla. Ühtlasi astuti samme kontingentide kindlustamiseks 1927. a. peale. Viimaste tagajärgedena on Eestil praegu lubatud sisse vedada:

Jalanõusid	5 tonni
Puuvillast riidet	120 „
Nahku ja nahkasju	500 „
Pianiinosid	22 „
Klavereid	10 „
Kalakonserve	100 „
Kala värsket	550 „
Kala suitsetatud	550 „
Spordiartikleid	30 „
Aeroplanide osi (suuski)	30 „

Nagu eelpool öeldud, on meil peale selle võimalik Poolasse vedada puuvillast ja linast lõnga ja telefoniaparaate, mille sissevedu Poolasse ei allu erikitsendustele.

Sellega võiks arvata, et kaubalepingu sõlmimisega see takistus kõrvaldatud ja juba praegu võib tähele panna Eesti eksportööride elavamat huvi Poola turu vastu. Kuid kui mõne kauba suhtes juba praegu võimalik nende väljaveole asuda, siis on see teiste kohta veel raskendatud enamsoodustuse klauseli puudumise tõttu. Nii on loomulik, et nende uute väljaveo võimaluste ärakasutamine võib takistamata sündida ainult siis, kui leping juba maksev. Tarvidus selles on nüüd veel suurem, sest 26. augustil 1927. a. anti Poolamaal välja uus määrus, mille põhjal kõiki sisseveotolle kõrgendatakse 100% võrra nende kaupade suhtes, mille päritolu riigid Poolamaa suhtes differentsiaal-tariife tarvitavad. See määrus hakkab maksma 26. detsembril 1927. a. Kui Eesti-Poola kaubaleping seks ajaks jõusse ei peaks astuma, siis võiks see asjaolu küll ebasoodsalt mõjuda praeguse tärgava kaubavahetuse peale. Seepärast oleks soovitatav, et veel enne 26. detsembrit s. a. kaubalepingu vastavad kinnitamise vorminõuded täidetak.

Art. 8-s ettenähtud reservatsioonide küsimust on juba eelpool käsitatud.

Mis puutub lepingu järgnevasse osadesse, siis vastavad nad mõtte poolest Eesti poolt enne sõlmitud lepingutele, mille tõttu võiks piirduda ainult peatumisega neil artiklitel, mis eriseloomu kannavad. See on esiteks art. 20., kus eriti alla kriipsutatud rahvusliku käsitluse kindlustamine kõiges, mis puutub töökaitse ja kinnitamisesse haiguse või õnnetuse korral — eeskiri, mis sisuliselt Eesti

kaubalepingutes ette tulnud, olgugi et ainult ühes ja nimelt Eesti-Läti tolli- ja majanduse-unioni kohta käivas eellepingus. Järgmisena tuleb tähendada art. 24., mis tingitud Poola-Danzigi erilisest vahekorrast, kusjuures tuleb alla kriipsutada, et selle artikli teisest lõikest järgneb, et vabalinn Danzig, niipalju kui see sisse- ja väljaveo küsimustesse puutub, on samuti kui Poola seotud käesoleva lepingu eeskirjadega.

Mööda minnes lepingu lõpueeskirjadest, mille kohta eelpool osalt juba peatatud, tuleb öelda, et üldiselt Poola kaubaleping ei pane Eesti peale uusi, maksvatest lepingutest kaugemaleminevaid kohustusi, ja et tema kinnitamine võiks ainult soodustada Eesti-Poola vahelist kaubavahetust. Selles mõttes oleks lepingu kinnitamise seaduseelnõu vastuvõtmine kahtlemata soovitatav.

Lisa nr. 7.

Väliskomisjoni

SELETUSKIRI

Eesti-Poola vahelise kauba- ja laevanduslepingu ja tema lõpuprotokolli kinnitamise seadusele.

Eesti-Poola vaheline kauba- ja laevandusleping pakub tõsist huvi, sest ta loob õigusliku aluse, millel mõlema maa majanduslikud suhted takistamata võiksid areneda vastastikkuse vaimus. Praegusel ajal on kaubanduslik läbikäimine Eesti ja Poola vahel meie riigi seisukohalt täiesti passiivne. Sissevedu Poolast on üle 5 korra suurem meie saaduste väljaveost Poolasse. Ometi on viimasel ajal sellepoolest paranemist tunda, et meie väljavedu Poolasse järjekindlalt tõuseb.

On kindel, et kui meie väljaveol kaovad takistused kaubalepingu sõlmimise tagajärjel, siis võtab meie väljavedu Poolasse palju suuremat hoogu.

Teisest küljest on sisseveos Poolast esikohal teravili ja jahu, suhkur j. t., mis meile tollita sisse tulevad. Nende ainete sissevoolu ei takista seega kaubalepingu puudumine mõlema maa vahel.

Sellevastu muutuks meie väljavedu Poolasse edaspidi raskemaks, kui meie kaubalepinguga endile võimalust ei loo oma tooteid Poolas valitseva litsents-süsteemi nõuete kohaselt kontingenteerimisele viia.

Edasi on meil tulevikus Eesti-Poola kaubavahetuse soodsamat arenemist oodata ka selle poolest, et meie põllumajanduse valmistusvõime kasvamisega Poolast tulev hulk loomu-

likult tagasi peab minema. Siis alaneb iseenesest ka Poola toodete sisseveo ülekaal meie väljaveoga võrreldes.

Nõnda ei ole põhjendatud väide, nagu ei pakuks meile Eesti-Poola kaubalepingu sõlmimine küllaldast huvi võrreldes Poolaga, kelle toodete sissevedu Eestisse võrdlemisi suur.

Kõige selle peale vaadates ühineb väliskomisjon Vabariigi Valitsuse seletuskirja väidetega ja esitab Eesti-Poola vahelise kauba- ja laevanduslepingu ühes lõpuprotokolliga Riigikogule kinnitamiseks.

Lisa nr. 8.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EESTI KULTUURKAPITALI SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Riigikogu poolt 5. veebruaril 1925. a. vastuvõetud Eesti kultuurkapitali seaduse („R. T.“ nr. 27/28 — 1925. a.) § 14., 15. ja 16. muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 14. Kultuurkapitali üldiseks valitsemiseks asutatakse kultuurkapitali nõukogu, mille moodustavad: haridusminister — esimehena ja liikmetena rahaminister ja põllutöominister, 3 Riigikogu liiget Riigikogu valimisel ja 3 tuntud kultuuritegelast Vabariigi Valitsuse nimetusel. Kultuurkapitali nõukogu liikmed ei või olla sihtkapitali valitsuse liikmeteks. Seletuste andmiseks võib kultuurkapitali nõukogu oma koosolekule kutsuda sihtkapitalide esitajaid; samuti võib üksikute küsimuste selgitamiseks erikomisjone moodustada nii oma liikmete hulgast kui ka väljaspool nõukogu seisvatest asjatundjatest isikutest.

§ 15. Kõik sihtkapitalid esitavad oma eelarved ühes tarvilikkude seletustega ja põhjendustega kultuurkapitali nõukogule, kes eelarved ja nende puhul avaldatud protestid läbi vaatab, selgitab toetussummade vajalikkust, teeb neis omalt poolt tarvilikud parandused ja muudatused ja esitab eelarve Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks.

§ 16. Kultuurkapitali sissetulekutest läheb 50% sihtkapitalide kasuks, kuna 50% Vabariigi Valitsuse käsutusse jääb, mida ta tarvitab ära kuulates kultuurkapitali nõukogu ettepanekuid ja sooviavaldusi.

Esimene osa tarvitatakse sihtkapitalide kitsamate ja otsekoheste erialade toetamiseks,

teine osa — selle seaduse § 1. ettenähtud üldkultuuriliste ülesannete täitmiseks, eeskätt aga selle paragrahvi p. a. ja b. nimetatud ülesanneteks ja teaduslikkudeks uurimisteks kõikidel meie maal ja rahvast puutuvatel aladel.

Viimasest osast tasutakse ka kultuurkapitali asjaajamise ja valitsemise üldkulud.

SELETUSKIRI.

On selgunud, et kultuurkapitali summade kasutamine ei sünni ikka otstarbekohaselt. Selle nähtuse põhjuseks osutub kindla kultuurpoliitilise sihtjoone puudumine nende summade kasutamisel, eriti aga asjaolu, et nii sihtkapitalide valitsustes kui ka kultuurkapitali nõukogus on suurel määral summade jagajad ise ka saajad, seega isikud, kes küsimusi küllalt objektiivselt otsustada ei saa.

Nimetatud väärnähtusi tahab kõrvaldada käesolev seaduseelnõu. Jättes puutumata alles endised sihtkapitalid, nende koosseisu ning funktsioonid, ei taha seaduseelnõu kaotada üksikute erialade autonoomsust, paneb neid aga suurema reguleeriva kontrolli alla kultuurkapitali nõukogu poolt, kui seda senine seadus tegi. Selleks muudab ta kultuurkapitali nõukogu oma funktsioonide ja koosseisu poolest erapooletuks, kõrgemaks instantsiks, kes ühes Vabariigi Valitsusega juhib kultuurkapitali summade kasutamist täies ulatuses.

Kui erapooletu instants on temas esitatud asutused ja isikud, kes otsekohe summade jagamisest huvitatud ei ole, kuid siiski meie kultuurpoliitika juhtimisele lähedal seisavad, s. o. Vabariigi Valitsus, Riigikogu ja tuntud kultuuritegelased.

Kui kõrgemal instantsil on tal õigus muudatusi ja parandusi teha sihtkapitalide poolt esitatud eelarvetes. Samuti on õigus esitada ettepanekuid ja sooviavaldusi kultuurkapitali selle osa kohta, mis Vabariigi Valitsuse käsutusse jääb (50%). Sellest osast on võimalik täiendada üksikute sihtkapitalide eelarveid, kui üldkultuuriliste ülesannete täitmine seda nõuab. Eeskätt tarvitatakse aga seda osa suuremate üldkultuuriliste asutuste ja ettevõtete toetamiseks ning teaduslikkudeks uurimisteks.

Mõlemi osade eelarved lähevad Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks.

Lisa nr. 9.

Hariduskomisjoni

SELETUSKIRI

Eesti kultuurkapitali seaduse muutmise seadusele.

Hariduskomisjon ühines Vabariigi Valitsuse poolt esitatud motiividega Eesti kultuurkapitali seaduse muutmise seaduse vajaduse põhjendamiseks: seniste väärnähtuste kõrvaldamine, kindla kultuurpoliitilise sihtjoone saavutamine, põhimõtte läbiviimine, et summade saajad ei või ise olla ka jagajad, kultuurkapitali nõukogu peab koosseisult muutuma erapooletuks, kõrgemaks instantsiks, kes ühes Vabariigi Valitsusega juhib kultuurkapitali summade kasutamist täies ulatuses, sihtkapitalide valitsuse koosseis ja funktsioonid on endised, üksikute erialade autonoomsust ei kaotata, 50% kultuurkapitalist jääb Vabariigi Valitsuse käsutusse.

Hariduskomisjon muutis, välja minnes otstarbekohasuse põhimõttest, § 14. esimese lause, võttes kultuurkapitali nõukogu liikmeiks: 1) peale haridusministri, kui esimehe „kaks ministrit või nende asemikud“, kuna Vabariigi Valitsuse eelnõus seisib „rahaminister ja põllutööminister“, 2) kolme Riigikogu liikme asemel neli Riigikogu liiget, kusjuures hariduskomisjon otsustas eriliselt tähendada seaduse muutmise seletuskirjas, et „üks neljast Riigikogu liikmest oleks vähemusrahvuste esindaja“.

Lisa nr. 10.

Hariduskomisjoni

SELETUSKIRI

Eesti kultuurkapitali seaduse muutmise seadusele.

Riigikogu otsustas 11. novembril s. a. katkestada § 14. arutamisel seaduseelnõu II lugemise ja anda § 14. uuele arutamisele hariduskomisjoni.

Hariduskomisjoni enamus ühines põhimõttelikult sel puhul J. Tõnissoni ja O. Liigandi poolt Riigikogus ja J. Vestholmi poolt komisjonis avaldatud mõttega, et kultuuritegelaste arv kultuurkapitali nõukogus tuleks suurendada ja ministrite arv vähendada. Komisjon muutis vastavalt sellele § 14.

Komisjon esitab sealjuures variantidena ettepanekuid:

1) kultuurkapitali nõukogus on ainult üks minister, nimelt „haridusminister esimehena“ ja

2) peale haridusministri — esimehena — on liikmena veel üks minister.

Kultuuritegelaste arv tõsteti 3 pealt 4 peale. Riigikogu liikmete arvuks jäi 4, kusjuures jäi maksma komisjoni endine otsus: seaduse seletuskirjas tuleb fikseerida, et „üks neljast Riigikogu liikmest oleks vähemusrahvuste esindaja“.

Komisjon täiendas § 14. veel kolme muudatusega:

1) Lause: „Kultuurkapitali nõukogu liikmed ei või olla sihtkapitali valitsuse liikmed“ kustutati: komisjon leidis siin Vabariigi Valitsuse vabaduse ja kultuuritegelaste valiku ebaotstarbekohase kitsenduse.

2) Kustutatud lause asemele pandi lause: „Kultuuritegelased nimetatakse 3 aasta peale“, kuna maksva seaduse järgi sihtkapitalide esindajad, kes nüüd nõukogust välja langeksid, valiti 2 aasta peale. Kultuuritegelase uus valimine 3 aasta möödumisel on võimalik, ilma et see seaduse tekstis eriliselt fikseeritaks.

3) § 14-le lisati juurde uus lõige: „Kultuurkapitali nõukogu töötab Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud kodukorra alusel.“

Lisa nr. 11.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

DEPOSIITIDE PAIGUTAMISE JA VÄÄRTPAPERITE TAGAVARAKAPITALI ASUTAMISE JA TÄRVIKUMISE SEADUS.

§ 1. Deposiidid, mis seisavad Eesti pangas ja tema osakondades üksikute riigiasutuste ja -teenijate nimel, kantakse Riigikogu poolt 3. mail 1927. a. vastuvõetud Eesti Panga põhikirja („R.T.“ nr. 48 — 1927. a.) maksamahakkamise päeval Eesti pangas vastavate riigiasutuste ja -teenijate arvetelt riigikassa arvele.

§ 2. Rahaministrile antakse õigus:

a) omandada Vabariigi Valitsuse poolt antud juhtnõõride alusel ja ära kuulates riigi majandusnõukogu arvamist rahaliste deposiitide arvel Eesti hüpoteekasutuste pantkirju ja võlakohustusi kui ka riigi poolt garanteeritud väärtpabereid ja pantkirju kuni 80% rahaliste deposiitide summast, kusjuures riigi poolt garanteerimata Eesti hüpoteekasutuste pantkirjade ja võlakohustuste omandamise väärtus ei või tõusta üle 15% rahaliste deposiitide summast; ja

b) müüa päevakursiga deposiitide arvel olevaid väärtpabereid tingimusel, et ostumüügi läbi tekkinud kahjud üldiselt ei ületaks ostu-müügi läbi tekkinud kasusid.

§ 3. Riigikassa juurde asutatakse väärtpaberite tagavarakapital, mis moodustub riigikassa arvetel olevate väärtpaberite ostu ja müügi kursivahedest.

§ 4. Kahjud, mis tekivad väärtpaberite ostu-müügi operatsioonidest, kaetakse väärtpaberite tagavarakapitalist.

§ 5. Kui tagavarakapitali summa on riigi eelarve-aasta lõpuks peale § 4. kahjude katmist tõusnud üle 10% rahaliste deposiitide summast, siis kantakse üle 10% ulatuv osa, samuti riigikassa arvetel olevatelt väärtpaberitelt saadavad intressid riigituludesse.

SELETUSKIRI.

Renteide tegevuse lõpetamise ja nende ülesannete Eesti pangale üleandmise seaduse § 4 põhjal (R. T. nr. 67 — 1922) deposiidid, mis seni seisid üksikute riigiasutuste ja -teenijate nimel, läksid Eesti panga kätte. Et Eesti pank, üle minnes uue põhikirja alusele, muutub emissiooni keskpangaks eraettevõtte iseloomuga (R. T. nr. 48 — 1927) ja kuna deposiitide eest vastutab ikkagi riik (resp. riigikassa), siis on õigem deposiidid pidada Eesti pangas riigikassa arvel.

Uue Eesti Panga põhikirja § 52. p. 5. põhjal (R. T. nr. 48 — 1927) pole pangal õigust maksta intresse riigi arvetelt. Et aga deposiitide hoidmine nii väärtustes kui ka rahas nõuab üldiselt ikkagi teatud kulusid, siis tuleks küll rahaministrile anda õigus rahalisi deposiite paigutada väärtpaberitesse (kuni 80%) riigi majandusnõukogu heakskiitmisel, eriti neisse, mis oma odava protsendi tõttu küllalt turgu ei leia (Eesti maapanga pantkirjad). Seega oleks võimalik neid vabu summasisid juhtida kasulikkudeks otstarveteks. Rahaliste deposiitide arve seis on seni kõikunud 400 ja 500 miljoni marga ümber.

Ühenduses rahaliste deposiitide paigutamise ja väärtpaberitesse oleks tarvilik asutada väärtpaberite tagavarakapital (§ 3), millest üksikute operatsioonide läbi tekkinud kahje väärtpaberite ostu-müügi alal võiks katta (§ 4), kusjuures aga üldised kahjud ei või ületada üldisi kasusid (§ 2, p. b.).

Lisa nr. 12.

Rahaasjanduse komisjoni
SELETUSKIRI

deposiitide paigutamise seadusele.

Rahaasjanduse komisjon ühines valitsuse seletuskirjas toodud motiividega ning esitab käesoleva seaduseelnõu üksikute redaktsiooniliste parandustega Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 13.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

SEADUS END. EESTIMAA NÄRVI- JA VAIMUHAIGETE EEST HOOLITSEMISE SELTSI VARANDUSTE KOHTA.

§ 1. 27. juulil 1907. a. ja 1. märtsil 1911. a. Eestimaa kubermangu seltside ja ühisuste asjade ametis registreeritud ja Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seaduse („R. T.“ nr. 37 — 1926. a.) põhjal lõppenuks loetud end. Eestimaa närvi- ja vaimuhaigete eest hoolitsemise seltsi (Общество призрения нервно и душевнобольных) likvideerimisel ülejäänud kinnis- ja vallasvara läheb riigi omanduseks ühes kõigi õiguste ja kohustustega, mis nimetatud seltsil olid või olla võisid, ja antakse töö- hoolekandeministeeriumi valitsemisele.

§ 2. Eelmises paragrahvis tähendatud seltsi likvideerimisel ülejäänud vara kasutatakse selle seltsi põhikirjas ettenähtud sihtide teostamiseks.

Nende varanduste kasutamise lähema korra määrab kindlaks Vabariigi Valitsus töö- hoolekandeministri ettepanekul.

§ 3. Siseministri poolt kuni § 1. tähendatud seltsi varanduse kohtulikule hooldamisele võtmiseni määratud varanduse valitsejatele antakse tasu Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seaduse § 3. ettenähtud ulatuses ja korras.

SELETUSKIRI.

I.

Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seaduse (R. T. nr. 37 — 1926) põhjal tuleb end. Eestimaa närvi- ja vaimuhaigete eest hoolitsemise selts, mis tegutses 27. VII 1907. a. ja 1. III 1911. a. registreeritud põhikirjade alusel, lugeda lõppenuks, kuna seltsi varandused kuuluvad sundlikvideerimisele.

Siseministri poolt määratud likvideerimise komisjoni hindamise järgi on likvideeritava seltsil ühes saadaolevate summadega ülejäänud varandusi Mk. 150.980.455.60 väärtuses, kuna seltsi kohustused Mk. 18.293.037.72 (siin hulgas Mk. 18.000.000 suurune võlg töö- hoolekandeministeeriumile) peale tõusevad. Sellega otsustatakse ülejäänud varanduse saatus seadusandlikul teel likvideerimise seaduse § 5. teise lõike lõpuosa alusel.

Varanduste edaspidist kasutamisküsimust arutades jõudis likvideerimise komisjon otsusele, et end. Eestimaa närvi- ja vaimuhaigete eest hoolitsemise seltsi varandused tuleksid tunnustada riigi omaks, ja esines sellekohase ettepanekuga.

Tähele pannes, 1) et Riigikogu poolt 19. juunil 1927. a. vastuvõetud Hoolekande seadus riigi peale paneb eriti laiaulatuslikke kohustusi vaimuhaigete eest hoolitsemise alal ja kohustab ühtlasi töö- hoolekandeministeeriumi (H. S. § 123) vaimuhaigete ravitusasutusi omal kulul asutama, 2) et likvideeritava seltsi ülejäänud varandused moodustab peaaesjalikult Tallinna juures Paldiski maantee ääres asuv vaimuhaigete ravimisasutus „Seevald“, mis ajajooksul ülemaalse tähtsuse omanud, 3) et riigil eelpooltähendatud põhjustel tungiv tarvidus on „Seevaldi“ kasutamiseks vaimuhaigete eest hoolekande korraldamisel, seda enam, et vabariigis teist „Seevaldi“ sarnast vaimuhaigemaja- ravimisasutust, mis riiklikke nõudeid rahuldada suudaks, ei ole, ja 4) et „Seevaldi“ kasutamine tema otstarbele vastavalt võimata on ilma suuremate riiklikkude toetussummade andmiseta — tuleb likvideerimise komisjoni ettepanek vastuvõetavaks tunnustada ja võimaldada töö- hoolekandeministeeriumile vaimuhaigetemaja „Seevaldi“ otstarbekohase kasutamise korraldamist eeldades, et nimetatud vaimuhaigetemaja töö- hoolekandeministeeriumi vahetusse korraldusse andmisega selles haigemajas riigi summade arvel viibivate vaimuhaigete (praegu 85% ümber) ülalpidamise ja ravimise kuludes tähelepandavalt kokku hoida suudetakse.

II.

Enne „Seevaldi“ varandustele kohtu poolt hooldajate määramist valitses seda varandust siseministri poolt määratud likvideerimise komisjon, mille liikmeteks olid: vann. adv. abi härra A. Rei, doktor K. Sibbul ja pangadirektor Kurviits. Komisjon valitses varandust 4. okt. 1922. a. kuni 28. aug. 1923. a., mille järele andis selle üle kohtu poolt määratud hooldajatele. Oma viimsel koosolekul otsustas komisjon siseministrilt oma töö eest tasu paluda.

Kohtu poolt määratud hooldajad on oma tasu kätte saanud, kuna nimetatud varanduste valitsemise komisjonile tasu ei saadud määrata vastava seaduse puudumisel. Kuna ülaltähendatud komisjoni liikmed töötasid valitsusevõimu määramisel, on nad õigustatud tehtud töö eest tasu saama. Oleks õiglane ka neile tasu määrata samas ulatuses ja korras kui hooldajatele, sest sisuliselt täitis siseministri poolt määratud komisjon samu ülesandeid, mis lasusid hooldajate peal, ja komisjoni tegevus läks samuti likvideeritava seltsi varanduse kasuks. Sellepärast on seaduseelnõusse võetud § 3., mille järgi nimetatud komisjoni

liikmetele määratakse tasu Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seaduse korras, s. o. samuti kui hooldajatele.

Lisa nr. 14.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

endise Eestimaa närvi- ja vaimuhaigete eest hoolitsemise seltsi varanduste korraldamise seadusele.

Üldkomisjon on Vabariigi Valitsuse ettepanekust muutmata vastu võtnud §§ 1. ja 2. ning ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirja I osaga.

Üldkomisjon kustutas Vabariigi Valitsuse ettepanekust § 3., kuna see paragrahv oma iseloomult ei sünni käesolevasse eelnõusse.

Lisa nr. 15.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

1927./28. aasta kulude ja tulude lisaeclarve nr. 1.

KULUD.

Korralised kulud.

Riigikontroll.

§ 14. Hoonete remont	90.000.—
§ 40. Kodifikatsioon ja kirjastamine	160.000.—
Riigikontroll	250.000.—

Rahaministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Teenistusetasu	300.000.—
Keskasutus	300.000.—

Peatükk II.

Riigikassa.

§ 1. Teenistusetasu	75.000.—
§ 14. Hoonete remont	60.000.—
Riigikassa	135.000.—

Peatükk III.

Otsekoheste maksude peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 9. Majapidamine	48.000.—
-----------------------------	----------

§ 14. Hoonete remont	50.000.—
§ 90. Segakulud	20.000.—

Otsekoheste maksude peavalitsuse keskasutus 118.000.—

D. Maksujaoskonnad.

§ 9. Majapidamine	268.600.—
-----------------------------	-----------

Maksujaoskonnad 268.600.—

Otsekoheste maksude peavalitsus 386.600.—

Peatükk IV.

Aktiisi peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 2. Ametisõidud	48.000.—
§ 14. Hoonete remont	422.000.—

Aktiisi peavalitsuse keskasutus 470.000.—

C. Piirituse monopol.

§ 9. Majapidamine	19.200.—
§ 14. Hoonete remont	300.000.—

Piirituse monopol 319.200.—

Aktiisi peavalitsus 789.200.—

Rahaministeerium 1.610.800.—

Haridusministeerium.

Peatükk II.

Riigi koolivalitsus.

B. Riigikoolid.

§ 14. Hoonete remont	276.000.—
--------------------------------	-----------

Riigikoolid 276.000.—

Riigi koolivalitsus 276.000.—

Haridusministeerium 276.000.—

Kohtuministeerium.

Peatükk II.

Kohtud.

C. Rahukogud.

§ 9. Majapidamine	7.200.—
§ 12. Vallasvara	63.900.—
§ 14. Hoonete remont	956.700.—
§ 41. Kohtuliku asjaajamise ja abiandmise kulud	2.000.000.—

Rahukogud 3.027.800.—

Kohtud 3.027.800.—

Peatükk III.
Prokuratuur.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate
toetus 200.000.—

Prokuratuur 200.000.—

Peatükk IV.

Vangimajad.

A. Vangimajad.

§ 2. Ametisõidud 50.000.—

§ 9. Majapidamine 3.000.000.—

Vangimajad 3.050.000.—

Vangimajad 3.050.000.—

Kohtuministeerium 6.277.800.—

Siseministeerium.

Peatükk I.

Administratiiv-osakond.

§ 90. Segakulud 50.000.—

Administratiiv-osakond 50.000.—

Peatükk II.

Politseiosakond.

§ 2. Ametisõidud 200.000.—

§ 3. Ametnikkude ja teenijate
toetus 1.000.000.—

§ 8. Kantseleikulud 99.000.—

§ 40. Kodifikatsioon ja kirjas-
tamine 200.000.—

Politseiosakond 1.499.000.—

Peatükk III.

Piirivalve valitsus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate
toetus 500.000.—

§ 11. Veokulud 42.500.—

§ 14. Hoonete remont 150.000.—

Piirivalve valitsus 692.500.—

Siseministeerium 2.241.500.—

Sõjaministeerium.

§ 14. Hoonete remont 500.000.—

§ 60. Sõjalaevade varustus ja
korrashoid 7.500.000.—

Sõjaministeerium 8.000.000.—

Põllutööministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate
toetus 50.000.—

§ 9. Majapidamine 40.000.—

§ 14. Hoonete remont 100.000.—

Keskasutus 190.000.—

Peatükk II.

Maakorralduse ja metsade peava-
litsus.

A. Keskasutus.

§ 9. Majapidamine 579.400.—

Maakorralduse ja metsade pea-
valitsuse keskasutus 579.400.—

B. Asutused kohtadel.

§ 2. Ametisõidud 50.000.—

§ 9. Majapidamine 48.000.—

§ 66. Metsaasjandus 4.000.000.—

Asutused kohtadel 4.098.000.—

Maakorralduse ja metsade pea-
valitsus 4.677.400.—

Põllutööministeerium 4.867.400.—

Teedeministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 73. Teede, sildade ja parvede
korrashoid 17.331.100.—

Keskasutus 17.331.100.—

Peatükk II.

Riigi raudteedevalitsus.

§ 2. Ametisõidud 250.000.—

§ 9. Majapidamine 419.100.—

§ 69. Teede ja raudtee-ehituste
korrashoid 2.821.000.—

§ 71. Abiettevõtete kulud 400.000.—

Riigi raudteedevalitsus 3.890.100.—

Peatükk III.

Posti-telegrahvi-telefoni peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 9. Majapidamine 15.400.—

Posti-telegr.-telef. peavalitsuse
keskasutus 15.400.—

B. Asutused kohtadel.

§ 1. Teenistusetasu	1.000.000.—
Asutused kohtadel	1.000.000.—

Posti-telegr.-telefoni peavalits. 1.015.400.—

Teedeministeerium 22.236.600.—

Välisministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 9. Majapidamine	24.000.—
§ 14. Hoonete remont	200.000.—

Keskasutus 224.000.—

Peatükk II.

Välisesindus.

B. Välisesindused.

§ 9. Majapidamine	266.000.—
Välisesindused	266.000.—
Välisesindus	266.000.—

Välisministeerium 490.000.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk II.

Tervishoiu ja hoolekande valitsus.

A. Keskasutus.

§ 15. Kultuuriline toetus	250.000.—
§ 48. Rahva tervishoid	8.000.000.—
§ 89. Riiklik hoolekanne	3.000.000.—

Tervishoiu ja hoolekande valitsuse keskasutus 11.250.000.—

B. Leprosoriumid.

§ 90. Segakulud	41.300.—
Leprosoriumid	41.300.—

C. Tervishoiu asutused.

§ 1. Teenistusetasu	114.000.—
§ 14. Hoonete remont	274.500.—
§ 49. Haigete ülalpidamine	125.300.—

Tervishoiu asutused 613.800.—

D. Lastevarjupaigad.

§ 14. Hoonete remont	361.200.—
Lastevarjupaigad	361.200.—

E. Mitmesugused hoolekandeesutused.

§ 1. Teenistusetasu	220.500.—
§ 2. Ametisõidud	10.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	20.000.—
§ 9. Majapidamine	262.500.—
§ 11. Veokulud	25.000.—
§ 14. Hoonete remont	125.000.—
§ 35. Õppetarbed ja -vahendid	10.000.—
§ 64. Põllumajanduslikud kulud	350.000.—
§ 88. Hoolealuste ülalpidamine	267.000.—

Mitmesugused hoolekandeesutused 1.290.000.—

Tervishoiu ja hoolekande valitsus 13.456.300.—

Peatükk III.

Töökaitse- ja sotsiaalkindlustuse valitsus.

A. Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	30.000.—
--	----------

Töökaitse- ja sotsiaalkindlustuse valitsuse keskasutus 30.000.—

Töökaitse- ja sotsiaalkindlustuse valitsus 30.000.—

Töö-hoolekandeministeerium 13.486.300.—

Riigi võlad.

§ 27. Riigi võlgade ja protsentide tasumine	107.746.500.—
---	---------------

Riigi võlad 107.746.500.—

Korralised kulud 167.482.900.—

Erakorralised kulud.

A. Riigikeskasutuste kulud.

Riigivanem ja riigikantselei.

II jagu.

Peatükk I.

Riigikantselei.

§ 1. Rahaline tasu autasumaa tarvitamise seaduse alusel	1.400.000.—
---	-------------

Riigikantselei 1.400.000.—

Riigivanem ja riigikantselei 1.400.000.—

Kaubandus-tööstusministeerium.

Peatükk II.

Kaubandusosakond.

§ 1. „Kesk-kala“ 1926. a. kah- jude katteks tindikala operatsiooni alal	1.118.600.—
Kaubandusosakond	1.118.600.—

Kaubandus-tööstusminis- teerium	1.118.600.—
------------------------------------	-------------

Kohtuministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Petseri ja Narvataguste maade kinnisvarade kin- nistamine	4.956.000.—
Keskasutus	4.956.000.—

Peatükk II.

Kohtud.

C. Rahukogud.

§ 1. Lihulas rahukohtu jaoks maja ostmine	2.000.000.—
Rahukogud	2.000.000.—
Kohtud	2.000.000.—

Peatükk IV.

Vangimajad.

A. Vangimajad.

§ 3. Haapsalu vangimaja hoo- ne ostmine	89.900.—
Vangimajad	89.900.—
Vangimajad	89.900.—

Kohtuministeerium	7.045.900.—
-------------------	-------------

Sõjaministeerium.

§ 7. Uued ehitused	999.500.—
§ 8. Rannakindlustus	1.340.000.—

Sõjaministeerium	2.339.500.—
------------------	-------------

Põllutöoministeerium.

Peatükk II.

Maakorralduse ja metsade peava-
litsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Maaseadusega võõrandat- ud maadel ingrosseeritud võlgade protsendid ja muud kulud	6.000.000.—
---	-------------

§ 2. Maaseaduse muutmise ja täiendamise seaduse alusel endistele maade omanikkudele tagasianta- vate maade eest ingasseer- itud rentide tagasimaks- miseks	6.000.000.—
--	-------------

§ 4. Uute hoonete ehitamine	500.000.—
-----------------------------	-----------

§ 7. Kinnisvara soetus . . .	58.500.—
------------------------------	----------

Maakorralduse ja metsade pea- valitsuse keskasutus	12.558.500.—
---	--------------

Maakorralduse ja metsade pea- valitsus	12.558.500.—
---	--------------

Põllutöoministeerium	12.558.500.—
----------------------	--------------

Teedeministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 8. Mitmesuguste tööde kor- raldamine	3.979.500.—
Keskasutus	3.979.500.—

Peatükk II.

Riigi raudteedevalitsus.

§ 13. Narva-Kulgu raudteeharu ehitamine	708.000.—
§ 20. Narva silla ehitustööde lõpetamine	1.768.900.—
§ 21. Kahe bensiin-mootor- vaguni muretsemine	10.000.000.—
§ 22. Haapsalu jaama endise veektorustiku ülesvõtmine	1.297.700.—
§ 23. Nõmme jaamas veektorus- tiku mahapanemine	602.300.—
§ 24. Narva jaamas rajakraavi tegemine	500.000.—

Riigi raudteedevalitsus	14.876.900.—
-------------------------	--------------

Peatükk IV.

Mereasjanduse peavalitsus.

§ 8. Sadama valgustuse osali- ne ümberehitus	150.000.—
§ 11. Mitmesugused ehitused sadamates	3.749.900.—

Mereasjanduse peavalitsus	3.899.900.—
---------------------------	-------------

Teedeministeerium	22.756.300.—
-------------------	--------------

Välisministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 2. Kinnisvara muretsemine	3.500.000.—
	<hr/>
Keskasutus	3.500.000.—
	<hr/>
Välisministeerium	3.500.000.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk III.

Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse valitsus.

A. Keskasutus.

§ 2. Tööpuuduse vastu võitlemiseks	5.000.000.—
	<hr/>

Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse valitsuse keskasutus 5.000.000.—

Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse valitsus 5.000.000.—

Töö-hoolekandeministeerium 5.000.000.—

A. Riigikeskasutuste kulud 55.718.800.—

B. Operatsiooni fondid.**Põllutööministeerium.**

Peatükk II.

Maakorralduse ja metsade peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 2. Laen maasaajatele inventari muretsemiseks	1.000.000.—
§ 3. Laen loodusejõude mõjul kannatada saanud maapidajatele seemnevilja muretsemiseks	2.500.000.—
	<hr/>

Maakorralduse ja metsade peavalitsuse keskasutus 3.500.000.—

Maakorralduse ja metsade peavalitsus 3.500.000.—

Põllutööministeerium 3.500.000.—

B. Operatsiooni fondid 3.500.000.—

Erakorralised kulud 59.218.800.—

Kulud 226.701.700.—**Korralised tulud.**

Kaudsed maksud.

Peatükk X.

Tollid.

§ 1. Sisseveotoll	20.000.000.—
	<hr/>
Tollid	20.000.000.—

Peatükk XI.

Aktsiisid.

§ 7. Aktsiis tubakalt	10.000.000.—
	<hr/>
Aktsiisid	10.000.000.—

Kaudsed maksud. 30.000.000.—

Riigi monopolid.

Peatükk XII.

Piirituse monopol.

§ 1. Piirituse ja denaturaadi müük	29.000.000.—
	<hr/>

Piirituse monopolid 29.000.000.—

Riigi monopol 29.000.000.—

Riigi ettevõtted ja varandused.

Peatükk XIII.

Riigi kapitalid.

§ 1. Protsendid fondidelt, laenudelt ja arvetelt	91.215.500.—
	<hr/>

Riigi kapitalid 91.215.500.—

Peatükk XIV.

Maad, hooned, metsad ja veed.

§ 3. Tulud metsadest	20.000.000.—
	<hr/>

Maad, hooned, metsad ja veed 20.000.000.—

Peatükk XV.

Raudteed.

§ 6. Maksud eelmiste aastate eest	25.000.000.—
	<hr/>

Raudteed 25.000.000.—

Peatükk XVII.

Post, telegrahv ja telefon.

§ 1. Postimaks	15.000.000.—
	<hr/>

Post, telegrahv ja telefon 15.000.000.—

Peatükk XVIII.

Mitmesugused riigi ettevõtted.

§ 1. Eesti pank	1.486.200.—
§ 4. Riigi metsatööstus	15.000.000.—

Mitmesugused riigi ettevõtted 16.486.200.—

Riigi ettevõtted ja varandused 167.701.700.—

Korralised tulud 226.701.700.—

Tulud 226.701.700.—

SELETUSKIRI.

Riigi 1927./28. a. kulude algeelarve kokkuseadmine ja kinnitamine, nagu eelmistel aastatelgi, oli juhitud kokkukohi põhimõteteist ning eelarve tasakaalustamise võimalustest. Kuigi käesoleva aasta algeelarves esines uue kuluna riigiteenijate palkade tõstmise krediit Mk. 475.000.000.—, millest eelmiste aastate algeelarvetes figureeris ainult 13. kuupalgale vastav osa, suurenes vaatamata sellele 1927./28. a. algeelarve võrreldes 1926./27. a. algeelarvega ainult Mk. 74,9 miljoni võrra.

Kuna meie majanduseelu siiski teatud määral edeneb ja riigile üksikuid uusi kohustusi juurde tuleb, endised aga vanas suuruses püsivad või isegi veidi suurenevad, siis on satatud paratamatuse ette üksikuid algeelarves lubatud krediite täiendada. Riigi eelarve-seaduse § 50. kohaselt seadis Vabariigi Valitsus 3. augustil s. a. (protokoll nr. 73. p. IV) 1927./28. a. lisaeelarve nr. 1. kokkuseadmise juhtnõuroides nõudmise üles, et üles võetaks summasid ainult otstarveteks, mis on tingitud maksvate seaduste täitmisest, ning sarnaste ülesannete jätkamiseks, kus algeelarves lubatud krediitidest ei jätku.

Maksvate seaduste täitmisest tingitud kulusid, mille katteks on lubatud Vabariigi Valitsuse poolt eelkrediitid riigi eelarve-seaduse § 34. põhjal, arvates nende hulka ka kohtuotsustes väljamõistetud summad, on kolm: Petseri ja Narvataguste maade kinnisvarade kinnistamise seaduse (R. T. nr. 2 — 1927) põhjal asutatud komisjoni kulud Mk. 2.434.100.—, millele täienduseks kuni eelarve-aasta lõpuni küsitakse lisaeelarvega veel Mk. 2.521.900.—, kokku Mk. 4.956.000.—; ühele surnud metsavahi pärijatele väljamõistetud elu- ja kõrvalhoonete väärtuse tasumine — Mk. 58.500.— (kohtu otsus) ja Narva silla ehitamisel vaidlusealuseks jäänud summa väljamaksmine — Mk. 1.768.900.— (kohtu otsus). Sama iseloomuga kuludest (maksvate seaduste täitmine) on kõige suurem rahvasteliidu toetusel tehtud välislaenu osaline tasumine ja intresside maksmine — Mk. 107.748.500.—.

Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse (R. T. nr. 27 — 1927) § 5. p. b järgi on teatud liik riigiteenijaid õigustatud saama tasuta kortereid. Tegelikult ei ole aga riigimajades nii palju vaba ruumi, et kõigile oleks võimalus seadusekohaselt korterit anda, ja sellepärast tuleb puuduvale osale kortereid üürida, kusjuures kulu kuni 20% vastava riigiteenija palgast ulatub. Sarnane kulu esineb kohtuministeeriumi alal (esialgselt Mk. 3.000.000.—).

Rahaliseks tasuks autasumaa tarvitamise seaduse alusel (R. T. nr. 199/200 — 1925) maasaamise õigusest lahtiõelnud vabaduse sõjast osavõtnutele on käesolevas lisaeelarves Mk. 1.400.000.— üles võetud, see on 14 isikule, kellelt on vastavad avaldused riigikantseleis juba saadud.

Suuremaid summasid on tulnud lubada ka põllutöministeeriumile, nimelt: maaseaduse muutmise ja täiendamise seaduse alusel endistele omanikkudele tagasiantavate maade eest inkasseeritud rentide tagasimaksmiseks — Mk. 6.000.000.—, see on sedavõrt, kuivõrt suudetakse tagasimaksmise toimetusi käesoleval aastal läbi vaadata ja otsustada, kuna üldine tagasimaksmisele kuuluv summa, milleks veel pole määratud krediiti, ulatub kuni Mk. 43.000.000.—, ja maaseadusega võõrandatud maalid ingrosseeritud võlgade protsentideks ja muudeks kuludeks Mk. 6.000.000.—, sest on oodata suuremat protsentide tasumise nõuet Liivimaa mõisnikkude krediitseltsi hoolekandelt.

Edasi vääriks tähelepanu krediit, mis läheb peaaesjalikult tööpuuduse vastu võitlemiseks, nimelt Mk. 35.208.000.— Sellest esineb teedeministeeriumi eelarves Mk. 28.168.500.—, sõjaministeeriumi eelarves Mk. 2.039.500.— ja töö-hoolekandeministeeriumi eelarves Mk. 5.000.000.— Võib konstateerida, et suuremat osa tähendatud krediidist püütakse kasutada enam-vähem produktiivselt, juhtides seda ülesannete täitmiseks, mis kuuluvad loetletud ministeeriumide alale; erandlikult võib teostuda töö-hoolekandeministeeriumi käsutada küsitava krediidi kasutamine, mida tuleb anda sinna, kus on häda kõige suurem. Endisega võrreldes on siiski teatud paranemist märkida, kuna siis pearõhku tuli panna töötatööliste arvu vähendamisele, kuid ei saadud küllalt kinni pidada ülesannete tähtsusest ja otstarbekohasusest, kus töötatöölisi kasutati.

Vabariigi Valitsuse otsuste kohaselt on muretsetud kinnisvara majade näol: Lihulas rahukohtu jaoks ja Tallinnas välisministeeriumile, mis on tingitud korralikuma ametiasutuste mahutamise tarbest; lisaeelarves esineb selleks Mk. 5.500.000.—.

Teedeministeeriumile on küsitud krediiti Mk. 10.000.000.— kahe bensiin-mootorvaguni muretsemiseks, mis on tähtis just lisaelarve nr. 1. korras sellepärast, et võimalduks mootorvagunite ehitamist talve jooksul läbi viia, kuna neid võiks järgmisel suvel juba kasutada.

Vabariigi Valitsuse otsuse kohaselt on võetud riigi kanda „Kesk-kala“ kahju 1926. a. tindikala operatsiooni alal Mk. 1.118.600.—, mis on tarvilik üksikute kalameeste ühingute kui ka kalameeste eneste seisukorra päästmiseks ja parandamiseks.

Tunduvalt on tulnud suurendada krediite rahva tervishoiu ja riikliku hoolekande alal, kus algeelarves lubatud krediidid on kas tervelt juba tarvitatud või lõppemisel. Samuti on lisakrediidi tarvidus esile kerkinud kohtuliku asjaajamise ja abiandmise alal, kus kulud on suurenenud eriti pikema kestusega ekspertise tõttu (Mk. 2.000.000.—).

Üksikutele riigiasutustele on tarvis ka remondikrediite, kuna riigimajad kandvamas enamuses vanad ning algeelarves lubatud remondikrediidid täielikult ära kasutatud.

Rahuldamata on jäetud kõik nõudmised, kus on lubatud krediite veel järele, või kus vajaduste rahuldamine vähegi võimaldab edasilükkamist.

Operatsiooni fondide alal on ette nähtud kaks summat: Mk. 1.000.000.— laenuks maa-saajatele inventari muretsemiseks, kuna käesoleval aastal maaga varustatud asunikudest paljud inventari laenu üldse pole saanud, ja Mk. 2.500.000.— laenuks loodusejõudude mõjul kannatada saanud maapidajatele seemnevilja muretsemiseks, mis on tingitud Tartumaal asetleidnud rahekahjust. Kokku suurendatakse kulusid 1927./28. a. lisaelarve nr. 1. eelnõus Mk. 226.701.700.— võrra, mis kujuneb üksikute riigikeskasutuste ja kulude liikide järgi järgmiselt:

Riigikeskasutuse nimetus	Korralised	Erakorralised	Operatsiooni fondid	K o k k u
Riigikantselei	—	1.400.000.—	—	1.400.000.—
Riigikontroll	250.000.—	—	—	250.000.—
Rahaministeerium	1.610.800.—	—	—	1.610.800.—
Kaub.-tööstusminist.	—	1.118.600.—	—	1.118.600.—
Haridusministeerium	276.000.—	—	—	276.000.—
Kohtuministeerium	6.277.800.—	7.045.900.—	—	13.323.700.—
Siseministeerium	2.241.500.—	—	—	2.241.500.—
Sõjaministeerium	8.000.000.—	2.339.500.—	—	10.339.500.—
Põllutöoministeerium	4.867.400.—	12.558.500.—	3.500.000.—	20.925.900.—
Teedeministeerium	22.236.600.—	22.756.300.—	—	44.992.900.—
Välisministeerium	490.000.—	3.500.000.—	—	3.990.000.—
Töö-hoolekandemin.	13.483.300.—	5.000.000.—	—	18.483.300.—
Riigi võlad	107.746.500.—	—	—	107.746.500.—
Kokku	167.482.900.—	55.718.800.—	3.500.000.—	226.701.700.—

Kulud kaetakse korraliste tulude suurendamisega. Tulude suurenemisel on arvestatud vastavate tulude iseloomuga ning majanduslikkude väljavaadetega kui ka 1927./28. a. esimese 4 kuu tegelikkude tuludega. Tulude suurenemine on näidatud neil aladel, kus see on enam-vähem kindel.

Lisa nr. 16.

Eelarve-komisjoni

SELETUSKIRI

1927./28. aasta kulude ja tulude lisaelarve nr. 1-le.

Eelarve-komisjon on 1927./28. aasta kulude ja tulude lisaelarves teinud järgmised muudatused:

1) paigutati riigi raudteedevalitsuse erakorraliste kulude § 22-sest Mk. 347.700.— ümber teedeministeeriumi keskasutuse korraliste kulude § 73. alla, arvesse võttes, et osa Haapsalu jaama endise veetorstiku ülevõtmist sünnib Lelle-Pärnu uue raudtee ehitamise krediidiga, mille tõttu torustiku ülevõtmise kuludest vabaneb Mk. 347.700.—, missuguse summa komisjon teedeministri sellekohasel nõusolekul otstarbekohaseks pidas määrata Pärnu maakonnas Abja-Nuia-Pöögli teosa mäe maha-kaevamiseks lisaelarvesse võetud krediidi täiendamiseks;

2) muudeti riigi raudteedevalitsuse erakorraliste kulude nomenklatuuris § 21. „Bensiin-mootorvagunite muretsemine“ pro „Kahe bensiin-mootorvaguni muretsemine“, jättes va-

baks võimaluse korral rohkem kui kaks bensiin-mootorvagunit muretseda.

Lisa nr. 17.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RIIGIHOIUKASSA SEADUS.

1. Üldised määrused.

§ 1. Riigihoiukassa ülesandeks on raha hoiule võtta intresse kandma ja hoiukapitalidele kindlat ning tulusat mahutust leida.

§ 2. Riigihoiukassa kohustuste eest vastutab riik. Hoiusummasid ei tohi tarvitada riigi väljaminekuteks.

§ 3. Andmed hoiusummade kohta peetakse saladuses, neid avaldatakse ainult hoiusummade omanikkudele, nende pärijatele, isikutele, kellel on hoiusummade kasutamise õigus, ja kohtuvõimudele. Andmete avaldamise korral kõrvalistele isikutele võetakse süüdlased-teenijad vastutusele.

Riigihoiukassas olevad hoiusummad ja väärtpaberid ei kuulu üleskirjutamisele, aresti alla panemisele ega võõrandamisele mingisuguste muude nõudmistele rahuldamiseks kui ainult Tsiviil kohtupidam. sead. § 1083. ettenähtud juhustel ja korras.

§ 4. Riigihoiukassa on vabastatud igasugustest riiklikkudest maksudest. Riigihoiukassa asjaajamine ja hoiuleandjate avaldused hoiukassale on tempelmaksust vabad.

II. Riigihoiukassa valitsemine.

§ 5. Riigihoiukassa üldine valitsemine on nõukogu käes, kes on vastutav rahaministri ees; nõukogu koosneb rahaministri abi kui nõukogu juhataja eesistumisel: riigikassa peadirektorist, kes juhataja asetäitja, Eesti panga, kaubandus-tööstusministeeriumi, teedeministeeriumi ja põllutööstusministeeriumi esindajatest. Riigikontrollil on õigus nõukogu tegevusest osa võtta oma esindaja kaudu.

Nõukogu liikmed, välja arvatud juhataja ja tema asetäitja, määrab vastav asutus rahaministri heakskiitmisel.

§ 6. Nõukogu võimkonda kuulub:

1) abinõude leidmine hoiutegevuse arendamiseks ja lihtsustamiseks,

2) riigihoiukassa osakondade ja agentuuride avamine ning sulgumine,

3) riigihoiukassa ja osakondade ning agentuuride asjaajamise j. n. e. eest tasu kindlaksmääramine, kokkuleppel vastava asutusega, tarvilikkude hoiraamatute j. t. muretsmise korraldamine riigihoiukassa arvel,

4) riigihoiukassa määruste, nende muudatuste ja täienduste eelnõude läbivaatamine,

5) juhtnõuade andmine Eesti pangale vabade summade mahutamiseks §§ 33. ja 34. piirides,

6) eelarvete, aruannete ja aastaaruannete läbivaatamine,

7) järevalve hoiutalituse üle ja hoiutalitus-
es ettetulevate üldtähtsusega asjade otsustamine,

8) volituste väljaandmine.

Märkus. Volitused ja väljaantavad dokumendid peavad kandma juhataja, või tema asetäitja ja ühe nõukogu liikme allkirja.

§ 7. Nõukogu kutsutakse kokku nõukogu juhataja või tema asetäitja poolt vähemalt üks kord kuus. Nõukogu juhataja või tema asetäitja on kohustatud nõukogu hiljemalt ühe nädala jooksul kokku kutsuma, kui seda nõuavad vähemalt kaks nõukogu liiget.

§ 8. Nõukogu on otsusevõimeline, kui koos juhataja ja vähemalt 3 liiget. Riigikontrolli esindaja võtab nõukogu tegevusest osa sõnaõigusega.

Asjad nõukogus otsustatakse liht hääle-enamusega, hääle pooleks langemisel otsustab küsimuse rahaminister.

Kui juhataja nõukogu otsusega nõus ei ole, on temal õigus nõuda otsuse täitmise seisma-panekut ja küsimuste ettekandmist rahaministrile lõplikuks otsustamiseks.

§ 9. Riigihoiukassa nõukogu liikmed palka ei saa. Hoiukassa ülesannete täitmisel võivad nad saada päeva- ja sõidurahasid, mille määrad kinnitab rahaminister.

§ 10. Riigihoiukassa peakontor asub Eesti panga juures. Riigihoiukassa tegevuse ja igapäevase asjaajamise tegelik juhtimine, arvete pidamine ja järevalve pannakse Eesti panga peale tingimustel, mis kindlaks määratakse riigihoiukassa nõukogu poolt kokkuleppel Eesti panga juhatajaga. Asjaajamise tasu Eesti pangale ühes tema osakondade ja agentuuridega ei tohi aastas tõusta üle $\frac{1}{4}$ protsendi aruande-aasta lõpul sularahas riigihoiukassas olevast kogu hoiusummast.

§ 11. Riigihoiukassa osakondi ja agentuure võib riigihoiukassa nõukogu avada Eesti panga osakondade ja agentuuride, posti-telegrahvi-telefoni asutuste, raudteejaamade, kui ka kõigi teiste riigi- ja omavalitsuste asutuste juures kokkuleppel vastava asutuse juhatajaga.

§ 12. Riigihoiukassa osakondade ja agentuuride asjaajamine ja järevalve allub neile asutustele, kelle juures nad asuvad, ja hoiutalitus toimetatakse selle asutuse ametnikkude poolt, kelle juures osakond või agentuur avatud.

Riigihoiukassa nimel esineb nõudjana ja kostjana Eesti panga osakond või riigi- ja omavalitsuse asutus, kelle juures asub vastav

riigihoiukassa osakond. Peakontori nimel esineb nõudjana ja kostjana Eesti panga juhatus.

§ 13. Eeskirjad ja korraldused Eesti panga ja riigihoiukassa nõukogu poolt antakse riigihoiukassa osakondadele ja agentuuridele asutuste kaudu, kelle juures nad asuvad.

§ 14. Tasumäärad väljaspool Eesti panka, selle osakondi ja agentuure avatud riigihoiukassa osakondade ja agentuuride asjaajamise eest vastavatele asutustele määrab kindlaks rahaminister riigihoiukassa nõukogu ettepanekul asjaomaste asutuste juhatajatega. Asjaajamise tasumäär aastas omavalitsuseasutustele ei tohi tõusta $\frac{3}{4}$ protsendi ja riigiasutustele üle $\frac{1}{2}$ protsendi aruande-aasta lõpul sularahas vastavas riigihoiukassa osakonnas või agentuuris olevast hoiusummast. Käesolevas paragrahvis tähendatud riigiasutustel on lubatud maksta lisatasuks oma ametnikkudele kuni pool ülaltähendatud tasusummast.

§ 15. Määrused riigihoiukassa, selle osakondade ja agentuuride valitsemise, hoiutalituse, arvepidamise ja aruannete kohta kinnitab rahaminister.

III. Riigihoiukassa talitus.

§ 16. Riigihoiukassa võtab raha hoiule ühest kroonist alates.

§ 17. Raha võib hoiule panna kas oma või teise isiku või asutuse nimele. Hoiusumma omanikuks loetakse see, kelle nimele raha hoiule pandud.

§ 18. Iga hoiusumma omaniku nimele antakse välja esimese sissemaksu juures hoiuraamat ja teated hoiutingimuste kohta. Hoiuraamatut ei või edasi antud saada teisele isikule muul teel kui testamendi või kohtuotsuse põhjal.

§ 19. Alaealised, kes ise oma nimele raha hoiule panevad, käsutavad oma hoiusummasid ilma vanemateta või eestkostjateta üldalustel.

§ 20. Hoiusummad, mis vanemate poolt oma alaealiste laste nimele hoiule antakse, jäävad kuni laste täiealiseks saamiseni vanemate või eestkostjate käsutusse.

§ 21. Hoiusummad on:

- 1) tähtajata (jooksva arvel) või
- 2) tähtajalised.

Mõlemast liigist hoiusummade kohta on lubatud hoiusumma omanikul teha tingimusi hoiusumma ja protsentide käsutamise kohta.

§ 22. Tehtud tingimused olgu seadusepärased ja nende täitmine ei tohi arusaamatusi ega raskusi tekitada. Raha hoiuleandjal ei ole õigust nõuda enesele hoiusumma käsutamise õigust, kui summa sisse makstakse teise isiku või asutuse nimele. Tehtud tingimuste kohta tehakse hoiuraamatusse märkus.

§ 23. Tähtajata hoiusummasid võetakse vastu iga üksiku isiku nimele kuni 2000 krooni ja iga asutuse nimele kuni 5000 krooni. Üle selle normi tõusva hoiusumma osa pealt protsente ei arvata.

Riigihoiukassa ostab hoiusummade üle normi tõusvate osade arvel riigi- ja riigi poolt garanteeritud väärtpabereid, kui hoiusumma omanik või käsutaja sellekohase tingimuse on teinud. Ostetud väärtpaberid hoitakse § 29. ettenähtud alustel.

Rahaministril on õigus eeltähendatud normi suurendada ja sarnasel korral hoiusummade ja nende protsentide väljamaksmisi edasi lükata kuni kolm kuud.

Tähtajalisi hoiusummasid võetakse vastu igalt isikult ja asutuselt piiramata määral. Nende summade hoiulepanu tähtajad ja tingimused määrab kindlaks rahaminister.

§ 24. Hoiusummadelt maksab riigihoiukassa intresse. Hoiuintressi suuruse määrab riigihoiukassa nõukogu ja kinnitab rahaminister.

Protsentide kõrgendamist või alandamist ei arvata tähtajata hoiusummade pealt varem kui üks kuu peale protsendi määra muutmise avaldamist „Riigi Teatajas“ ja tähtajaliste hoiusummade pealt mitte varem kui tähtaja möödumisel.

§ 25. Hoiusummade protsendid arvatakse ainult tervete kroonide ja tervete kalendrikuude pealt; protsentide arvamine algab summa hoiuleandmise kuule järgnevalt kuu 1-st päevast ja lõpeb summa hoiult väljavõtmisel viimase kuupäevaga enne hoiusumma väljamaksu kuud.

§ 26. Riigihoiukassa tegevusaastaks loetakse kalendriaasta.

Iga aasta lõpul arvatakse sama aasta jooksva kogunenud protsendid kapitali juurde ja sel teel saadud kogusumma kannab järgneva aasta algusest protsente.

§ 27. Hoiusummad ja protsendid antakse välja hoiusumma omanikule, tema volinikule või isikutele, kes on õigustatud hoiusummat käsutama. Hoiuraamatu ettenäitamine on summade hoiule andmisel soovitatav ja summade väljavõtmisel sunduslik.

§ 28. Hoiusumma omaniku surma korral antakse tema hoiusummad ühes protsentide ja väärtpaberitega välja nagu pärandus üldises korras vastavate seaduste põhjal. Kui aga hoiusumma kohta varem on tehtud tingimus, milles hoiusumma omaniku surma puhul ette nähtud hoiusumma, protsentide ja väärtpaberite väljaandmise kord, siis antakse hoiusumma ühes protsentide ja väärtpaberitega välja tingimuse kohaselt.

§ 29. Hoiusumma omanikkude ülesandel ostab hoiukassa hoiusummade arvel riigi või riigi poolt garanteeritud väärtpabereid ja peab neid ilma tasuta hoiukassas hoiul, kusjuures hoiukassa on kohustatud valvama väärt-paberite kustutamise ja tähtjaliste kupongide realiseerimise järele, saadud summasisid hoiusumma omaniku arvele kandes ja kustutatud väärt-paberite asemele uusi samast liigist ja samas nominaal väärtuses väärt-pabereid ostes.

§ 30. Hoiusumma omanik võib raha üle viia ühest riigihoiukassa asutusest teise kogusummas või jaoks oma ehk teise nimele väljamaksmiseks või arvele kandmiseks.

Hoiusummade üleviimise juhtnöörid ja selle eest võetava maksu kinnitab rahaminister.

§ 31. Hoiuraamatu kaotamise või hävine-mise korral saab hoiusumma omanik või isik, kellel hoiusumma käsutamise õigus, uue hoiu-ramatu, kusjuures peab ta oma isiku tõesta-miseks vajaduse korral tarvitlikud dokumendid ette näitama.

§ 32. Kui hoiusumma käsutaja 20 aasta jooksul oma hoiu arvel mingit operatsiooni ei ole teinud ja hoiusumma kohta mingit tingimust ega tähtaega varemalt ei ole üles seadud (§ 21), lõpetab riigihoiukassa protsen-tide arvamise tähendatud hoiusummalt ja avaldab hoiusumma omaniku kulul kutse hoiusumma käsutaja või tema seaduslike kude pärijate leidmiseks. Kui ühe aasta jooksul arvates kutse väljakuulutamise eest ei ole nõud-misi hoiusumma peale esitatud, langeb tähendatud hoiusumma ühes protsentidega ja hoiu-summa arvel soetatud väärt-paberitega riigi-hoiukassa kasuks. Tingitud ja tähtjaliste hoiusummade juures 20 aasta arvamisel võet-akse arvesse aeg, mil hoiusumma käsutajal oli hoiusumma käsutamise õigus.

IV. Hoiusummade paigutamine ja kasutamine.

§ 33. Kõik riigihoiukassa vabad summad peetakse jooksva arvel Eesti pangas.

§ 34. Kuni 80% hoiusummade kogusum-mast võib riigihoiukassa tarvitada riigi ja riigi poolt garanteeritud või teiste rahaministri poolt lubatud väärt-paberite ja pantkirjade omandamiseks.

§ 35. Riigihoiukassa tagavara kapitali kasu-tamise ja paigutamise korra määrab kindlaks rahaminister nõukogu ettepanekul.

V. Riigihoiukassa tagavara-kapital, kulud, aruanded ja kontroll.

§ 36. Riigihoiukassa kulud kaetakse tema tuludest. Eelarve kui ka lisaelarved seab kokku Eesti panga juhatus, vaatab läbi riigihoiu-

kassa nõukogu ja kinnitab Vabariigi Valitsus rahaministri ettepanekul.

§ 37. Riigihoiukassa tagavarakapitaliks ar-vatakse riigihoiukassa puhaskasu ja § 32. tähendatud riigihoiukassa kasuks langevad hoiusummad.

Tagavarakapitali summa võib tõusta kuni 10% üldisest hoiusummast; ülejäänud sum-mad kantakse riigituludesse.

§ 38. Tagavarakapitalist kaetakse riigi-hoiukassa puudujäägid, Kui sellest ei jätku puudujääkide katteks, kaetakse need üldises riigi eelarve korras.

§ 39. Riigihoiukassa, tema osakondade ja agentuuride tegevust revideerib ehk korral-dab nende revideerimist nõukogu, kusjuures ootamatult — vähemalt üks kord aastas. Nõu-kogul on õigus igal ajal nõuda Eesti pangalt riigihoiukassa, tema osakondade ja agentuu-ride üle igasuguseid aruandeid, teateid ja seletusi, ning läbi vaadata riigihoiukassa raa-matuid ja dokumente.

§ 40. Riigikontroll revideerib riigihoiu-kassa, osakondade ja agentuuride kassasid, väärt-pabereid ja raamatuid ning nende tõen-davaid aluseid.

§ 41. Riigihoiukassa aruanded seab kokku Eesti panga juhatus. Aastaruande kinnitab Vabariigi Valitsus rahaministri ettepanekul. Kokkuvõtlik aastaruanne avaldatakse „Riigi Teatajas“.

VI. Lõpumäärused.

§ 42. Rahaministril on õigus anda tar-vilikke juhtnööre käesoleva seaduse teosta-miseks ja elluviimiseks.

Riigihoiukassa pitsati vormi kinnitab Va-bariigi Valitsus.

§ 43. Riigihoiukassa tegevuse lõpetamine otsustatakse seadusandlikus korras.

§ 44. Käesoleva seaduse maksmahakka-misega kaotab maksvuse „Riiklike hoiu-kassade seadustik“ (Sead. Kogu XI köide 2 osa IV jaotus).

SELETUSKIRI.

Üheks lülits rahanduse- ja pangareformi elluviimiseks tuleb lugeda riikliku hoiukassa sisseseadmist. Uue Eesti panga põhikirja § 52. p. 5. (R.T. nr. 48 — 1927) järgi pole Eesti pangal õigust hoiusummadel intresse maksta. Intresside maksmise ärajätmisega val-guksid aga hoiusummad Eesti pangast ära. Sellepärast oleks eeskätt tarvis asutada riiklik hoiukassa, et võimaldada kodanikele oma hoiusummasid, mis seni Eesti panga kogutud, kui ka uusi kokkuhoitud kapitale paigutada riigihoiukassasse, kus hoiusummadel intresse makstakse.

Esitatud seaduseelnõu järgi koosneks riigihoiukassa peakontorist, Eesti panga juures, ja osakondadest ning agentuuridest, mis avatud Eesti panga kui ka teiste riigi- ja omavalitsuseasutuste juures. Sarnane laialdane riigihoiukassa asutuste võrk oleks tarvilik, et rahvale riigihoiukassasid rohkem kättesaadavaks teha, rahva keskel kokkuhoiumõtet levitada ja asjata kodus hoitavat raha võimalikult laiemas ringis tulutoovalt kasutamiseks riigi kätte koondada.

Riigihoiukassa asutamise eriliste uute ametkondade moodustamist ei ole ette nähtud, mis riigilt otsekohe uusi kulusid nõuaks, vaid kogu asjaajamine sünnib Eesti panga ning riigi- ja omavalitsuseasutuste ametkondade kaudu, kellele riigihoiukassa summadest ainult lisatasu on lubatud, ja nimelt Eesti pangale tema osakondade ja agentuuridega aastas kuni $\frac{1}{4}$ protsenti aruande-aasta lõpul sularahas riigihoiukassas olevast kogu hoiusummast, omavalitsuseasutustele mitte üle $\frac{3}{4}$ protsenti ja teistele riigiasutustele mitte üle $\frac{1}{4}$ protsenti aruande-aasta lõpul sularahas vastavas riigihoiukassa osakonnas või agentuuris olevast hoiusummast.

Üldine riigihoiukassa valitsemine on pandud nõukogu peale, kes koosneb rahaministri abist, riigikassa peadirektorist ja teistest riigiametnikkudest, nagu see seaduseelnõu § 5-as tähendatud. Nõukogu kohustused on ette nähtud § 6-das. Erilist tasu nõukogu liikmed ei saa kui ainult päeva- ja sõiduraha.

Hoiuleantud summadest on kuni 80% lubatud paigutada riigi ja riigi poolt garanteeritud või teistesse rahaministri poolt lubatud väärtpaberitesse, ülejäänud 20% peetakse Eesti pangas ja tema osakondades jooksvatel arvetel. Määrused riigihoiukassa, selle osakondade ja agentuuride valitsemise, hoiutalituse, arvepidamise ja aruannete kohta seab kokku riigihoiukassa peakontor, vaatab läbi nõukogu ja kinnitab rahaminister, samuti on rahaministrile õigus jätetud anda tarvilikke juhtnõore ja seletusi käesoleva seaduse käsitamiseks.

Lisa nr. 18.

Rahaasjanduse komisjoni SELETUSKIRI riigihoiukassa seadusele.

Rahaasjanduse komisjon ühineb üldiselt Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividega.

Rahaasjanduse komisjon on valitsuse eelnõu täiendanud § 10., mis kindlaks määrab riigihoiukassa peakontori ülesanded. Pea-

kontori peale on pandud juhatuse ülesanded ja seda sellepärast, et soovitavaks ei peeta töö koondamise ja kulude kokkuhoiu mõttes erijuhatust ametisse seada.

Teised rahaasjanduse komisjoni parandused on kas puht redaktsioonilised või selgitavad mõtteid ja sellepärast eripõhjendusi ei vaja.

Lisa nr. 19.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

KRIMINAAL KOHTUP. SEADUSE § 910. P. 2. MUUTMISE SEADUS.

Kriminaal kohtup. seaduse § 910. p. 2. redigeeritakse järgmiselt:

2. Kaebusele lisatakse juurde kautsjon 2.500 marga suuruses, ilma milleta kaebust vastu ei võeta. Antakse kaebus kassatsiooni kaebuste andmise viimasel tähtpäeval, siis võidakse kautsjonit maksta ka veel järgmisel tööpäeval. Kaebuse tagajärjeta jätmise korral läheb kautsjon riigi kasuks, kaebuse rahuldamise korral antakse kautsjon kaebajale tagasi. Kautsjoni maksmisest on vabastatud riigi- ja omavalitsuseasutused, vahiallolevad kohtualused, isikud, kellele antud vaesuseõigus ja maksujõuetuks tunnustatud võlgnikud.

SELETUSKIRI.

Maksva korra järgi antakse kassatsiooni-kaebuse sisseandjale võimalus kautsjonit mitte kohe juurde lisada, vaid ta võib seda teha 7 päeva jooksul teadaande kättesaamisest arvates. Selle tagajärjel on, nagu kohtupalati vanema esimehe kirjust 31. märtsist 1927. a. nr. 929 näha, harilikuks nähtuseks muutunud, et kautsjonit meeleka juurde ei lisata asja venitamise otstarbel. Kohtutele tekitab see aga asjatut kirjavahetust. Et seda ära hoida, selleks kavatakse käesolev eelnõu endise korra juurde tagasi pöörata.

Lisa nr. 20.

Üldkomisjoni SELETUSKIRI

kriminaal kohtupidamise seaduse § 910. p. 2. muutmise seadusele.

Üldkomisjoni ühineb Vabariigi Valitsuse seletuskirjas toodud motiividega.

Üldkomisjon esitab käesoleva eelnõu mõningate redaktsiooniliste parandustega Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 21.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RIIGIASUTUSTE KOOSSEISUDE JA RIIGITEENIJATE PALKADE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

§ 1. Riigikogu poolt 8. märtsil 1927. a. vastuvõetud riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse § 3 (R. T. nr. 27 — 1927. a.) muudetakse kohtuministeeriumi alal järgmiselt:

B. Kohtud.

2. Kohtupalat.	Liik.	Arv.	Kuupalk.
Liige	a	11	33.000.—
Vanem kantseleiametnik	v	4	6.500.—
3. Rahukogud.			
Alaline liige	a	42	29.000.—
Tähtsamate asjade kohtu-uuriija	a	5	27.000.—
Kohtu-uuriija	a	26	26.000.—
Vanem kantseleiametnik	v	71	6.500.—
Kohtupristav	a	29	6.000.—

C. Prokuratuur.

2. Kohtupalati juures.			
Vanem kantseleiametnik	v	2	6.500.—
Kantseleiametnik	v	1	6.000.—

3. Rahukogude juures.

§ 2. Koondamise läbiviimiseks vabastab Riigikohus kohtu-uurijaid ametist tarvilikul arvul.

§ 3. Ametist vabastamise korral käesoleva seaduse alusel saavad kohtu-uurijad oma endise ametkoha järgi täie palga edasi kuue kuu jooksul ja pool palka 3 kuu jooksul ametist vabastamise päevast arvates Riigiteenistuse seaduses ettenähtud alustel, vaatamata selle peale, kas nad on ametnikkude reservist välja astunud või mitte.

SELETUSKIRI.

Nagu allpool toodud statistilised andmed näitavad, on kohtute tegevuses ikka veel järjekindlat töö kasvamist märgata. Nii on uusi asju juurde tulnud:

1919. a.	1920. a.	1921. a.	1922. a.
42.088	62.159	88.695	102.266
1923. a.	1924. a.	1925. a.	1926. a.
114.246	128.898	133.766	143.832

Eriti tunduvalt suureneb iga aastaga rahukohtunikkude töökoorem. Siin on uusi asju juurde tulnud:

1919. a.	1920. a.	1921. a.	1922. a.
34.911	47.105	68.284	80.805
1923. a.	1924. a.	1925. a.	1926. a.
90.222	99.030	103.779	116.352

Rahukohtunikke oli	1920. a.	1921. a.	1922. a.
	46	48	48
	1923. a.	1924. a.	1925. a.
	51	52	53
		1926. a.	53

Kuid selle peale vaatamata ei tunta praegu veel vajadust rahukohtunikkude arvu suurendamiseks, olgugi, et üksikutes jaoskondades asjade arv juba üle 4.000 aastas tõuseb. Paratamata on aga rahukohtunikkude kantseleiametnikkude arvu suurendamine. Sarnase asjade arvu juures ei jõua kantselei kuidagi tööga järele.

Kohtu-uurijate tegevuses on aga ümberpöörduvalt töö vähenemist märgata, missugune asjaolu lubab viimaste koosseisus isegi teatavaid kärpimisi ette võtta. Nii on kohtu-uurijate juures asjade juurdevool olnud:

1919. a.	1920. a.	1921. a.	1922. a.
10.262	10.280	10.034	5.968
1923. a.	1924. a.	1925. a.	1926. a.
5.966	5.714	6.263	5.333
	1920. a.	1921. a.	1922. a.
Uurijaid oli	33	36	36
	1923. a.	1924. a.	1925. a.
	39	38	38
		1926. a.	37

Koondada võiks uurijate jaoskondi, ilma et uurimistöö selle all kannataks, järgmiselt: Tartu-Võru ringkonnas 2—3 jaoskonda.

Viljandi-Pärnu	„	1	„
Rakvere-Paide	„	2	„
Tallinna-Haapsalu	„	1—2	„

Kokku seega seitse kohtu-uuriija jaoskonda. Vastavalt tulevad ümber korraldada seniste jaoskondade piirid kohtuministeeriumi määrusega. Sellejuures tuleb aga tähtsamate kohtu-uurijate arvu ühe võrra suurendada. Praegu on Tallinnas olukord niisuguseks kujunenud, et õige sagedasti tuleb tähtsamate asjade uurimiseks teistest linnadest abijõude komandeerida, mis esiteks suurte kuludega seotud ja teiseks halvab uurimistööd kohtadel.

Peale eelpool nimetatud kohtu-uurijate on avanenud võimalus kustutada kohtupalati prokuratuuri kantseleist kaks kantseleiametniku kohta ja Rakvere rahukogu prokuratuuri kantseleist üks kantseleiametniku koht.

Kõigi nende kärpimiste arvel kavatakse suurendada kohtupalati koosseisu ühe liikme ja ühe kantseleiametniku, rahukogude koosseisu kahe alalise liikme ja 3 kohtupristavi, ning rahukohtunikkude koosseisu 6 kantseleiametniku võrra. Peale selle viiakse rahukohtunikkude koosseisu ka need 7 kantseleiametnikku, kes vabanevad kohtu-uurijate jaoskondade likvideerimise puhul.

Kohtunikude arvu suurendamine on tarvilik tsiviilosakondade tööde korraldamiseks.

Kohtupalat nõuab sel põhjusel ühe liikme juurde tsiviilosakonda. Siin on asjade juurdevool olnud:

1919. a.	1920. a.	1921. a.	1922. a.
101	222	523	710
1923. a.	1924. a.	1925. a.	1926. a.
858	899	887	1.042

Otsustamata asju on 1. sept. 1927. a. 1.078, see on rohkem, kui tsiviildepartemang jõuab aastaks asju otsustada.

Rahukogu alalistest liikmetest on kavatsatud määrata üks Tallinna rahukogu tsiviilosakonna II astmesse ja teine Tartu rahukogu tsiviilosakonna I astmesse.

Tallinna rahukogu tsiviilosakonna II astmes on asjade juurdevool olnud:

1919. a.	1920. a.	1921. a.	1922. a.
305	556	767	1.793
1923. a.	1924. a.	1925. a.	1926. a.
1.588	1.785	1.849	1.916

Otsustamata asju on 1. septembril 1927. a. 1026, see on jällegi rohkem, kui osakond aastaks võib otsustada.

Tartu rahukogu tsiviilosakonna I astmes on juurdevool olnud:

1919. a.	1920. a.	1921. a.	1922. a.
509	1.069	1.129	1.253
1923. a.	1924. a.	1925. a.	1926. a.
1.300	1.775	2.054	1.515

1. sept. 1927. a. oli otsustamata asjade arv 1492, mis osakonnale ligi aastaks tööd annab.

7 kohtu-uuriija palk à M. 26.000.—
1 vanema kantseleiametniku palk
2 kantseleiametniku palk à M. 6.000.—

ning suureneksid:

1 kohtupalati liikme palk
2 rahukogu alalise liikme palk à 29.000.—
1 tähtsamate asjade kohtu-uuriija palk
3 kohtupristavi palk à M. 600.—
1 kohtupalati v. kantseleiametniku palk
6 rahukohtuniku v. kants. am. palk à M. 6.500.—

Ka kohtupristavite arvu suurendamist nõuab töörohkus. Nii on üle riigi kohtupristavite juures toimetusi sisse tulnud:

1924. a.	1925. a.	1926. a.
18.014	19.250	24.271

1927. a. I poolaastal 13.808, nii et kuni käesoleva aasta lõpuni peaks toimetuste arv vähemalt 27.000-ni tõusma.

Uutest kohtupristavitest on kavatsatud määrata:

Tartu-Võru rahukogu ringkonda	1
Rakvere-Paide „ „	1
Viljandi-Pärnu „ „	1

Likvideeritavatest kohtu-uuriijate jaoskondadest vabanevad 7 kantseleiametnikku, prokuratuurist kärbitavad 3 ametnikku ja uuesti juurdevõetavad 4 ametnikku, kokku seega 14 kantseleiametnikku kavatsetakse paigutada järgmiselt:

1) Kohtupalatisse	1
2) Tallinna 2. jsk. rahukohtuniku juurde	1
3) „ 6. „ „ „ „	1
4) „ 7. „ „ „ „	1
5) „ 9. „ „ „ „	1
6) Tartu 1. „ „ „ „	1
7) „ 2. „ „ „ „	1
8) „ 6. „ „ „ „	1
9) Pärnu 2. „ „ „ „	1
10) Viljandi 2. „ „ „ „	1
11) Otepää „ „ „ „	1
12) Rakke „ „ „ „	1
13) Lüganuse „ „ „ „	1
14) Paide „ „ „ „	1

Muudatuste tagajärjel väheneksid palgakrediidid järgmiselt:

= M. 208.000 kuus × 12 = M. 184.000.—
= M. 6.500 kuus × 12 = M. 78.000.—
= M. 12.000 kuus × 12 = M. 144.000.—

Kokku vähenemine M. 2.406.000.—

= M. 33.000 × 12 = M. 396.000.—
= M. 58.000 × 12 = M. 696.000.—
= M. 27.000 × 12 = M. 324.000.—
= M. 30.000 × 12 = M. 216.000.—
= M. 6.500 × 12 = M. 78.000.—
= M. 32.500 × 12 = M. 468.000.—

Kokku suurenemine M. 2.178.000.—

Seega väheneb palgakrediit rohkem kui suureneb. Peale selle väheneksid muidugi ka majanduslikud kulud 7 asutuse likvideerimise puhul.

Lisa nr. 22.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadusele.

Arvestades Vabariigi Valitsuse poolt esitatud statistiliste andmetega kohtute tegevuse alal ühines rahaasjanduse komisjon valitsuse poolt esitatud kohtuasutuste koosseisude muudatustega. Muudatuste tagajärjel oleks palgakrediitide alal vähendusi Mk. 2.406.000.— ja suurendusi Mk. 2.178.000.— sellega kokkuvõidu Mk. 228.000.— aastas.

§ 3. oli ette nähtud, et vabastatavad kohtu-uurijad saavad vabastamise puhul täie palga edasi 6 kuu jooksul ja pool palka 3 kuu jooksul, millega rahaasjanduse komisjon ei ühinenud asudes seisukohale, et palga edasimaksimine peaks sündima Riigiteenistuse seaduses (R. T. nr. 149 — 1924) ettenähtud alustel.

Lisa nr. 23.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

ERAÕPPEASUTUSTE SEADUS.

I. Üldised alused.

§ 1. Eraõppeasutusteks nimetatakse koole, kursusi, rahvaulikoole, kodukoole, lasteaedu, õppetöökodasid ja muid õppeasutusi, mida ülal peavad eraisikud ja eraorganisatsioonid, kui ka neid kohalikkude omavalitsuste ja vähemusrühvuste kultuuromavalitsuste poolt ülalpeetavaid õppeasutusi, mis vastavate seaduste alusel ei kuulu avalikkude õppeasutuste hulka.

§ 2. Erakoole, mis avalikkude koolide ase-täitjana võetud avalikkude koolide hulka ja kus õpetajate palgad makstakse riigi või riigi ja omavalitsuste poolt nagu avalikkudes koolides, valitsetakse ning juhitakse vastavate avalikkude koolide kohta käivas seaduses ettenähtud alustel, välja arvatud määrused, mis käsivad kooli hoolekogu ja õpetajate valimisi.

§ 3. Üldhariduslikud erakoolid ja kursused, milles töötavad 1.—6. õppeaasta klassid kas kõik või osa neist, kuuluvad algkoolide hulka; erakoolid, milles töötavad klassid, mis kõrgemad 6. õppeaastast ning mille lõpuklass ei ole madalam 11. õppeaastast, kuuluvad keskkoolide hulka, kuna kõik teised, välja arvatud kõrgemad õppeasutused, kuuluvad täiendus- ja erikoolide ning eriõppeasutuste hulka.

§ 4. Erakoole, mis algkoolist kõrgemad, võib nimetada eragümnaasiumiks, eramajandus- või tööstuskooliks j.n.e., kui nad oma laadi ja õpetuse poolest üldjoontes vastavad sarnaste nimetustega avalikkudele koolidele.

§ 5. Erakoolides võivad töötada ühisel juhatusel ja ühistes ruumides algkooli (1.—6. õppeaasta) ja sellest kõrgemad klassid, kuid algkooli kuuluvad klassid alluvad algkoolide kohta maksvatele määrustele.

§ 6. Kõrgemate eraõppeasutuste õppeulatus peab kindlaks määratud olema nende põhikirjades, mis esitatakse haridusministeeriumile kinnitamiseks kooli asutaja poolt ühes kooli registreerimiseks nõutavate andmetega.

§ 7. Lühiaegsete, mitte üle kuue kuu kestvate kursuste, kodukoolide ja lasteadeade registreerimise ning nende töötamise kohta võib haridusministeerium maksta panna erimäärusi, mis nende avamist ja töö korraldamist lihtsamaks ning kergemaks teevad, kui see käesolevas seaduses ette nähtud.

II. Õppeasutuse avamine ja ülalpidamine.

§ 8. Eraõppeasutusi võivad asutada ja ülal pidada omavalitsused, juriidilise isiku õigusega eraorganisatsioonid ja asutused ning täis-ealised eraisikud.

§ 9. Hiljemalt kuu aega enne eraõppeasutuse avamist peab õppeasutuse asutaja (ülalpidaja) esitama kohalikele maakonna- või linnakoolivalitsusele, või vastavale vähemusrühvuse kultuurivalitsuse haridusosakonnale ühes registreerimise sooviavaldusega järgmised dokumendid ning andmed:

a) organisatsiooni või asutuse põhikirja kinnitatud ärakiri, kui õppeasutuse asutajaks (ülalpidajaks) on eraorganisatsioon või asutus, või isikutunnistuse kinnitatud ärakiri, kui asutaja (ülalpidaja) on eraisik;

b) õppeasutuse asutaja (ülalpidaja) poolt allkirjutatud teateleht järgmiste andmetega: õppeasutuse nimetus, tüüp, õppekeel, asukoht ja aadress; kas õppeasutus on ühis- või lahus-asutus, mees- või naisõpilastele; kursuse ulatus õppeaastate järgi; klasside või klassikomplektide arv asutuse avamisel ja ta lõplikul väljakujunemisel; kas korraldatakse õpilastele internaat; allikad õppeasutuse kulude katmiseks ja õppemaksu suurus;

d) tunnistus kohaliku omavalitsuse arsti poolt, et asutusele määratud ruumid vastavad tervishoiu nõuetele;

e) õppeasutuse ülalpidaja kirjalik kohustus, et ta asutuse ruumide korrashoiu eest tarvilikult hoolitseb ja teda tervishoiu nõuetele vastavate sissetaadetega ning vajaliste õppevahenditega varustab;

f) kolm eksemplari õppe- ja tunnikavu, kui nad lahku lähevad üldises korras maksmatavate vastavate õppeasutuste õppe- ja tunnikavadest;

g) õppeasutuse põhikirja kolmes eksemplaris, kui see § 6. järgi nõutav või kui asutus soovib iseeralise põhikirja järgi töötada.

Ühel ajal sooviavaldusega pannakse ette registreerimiseks ka avatava õppeasutuse juhataja (§ 31).

§ 10. Kui seaduslikku takistust ei ole, siis registreerib eraõppeasutuse, mille kursused ei ulata üle alg- või täienduskooli kursuse maakonna- või linnakoolivalitsus või vähemusrahvuse kultuurvalitsuse haridusosakond, teiste õppeasutuste kohta (§ 3) esitab aga registreerimise ettepaneku ühes oma arvamisega haridusministeeriumile hiljemalt ühe nädala jooksul, registreerimiseks nõutavate dokumentide ja andmete (§ 9) saamise päevast arvates. Õppeasutuste põhikirjad (§6 ja 9 p. g.) kuuluvad haridusministeeriumi kinnitusele.

§ 11. Kui koolivalitsus, vähemusrahvuse kultuurvalitsuse haridusosakond või haridusministeerium keeldub õppeasutust registreerimast, siis teatab ta sellest asutuse ülalpidajale ühes keeldumise põhjuste nimetamisega. Koolivalitsuse ja vähemusrahvuse kultuurvalitsuse haridusosakonna otsuse peale võib kaevata haridusministeeriumile ja viimase otsuse peale kohtusse administratiivkohtu korras.

§ 12. Kui kuuaja jooksul ei järgne kooli avamiseks vastava koolivalitsuse, vähemusrahvuse kultuurvalitsuse haridusosakonna või haridusministeeriumi keeld või täiendavate andmete pärimine, siis võib õppeasutuse asutaja (ülalpidaja) asutuse avada, sellest teatades maakonna- või linnakoolivalitsusele või vastava vähemusrahvuse kultuurvalitsuse haridusosakonnale.

§ 13. Vähemusrahvuste kultuurvalitsuste haridusosakonnad on kohustatud nende poolt registreeritud eraõppeasutuste avamisest teatama haridusministeeriumile kui ka õppeasutuse asupaiga maakonna- või linnakoolivalitsusele.

§ 14. Kui eraõppeasutus toetust saab riigilt või omavalitsuselt, siis kuulub õppeasutuse majapidamine toetuseandja kontrolli alla ja õppeasutus on kohustatud temale oma kulude ja tulude aruande esitama.

III. Õppe- ja kasvatuse osa.

§ 15. Õppekeeleks eraõppeasutustes võib olla kas õpilaste emakeel või riigikeel, kuigi viimane ei ole õpilaste emakeeleks. Emakeele kindlaksmääramisel maksavad samad alused ja kord, mis on kindlaks määratud avalikkude koolide seadustes, kuid maakonna- ning linnakoolivalitsuste otsuste peale võib kaevata haridusministrile, kes siis küsimuse otsustab. Täisealistele määratud lühiaegsetel kursustel võib haridusministeerium lubada erandina ka mittemakeeles õppimist.

§ 16. Üldharidusliku mitte-eestikeelse erakooli õppeainete hulgas ei tohi puududa hiljemalt 3-dast õppeaastast Eesti keel.

§ 17. Erakoolides, kus õpivad koolikohusele alluvad lapsed, peavad esitatud olema kõik õppeained, mis kohustatavad sunduslikule avalikule algkoolile ja vähemalt samas ulatuses, kui avalikus algkoolis.

§ 18. Üldhariduslikus erakeskkoolis tuleb õpetada Eesti ajalugu ning Eesti maateadust kui ka Eesti kodanikuõpetust vähemalt samas ulatuses, kui see on sunduslik avalikkudes keskkoolides.

§ 19. Kestvatest muudatustest erakooli kinnitatud õppe- ja tunnikavades (§9 p. f) teatab kool hiljemalt kuu aega enne muudatuste maksmapanemist vastavale koolivalitsusele.

§ 20. Õpilaste normaal- ja maksimaalarv erakooli klassis on sama suur kui vastava avaliku kooli klassis.

§ 21. Eraalgkooli sunduslikule algkoolile vastava osa lõpetajatele, kes soovivad saada tunnistust koolikohuse täitmise kohta, korraldatakse katsed sundusliku algkooli nõuete ulatuses haridusministeeriumi poolt määratud korras.

§ 22. Eraalgkoolidele, kus õppetöö edukus püsivalt nõutaval kõrgusel seisab, võivad maakonna- või linnakoolivalitsused või vähemusrahvuste kultuurvalitsuste haridusosakonnad lubada sundusliku koolikohuse täitmise tunnistused kui ka kooli lõputunnistused välja anda samas korras, kui see sünnib avalikkudes algkoolides (§ 26).

§ 23. Eri- ning keskkoolide hulka kuuluvate eraõppeasutuste lõpetajatel, kes soovivad omandada avaliku kooli lõpetajatega ühesuguseid õigusi, tuleb haridusministeeriumi poolt määratud korras katsed teha vastava avaliku kooli kursuse lõpetamiseks sunduslikkudes ainetes ning samas ulatuses.

§ 24. Eelmises (23) paragrahvis tähendatud õppeasutuste õpilastele võib haridusministeerium anda kõik vastavate avalikkude koolide õpilaste õigused, kui õppetöö edukus asutuses püsivalt nõutaval kõrgusel seisab.

§ 25. Üksikutele erakoolidele, mis on eriti silmapaistvad oma hea varustuse ja töö edukuse, s. o. lõpetajate kõrge arenemise poolest, võib haridusministeerium lubada — kasvatus uudisvõtete põhjalikuks proovimiseks tuntud pedagoogide poolt — kursuse õigustega lõpetamist ka ainete osaliselt teises koosseisus ja ulatuses, kui see avaliku kooli lõpetamisel nõutav.

§ 26. Eelmistes 22., 24. ja 25. paragrahvides tähendatud load ja õigused kestavad viis aastat, millise tähtaja möödumisel lubade ja õiguste andmise küsimus uuesti otsustatakse. § 30. ettenähtud põhjustel võib nende lubade ja õiguste tühistamine haridusministeeriumi

poolt järgneda ka enne viieaastase tähtaja möödumist.

§ 27. Õpilaste tööle ergutamisel, nende juhtimisel ning kasvatamisel on lubatav tarvitada ainult pedagoogilisi võtteid.

§ 28. Keelatud on õpetust anda või õpilasi kasvatada Eesti demokraatliku vabariigi või avaliku kõlbluse vastases vaimus.

§ 29. Õpetus- ning kasvatusküsimumste ligem kaalumine, õpilaste elukommete ja õpetöö edukuse hindamine ning sellega kokkukõlas õppimiskäigu või kursuse lõpetamise otsustamine, uute õpilaste võimiste hindamine ning nendele õppeastme määramine sünnib õppeasutuse pedagoogika nõukogus, mis koosneb kooli õppejõududest, õppeasutuse ülalpidajast või tema esitajast ja õpilaste vanemate esitajatest samal arvul, kui see on ette nähtud vastavate avalikkude koolide seadustes. Pedagoogika nõukogu kutsub kokku ja juhatab koolijuhataja või tema asetäitja.

§ 30. Õpetus- ja kasvatusöö eraõppeasutustes kuulub haridusministeeriumi ja vastava koolivalitsuse või vähemusrahvuse kultuurivalitsuse järelevalvele. Kui õppeasutuse tegevus on sattunud vastollu maksvate seadustega või selle tegevuses on ilmsiks tulnud korraldused või väärnähtused, on õppeasutuse ülalpidaja kohustatud tähendatud asutuste nõudmisel viibimata puuduste kõrvaldamiseks samme astuma. Kui antud tähtajaks puudused kõrvaldatud ei ole, siis võib haridusministeerium nõuda õppeasutuse juhataja asetamist uue isikuga või õppeasutuse sulguda. Sulgumise otsuse peale võib kaevata administratiivkohtu korras.

IV. Õppejõududest.

§ 31. Igal eraõppeasutusel peab olema juhataja ja tarvilik arv õpetajaid. Juhatajaks võib olla riigikeelt oskav Eesti vabariigi kodanik, kellel on õigus õpetada vastavas koolitüübis.

§ 32. Õppejõuks eraõppeasutuses võib olla isik, kellel on kutsetunnistus õigusega õpetada vastavas koolitüübis. Niikaua kui ei leidu vastava kutsega õppejõude, võib õpetajaid registreeriv asutus õppejõudude kohuste täitjaks registreerida ka teisi isikuid vastavalt avalikkude koolide kohta käivate ajutiste määruste nõuetele.

§ 33. Eraõppeasutuse juhataja ning õppejõud registreerib ametisse asutus, kellest oleb kooli registreerimine. Juhataja registreerimiseks teeb ettepaneku kooli ülalpidaja, õpetajate kohta aga kooli juhataja. Kus see asutuse eripõhikirjaga teisiti ette nähtud ei ole, seal kutsub õppejõud ametisse õppeasutuse ülalpidaja.

§ 34. Kestva iseloomuga õppeasutustes registreeritakse ametisse alalised õppejõud ilma tähtajata, § 32. nimetatud õppejõudude kohuste täitjad aga kuni kooliaasta lõpuni. Ajutistes õppeasutustes registreeritakse õppejõud ametisse õppeülesande täitmise lõpuni.

§ 35. Õppejõudude lahtiregistreerimine sünnib samade asutuste poolt, kui nende ametisse registreerimine. Õppejõu lõplikult ametist tagandada võib pedagoogilistel põhjustel haridusministeerium.

§ 36. Erakoolide, tähtajata kestvate kursuste, rahvaülikoolide ja lasteadeade õppejõud saavad riigi poolt pensioni ja ühekordset toetusraha pensioni seaduses ettenähtud korras.

§ 37. Õppeasutuse juhataja on vastutav kasvatus- ning õpetöö korralikkuse eest koolis. Tema vastutusel sünnib ka kirj vahetus õppeasutuse nimel ning aruandmine õpetööst.

V. Eraõppeasutuste õigused.

§ 38. Kestva iseloomuga eraõppeasutustel võib olla pitsat õppeasutuse registreeritud nimetusega.

§ 39. Erakoolide, õppetöökodade, kursuste, rahvaülikoolide ja lasteadeade poolt korraldatud õppekäikudest osavõtavad õpetajad ja õpilased saavad riigi raudteel ja laevadel sellekohastes määrustes ette nähtud maksuta sõidu või hinnaalanduse.

§ 40. Erakoolide, kursuste, rahvaülikoolide ja lasteadeade tarvidusteks haridusministeeriumi loal sissetoodavad raamatud, õppeabinõud ja nende osad on tollimaksust vabad.

VI. Seaduse elluviimine.

§ 41. Käesolev seadus hakkab maksma 1927. a. 1. jaanuarist. Sest ajast kaotab maksuvuse 1914. a. 1. juuli erakoolide seadus.

§ 42. Eraõppeasutused, mis registreeritud enne selle seaduse maksmahakkamist, ei kuulu uuele registreerimisele, õppeasutused, mis avatud ilma registreerimata, tulevad nende ülalpidajate poolt § 9. korras ette panna registreerimiseks kahe kuu jooksul, selle seaduse maksmahakkamisest arvates, vastasel korral peavad need õppeasutused oma tegevuse lõpetama.

SELETUSKIRI.

Erakoolid ja muud eraõppeasutused on Eesti hariduseloos tähtsat osa etendanud ja etendavad seda veel nüüdki, kuna meil 1925./26. õppeaastal töötas eraõppeasutustest 47 algkooli, 41 keskkooli, 9 kutsekooli, 44 lasteadea, 10 rahvaülikooli (neist üks kindla õppeaja ja kavaga), rääkimata mitmesugustest

kursustest ja muist haridusliikudest ettevõtetest. Neis õppeasutustes õppis üle 10.000 õpilase. Eraõppeasutused töötasid siiaani 1914. aasta 1. juuli seaduse alusel (S.K. XI kõide I jagu § 3775¹—3775²³ 1914. a. täiendus), mis osalt täiendatud Vabariigi Valitsuse ja haridusministeeriumi määrustega. Hädatarvilik on niihästi eraõppeasutustele kui ka järelevalve asutustele seaduslik alus, mis vastaks praeguse aja ja olude nõuetele. Sarnase aluse loomine on nüüd juba võimalik, sest avalikkude üldharidusliikude kui ka erikoolide seaduste makspanemiseega on kindlaks määratud meie haridusepoliitika alused, millele üldiselt joonduda tuleb ka eraõppeasutustel.

Käesolev seaduseelnõu tahab luua eraõppeasutustele ühise meie oludele vastava aluse, jättes eraalgatusele võimaluse omapäraseks arenemiseks (§§ 6, 7, 25). Seaduseelnõu järgi jaguneksid eraõppeasutused oma suhtumiselt käesolevale seadusele kolme liiki. Esimesse liiki kuuluksid erakoolid, kus õpetajate palgad makstakse riigi või riigi ja omavalitsuste poolt ja mis selle tõttu kohustatud on samasuguseid ülesandeid täitma kui avalikud koolid ja ühistel alustel viimastega (§ 2). Teise liiki kuuluksid eraõppeasutused, mis ajutist ilmet kannavad, või mille kohta ei ole veel antud vastavaid avalikkude õppeasutuste seadusi, nagu lühiaegsed kursused, kodukoolid, lasteaiad. Nende asutuste muutuva ning vähe väljakujunenud iseloomu tõttu ei ole soovitatav neid kindlatesse seaduse raamidesse paigutada, vaid tuleks haridusministeeriumile õigus jätta nende asutuste tööd esialgu ajutiste määrustega korraldada (§ 7). Kolmandasse liiki kuuluksid kõik muud eraõppeasutused, mis töötaksid käesolevas seaduses ettenähtud üldalustel, kusjuures neile võimalus jääb oma sisemist elu korraldada põhikirja järgi, mis kuulub haridusministeeriumi kinnitamisele (§§ 6, 9 p. g. ja 10).

Õppekeele küsimuses asub seaduseelnõu üldjoontes samal seisukohal, kui avalikkude koolide seadused, erinedes selles, et haridusministrile, kes vastutav haridusepoliitika eest, on jäetud kaebuse puhul küsimuse otsustamine (§ 15) ja emakeele õppimise kohustus ei ole laiendatud täisealiste määratud lühiaegsetele kursustele (§ 15).

Eraõppeasutuste asutamiseks ja ülalpidamiseks on jäetud avarad võimalused. Ülalpidajaks võivad olla ka välismaalased (§ 8), sest kooliülalpidajast oleneb ainult kooli aineiline külg, kuna õppe- ning kasvatusetöö kaitseks soovimatute mõjude eest on ette nähtud, et õppeasutuse juhatajaks ja õppejõududeks võivad olla isikud, kellel õigus õpetada avalikkudes koolides (§§ 31 ja 32).

Õiguste andmine eraõppeasutuste õpilastele on rippuvaks tehtud õppetöö edukuse püsivusest õppeasutuses, kusjuures õiguste andmine otsustatakse uuesti iga viie aasta järele, mis kohustab eraõppeasutusi oma töö edukuse eest kõigiti hoolitsema (§ 26).

Eraõppeasutuste õppejõududele esitatakse samasugused nõudmised, kui avalikkude koolide õpetajaile (§§ 31 ja 32) ja nad teevad samasugust vastutusrikast tööd, aga vanaduse ja töövõimetuse vastu ei ole nad kuidagi kindlustatud, välja arvatud need erakoolide õppejõud, kes ühel ajal ka avalikkudes koolides töötavad (Pensioniseaduse § 1. märkus 2). Pidades tarvilikuks, et kestva iseloomuga eraõppeasutuste õppejõud oleksid kindlustatud vanaduse ja töövõimetuse puhul, esitab haridusministeerium seaduseelnõu pensioniseaduse täiendamiseks § 36 mõttes.

Peatükk VI (§§ 38—40) ettenähtud õigused, mis praegugi tarvitusel, ei nõua riigilt suuremaid kulusid, aga kergendaksid eraõppeasutustele nende õppe- ja kasvatusetööd ning asutuse õppevahenditega varustamist, mis õppetöö viljakamaks teeks. Sellepärast võiksid olla paragrahvid 38, 39 ja 40 vastuvõetavad.

Lisa nr. 24.

Hariduskomisjoni

SELETUSKIRI

eraõppeasutuste seadusele.

Üldiselt ühinedes Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eraõppeasutuste seaduse juurde lisatud seletuskirjaga peab Riigikogu hariduskomisjon muudatuste kohta, mis ta Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõus on ette võtnud ja millega — suures osas — valitsuse esindaja komisjonis on ühinenud, tarvilikuks järgmist juurde lisada.

Eraõppeasutuste mõiste kindlaksmääramisel jõuti pikema kaalumise järgi otsusele, et käesolevas seaduses selle mõiste alla kuuluvad koolid, pikaajalised üle kuue kuu kestvad kursused, rahvaülikoolid ning lasteaiad, kuna lühikeseajaliste kursuste, kodukoolide ja õpetöökodade registreerimise ning nende töötamise kohta haridusministeeriumile õigus antakse maksma panna erimäärused (§ 9).

§ 2. asemele esialgses seaduseelnõus esitas haridusministeerium kolm uut paragrahvi, mis kõik eraõppeasutused, nende seas ka õigustega erakoolid, käesoleva seaduse piirkonda asetas, nagu see loomulik. Uue seisukohaga ühines komisjon.

Komisjon leidis, et erakoolid, kus töötavad algkoolile ning keskkoolile vastavad klassid,

võivad kooli ülalpidaja soovil moodustada asjaajamise ja õppe- ning kasvatustöö lihtsustamise otstarbel ühtlase õppeasutuse ühise nime, juhatuse ja majapidamisega.

Õppekeele asjus komisjon seisukohale, et eraõppeasutustes sama kord peab maksma nagu avalikkudes koolides.

Pikemaid läbirääkimisi tekitasid eelnõu §§ 22 ja 30. Komisjon asus seisukohale, et erakoolides, kus õpivad koolikohusele alluvad lapsed, peab antav õpetus avalikkude algkoolide õpetuse vääriline olema. Ei nõuta, nagu see esialgses eelnõus oli, et õpetatavad ained ning nende ulatus üksikasjaliselt avalikkude koolide omale vastaks. Üheväärilikkuse küsimuse otsustab haridusministeerium. § 30. järgi lubatakse erakoolidele, mis korralikult õppeabinõudega varustatud ning kus tööl hea edukus, õpilastel kursuse läbivõtmist ja õigustega lõpetamist ka ainete osaliselt teises koosseisus ja ulatuses kui see avaliku kooli lõpetamisel nõutav. Niisugune küsimuse lahendamine lubab rohkem painduvust ning võimaluste uute kasvatuslikkude ning õpetuslikkude võtete käsitlemisel.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõus oli ette nähtud, et õigused eraõppeasutustele antakse viieks aastaks (§ 31). Komisjon, arutades seda seisukohta, jõudis otsusele, et niisugune küsimuse lahendamise viis pole otstarbekohane ning otsustas õigused anda määrata ajaks, kusjuures aga haridusministeeriumile õigus jääb § 36. ettenähtud põhjustel peale tehtud hoiatuse antud õigused tühistada.

Seaduse IV osas, milles õppejõududest kõne, redigeeriti § 37 nõnda, et erakoolides ka juhataja abi võib olla. § 39-das otsustati õpetajate ametisse registreerimise puhul võimaluse korral registreerivale asutusele esitada ka pedagoogikanõukogu arvamine ning § 40-le anti niisugune kuju, et kestva iseloomuga õppeasutustes õpetajaid võib ametisse registreerida kas ilma tähtajata või asutuse ülalpidaja soovil tähtajaliselt.

Teised hariduskomisjoni poolt tehtud muudatused ning täiendus on vähema ulatusega ning rohkem tehnilise iseloomuga.

Lisa nr. 25.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

SEADUS KOKKULEPPE KINNITAMISE KOHTA EESTI JA N.S.V. LIIDU VAHEL PIIRIVAHEJUHTUMISTE LAHENDAMISE KORRA KOHTA ÜHES PROTOKOLLIGA.

§ 1. Kokkuleppe Eesti ja N. S. V. Liidu piirivahejuhtumiste lahendamise korra kohta

ühes protokolliga, alla kirjutatud Tallinnas 8. augustil 1928. a. tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Kokkuleppe eestikeelne ja venekeelne tekst avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

SELETUSKIRI.

Eesti ja N. S. V. Liidu piiril leiavad alata aset mitmesugused kohaliku iseloomuga vahejuhtumised ja arusaamatused, mis tekivad osalt juhuslikult või teadmatuse tõttu, osalt loodusejõudude tegevuse tagajärjel, nagu inimete ettekatsemata ülepiirimine, koduloomade sattumine ühelt poolt teise, tormist aetud kalurite paatide ja püüniste ülesotsimine, juhuslikud laskmised, vargused j. n. e. Nende juhuste lahendamine riikide keskasutuste abil, nagu see seni korraldatud, toob küsimusse liigset asjaajamist ja ajakaotust, mis sageli asja lahendamise tähtsust vähendab, või lahendamise võimalusi sootu raskemaks muudab, näiteks elava või eluta inventari vargustel või selle sattumise juhtudel ühelt poolt teise.

Balti riigid, kellel ühine piir N. S. V. Liiduga ja kelle piiridel niisugused väärnähtused maad võtavad, on jõudnud veendumusele, et nende lahendamine otsekohe tekkimise kohal on kõigiti soovitav, nii vahejuhtumiste lahendamise lihtsustamiseks ja kiirustamiseks, kui ka nende kõrvaldamise mõttes tulevikus. Selle eesmärgiga sõlmis Poola N. S. V. Liiduga piiri-tilde lahendamise kokkuleppe 1925. aasta augustikuus ja 1926. a. sõlmis samasuguse lepingu Läti. Välisministeeriumi poolt võeti niisuguse lepingu sõlmimise küsimus ka Eesti ja N. S. V. Liidu vahel konkreetset kujul üles juba 1924. aasta algul ning läbirääkimiste tulemustena väljatöötatud kokkuleppe kava esitati 1926. a. aprillikuus Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks ning kinnitati viimase poolt 21. aprillil 1926. a.

Tolkorral ei olnud siiski võimalik kokkulepet alla kirjutada, kuna N. S. V. Liidu valitsuse poolt vahepeal mõnesugused muudatused kavas ette olid võetud, mis tarvilikuks tegid üksikute punktide kohta uuesti läbirääkimisi jätkata.

Need kestsid kuni maikuuni 1927. a., ja 31. mail kinnitas Vabariigi Valitsus kokkuleppe lõpliku kava ning volitas välisministrit sellele alla kirjutama, mis sündis 8. augustil 1927. a.

Silmas pidades, et käesolev kokkuleppe kahtlemata palju kaasa aitab Eesti ja N. S. V. Liidu piiril tekkinud väiksemate ning kohaliku tähtsusega vahejuhtumiste kiireks ning otstarbekohaseks lahendamiseks, võin ma täielikult soovitada nimetatud kokkuleppe heakskiitmist ja selle kinnitamise seaduseelnõu vastuvõtmist Riigikogu poolt.

Lisa nr. 26.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

Eesti-Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu vahel piirivahejuhtumiste lahendamise korra kohta käiva kokkuleppe ja protokollki kinnitamise seadusele.

Üldkomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividega.

Üldkomisjon on teinud käesolevas eelnõus ainult redaktsioonilised parandused.

Lisa nr. 27.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

LINNADE JA ALEVITE MAAGA VARUSTAMISE SEADUS.

§ 1. Maaseadusega võõrandatud maad, mis asuvad linnade ja alevite administratiiv piirkonnas, kuuluvad korraldamisele käesolevas seaduses ettenähtud korras ja alustel.

§ 2. Paragrahv esimeses tähendatud maad lähevad üle linna- resp. aleviomavalitsuse valdamisele 1. maist 1928. a. arvates ning vastav omavalitsus on kohustatud omal kulul nende maade kohta kokku seadma planeerimise kava põllutöoministeeriumi poolt määratud tähtajaks.

§ 3. Kinnitatud planeerimise kava alusel eraldab põllutöoministeerium maa-alad, mis tarvilikud riigile, kuna ülejäänud maad ühes päraldistega lähevad vastava omavalitsuse omanduseks.

§ 4. Omanduseõigus maade kohta kinnistatakse põllutöoministri või tema voliniku poolt allakirjutatud teadaande põhjal, millele juurde lisatakse vastav leping ja maade plaan, mis alla kirjutatud põllutöoministeeriumi ja vastava omavalitsuse esitaja poolt. Omanduslepingute kinnistamisel ei võeta kinnistus- ega tempelmaksu, kuna kõik teised kinnistamisega seotud kulud kannab vastav omavalitsus.

§ 5. Käesoleva seaduse alusel omavalitsustele antud maid ei või omavalitsused põllutöoministeeriumi loata pantida, võlgadega ega teiste kohustustega koormata.

§ 6. Omavalitsustele antud maid, mis tarvilikud ei ole omavalitsuste asutustele või määratud ei ole üldtarvitamiseks, on vastavad omavalitsused kohustatud kodanikkudele omanduseks andma ehituskruntidena.

§ 7. Ehituskrundisaajaid kinnitab linna- resp. alevivolikogu linna- resp. alevivalitsuse

ettepanekul. Ühele kodanikule ei või omanduseks anda üle ühe krundi.

§ 8. Üksiku ehituskrundi suuruse, kui ka hinna määrab linna- resp. alevivolikogu, kuna ehituskruntide suuruse ja ruutmeetri hinna alam- ja ülemmäärad kinnitab Vabariigi Valitsus iga linna- resp. alevi kohta eraldi, vastava linna- resp. alevivolikogu ettepanekul. Ühe ruutmeetri hind ei või tõusta üle 0,25 krooni. Eeltähendatud ülemmäär ei ole maksev nende maa-alade kohta, mis Vabariigi Valitsus linna- või alevivolikogu ettepanekul määrab väljaandmiseks vabal kokkuleppel. Selle maa-ala üldpindala ei või tõusta üle 1/10 iga linna- resp. alevi kohta käesoleva seaduse alusel korraldatavast maast.

Tööstuslikuks või kaubanduslikuks otstarbeks väljaantavate kruntide suuruse määrab iga juhtumisel vastava omavalitsuse volikogu.

§ 9. Krundi ostmisel võlgu jäänud summa kantakse esimese pandiõigusena kinnistusraamatusse esitatava lepingu põhjal. Võlg tasutakse aastamaksudena hiljemalt 36 a. jooksul, kusjuures võlgnikul õigus on võlga tasuda tervelt või osaliselt enne kindlaksmääratud tähtaega summades, mis võrdsed 10 kroonile või selle kordsetele. Võla pealt arvatakse 4% intresse, kustutusprotsent vastavalt kustutusajale ja 0,50% administratsiooni kuludeks. Aastamaks ei või olla alla 10 krooni.

§ 10. Võlgnik maksab 1% kuus viivitusrahvi tähtjaks tasumata jäänud summade pealt, kusjuures pooled kuud terveteks arvatakse. Kui võlad ühe aasta jooksul tasumata seadusliku pikendusega, nõutakse need sisse linna- resp. alevivalitsuse korraldusel järgmisel maksutähtajal ühes protsentidega vastuvaidlemata maksude sissenõudmise korras.

Erakordsetel juhtumistel võib linna- resp. alevivalitsus pikendada ostusummade maksutähtaega kuni 3 aastani ka viivitusrahvita.

§ 11. Krundisaaja on kohustatud linna- resp. alevivolikogu poolt määratud tähtjaks krundile vastavad ehitused püstitama, missugune tähtaeg ei või olla alla 3 aastat. Ei püstita krundi saaja määratud tähtjaks vastavaid ehitusi, võib linna- resp. alevivolikogu otsusel kohuteel krundi tagasimüümist nõuda, tasudes krundi omanikule omavalitsusele väljamakstud summa, välja arvatud administratsiooni kulud. Kohtuotsused neis asjus kuuluvad eeltäitmisele.

§ 12. Ehituskrundi omanik ei või enne ehituste püstitamist vastavalt kinnitatud plaanile linna- resp. alevivolikogu loata krundi võõrandada ega võlgadega või teiste kohustustega koormata. Krundi võõrandamisel ka pärast ehituste püstitamist on linna- resp. aleviomavalitsusel kahe kuu jooksul ostueesõigus, välja

arvatud juhtumised, kui krunt läheb edasi selle omaniku sugulastele esimeses kolmes sugulusastmes või kahes hõimlusastmes.

§ 13. Käesoleva seaduse alusel linna- resp. aleviomavalitsusele antud maade tarvitamisest ja võõrandamisest aasta jooksul saadud summadest määratakse:

1) 25% linna- resp. aleviomavalitsuse kuldete eelarve korras,

2) 35% linna resp. alevi korteriolude parandamiseks,

3) 40% asunduskapitali (Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse § 23 R.T. nr. 109/110 — 1925. a.) arvele tasuks antud maade eest.

§ 14. Vabariigi Valitsusel on õigus käesoleva seaduse elluviimiseks tarvilikke määrusi anda.

SELETUSKIRI.

Suurem osa linnadest ja alevitest kannatas maapuuduse all, mis nende arenemist ja kasvamist takistas. Maaseaduse maksmapanemisega avanes võimalus ka linnade ja alevite maaolude parandamiseks. Maaseaduse § 19. alusel jäetakse linnade ja alevite läheduses tarvilik maa-ala linnade, alevite ja nende elanikkude vajaduseks, ning kuni vastava eriseaduse maksmapanekuni on sündinud seni linnade ja alevite maaga varustamine Vabariigi Valitsuse poolt 14. apr. 1920. a. vastuvõetud (R.T. nr. 61/62 — 1920. a.) ajutise määruse põhjal.

Käesoleva seaduseelnõu ülesandeks on maaseadusega võõrandatud maade korraldamine, mis asuvad linna ja alevite administratiiv piirkonnas ja ei käi seega riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse alla.

Linna ja alevi administratiiv piirkonnas asuvad riigimaad läheksid vastava omavalitsuse valdamisele, kes ka neid maid on kohustatud planeerima linna- resp. alevi planeerimise kohta maksvatele määrustele ja volikogu otsustele.

Kõik maad, mis ei ole riiklikkudele asutustele tarvilikud, läheksid omavalitsuste omanduseks kitsendusega, et neid maid riigi võimu loata hüpoteekidega ega teiste kohustustega koormata ei või.

Omavalitsustele antud maid on viimased kohustatud edasi andma kodanikkudele ehituskruuntideks. Üksiku krundi suuruse kui ka selle hinna määraks vastava omavalitsuse volikogu, kuna seaduses ruutmeetri hinna ülemäär kindlaks oleks määratud. Kui suur see ülemäär peab olema, on raske öelda, sest olud on sedavõrt mitmekesised. Üldiselt on aga põhimõtte tunnustamist leidnud, et omavalitsused krunte edasi andes kõrget hinda ei tohi võtta, kuid sealjuures tuleb krundi omanduseõigust kitsendada. Juhtumistel aga, kui

krundidel eriväärtus on, kas oma asukoha, või muude omanduste poolest, siis eraldab sarnaseid maa-alasid Vabariigi Valitsus vastava omavalitsuse volikogu ettepanekul ning nende kruntide omanduseks andmine sünniks vaba kokkuleppe alusel.

Käesoleva seaduse alusel antud maade tarvitamisest ja võõrandamisest omavalitsustele sissetulnud summadest läheks 40% asunduskapitali arvele ja millest maaseadusega maade võõrandamise kulud kaetakse. Ülejäänud osa jääks vastava omavalitsuse kasutada.

Lisa nr. 28.

Maakomisjoni

SELETUSKIRI

linnade ja alevite maaga varustamise seadusele.

Maaseaduse § 19. alusel on jäetud linnade ja alevite läheduses tarvilikud maa-alad linnade ja alevite ning nende elanikkude vajaduste rahuldamiseks.

Kuni vastava eriseaduse maksmapanemiseni on nende maade väljaandmine sündinud Vabariigi Valitsuse poolt 14. aprillil 1920. a. vastuvõetud (R.T. nr. 61/62 — 1920) ajutiste määruste põhjal.

Riiklikku maatagavarasse arvatud maid, mis asuvad linnade ja alevite administratiiv piirides ja mille korraldamine sünniks käesoleva seaduse alusel, on kogusummas 9087 tiinu. Sellest maa-alast on linnade piirides 4633,5 tiinu ja alevite piirides 4453,5 tiinu. Üksikute omavalitsuste vahel jaguneb see maa järgmiselt:

Linnad:

Tallinn	2,36	tiinu
Nõmme	1064,22	„
Paldiski	238,50	„
Haapsalu	37,18	„
Tartu	565,60	„
Tõrva	226,79	„
Võru	68,85	„
Rakvere	236,00	„
Narva	—	„
Türi	266,10	„
Paide	514,84	„
Kuresaare	35,78	„
Viljandi	671,07	„
Põltsamaa	513,80	„
Tapa	192,17	„

Kokku 4633,5 tiinu.

Alevid:

Keila	(Harjumaal)	61,56	tiinu,
Kärdla	(Läänemaal)	650,29	„

Jõgeva	(Tartumaal)	25,46	tiinu,
Elva	„	197,23	„
Mustvee	„	1489,53	„
Kallaste	„	122,50	„
Otepää	„	232,85	„
Antsla	(Võrumaal)	151,05	„
Võõbsu	„	24,72	„
Kunda	(Virumaal)	729,00	„
Narva-			
Jõesuu	„	—	
Jõhvi	„	88,00	„
Kilingi-			
Nõmme	(Pärnumaal)	349,64	„
Mõisaküla	„	4,7	„
Sindi	„	—	
Mustla	(Viljandim.)	168,42	„
Suure-Jaani	„	158,56	„
	Kokku	4453,5	tiinu.
	Üldse	9087	tiinu.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ja Riigikogu poolt maakomisjoni antud linnade ja alevite maaga varustamise seaduses on maakomisjoni peajasjalikult alljärgnevad muudatused ja seisukohad vastu võtnud.

Maakomisjon asub seisukohal, et selle seaduse alusel korraldamisele ei kuulu need maa-alad, mis maaseaduse täiendamise ja muutmise seadusega tagasiandmisele kuuluvad, kuid missugused veel seni ei ole lahutatud riigimaade tagavarast.

Peale selle leiab komisjon, et otstarbekohasem on, kui planeerimise kava esitamise tähtaja määramine jääks siseministeeriumi ülesandeks, kes juba teostab järelevalvet omavalitsuste üle. Samuti ka siseministeeriumi ettepanekul eraldaks Vabariigi Valitsus need maa-alad, mis riigile tarvilikud, kinnitamiseks esitatud planeerimise kava alusel.

Linna- või alevivolikogu ettepanekul eraldab ka siseministeerium need maa-alad, mis tarvilikud omavalitsuseasutustele või üldtarvitamiseks, kui ka tarvitada andmiseks seltskondlikele organisatsioonidele (§ 5). Ülejäänud maad on omavalitsused kohustatud edasi andma kodanikkudele planeerimise kavast ettenähtud järjekorras omanduseks või põliseks tarvitamiseks.

Komisjonis tehti ettepanek, võtta § 5 vastu sel kujul, et maasaajal oleks võimalik otsustada, missugusel alusel tema maad tahab saada, kas omanduseks või põliseks tarvitamiseks. See ettepanek lükati aga komisjoni enamuse poolt tagasi (poolt 4 häält, vastu 5 häält). Komisjoni enamuse leidis, et selle küsimuse otsustamine peaks jääma vastava linna- või alevivolikogu ülesandeks.

Erandeid väljaandmises tuleb aga teha korralikult majandatud aiamaajapidamiste kohta, kus

hooned ja teised päraldised maapidaja omad. Maakomisjon leiab, et korralikult peetud aiad tuleksid alal hoida ja neid ei võiks ehitusekruntideks planeerida, kuna aedadega ühenduses olevad põllumajapidamiseks kasutatavad maa-alad võidakse tarviduse korral takistamata välja anda.

Ehitusekrundi hindade alam- ja ülemmäära ei leidnud maakomisjoni enamuse seaduses eneses võimalikuks kindlaks määrata, sest et linnade ja alevite olud selles väga erinevad on, vaid leiab, et on otstarbekohane, kui krundi suuruse ja hinna määrab kohalik linna- või alevivolikogu ja kinnitab Vabariigi Valitsus (§ 10). On otstarbekohane, et üldised hinna alam- ja ülemmäärad iga linna ja alevi kohta paneb maksma Vabariigi Valitsus.

Ehituste püstitamise tähtaja ülemmäära arvas maakomisjon tarvilikuks ka seaduses ära määrata ja leidis, et see võiks olla asunikude hoonete ehituse tähtajaga võrdne, see on 6 aastat.

Omavalitsustele üleantavate maade ja päraldiste tarvitamisest ja võõrandamisest aasta jooksul saadud summade jaotuses ühineb maakomisjon Vabariigi Valitsuse ettepanekuga.

Maakomisjon esitab seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 29.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EESTI JA TAANI VAHELISE HAAGI TSIVIILPROTSESSI-KONVENTSIOONI VASTASTIKUSE MAKSMAPANEKU DEKLARATSIOONI KINNITAMISE SEADUS.

§ 1. Eesti ja Taani vaheline deklaratsioon Haagis 17. juulil 1905. a. sõlmitud tsiviilprotsessi-konventsiooni vastastikuse maksmapaneku kohta, missugune deklaratsioon alla kirjutatud Tallinnas, 9. mail 1927. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Deklaratsiooni prantsuskeelne tekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

SELETUSKIRI.

Vabariigi Valitsus oma otsusega 17. juulist 1925. a. tunnistas soovitavaks kokkuleppe sõlmimise välisriikidega tsiviilprotsessi asjus ja volitas välisministrit kokkuleppele jõudmise korral 17. juuli 1905. a. Haagi tsiviilprotsessi-konventsiooni vastastikuse maksmapaneku kohta deklaratsioone vahetama. Sellekohased läbirääkimised alustati ka Taaniga ja nende taga-

järjel kirjutasiid 9. V 1927. a. Eesti Vabariigi Valitsuse nimel välisminister Fr. Akel ja Taani valitsuse volinikuna Taani peakonsul J. C. Johansen deklaratsioonile alla, millega Eesti ja Taani vahel maksma pannakse nimetatud tsiviilprotsessi-konventsiooni artiklid 1—24.

Haagi tsiviilprotsessi-konventsiooni maksmapaneku kohta on Eesti juba mitme riigiga (Läti, Soome, Leedu, Rootsi, Helveetsia, Belgia) kokku leppinud, missugused kokkulepped Riigikogu poolt kinnitatud.

Kuna kõnesolev kokkulepe Taaniga sisuliselt vastab eelnimetatud riikidega varemõlmitud kokkulepetele, siis pean võimalikuks siinkohal piirduda tähendusega, et käesoleva kokkuleppega on Eesti jälle sammu edasi teinud oma juriidiliste vahekordade väljaarendamisel teiste riikidega.

Sellepärast arvan, et ei võiks takistusi olla käesoleva Eesti-Taani deklaratsiooni heakskiitmisele ja kinnitamisele Riigikogu poolt.

Tõlge.

Deklaratsioon

Haagis 17. juulil 1905. a. sõlmitud tsiviilprotsessi-konventsiooni vastastikuse maksmapaneku kohta.

Juriidiliste vahekordade korraldamise otsarbel mitmesugustel aladel Eesti vabariigi ja Taani kuningriigi vahel annavad allakirjutajad, kes tarvilikult volitatud oma valitsuste poolt, ühisel kokkuleppel järgmise deklaratsiooni:

Tsiviilprotsessi kohta käiva konventsiooni artiklite 1 kuni 24 eeskirjad, missugune konventsioon sõlmitud Haagis 17. juulil 1905. aastal rea riikide vahel, tulevad tarvitusele niihästi Taanis Eesti ja Eesti kodanikkude kohta kui Eestis Taani ja Taani kodanikkude kohta.

Käesolev deklaratsioon ratifitseeritakse ja ratifikatsioonikirjad vahetatakse niipea kui võimalik. Kokkulepe astub jõusse ratifikatsioonikirjade vahetamise päevast; ta jääb maksma kuni 27. aprillini 1929. a. Sellest tähtpäevast arvates uuendatakse seda vaikiva pikenduse teel, iga kord viieks aastaks, kui üks pooltest seda üles ei ütle. Ülesütlemisest peab teatama vähemalt kuus kuud enne ülalnimetatud tähtaegade lõppemist.

Tehtud Tallinnas, kahes eksemplaris, 9. mail 1927. a.

Fr. Akel.

J. C. Johansen.

Lisa nr. 30.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

Eesti-Taani vahelise Haagi tsiviilprotsessi-konventsiooni vastastikuse maksmapaneku deklaratsiooni kinnitamise seadusele.

Üldkomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividega.

Üldkomisjon on teinud käesolevas eelnõus ainult redaktsioonilised parandused.

Lisa nr. 31.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EESTI JA AUSTRIA VAHELISE KONSULAARKONVENTSIOONI KINNITAMISE SEADUS.

§ 1. Eesti ja Austria vaheline konsulaarkonventsioon, mis alla kirjutatud Viinis, 15. oktoobril 1926. aastal, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni prantsuskeelne tekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

SELETUSKIRI.

Läbirääkimised konsulaarkonventsiooni sõlmimiseks Eesti ja Austria vahel alustati Austria valitsuse algatusel, kes ettepanekuga esines, konventsiooni sõlmimisel aluseks võtta Eesti-Poola konsulaarkonventsiooni teksti (R.T. nr. 117/118 — 1925), mõne väiksema muudatusega. Kokkuleppele jõudmine viimaste suhtes oli võrdlemisi kergelt teostatav, kuna Austria meie soovil mõned neist tagasi võttis, nii et 15. X 26. võidi lepingule alla kirjutada.

Arvesse võttes, et kõnealoleva konventsiooni tekst vastab enamalt jaolt Eesti-Poola konsulaarkonventsiooni tekstile, mis nagu eelolevast näha, Riigikogu poolt on kinnitatud, pean tarvilikuks peatuda ainult nende artiklite juures, mis lahku lähevad Eesti-Poola konventsiooni tekstist.

Eltoodu põhjal võime konventsiooni art. I—VI mööda minna, peatudes art. VII juures. Siin on ainukeste muudatustena alla kriipsutatud, mida mõeldakse konventsioonist tööstusest või kaubandusest osavõtmise all, kui ka eriliselt üles loetud, missuguste maksude peale ei laiene vabastused. Teised selle artikli muudatused on puhtredaktsioonilised. Nii on 6-das lõikes ära jäänud „mõne piirkonna kohaliku seadusandluse põhjal,“ mille ase-

mel lihtsalt öeldud „asupaiga riigi seadusandluse põhjal“, kuna Austrias seadusandlus on ühine, Poolamaal aga väga mitmekesine, olles päritud mitmest riigist. Sama parandus on tehtud ka artiklites VIII ja IX.

Art. V, mis päranduseasjade kohta käib, on täiendatud §§ 9 ja 10, kus alla kriipsutatud abinõud kohalikkude ja konsulaarametivõimude kontakti parandamiseks, eriti vastastikuse informatsiooni tarvidust kõiges, mis võiks tähtis olla päranduse maksustamise mõttes.

Art. art. XVII, XVIII, XIX ja XX on sisuline muudatus ainult ses mõttes ette võetud, et Austria ettepanekul need artiklid ainult kaubalaevade suhtes maksvaks tunnustatakse, kuna kõik, mis käis sõjalaevade või nende meeskondade kohta, konventsioonist välja on jäetud. Peale selle on ära jäänud Austria ettepanekul Eesti-Poola konventsiooni art. XIX, arvesse võttes, et Austria suhtes see artikkel meile tähtsusetu on.

Kõik teised artiklid on muutmata Eesti-Poola konventsioonist võetud.

Eeltoodut arvesse võttes leian, et Eesti-Austria konsulaarkonventsiooni heakskiitmiseks ei peaks takistusi olema ning soovitan konventsiooni kinnitamise seaduse vastuvõtmist.

Lisa nr. 32.

Väliskomisjoni

SELETUSKIRI

Eesti ja Austria vahelise konsulaarkonventsiooni ja lisaprotokollide kinnitamise seadusele.

Riigikogu väliskomisjon on läbi vaadanud Eesti ja Austria vahelise konsulaarkonventsiooni ja selle lisaprotokollide ning esitab nad Riigikogule, üldiselt ühinedes Vabariigi Valitsuse motiividega, kinnitamiseks.

Sel puhul peab aga väliskomisjon oma kohuseks tähelepanu juhtida järgmisele. Käesolev konventsioon on alla kirjutatud „Eesti Vabariigi Valitsuse“ volitusel. Sel alal puudub meie välislepingute sõlmimisel igasugune järjekindlus. Nõnda näeme, et Eesti-Belgia-Luksemburi vaheline kaubaleping (alla kirjutatud 28. septembril 1926) kõneleb: „Eesti vabariigi Riigivanem“, Eesti-Läti vaheline konventsioon riigipiiri ja piiriäärse maariba elanikkude õiguste kohta (alla kirjutatud 23. veebruaril 1927): „Eesti valitsus“, Eesti-Taani lepituskonventsioon (alla kirjutatud 18. detsembril 1926): „Eesti Vabariigi Valitsus“ ja Eesti-Belgia vahelises kurjategijate väljaandmise le-

pingus (alla kirjutatud 11. novembril 1926) kõneldakse koguni „Eesti vabariik“.

Seega poole aasta kestel tervelt 4 volituseandjat! Soovitav aga oleks, eriti meie rahvusvahelise seisukorra pärast, et siin ühtlus maksma pandaks ja riigipea kui volitusteandja juurde peatuma jäädaks.

Edasi juhib väliskomisjon tähelepanu teisele asjaolule, nimelt sellele, et mitmed meie poolt sõlmitud rahvusvahelised lepingud eeldavad meie sisemise seadusandluse tarvilikku muutmist, et kokkukõlastada kahe juriidilise akti norme. Komisjon on kord sellele juba tähelepanu juhtinud, nimelt siis, kui 1905. a. Haagis sõlmitud tsiviilabiandmise konventsiooniga ühinemise küsimus Riigikogus päevakorral seisis. Eriti viimane eeldab erinovelli Tsiviilkohtupidamise seaduse juurde, mis Saksa maal näiteks mitmekümne-paragrahviline on. Meil on eriline huvi selle novelli jaoks, kuna see õiguse looks konventsiooni kohaselt meie asutustele oma toimingute eest ainelist kompensatsiooni saada välismaalastelt, kuna vastasel puhul meie oma kodanikkude palvete rahuldamisel välismaal tasu maksma peame, ise aga tasuta vastastikkust teostame. Seni puudub meil aga vastav erinovell.

Samasugune on lugu mitme teise rahvusvahelise lepingu tegelikul teostamisel ja seda eeldab nähtavasti ka praegu kinnitamiseks esitatav konventsioon.

Lisa nr. 33.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RIIGI PIKALAENU PANGA PÕHIKIRI.

I. Üldised määrused.

§ 1. Riigi pikalaenu panga ülesandeks on Eesti põllumajandusele, tööstusele, laevandusele, omavalitsustele, seltskondlikkudele ning teistele asutustele ja ettevõtetele ja ühistegelistele ühingutele pikaajalisi laene anda kas kinnisvarade või laevade pantimisel või teiste kindlustuste vastu, juhtnõõride alusel, mida annab Vabariigi Valitsus, ära kuulates riigi majandusnõukogu arvamist.

§ 2. Pangal on juriidilise isiku õigused. Tema asukoht on Tallinnas. Tema tegevus ulatub üle terve vabariigi. Vabariigi Valitsuse otsusel võib ta kohtadel avada osakonde ja agentuure.

§ 3. Pank allub Vabariigi Valitsusele rahaministri kaudu.

§ 4. Pangal on pitser vabariigi vapiga keskel ja viimast ümbritseva panga nimetusega.

§ 5. Pangale esitatud palved ja kõik ta tegevusse puutuv kirjavahetus on vabad tempelmaksust.

II. Panga kapitalid.

§ 6. Panga põhikapitaliks määratakse riigi 1927. a. välislaenust Kr. 5.000.000.— Sellest kapitalist võib pank osta oma pantkirju või laenudena välja anda mitte üle 3.000.000 krooni, kuna 2.000.000 krooni peab mahutatama riigi või Vabariigi Valitsuse poolt kindlustatud väärtpaberitesse. Põhikapitalist kaetakse panga kahjud, mida katta ei suudeta tagavarakapitalist. (§ 7).

§ 7. Tagavarakapital, mis on määratud panga pantkirjade intresside ja kustutamise kindlustuseks ja võimalikkude kahjude katmiseks, kui selleks panga jooksvatest tuludest ei jätku, kogutakse panga puhaskasust, nii kaua, kui ta ei ole tõusnud vähemalt põhikapitali summani. Tagavarakapital peab puutumata mahutatud olema riigi või Vabariigi Valitsuse poolt kindlustatud väärtpaberitesse.

III. Panga operatsioonid.

§ 8. Pangal on õigus järgmisi operatsioone toimetada:

1) Anda pikaajalisi laene sularahas või oma pantkirjades

a) igasuguste kinnisvarade, nagu maa, hoonete, vabrikute ja tehaste hüpotekaarsel pantimisel;

b) laevade kindlustusel;

c) Vabariigi Valitsuse või pankade garantiid vastu ja võlakohustuste ehk vekslite kindlustusel, mis tagatud väärtpaberitega, kaupadega, materjalidega, inventariga ja muu liikuva varandusega.

2. Võtta Vabariigi Valitsuselt või ka teiselt asutustelt valitsemisele ja sissenõudmisele nende arvel kapitale ja laene kolmandatele isikutele ning muid nõudmisi kolmandate isikute vastu.

3. Välja anda oma pantkirju üksikutes seeriates tähtajaga mitte üle 20 aasta ja mitte alla 5, kas kroonides ehk välisrahas. Pantkirjade väljaandmise korra, üldsumma, kupüüride ning tähtaegade j.n.e. üle otsustab panga nõukogu ettepanekul Vabariigi Valitsus.

Märkus. Erandina selle punkti määrusest võib pank välja anda Vabariigi Valitsusele oma pantkirju tähtajaga kuni 1. juulini 1967, mille intressid ja kustutus on sama suured ja makstakse samadel tähtpäevadel, mis Vabariigi 1927. a. välislaenu tingimustes ette nähtud. Neid pantkirju võib pank anda Vabariigi Valitsusele riigi 1927. a. välislaenust saadavate summade, kui ka Eesti pangast ületulevate ja

riigi pikalaenu panga poolt omale arvele ülevõetavate laenude eest vastutasuna.

4. Välja anda oma võlakohustusi tähtajaga kuni 5 aastani.

5. Osta omal arvel riigi ehk Vabariigi Valitsuse poolt garanteeritud või rahaministri nõusolekul ka ilma seesuguse garantiita Eesti laenuasutuste pantkirju ja neid müüa.

6. Laenuvõtjate arvel ja nende ülesandel võtta oma peale oma pantkirjade realiseerimist vabal müügil, saades selle eest tasu, mille suurus määratakse panga nõukogu poolt.

7. Toimetada muid asju, mis panga lubatud ärioperatsioonide edukuseks tarvilikud on.

A. Laenud kinnisvarade kindlustusel.

§ 9. Pank annab laenu tähtajaga mitte üle 20 aasta laenuvõtjate omandusel olevate igasuguste kinnisvarade, nagu maa, hoonete, tehaste ja vabrikute kindlustusel, kui need viimased maksvate seaduste põhjal hüpoteekobjektiks võivad olla.

Panditud kinnisvarade ehitused ja sisseseeded peavad olema tulekahju vastu kinnitatud selle põhikirja peat. IV määruste alusel.

§ 10. Laene võib anda kuni 50% panditava kinnisvara hinnatud väärtusest, kusjuures laenu alammäär on 500 krooni ning pangale jääb kindlustuseks obligatsiooni varal kõige vanem hüpoteek. Panditavate kinnisvarade võlgade juhusel peab laenuvõtja tasuma need väljaantava laenu arvel ehk kõik laenuvõtja kreditorid peavad lubama panga laenule eesõiguse nende kasuks kinnistatud võlgade ees, nii et pangal on igal juhusel laenu tagasinõudmisel esimese koha õigus selle põhikirja järgi.

Erandid sellest on lubatud ainult riigi ja kogukondlike maksude ja muude avalikkude koormatuste sissenõudmisel ja ka väljaostmatute servituutide jaoks, mille väärtus juhatuse poolt kindlaks määratakse ja laenuks lubatud summast maha arvatakse.

§ 11. Mitme kaasomaniku ühisomanduses olevad kinnisvarad võetakse pandiks ainult jaotamata kogu ulatuses ja kõikide kaasomanikkude nõusolekul.

§ 12. Laenu nõutamise korral kinnisvara pantimisel pöörab laenu soovija kirjalikult panga juhatuse poole, esitades

1) ärakirja kinnistusjaoskonna kinnisvara registrist,

2) tulikahjude vastu kindlustuste seltsi tunnistuse kinnisvara hoonete hindamise kohta ühes hindamisaja ja kindlustuse maksu teatega viimase kahe aasta kohta,

3) üksikasjalise maa, hoonete, vabriku või tehase plaani tõenduse riigi- ja kogukonna maksude suuruse kohta ning andmed eelmiste aastate tegevuse üle ja teatab mil määral tema

soovib laenu saada. Ühtlasi maksab laenusoo-
vija esialgsete kulude katteks summa nõu-
kogu poolt kinnitatud ja kuulutustega avaldatud
normi järgi. Laenusoovija palve täitmata
jätmise korral antakse temale pool summat
tagasi, laenu saamisel, ehk sellest loobumisel
aga mitte.

§ 13. Laenu lubamise korral peab laenu-
soovija andma pangale temale lubatud laenu-
summa eest võlakirja tähendusega, et panditav
kinnisvara pangalt saadud laenu eest ühes prot-
sentidega ning kõigi laenu asjus tekkivate kulu-
dega, tule vastu kindlustuse maksud ühes arva-
tud, pandiks jääb ja et ta peale selle kõige oma
varaga panga ees vastutab kuni saadud laenu
lõpliku tasumiseni, ja vastuvaidlemata panga
põhikirja määruste ja juhatuse seaduslike kude
korralduste alla heidab. Samuti esitab tema
kinnisvarade ja sisseseadete tulekahju vastu
kindlustuse poliisi, põhikirja § 51. määrustega
ettenähtud summas.

§ 14. Laenu võtmise korral sularahas saa-
dab panga juhatus laenusaaaja võlakirja koha-
likku kinnistusjaoskonda pandiõiguse kinnis-
tamiseks ning tarvilikkude märkustega varus-
tamiseks. Laenu andmise korral pantkirjadega
saadetakse ühes võlakirjadega ka pantkirjad
kinnistusejaoskonda märkusega varustamiseks,
et nad nimetatud kinnisvara pantimisel välja
antud.

§ 15. Kui laenusaaaja oma makse, kaasa
arvatud tulekindlustuse raha, tähtajal pangale
ei tasu, võetakse tasumata summa pealt viivi-
tusraha 1% kuus, poolikuid kuid täie eest
arvates; ei tasu ta neid kahe kuu jooksul, nõu-
takse need ühes kõigi kuludega kohtu läbi
sisse.

§ 16. Võla ja muude maksude tasumist
võib pank ainult sel juhusel pikendada, kui
laenusaaaja tulekahju ehk muu õnnetuse läbi
ajutiselt on kitsikusse sattunud. Nende ja
samuti laenusaaaja kinnisvaraomaniku surma
juhusel võib panga nõukogu kahte järgnevaid
tähtajalisi makse pikendada kuni 3 aasta peale
jaotades neid ühesugustesse pooleaasta maksu-
desse.

§ 17. Kui laenuvõtja ettenähtud tähtaja
jooksul võlgujäänud summat tasunud ei ole
ja kui ta pikendust ei ole palunud, ehk nõukogu
tema palve tagasi lükanud, siis peab juhatus
viibimata võla sissenõudmisele asuma ja seks
otstarbeks panditud kinnisvarade sissetulekute
peale aresti panemiseks ja avaliku enampakku-
mise tähtaja kindlaks määramiseks oma nõud-
mise suurust ära näidates ja kinnistusjaoskonna
tõendust kinnisvara pangale pantimise kohta
ette pannes, vastava kohtu poole pöörama, kes
ilma võlgniku välja kutsumata ja mitte kohtu-
pidamise korras, vaid juhatuse teadaande

põhjal kinnisvara avaliku enampakkumise välja
kuulutab, viisil, mis ette nähtud Tsiviil kohtu-
pidamise seaduse §§ 1845—1888, arvesse
võttes erilisi, selles põhikirjas leiduvaid ees-
kirju, ja kui ettepanek tehtakse, siis ka sisse-
tulekute aresti kohta korralduse teeb.

Märkus. Niihästi selles kui ka kõigis
järgnevatel paragrahvides ettenähtud eeskirjad
ei kitsenda üldise seadusandluse põhjal pan-
gale kuuluvat õigust võla sissenõudmist pöörd-
peale panditud varanduse võlgnikule kuuluva
igasuguse teise kinnis- või vallasvara peale.

§ 18. Kui laenuvõtja varanduse üle kon-
kurss avatakse ehk kui teised võlauskujad pan-
gale panditud kinnisvarade avalikku enam-
pakkumist nõuavad, siis peavad vastavad kohtu-
asutused või kohtupristavid pangale sellest
teatama. Panga nõudmised rahuldatakse alati
väljaspool konkursi järjekorda. Pank on ko-
hustatud enne müügi tähtaega vastavale
kohtule üles andma kogu oma nõudmise,
ning ühtlasi teatama müügiletuleva kinnisvara
hinnatud väärtuse. Teatele peab juurde olema
lisatud kinnistusjaoskonna tunnistus, et enam-
pakkumisel müüdav kinnisvara pangale võla
kindlustuseks on panditud.

§ 19. Kohtupristav annab omanikule panga
poolt ülesantud nõudmise suuruse, kui ka
kinnisvara enampakkumisele määramise palve
teada. Tsiviil kohtupidamise seaduse §§ 1095/
1849 ettenähtud tegutsemised võib kohtupris-
tav ette võtta ilma et ta neis paragrahvides
kindlaksmääratud tähtaega ära ootaks. Ava-
liku enampakkumise kuulutamise aga ja kõik
teised enampakkumisse puutuvad korraldused
võetakse nii ette nagu ei oleks mõlemate poolte
vahel mingit kokkulepet olnud enampakku-
mise koha, aja ja viisi kohta.

§ 20. Enampakkumisele määratud kinnis-
vara üleskirjutamine ja hindamine kohtupris-
tavi poolt sünnib ainult niisugusel korral
kui panga juhatus seda palub. Samal juhatusel
on õigus vallasvara, mis kinnisvara juurde
kuulub, üles kirjutada ja aresti alla panna lasta
selleks, et ta ühel ajal kinnisvaraga müügiele
tuleks.

§ 21. Kuulutus avaliku enampakkumise
üle peab ilmuma vähemalt 2 kuud enne müügi-
päeva „Riigi Teatajas“. Kuulutuses peab
olema üles antud peale teadete, mis Tsiviil
kohtupidamise seaduse §§ 1147, pp.1—3,
6 ja 8 ja 1869 ette nähtud, ka kinnisvara hin-
natud väärtus, mille põhjal laenu antud, kui
mitte § 20. ettenähtud korras hindamist ette
võetud ei ole.

§ 22. Laenusaajal on õigus tasuda enne
enampakkumise algust ja kui see tagajärjeta
jäi, siis enne teistkordse enampakkumise algust

võlgnevaid makse ühes viivitusrahaga ja panga poolt tema arvel tehtud kuludega ning seega varandust müügist vabastada.

§ 23. Pärast seda kui juhatus kohtupris-tavi käest teate on saanud kinnisvara avalikule enampakkumisele määramise kohta, peab ta vastavale kohtuasutusele kõigi muudatuste tulevad ehk mis pärast lõpuarve andmist kuni müügipäevani ette tulla võivad, teate saatma.

§ 24. Pangale pandikspandud kinnisvara oksjoni teel müümine algab selle peale vaata-mata, kelle nõudmisel see sünnib esimesel enampakkumisel ikka sellest summast, millega vähemalt kaetud oleks panga heaks kindlustatud võlg ühes kõigi kuni oksjonipäevani kogunenud maksudega, võlaprotsentidega, tule-kindlustuse-maksudega, viivitusrahadega ja kohtu- ning täitmiskuludega, samuti ka kõigi riigi- ja kogukonnamaksudega ja kohustustega, millel seaduse järele eesõigus on panga heaks kindlustatud võla ees. Igaüks, kes enampaku-misest osa võtta soovib, peab 10% summast, millest pakkumine algab, sisse maksuma. Kui enampakkuja mitte Ts. khtp. sead. § 1874. ettenähtud tähtjaks ostuhinda välja ei maksa, siis tarvitatakse seda avalikkude maksude ja panga nõudmise ees olevate kohustuste, oks-jonikulude ning muude väljaminekute kat-teks, mis panga poolt võlavõtja arvel tehtud, samuti pangale võlguolevate summade osali-seks katteks.

§ 25. Kui esimene enampakkumine korda ei lähe, siis toimetatakse kuu aja pärast teist-kordselt enampakkumist, mille kohta eriliselt „Riigi Teatajas“ vähemalt kolm nädalat enne kuulutatakse. Sellest pakkumisest osa võtta soovijad peavad samasuguse kautsjoni kui esimesel enampakkumisel sisse maksuma. Selle kautsjoniga talitatakse samuti kui esimese enam-pakkumise kohta ette nähtud. Teisel enam-pakkumisel võib pank pakkumisest osa võtta ja nimelt kuni summani, mis tema nõudmised katab, ühes arvatud teised panga nõudmise kõrval eesõigustatud nõudmised. Igal juhtu-misel langeb teisel enampakkumisel müüdav kinnisvara lõplikult sellele, kes suurema summa pakub.

§ 26. Ostja peab panga nõudmise (kui pakutud hind mitte madalam ei ole kui § 20. põhjal kindlaksmääratud summa) 14 päeva jooksul panga kassas õiendama, kui panga juha-tus mitte nõus ei ole kinnisvara peal lasuvat võlga täielikult või osalt tema peale ümber kirjutama.

Tõendusdokumendina võla õiendamise kohta pangale annab pank enampakkujale erilise tunnistuse kohtule ettenäitamiseks. Sel-les tunnistuses peab täpselt olema tähendatud

ülevõetud ja maksetud summad, nii et kohus neid ostuhinnast maha arvata võiks.

§ 27. Kui panga nõudmine panditud kin-nisvara müügi läbi mitte täielikult kaetud ei saa, peab juhatus viibimata panga nõudmiste rahuldamiseks muust võlgniku varandusest samme astuma.

§ 28. Panditud kinnisvara pangale oman-damise korral (§ 25) peab juhatus püüdma seda nii ära müüa, et pank kahje ei saa ning vahe-peal varandusest püüdma tulusid saada. See-suguse kinnisvara müük peab sündima mitte hiljem kui kahe aasta jooksul pärast kinnis-vara panga nimele kinnistamist. Seda tähtaega võib igakordsel Vabariigi Valitsuse loal veel pikendada üksikutel juhtumistel kahe aasta võrra.

Pank on kinnistuselõivu maksmisest vaba, kui ta omandatud kinnisvara kahe aasta jook-sul, arvates samast tähtpäevast, edasi müüb.

§ 29. Laenusaja tasub pangale laenu esi-algse summa pealt arvates pooleaasta viisi ette laenuprotsenti, laenuvõla kustutusprot-senti ja panga nõukogu poolt kindlaksmääratud protsendi panga kulude katteks, kusjuures esimese tähtaja protsendid arvatakse laenu andmise päevast, teised protsendid aga võe-takse terve pooleaasta eest. Kinnisvarade hin-damise ja pantkirjade valmistuskulude katteks võetakse laenu andmisel panga kasuks ühekord-selt kuni 1% laenu summast.

Eelnimetatud maksud tasutakse panga kas-sasse iga pooleaasta viisi ette 30. juuniks ja 31. detsembriks sularahas, loositud pantkir-jades ehk möödunud tähtaja kupongides.

§ 30. Kui laen on välja antud pantkirja-des, on laenusajal õigus igal ajal oma laenu tervelt tasuda ehk jaokaupa kustutada ümmar-gustes vähema pantkirja nimihinnaga võrd-setes summades. Tasumine ja osaline kustu-tamine sünnib pantkirjadega ühes kuuluvate kupongidega ja talongidega. Laenu täieliku likvideerimise puhul on lubatud ülejääva poo-liku pantkirja arvet tasuda rahaga, kui see vähem kui pool osa vähemast pantkirja nimi-hinnast, vastasel korral tasub võlgnik ka selle osa pantkirjaga ja pank maksab ülejääva osa laenu tasujale tagasi sularahas. Sularahas antud laenu võib võlgnik igal ajal tasuda samuti sularahas.

§ 31. Täiendavaid laene kinnisvarade pea-le, mis juba § 10 tähendatud ülemmäärani koor-matud, antakse ainult seesugustel juhtumistel, kui vastaval uuel hindamisel kinnisvara ja sis-seseadete väärtus on tõusnud ehk kui vähemalt $\frac{1}{5}$ esialgselt võlasummast on tasutud.

B. Laenud laevade pantimisel.

§ 32. Laevade pantimisel annab pank laenu laeva kinnistusseaduse §§ 5., 6. ja 7. („Riigi Teataja“ nr. 77/78 — 1924. a. nr. 40) põhjal, kusjuures pank laevade mõttelisi osasid pandiks ei võta. Laenude tähtaeg ei või olla üle 15 aasta. Muidu maksavad laenude andmisel merelaevade pantimisel samad määrused, mis eelpool kinnisvarade pantimise kohta ette nähtud, kusjuures laenu ei tohi anda üle 50% laeva väärtusest.

C. Laenud mitmesugustel kindlustustel.

§ 33. Peale lõigetes A ja B ettenähtud laenude võib pank anda laene 9 kuust kuni 5 aastani järgmistele kindlustustele vastu:

a) riigi ehk riigi poolt garanteeritud või rahaministri poolt küllalt kindlaks arvatud kindlaprotsendilised väärtpaberid kuni 80% nende kursiväärtusest,

b) kuld, hõbe ja muud kallismetallidest tehtud väärtasjad, kuni 80% nende kallismetalli väärtusest,

c) vekslid ja võlakohustused, mis kindlustatud kaupade, materjalide, põllumajandusliku inventari ja muu liikuva varandusega, kuni 60% kindlustuste väärtusest,

d) vekslid ja võlakohustused, mis kindlustatud blanko-obligatsioonidega, tingimusega, et need ühes nende eelseisvate obligatsioonidega, kui need olemas, ei koorma vastavat kinnisvara üle 50% viimase hinnatud väärtusest,

e) Riigikogu volitusel antud Vabariigi Valitsuse garantii või rahaministri poolt vastu võetavaks tunnistatud rahaasutuste garantiid.

Märkus. Omaavalitsuse ja seltskondlikkudele ühingutele võib pank laene anda liik b pantkirjades (§ 39) Vabariigi Valitsuse garantiil kuni 20 aastani.

§ 34. Mitmesugustel kindlustustel, mis ette nähtud § 33., võib laene anda ainult võlakohustuste väljaandmisest (§ 39) saadud summadest. Tähendatud laene anda ega võlakohustusi osta ei tohi pank oma põhikapitali ega tagavarakapitali arvel ega riigi 1927. a. välislaenust pangale üleantud summadest.

§ 35. Pangale § 33. p. c põhjal panditud vallasvara võib jääda ka laenuvõtja pidamisele. Sarnasel korral kuulutatakse võlavõtja kulul perioodiliselt üks kord aastas panditud vallasvara nimekirja „Riigi Teatajas“ ja seatakse panditud varanduse hoiuruumi või platsile nähtavasse kohta sellekohane teadaanne üles, võimaluse korral üksikute asjade külge vastavaid märke asja pantimise kohta kinnitades.

Panditud vallasvara, mille suhtes kõik need nõuded täidetud, loetakse käsipandiks ja ei või saada pandud aresti kolmandate isikute

nõudmistele rahuldamiseks ega kuulu võlavõtja maksujõuetusel tema konkursimassi enne kui panga laen ühes protsentidega ja muude lisakohustustega tasutud on. Panditud vallasvara võõrandamine, kui asjad pandimärkidega vastavalt varustatud või kui võõrandamine sündis ruumis või platsil, kus pantimise teadaanne vastavalt üles seatud, tunnustatakse tühiuks.

Laenuvõtja, tema volinik või teenija, kes ilma panga nõusolekuta võõrandab või pandib laenuvõtja pidamisele jäetud panditud vara, langeb karistuse alla, nagu kätteusaldatud võõra vara raiskamise ning omastamise eest seadusega määratud.

Märkus. Pandiks ei võeta vallasvara mõttelisi osi.

§ 36. Kui panditud varanduse väärtus väheneb on võlgnik kohustatud andma lisakindlustusi vastavas väärtuses või laenu vastavalt tasuma. Vastasel korral, samuti — kui võlavõtja laenu või selle osa tähtpäevaks ei tasu, asub pank viibimata laenu sissenõudmisele. Pank on õigustatud oma äranägemise järele võla sissenõudmiseks panditud varandust maha müüma või võlga võlavõtja muust varandusest sisse nõudma, kui ta seda otstarbekohasemaks peab, kusjuures selle või teise tee valik ei võta temalt õigust hiljem teist sissenõudmise teed käsitada.

Panditud vallasvara (kaup, väärtpaberid ja muud väärtused) müük sünnib panga juhatuse korraldusel ilma kohtuta, kusjuures varandus, millel börsihinda ei ole, müüakse avaliku enampakkumise teel, kuna börsihinnalisi kaupu võib juhatus ka ilma enampakkumiseta börsihinna alusel müüa. Kui müügist saadud summast pärast panga võla (kapitaalvõla, protsentide, maksude ja muude kulude) tasumist üle jääb, kantakse ülejääk võlavõtja heaks tema arvele.

Võlavõtjal ei ole õigust panga vastu tõsta nõudmisi kahjude pärast, mis temale võiksid tekkida panditud varanduse müümisega viivitamise tõttu või müügi tähtaja ning koha valiku tõttu panga poolt.

D. Kapitalide ja laenude valitsemine võõral arvel.

§ 37. Rahaministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt kindlaksmääratud tingimustel antakse panga valitsemisse Eesti panga põhikirja § 82. põhjal Vabariigi Valitsusele Eesti pangast üleantud laenuid ja muud nõudmised, nii palju kui pank neid laene ja nõudmisi oma arvele üle ei võta. Nende laenude valitsemise eest saab pank tasu Vabariigi Valitsuse poolt kindlaksmääratud alustel.

E. Panga pantkirjad ja võlakohustused.

§ 38. Panga poolt väljaantavad pantkirjad jagunevad kahte liiki:

a) pantkirjad, mis täielikult peavad kaetud olema panditud kinnisvarade ja laevade hüpooteekidega, või mille väärtus on kassas sularahas;

b) pantkirjad, mis välja antud Vabariigi Valitsuse garantiil.

Liikvelolevate pantkirjade üldsumma ei tohi ületada kümnekordselt kasvatatud panga põhi- ja tagavarakapitali summat.

§ 39. Peale selle võib pank välja anda Vabariigi Valitsuse poolt lubatud piirides oma tähtajalisi nimelisi intressi kandvaid võlakohustusi (§ 8 p. 4), kuid mitte suuremas summas kui kaks viiendikku panga põhi- ja tagavarakapitali üldsummast.

§ 40. Pantkirjad emiteeritakse protsendi maksu tähtpäevadega 2. jaanuaril ja 1. juulil, ettenäitaja peale, jooksvate järjenumbrite all; soovikorral võib neid muuta ka nimelisteks. Ettenäitaja peale väljalastud pantkirjad ja nende kupongid lähevad käest kätte lihtsa edasiandmise teel, nimelised pantkirjad aga panga juhatuse tehtud üleandmise pealkirja järgi.

§ 41. Väljalastud pantkirjade protsendinormi võib muuta ainult rahaministri nõusolekul, kusjuures panga juhatuse kuulutab aasta enne konversiooni toimetamist, et pantkirjade omanikud peavad kuulutuses nimetatud tähtajaks pantkirjad pangale esitama ja teatama, kas nemad on nõus konversiooni tähtpäeval vahetama oma pantkirju vähemaprotsendiliste pantkirjade vastu või soovivad tähtpäeval oma pantkirjade järele raha nende nominaalväärtuses kätte saada.

§ 42. Eelnimetatud tähtajal esitamata jäänud pantkirjad kuulutatakse käivusest kustunuks ja nendega toimitakse käesoleva põhikirja § 46 järgi.

§ 43. Liik a pantkirjade protsendid ja nende pantkirjade nimihinna tasumine kindlustatakse laenusaaajate maksudega, panditud kinnisvaradega ja kõigi panga varade ja kapitalidega.

§ 44. Panga juhatuse poolt ettevõetud pantkirjade käivusest kustutamine loosimise teel sünnib ükskord aastas detsembrikuul ja loositud pantkirjade nimihind tasutakse, alatest järgnevast 1. juulist kümne aasta jooksul, millise tähtaja möödumisel loetakse nõudmata maksud aegunuks ja arvatakse panga kasuks. Loositud pantkirjade pealt protsentide tasumine lõpeb nimihinna tasumiseks määratud päevaga. Tasumiseks esitatud pantkirjadel peavad olema kõik eeloleva aja kupongid,

vastasel korral arvatakse nende väärtus maksetavast summast maha.

§ 45. Pantkirjad ühes kupongilehega 10 aasta peale ja selle talongiga trükitakse rahaministri poolt kinnitatud vormi järgi, kapitali nominaalsumma, protsendi normi, väljalaske aja ja kustutuse tabeli tähendusega. Pantkirjad kannavad presidendi ja kahe juhatuse liikme allkirju, köidetakse raamatusse ja lõigatakse sealt järjekorras välja.

§ 46. Pank peab igal aastal vähemalt seesuguse nimisumma liik a pantkirju vastavast seeriast loosimise teel käivusest ära võtma (tiražeerima), mis laenusaajad kustutusprotsente peavad maksma ja samuti enne tähtaega tasunud laenude summa suuruses ning kustutama käesoleva põhikirja § 41. järgi panga kassasse muretsetud pantkirjad. Loosimise tagajärjel lunastamist ja kustutamisele määratud pantkirjad tasutakse panga kassa poolt nende omanikkudele.

Liik b pantkirjade loosimine sünnib pantkirjade väljaandmisel määratud kava järgi.

§ 47. Pantkirjade loosimine ja kustutushävitamine sünnib avalikult 3 panga esitaja ja rahaministeeriumi esitaja juuresolekul.

§ 48. Loosimisel kustutamisele määratud pantkirjade numbrid avaldatakse „Riigi Teatajas“ ühes tähtpäevaga, millal nende järgi lõpeb protsentide tasumine ja samuti on numbrite lehed panga kassas saadaval.

§ 49. Pantkirjade kuritahtliku järeletegemise süüdlased võetakse kohtu poolt vastutusele, kui riiklikkude väärtpaberite järeletegemise eest.

IV. Panditud kinnisvarade hoid ja tulekahju vastu kindlustamine.

§ 50. Kõik pangale panditud kinnisvarad ja päraldused, mis tulest hävitatud võivad saada, peavad olema kindlustatud tulekahju vastu panga nimele panga poolt usaldatavaks arvatud kindlustusseltsis vähemalt nende hindamisväärtuses, mis summa laenusaaajale teatatakse laenu andmisel. Kui laenusaaaja ei esita hiljemalt viisteistkümmend päeva enne kindlustustähtaja lõppu pangale kindlustusuuendamise dokumenti, kindlustab pank kinnisvarad ja päraldused laenusaaaja arvel, kes kohustatud tasuma selleks kulutatud summa hiljemalt lähemaks laenu makсутähtajaks. Vastasel korral asub pank kogu võla sissenõudmisele.

§ 51. Laenusaaaja on kohustatud pangale panditud kinnisvaru alati korras hoidma ja juhatuse ehk tema voliniku poolt nõutud tarvilikud hoonete parandused selleks määratud tähtaegadeks toimetama. Sellejuures peab

laenuvõtja tõestama, et kindlustusselts ka ümberehituse ajal täiel määral vastutab.

Selle järele valvab pank hindamiskomisjoni kaudu, ning viimane peab vähemalt iga aasta panditud kinnisvarade ülevaastust toimetama ja vastava akti kokku seadma.

Panditud kinnisvara suuremaid ümberehitusi võib ainult panga nõukogu loal ette võtta, vastasel korral on pangal õigus neid ära keelata.

§ 52. Kui § 51. ettenähtud aastasel ülevaatusel selgub, et panditud kinnisvara väärtus on vähenenud, võrreldes laenu väljaandmise hindamisega, siis võib panga juhatus laenu saajalt võla kindlustamiseks tarvilikke lisatagatisi nõuda ehk osa laenu enne makсутähtsuse üles öelda ja mittemaksmise korral sisse nõuda.

§ 53. Tulekahju juhusel tasub kindlustusselts panga juhatuse poolt esitatud poliisi põhjal tuleõnnetuse kahju pangale.

§ 54. Juhusel, kui tulekahju tõttu panditud kinnisvara hoopis hävineb, ehk allesjäänud osa ei kindlusta võlga, kaetakse poliisi järgi saadud summaga kogu võlg ehk osa võlast.

§ 55. Juhusel, kui tulekahjust puutumata kinnisvara ja päralduste osa täielikult kindlustab panga laenu ja viimase kinnisvarad ja päraldused viibimata kindlustatakse tulekahju vastu käesoleva põhikirja § 50. määrustel, antakse kindlustusseltsi tasutud summa panga poolt laenuvõtjale kinnisvaraomanikule kätte.

§ 56. Juhusel, kui kindlustusseltsid oma põhikirjade ja poliiside tingimuste järgi on vabastatud kahjude tasumisest, võib pank võla sissenõudmisele asuda ja panditud kinnisvara ja selle alaläänud hooned laenu katteks ära müüa.

V. Panditud varade hindamine.

§ 57. Pangas panditavate varade hindamine sünnib omaniku poolt esitatavate andmete järgi erilise hindamise instruksiooni põhjal, mis kokku seatud panga juhatuse ja kinnitatud nõukogu poolt.

Hindamiskomisjon toimetab ühes tarbekorral juurdekutsutud eriteadlastega koha peal panditava kinnisvara ülevaastuse, võrdleb oma hindamist tulekahju vastu kindlustusseltsi hindamisega ja tähendab vahed ning valmistab instruksiooniga määratud vormil kinnisvarade täieliku ja üksikasjaliku kirjelduse. Nimetatud kirjeldus jääb ka tulevaste ehitusjärelvaatuste aluseks.

§ 58. Hindamisel võetakse eeskätt arvesse maa, hoonete, tehaste ja vabrikute tulu, selgitatud nende aastaaruannete ja teiste andmete põhjal, mis hindamiskomisjon eriteadlaste kaudu hindab. Peale selle arvestatakse maa, hoo-

nete, tehaste ja vabrikute materjaalse realiseerimisväärtusega ja muude tuludega, mis laenusoovija oma kinnisvarast kui niisugusest saab või saada võib.

§ 59. Eelpoolnimetatud korras kontroleeritud andmed ühes instruksioonide põhjal kokkuseatud täieliku kirjelduse ja hindamisega esitatakse hindamiskomisjoni otsusega panga juhatusele, kes selle ühes oma arvamisega nõukogule kinnitamiseks ette paneb. Viimane võib hinnatud väärtust vähendada või laenuandmisest keelduda, ei või aga milgil tingimusel suurendada hindamise väärtust hindamiskomisjoni otsuse vastu.

VI. Panga juhtimine.

§ 60. Panga asjade üldine juhtimine ja valitsemine on panga nõukogu käes, kes koosneb Vabariigi Valitsuse poolt 5 aasta peale nimetatud presidendist ja selle asetäitjast ja kuuest nõukogu liikmest, kes nimetatakse rahaministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt põllumajanduse, tööstuse, laevanduse, omavalitsuse tegelaste ja ühistegelaste hulgast kolmeks aastaks. Esimese kahe aasta jooksul lahku igi aasta 2 liiget loosi läbi ning pärast seda vanuse järgi. Lahkuvaid liikmeid võib tagasi nimetada. Kui nõukogu liige nõukogust enne tähtaega lahku, määratakse samas korras teenistusaja lõpuni uus liige.

Nõukogu liikmed vastutavad oma tegevuse eest ühistel alustel riigiteenijatega. Nemad ei saa palka, pensioni ega abirahasid. Nende päeva- ja sõidurahad ühenduses panga ülesannete täitmisega määratakse kindlaks rahaministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt.

§ 61. Nõukogu on otsusevõimeline, kui vähemalt 5 liiget ja president ehk tema asetäitja kohal on. Otsused teeb nõukogu lihthältenamusega, kusjuures hääle poolekslängemisel presidendi hääl otsustav on. Presidendil on õigus täitmata jätta otsuseid, millega ta nõus ei ole ja esitada nad rahaministrile otsustamiseks.

Panga nõukogu võimkonda kuulub:

- 1) panga asjade ja kapitalide valitsemine käesoleva põhikirja järgi;
- 2) panditavate kinnisvarade hindamiste kinnitamine;
- 3) laenude väljaandmise otsustamine ja tähtajaliste maksude pikendamine § 16. alustel;
- 4) kinnisvarade omändamise ja võõrandamise otsustamine;
- 5) pantkirjade valmistamine, väljalaske, loosimise ja kustutushävitamise otsustamine, samuti võlakohustuste väljaandmise otsustamine;

6) laenude, pantkirjade ja võlakohustuste intressi määramine;

7) pantkirjade konversiooni otsustamine § 41. korras;

8) korratute võlgnikkude käest võlgujäänud summade sissenõudmise ja kinnisvarade enam-pakkumise teel müügil määramise otsustamine;

9) panga kätte jäänud kinnisvarade valitsemise ja realiseerimise küsimused;

10) panga aastaaruannete ja eelarvete läbivaatamine ja Vabariigi Valitsusele rahaministri kaudu kinnitamiseks esitamine;

11) ettepanekute tegemine Vabariigi Valitsusele panga puhaskasu jaotamise asjus;

12) ettepanekute tegemine Vabariigi Valitsusele panga direktorite ametisse kutsumise ja vallandamise asjus ja hindamiskomisjoni liikmete valimine ja nende tasu määramine;

13) arutada ja otsustada kõiki panga valitsemisse puutuvaid küsimusi ja juhtnööre anda juhatusale kõikides panga asjaajamises ja tegevusse puutuvates küsimustes.

§ 62. Panga juhatus koosneb § 60. tähendatud panga presidendist ja kahest direktorist.

Panga juhatus on nõukogu ees vastutav.

Panga direktorid paneb nõukogu rahaministri kaudu ametisse kutsumiseks ja vallandamiseks Vabariigi Valitsusele ette, kusjuures Vabariigi Valitsus nõukogu ettepanekul ühe direktori määrab presidendi asetäitjaks ja ühtlasi nõukogu liikmeks.

Panga presidendi palk määratakse kindlaks Vabariigi Valitsuse poolt presidendi nimetamisel.

§ 63. Juhatus juhivad panga tegevust ja igapäevast asjaajamist nõukogu poolt antud instruksioonide põhjal.

Juhatus esitab pankade kolmandate isikute ja asutuste eest ilma erilise volitusega.

Juhatus koosolekuid peetakse presidendi või tema asetäitja eesistumisel nii tihti kui tarvilik, kuid mitte vähem kui üks kord nädalas. Koosolek on otsusevõimne, kui direktorite enamus koos on. Otsused tehakse liht häälteenamusega. Häälte poolenemisel on otsustav koosoleku juhataja hääl. Kui juhataja (president või tema asetäitja) nõus ei ole koosoleku otsusega, võib ta selle täitmise seisma panna ja asja ette kanda nõukogule otsustamiseks.

§ 64. Juhatus annab nõukogule iga kuu üksikasjaliku aruande panga tegevuse ja seisukorra üle ja peab oma seisukoha avaldama igas küsimuses, mis ta nõukogule otsustamiseks ette kannab.

VII. Hindamiskomisjon.

§ 65. Panga nõukogu valib iga aasta kolmest liikmest koosneva hindamiskomisjoni, kes ühes selleks nõukogu poolt määratud direktori juhatusel töötab. Hindamiskomisjoni ülesandeks on pantimiseks esitatud varade hindamine nõukogu poolt kinnitatud instruksioonide põhjal. Oma tegevuse üle esitab komisjon nõukogule aruande ühes juhatus poolt kokkuseatud aastaaruandega. Hindamiskomisjoni otsused tehakse lihtäälteenamusega. Hindamiste toimetamisel võib komisjon asjatundjaid ligi kutsuda.

VIII. Panga tegevuse revideerimine, aruanded, arveteseisud ja eelarved.

§ 66. Panga eelarve seab kokku panga juhatus ja esitab pärast heakskiitmist nõukogu poolt rahaministri kaudu Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. Samal viisil kinnitatakse ka lisakrediidid, mida võimalik polnud ette näha eelarve kokkuseadmise ajal. Juhatus poolt kokkuseatud ja nõukogu poolt läbivaadatud panga aastaaruanne esitatakse rahaministri kaudu Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks ja Riigikogule riigi eelarve lisana teadmiseks. Samal ajal esitatakse aruanne riigikontrolörile revideerimiseks, kes teatab oma otsuse aruande kohta Vabariigi Valitsusele hiljemalt ühe kuu jooksul.

§ 67. Panga perioodilised bilansid ja aastaaruande kuulutab välja panga juhatus üldiseks teadmiseks.

§ 68. Riigikontrolöril on õigus toimetada panga kassa ja muude väärtuste agajalist revideerimist. Revideerimise viisi ja korra määrab riigikontrolör kokkuleppel rahaministriga.

§ 69. Panga arvepidamise ja aruandmise korra kinnitab rahaminister kokkuleppel riigikontrolöriga.

§ 70. Panga puhaskasu on määratud esimeses järjekorras riigi 1927. a. välislaenu osa, mis panga põhikapitaliks antud, intresside ja kustutuse tasumiseks. Ülejäägist võib Vabariigi Valitsus panga juhatusel ja ametnikkudele eritasusid määrata, kuna summad, mis sellest üle jäävad, riigi üldiste sissetulekute hulka arvatakse.

IX. Panga ametnikud.

§ 71. Panga ametite liigid ja vastavad palgad määrab Vabariigi Valitsus nõukogu ettepanekul.

Panga ametnikkude arv üksikute liikide järgi määratakse panga eelarve korras.

§ 72. Peale palga võivad ametnikud saada lisatasu panga puhaskasust rahaministri ette-

panekul Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud määral § 71. eeskirju silmas pidades.

§ 73. Panga juhatuse liikmed, samuti kõik teised panga ametnikud loetakse riigiteenistuses olevateks ja nendel on kõik õigused ja kohustused, mis teistelgi riigiametnikkudel.

X. Panga likvideerimine.

§ 74. Pank on asutatud määramata aja peale. Tema likvideerimise kohta antakse eriseadus.

SELETUSKIRI.

10. dets. 1926. a. Genfis allakirjutatud protokollil art. IV näeb ette erilise hüpoteekasutuse loomist Vabariigi Valitsuse poolt, mille tegevusekapitaliks välislaenust määratakse £ 350.000 või 6.345.650 krooni, nagu see rahvasteliidu rahanduskomitee aruandes 8. dets. 1926. art. C p. 3 all soovitatud. Esitatava põhikirja alusel kavatakse nimetatud asutus luua riigi pikalaenu panga nime all. Rahvasteliidu finantskomitee aruanne näeb selle asutuse tähtsamat ülesannet nende laenude sammsammulises likvideerimises, mis valitsus Eesti pangalt üle võtab, kuid ühtlasi näeb ette ka, et sama asutus võiks uusi laene anda kinnisvara hüpoteekide vastu, tarvitades selleks otstarbeks eelnimetatud £ 350.000 ja teisi summasid, mis asutus oma pantkirjade väljaandmise teel mureteks.

Esitatava põhikirja järgi kavatakse riigi pikalaenu panka siiski laiemale alusele rajada kui rahvasteliidu rahanduskomitee aruanne seda ette näeb, ja panga kätte koondada kõik need finantseerimise ülesanded, mida olemasolev pangasüsteem oma otsekoheste ülesannete hulgas ette ei näe. Selle järele kuulub riigi pikalaenu panga ülesannete hulka ühelt poolt tööstuse finantseerimine, mõistes seda sõna kõige laiemas ulatuses ja mahutades sinna alla eriti ka põllumajandusliku tööstuse, laevanduse, ühistegeliste ja ühiskondlikkude ettevõtete, samuti ka omavalitsuse asutuste finantseerimise.

Eesti panga puht emissiooni asutuseks ümberloomine ei võimalda temal edaspidi krediitide andmist ettevõtete tegevusekapitaliks, sest et niisuguste krediitide tähtpäevad lubatud normidest üle ulatuvad. Seesugust pikemaajalist tegevusekapitali krediiti tuleb anda tihti mitte üksi kinnisvarade kindlustusel, milleks nende kinnisvarade väärtus tihti-peale ei ulatu, vaid ka liikuva vara, eriti kaupade, tooresainete j. n. e. kindlustusel. Et mitte Eesti krediidisüsteemi pärast Eesti panga ümberkorraldamist auku ei jääks, mis meie kapitalivaestel ettevõtetal tihti töötamise hoopis võimatuks teeks, näeb põhikirja kava ette

ka seesuguste mittehüpoteekaarsete krediitide andmist 9 kuust kuni 5 aastani.

Panga erilise ülesandena on ette nähtud nende laenude valitsemine, mis Eesti pangast ja võib olla ka teiste valitsuseasutuste poolt pangale valitsemiseks nende arvel üle antakse samadel alustel, nagu seda maapank teeb.

Panga põhikapitaliks kavatakse määrata mitte kogu £ 350.000, (Kr. 6.345.650), mis välislaenust panga tegevusekapitaliks antakse, vaid ainult 5 miljonit krooni, missugusest summast pank võiks tegevusekapitalina kasutada 3 miljonit krooni, kuna 2 miljonit krooni kindlustusekapitalina seisma peaks. Sellest viimastest summast ei tohi aga nii aru saada, nagu ei saaks ta Eesti rahvamajanduse otsekohestes huvides tarvitatud, sest selle summa arvel võib pank osta riigi või Vabariigi Valitsuse poolt kindlustatud väärtpabereid, s. t. see summa võiks saada juhitud eeskätt maapanga kaudu põllumajanduse finantseerimiseks. Ülejäänud välislaenu osa eest, mis riigi pikalaenu panga tegevusekapitaliks määratud (1.345.650 krooni) ostaks valitsus panga 40-aastalisi pantkirju, mille intressid ja tasumistingimused vastaksid välislaenu tingimustele, ja juhiks selle summa niisugusel moel panga käsutusse.

Peale nende otsekoheste summade sularahas, mis pank laenude andmiseks võiks tarvitada, antakse pangale õigus anda laene oma pantkirjades, tähtajaga kuni 20 aastani, vastavalt laenude tähtajale, kusjuures need pantkirjad on ette nähtud kahte liiki — liik A, mis kindlustatud hüpoteekaarselt panditud kinnisvaradega, mille varal pank pikaajalisi laene annaks põllumajandusele, tööstusele ja teistele asutustele, ja liik B, garanteeritud Vabariigi Valitsuse poolt, mil teel pank laene võiks anda omavalitsustele ja neile asutustele ja ettevõtetele, kelle finantseerimist Vabariigi Valitsus tarvitlikuks peab. Liikvelolevate pantkirjade üldsumma ei tohi ületada panga 10-kordset põhi- ja tagavarakapitali. Lühemaajaliste laenude jaoks kapitali soetamiseks antakse pangale õigus oma intressekandvaid võlakohustusi välja anda, missuguste kohustuste summa on piiratud $\frac{2}{5}$ panga põhi- ja tagavarakapitalist.

Panga operatsioonid hüpoteeklaenude alal vastavad seaduses ettenähtud korrale ja olemasolevate hüpoteekpankade põhikirjadele, ning ei tarvita erilist seletust. Panga lühemaajaliste operatsioonide kindlustuseks vallasvara pantimisel on ette nähtud panga ainuõigus erandina Balti eraõiguse määrustest käsipantide asjus ses mõttes, et panka panditud vallasvara käsipandiks arvatakse, kui sellest avalikult Riigi Teatajas on kuulutatud ja vastav märkus

vallasvara hoiuruumi nähtavale kohale üles pandud. Kolmandate isikute hõlbustuseks on ette nähtud panga kohustus iga aasta kord Riigi Teatajas niiviisi panditud vallasvara nimestik avaldada.

Panga juhtimine. Panga juhtimine on usaldatud riigi majandusnõukogu poolt heakskiidetud ja Vabariigi Valitsuse poolt antud üldiste juhtnõuude alusel nõukogu kätte, kelle liikmed nimetatakse Vabariigi Valitsuse poolt nende majandusealade tegelaste hulgast, kelle huvides pank luuakse. Peale selle kuulub nõukogusse veel Vabariigi Valitsuse poolt nimetatud president ja selle asetäitja direktor. Kindla huviorganisatsioonide esindajana, nagu see Eesti pangas ette nähtud, ei peetud võimalikuks nõukogu käesoleval juhusel konstrueerida, sest et niisugusel korral pank laenuvõtjate asutuste ja isikute organisatsioonide valitsemise alla satuks, mis vaevalt soovitav. Nõukogu võimupiirid on nii laialdasena mõeldud, et juhatus, kes koosneb panga presidendist ja kahest direktorist, ainult puht täidesaatva organina tegutseb. Panga aruannete revideerimine on riigikontrolli peale pandud, kuna panga eelarved ja aruanded lõplikult Vabariigi Valitsuse kinnitamisele kuuluvad. Kolmanda panga organina on ette nähtud nõukogu poolt valitud hindamiskomisjon pangale panditud varanduste hindamiseks, kes töötab alaliselt selleks määratud direktori juhtimisel. Kuna hindamiskomisjon iseseisvalt tegutseb ja tema hindamisi panga nõukogu suurendada ei või, siis on sellega nõukogu võimupiirid laenude andmisel piiratud.

Lisa nr. 34.

Rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

PIKALAENU PANGA PÕHIKIRI.

I. Üldmäärused.

§ 1. Pikalaenu panga ülesandeks on anda pikaajalisi laene Eesti põllumajandusele, tööstusele, laevandusele, omavalitsustele, seltskondlikkudele ning teistele asutustele ja ettevõtetele ning ühistegelistele ühingutele kas kinnisvarade või laevade pantimisel või teiste kindlustuste vastu.

Pikalaenu pangale antakse üle käesolevas põhikirjas ettenähtud alustel 1) Vabariigi Valitsusele Eesti panga põhikirja § 82. põhjal üleantavad pikaajalised laenud ja nõudmised, ning 2) kolmsada viiskümmend tuhat naelsterlingit riigi 1927. a. välislaenust.

§ 2. Pangal on juriidilise isiku õigused. Pank vastutab oma varandustega panga kohustuste ja kahjude eest.

§ 3. Panga asukoht on Tallinn. Pank tegutseb kogu Eesti vabariigis. Vabariigi Valitsuse otsusel võib ta avada kohtadel osakonde ja agentuure.

§ 4. Pangal on pitser Eesti vabariigi vapiga keskel ja viimast ümbritseva panganimetusega.

§ 5. Pangale esitatud palved ja kõik ta tegevusse puutuv kirjavahetus on vabad tempelmaksust.

II. Panga kapitalid.

§ 6. Panga põhikapitaliks määratakse riigi 1927. a. välislaenust viis miljonit krooni. Sellest kapitalist võib pank osta oma pantlehti ja käesoleva põhikirja § 54. p. 2. ettenähtud võlakirju, ning välja anda laenudena mitte üle kolme miljoni krooni, kuna kaks miljonit krooni peab mahutatama riigi või Vabariigi Valitsuse poolt kindlustatud väärt-paberitesse. Põhikapitalist kaetakse panga kahjud, mida ei suudeta katta tagavarakapitalist (§ 7).

§ 7. Tagavarakapital, mis määratud panga pantlehtede ning võlakirjade intresside ja kustutamise kindlustuseks ning võimalikkude kahjude katmiseks (kui selleks ei jätku panga jooksvatest tuludest) kogutakse panga puhas-kasust seni, kui tagavarakapital tõuseb vähemalt põhikapitali summani. Tagavarakapital peab puutumata mahutatama riigi või Vabariigi Valitsuse poolt kindlustatud väärt-paberitesse.

III. Panga operatsioonid.

A. Üldmäärused.

§ 8. Pank toimetab järgmisi operatsioone:

1) Annab pikaajalisi laene sularahas, oma pantlehtedes või võlakirjades:

a) igasuguste kinnisvarade, nagu maa, hoonete, vabrikute ja tehaste hüpotekaarsel pantimisel;

b) laevade hüpotekaarsel pantimisel;

c) Vabariigi Valitsuse tagatiskirja vastu omavalitsustele;

d) rahaasutuste tagatiskirja vastu;

e) võlakohustuste või vekslite vastu väärt-paberite, kaupade, materjalide, inventari või muu vallasvara pantimisel;

f) ühistegeliste rahaasutustele võlakohustuste kindlustusel (§ 35 p. 6.);

2) võtab Vabariigi Valitsuselt ehk ka teistelt asutustelt ja isikutelt valitsemisele ning sissenõudmisele nende arvel kapitale ja laene ning muid nõudmisi kolmandate isikute vastu;

3) annab välja oma pantlehti üksikutes seeriates tähtajaga mitte üle 20 aasta ja mitte alla 5 aasta kroonides või välisrahas. Pantlehtede väljaandmise korra, üldsumma, ku-

püürid ning tähtajad otsustab panga nõukogu, millised otsused kuuluvad Vabariigi Valitsuse kinnitamisele;

4) annab välja oma võlakirju kroonides või välisrahas;

5) ostab omal arvel ja müüb riigi või Vabariigi Valitsuse poolt tagatud või rahaministri nõusolekul ka ilma seesuguse tagatiseta Eesti laenuasutuste pantlehti;

6) võtab oma peale võlgnikkude arvel ja nende ülesandel oma pantlehtede ja võlakirjade realiseerimist vabal müügil, saades selle eest tasu, mille suuruse määrab panga nõukogu;

7) teostab muid pangale lubatud ärioperatsioonide edukuseks tarvilikke toimetusi ning tehinguid.

§ 9. Üldisi juhtnööre üksikute operatsiooni-liikide ulatuse kohta üldiselt, kui ka nende ulatuse kohta üksikute majandusealade järgi annab pangale Vabariigi Valitsus.

B. Laenud kinnisvarade kindlustusel.

§ 10. Pank annab laenu tähtajaga mitte üle 20 aasta igasuguste Eesti vabariigi piirides asuvate kinnisvarade, nagu maa, hoonete, tehaste ja vabrikute hüpotekaarse pantimise kindlustusel, kui need viimased maksvate seaduste põhjal võivad olla hüpoteekobjektiks.

Panditud ehitused ja sisseseaded peavad olema kindlustatud tulekahju vastu käesoleva põhikirja peat. IV määruste alusel.

§ 11. Laene võib anda kuni 50% panditava kinnisvara hinnatud väärtusest, kusjuures laenu alammäär on 500 krooni ning pangale jääb kindlustuseks obligatsiooni varal kõige vanem hüpoteek. Kui panditavatel kinnisvaradel lasuvad võlad, peab võlgnik need tasuma väljaantava laenu arvel, või kõik võlgniku kreditorid peavad lubama pangale laenude eesõiguse nende kasuks kinnistatud võlgade ees, nii et laenu tagasinõudmisel pangal on igal juhtumisel esimese koha õigus käesoleva põhikirja järgi.

Erandid sellest lubatakse ainult riigi ja omavalitsuste maksude ja muude avalikkude koormatuste, samuti väljaostmata servituutide ja koormatuste jaoks, mille väärtuse juhatus määrab ja selle võrra laenu summat vastavalt vähendab.

§ 12. Mitme kaasomaniku ühisomanduses olevad kinnisvarad võetakse pandiks ainult jaotamata kogu ulatuses ja kõigi kaasomanikkude nõusolekul.

§ 13. Laenu nõutamise korral kinnisvara pantimisel pöörab laenusoovija kirjalikult panga juhatus poole, esitades:

1) ärakirja kinnisvara kohta käivast kinnistusregistri osast;

2) tulekindlustuse seltsi tunnistuse kinnisvara hoonete hindamise kohta ühes hindamisaja ja kindlustusemaksu teatega;

3) üksikasjalise maa, hoonete, vabriku või tehase plaani ja tõenduse riigi ja kogukonna maksude suuruse kohta ning andmed eelmiste aastate tegevuse üle;

4) teate soovitava laenusumma suuruse kohta.

Ühtlasi maksab laenusoovija esialgsete kulude katteks summa nõukogu poolt kinnitatud ja kuulutustega avaldatud normi järgi. Laenusoovija palve täitmata jätmise korral antakse temale pool summat tagasi, laenu saamisel või sellest loobumisel aga mitte.

§ 14. Laenu lubamise korral peab laenusoovija andma pangale temale lubatud laenusumma eest võlakohustuse tähendusega, et 1) panditav kinnisvara oma päraldistega jääb pandiks pangalt saadud laenu, selle intresside ning kõigi laenu asjus tekkivate kulude eest tulekindlustuse maksud ühes arvatud, 2) et laenusoovija peale selle kõige oma varaga panga ees vastutab kuni saadud laenu lõpliku tasumiseni, ja 3) et laenusoovija vastuvaidlemata alistub panga põhikirja määrustele ja juhatusseaduspärastele korraldustele.

Samuti esitab laenusoovija kinnisvarade ja sisseseadete tulekindlustuse poliisi, käesoleva põhikirja § 61. määrustes ettenähtud summas.

§ 15. Laenu andmise korral saadab panga juhatus võlgniku võlakohustuse kohalikku kinnistusjaoskonda pandiõiguse kinnistamiseks ning tarvilikkude märkustega varustamiseks.

§ 16. Laenusaaaja tasub pangale laenu summa pealt arvates pooleaasta viisi ette laenuintressi, laenuvõla kustutussumma ja panga nõukogu poolt määratud protsendi panga kulude katteks, kusjuures esimese tähtaja intressid arvatakse laenu andmise päevast, teised intressid aga võetakse terve poolaasta eest. Kinnisvarade hindamise ja pantlehtede valmistuskulude katteks võetakse laenu andmisel panga kasuks ühekordselt kuni 1% laenu summast.

Eelnimetatud maksud tasutakse panga kassasse iga poole aasta viisi ette 30. juuniks ja 31. detsembriks sularahas, loositud pantlehtedes ehk möödunud tähtaja kupongides.

§ 17. Kui laen välja antud pantlehtedes, on võlgnikul õigus igal ajal oma laenu tervelt tasuda või jaokaupa kustutada ümmargustes vähema pantlehe nimihinnaga võrdsetes summas. Tasumine ja osaline kustutamine sünnib pantlehtedega ühes kuuluvate kupongidega ja talongidega. Laenu täieliku likvideerimise puhul on lubatud rahaga tasuda ülejääva pooliku pantlehe arve, kui see vähem kui pool osa vähema pantlehe nimihinnast,

vastasel korral tasub võlgnik ka selle osa pantlehega, ja pank maksab temale tagasi ülejääva osa sularahas. Sularahas antud laenu võib võlgnik igal ajal tasuda samuti sularahas.

§ 18. Kui võlgnik oma makse ühes tulekindlustuse rahaga pangale ei tasu tähtjaks, võetakse tasumata summa pealt viivitusraha 1% kuus, arvates poolikud kuud terveteks; ei tasu ta neid kolme kuu jooksul, nõutakse need sisse ühes kõigi kuludega kohtuteel.

§ 19. Võla ja muude maksude tasumist võib pank pikendada ainult siis, kui võlgnik tulekahju või muu õnnetuse läbi ajutiselt on sattunud kitsikusse. Sel korral, ja samuti võlgniku-kinnisvaraomaniku surma puhul võib panga nõukogu pikendada kuni 3 aastani kahe järgneva tähtaja makse, jaotades neid ühesugustesse poolaasta maksudesse, ja viivitusraha vähendada või täiesti ära jätta.

§ 20. Kui võlgnik käesoleva põhikirja § 18. ja 63. ettenähtud tähtaja jooksul võlgajäänud summat tasunud või pikendust palunud ei ole, või kui nõukogu tagasi lükanud tema palve, peab juhatus viibimata asuma kogu võla sissenõudmisele ja selleks otstarbeks panditud kinnisvara avalikule enam-pakkumisele määramiseks pöörama vastava kohtu poole, ära näidates oma nõudmise suuruse ja esitades tõenduse kinnisvara pangale pantimise kohta. Kohus otsustab palve võlgnikku välja kutsumata, panga teadaande põhjal ja määrab kinnisvara müügile Tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 1845 — 1888 ettenähtud viisil, arvesse võttes käesolevas põhikirjas leiduvaid erireegleid. Kui panga juhatus seda palub, teeb kohus Tsiviilkohtupidamise seaduse § 1861. ettenähtud tähtaega ära ootamata ka korralduse kinnisvara sissetulekute arestiallanemise kohta.

Käesoleva paragrahvi ega ka järgnevat paragrahvide eeskirjad ei kitsenda pangale üldiste seaduste põhjal kuuluvat õigust — võla sissenõudmist pöörata ka igasuguse muu võlgnikule kuuluva kinnis- või vallasvara peale.

§ 21. Kui võlgniku varanduse üle avatakse konkurss või kui teised võlauskujad nõuavad pangale panditud kinnisvarade avalikku enam-pakkumist, peavad vastavad kohtuasutused või kohtupristavid teatama sellest pangale. Panga kinnisvaraga kindlustatud nõudmisele rahuldatakse alati väljaspool konkursi järjekorda. Pank on kohustatud enne müügi tähtaega üles andma vastavale kohtule kogu oma nõudmise, ning ühtlasi teatama müügituleva kinnisvara hinnatud väärtuse. Teatel peab juures olema kinnistusjaoskonna tun-

nistus, et enam-pakkumisel müüdav kinnisvara on panditud pangale võla kindlustuseks.

§ 22. Panditud varanduse müügist saadud summadest tasutakse enne pikalaenu panga nõudmiste rahuldamist tööliste ja teenijate töötasu ja haiguskindlustuse maksud, nagu ette nähtud Tsiviilkohtupidamise seaduse § 1890.

§ 23. Kohtupristav teatab omanikule panga poolt ülesantud nõudmise suuruse, kui ka kinnisvara enam-pakkumisele määramise palve. Kohtupristav algab Tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 1095. ja 1849. ettenähtud tegutsemist ära ootamata neis paragrahvides määratud tähtaega. Avaliku enam-pakkumise kuulutamist ja kõiki teisi enam-pakkumisse puutuvaid korraldusi toimitakse nii, nagu puuduks mõlemate poolte vahel igasugune kokkulepe enam-pakkumise koha, aja ja viisi kohta.

§ 24. Kohtupristav kirjutab üles ja hindab enam-pakkumisele määratud kinnisvara ainult panga juhatus sellekohasel palvel. Panga juhatusel on õigus lasta üles kirjutada ja aresti alla panna võlgniku vallasvara selleks, et ta müügile tuleks ühel ajal kinnisvaraga ja selle päraldistega.

§ 25. Avaliku enam-pakkumise kuulutus peab ilmuma vähemalt 2 kuud enne müügipäeva „Riigi Teatajas.“ Kui pole olnud hindamist käesoleva põhikirja § 24. ettenähtud korras, peab kuulutuses teatatama peale Tsiviilkohtupidamise seaduse § 1147 p. p. 1—3, 6 ja 8 ja § 1869. ettenähtud teadete ka kinnisvara hinnatud väärtus, mille põhjal laenu antud.

§ 26. Võlgnikul on õigus tasuda enne enam-pakkumise algust, ja kui see jäi tagajärgeta, siis enne teistkordse enam-pakkumise algust võlgnevaid makse ühes viivitusrahaga ja panga poolt tema arvel tehtud kuludega ning seega vabastada varandust müügist.

§ 27. Kui juhatus kohtupristavilt teate saanud kinnisvara avalikule enam-pakkumisele määramise kohta, peab ta teatama vastavale kohtuasutusele kõigist muudatustest, mis ette tulevad käesoleva põhikirja §§ 20. ja 21. nimetatud andmetes või mis tulla võivad pärast lõpuarve andmist kuni müügipäevani.

§ 28. Pangale panditud kinnisvara ükskõik kelle nõudel ettevõetud esmakordne enam-pakkumine algab summast, mis vähemalt kataks panga heaks kindlustatud võla ühes kõigi kuni enam-pakkumise päevani kogunenud maksudega, võlaintrissidega, tulekindlustusmaksudega, viivitusrahadega ja kohtu- ning müügikuludega, samuti ka kõigi riigi- ja omavalitsuse maksudega ja kohustustega, millel seaduse järgi eesõigus panga heaks kindlustatud võla ees. Iga enam-pakkumisest osa võtta soovija peab kautsjoniks maksuma 10%

pakkumise algsummast. Kui enampakkuja ei tasu Tsiviilkohtupidamise seaduse § 1874. ettenähtud tähtajaks ostuhinda ühes seaduslike maksudega, tarvitatakse sissemakstud või sissenõutud kautsjon vastavalt Tsiviilkohtupidamise seadusele panga nõudmise ees olevate kohustuste, kohtu- ja müügikulude ning muude panga poolt võlgniku arvel tehtud väljaminekute katteks, samuti pangale võlgulevate summade osaliseks katteks Tsiviilkohtupidamise seaduse § 1890. tähendatud korras.

§ 29. Jääb esmakordne enampakkumine tagajärjeta, toimetatakse mitte varem, kui kuu aja pärast teistkordset enampakkumist, millest vähemalt kolm nädalat enne erilisel kuulutatase „Riigi Teatajas.“ Kui müük sünnib panga nõudmisel, algab teistkordne enampakkumine summast, mis vähemalt kataks panga nõudmise kõrval eesõigustatud nõudmised; muil kordadel algab enampakkumine mitte alla Tsiviilkohtupidamise sead. § 1885. ettenähtud summast. Sellest pakkumisest osa võtta soovijad peavad maksma samasuguse kautsjoni kui esmakordsel enampakkumisel, missuguse kautsjoniga talitatakse nagu see ette nähtud esmakordse enampakkumise kohta. Teistkordsel enampakkumisel võib pank osa võtta pakkumisest ja nimelt summani, mis katab tema ja teised panga nõudmise kõrval eesõigustatud nõudmised. Igal juhtumisel langeb teistkordsel enampakkumisel müüdav kinnisvara lõplikult sellele, kes pakub suurema summa.

§ 30. Ostja peab panga nõudmise (kui pakutud hind ei ole madalam käesoleva põhikirja § 28. põhjal määratud summast) õiendama panga kassas 14 päeva jooksul, kui panga juhatus ei ole nõus kinnisvaral lasuvat võlga täielikult või osalt tema peale ümber kirjutama.

Tõendusdokumendina panga võla õiendamise üle annab pank ostjale erilise tunnistuse kohtule ettenäitamiseks. Selles tunnistuses peab täpselt tähendatama ülevõetud ja maksetud summad, et kohus võiks neid maha arvata ostuhinnast.

§ 31. Kui panga nõudmine panditud kinnisvara müügi läbi täielikult ei kaeta, peab juhatus viibimata samme astuma panga nõudmiste rahuldamiseks muust võlgniku varandusest.

§ 32. Kui kindlustuseks panditud kinnisvara langeb panga omanduseks (§ 29), peab juhatus püüdma selle nii ära müüa, et pank kahje ei saa, ning vahepeal püüdma varandusest tulusid saada. Seesuguse kinnisvara müük peab teostuma hiljemalt kahe aasta jooksul pärast kinnisvara panga nimele kin-

nistamist. Seda aega võib üksikutel juhtumistel igakordsel Vabariigi Valitsuse loal veel pikendada kahe aasta võrra. Niisuguseid kinnisvaru pank ei tohi jätta oma kasutada, välja arvatud juhtumised, kui tähendatud kinnisvarad tingimata tarvilikud panga asjaajamiseks.

Pank on ostu puhul kinnistusloivu maksimisest vaba, kui ta omandatud kinnisvara edasi müüb kahe aasta jooksul pärast selle kinnistamist panga nimele.

§ 33. Täiendavaid laene kinnisvarade peale, mis käesoleva põhikirja § 11. tähendatud ülemäärani koormatud, antakse ainult neil juhtumistel, kui vastaval uuel hindamisel on tõusnud kinnisvara ja sisseadete väärtus või kui on tasutud vähemalt $\frac{1}{5}$ esialgsest võlasummast.

C. Laenud laevade pantimisel.

§ 34. Pank annab laenu Eesti laevade peale viimaste hüpotekaarsel pantimisel, vastavalt Laevakinnistuseseaduse määrustele.

Laenu andmisel on maksvad käesoleva põhikirja määrused kinnisvarade kindlustamisel antud laenude kohta järgmiste muudatuste või täiendustega:

1) Laen ei või tõusta teraslaevadele üle 50% ja puulaevadele üle 40% laeva hinnatud väärtusest;

2) laenu kestus ei või olla teraslaevadele üle 15 aasta ja puulaevadele üle 10 aasta;

3) panditud laeva peab kinnitama ka mereõnnetuse (kasko) vastu ning pangale üle antama kinnituspoliisi või seda asendav dokument.

Avarii puhul on võlgnik kohustatud sellest teatama pangale.

4) Laenu nõutamise korral peab esitatama väljavõtte laeva kinnistusregistrist, andmed laeva hinna kohta ning muud panga nõukogu poolt eriti määratud dokumendid.

D. Laenud mitmesugustel kindlustustel.

§ 35. Peale käesoleva peatüki B ja C jaotustes ettenähtud laenude võib pank anda laenu 9 kuust kuni 5 aastani järgmiste kindlustuste vastu:

1) riigi või riigi poolt tagatud või rahaministri poolt küllalt kindlaks arvatud kindlaprotsendilised väärtpaberid kuni 80% nende kursiväärtusest;

2) kallismetallid ja nendest tehtud väärtasjad, kuni 80% nende kallismetalli väärtusest;

3) vekslid ja võlakohustused, mis kindlustatud kaupade, materjalide, põllumajandusliku inventari ja muu vallasvaraga kuni 60% kindlustuste väärtusest, kusjuures kindlustuseks ei saa võtta vallasvara mõttelisi osasid;

4) vekslid ja võlakohustused, mis kindlustatud obligatsioonidega, tingimusega, et need ühes nende eelseisvate obligatsioonidega, kui need olemas, ei koorma vastavat kinnisvara üle 50% viimase hinnatud väärtusest;

5) rahaministri poolt vastuvõetavaks tunnistatud rahaasutuste tagatiskirjad;

6) ühistegeliste rahaasutuste omavõlalisel kohustused, mis kindlustatud laenuasutusest laenu saanud liikmete poolt alla kirjutatud võlakohustustega, mille järgi vastutavad vähemalt kaks maksujõulist käemeest — tingimusel, et üksikutele liikmetele antav laenu-summa ei või tõusta üksikliikmele üle kahe-tuhande krooni ja liikmele-ühingule üle viie-tuhande krooni. Ühistegelised rahaasutused võivad tarvidust mööda ümber vahetada kindlustuseks antud võlakohustusi pikalaenu panga loal.

Omavalitsustele võib pank anda laene võlakirjadest või nende realiseerimisest saadud summadest (§ 54 p. 2) Vabariigi Valitsuse tagatiskirja kindlustusel kuni 20 aastani.

§ 36. Pank ei tohi § 35 p. p. 1—6 ettenähtud mitmesugustel kindlustustel laene anda oma põhikapitalist ega riigi 1927. a. välislaenust pangale üleantud summadest.

§ 37. Pangale käesoleva põhikirja § 35. p. 3. põhjal panditud vallasvara võib jääda ka võlgniku pidamisele hoidmiseks või kasutamiseks, kusjuures kõik muudatused vallasvara koosseisus ja väärtuses võivad sündida ainult panga nõusolekul. Sarnasel korral kuulutatakse võlgniku kulul pantimisest ja pandist vabastamisest „Riigi Teatajas“ ja pannakse sellekohane teadaanne üles panditud varanduse hoiuruumi või platsile nähtavasse kohta võimaluse korral kinnitades üksikute asjade külge vastavaid märke asja pantimise kohta.

Panditud vallasvara, mille suhtes täidetud kõik need nõuded, loetakse käsipandiks, ja sellele ei või panna aresti kolmandate isikute nõudmistele rahuldamiseks ega kuulu see võlgniku maksujõuetusel tema konkurssmassi enne, kui tasutud panga laen ühes protsentidega ja muude lisakohustustega. Panditud vallasvara võõrandamine tühistatakse, kui asjad vastavalt varustatud pandimärkidega või kui võõrandamine toimub ruumis või platsil, kus pantimise teadaanne vastavalt üles pandud.

Võlgnikku, tema volinikku või teenijat, kes ilma panga nõusolekuta võõrandab või pandib võlgniku pidamisele jäetud panditud vara, karistatakse, nagu seadusega määratud kätteusaldatud võõra vara raiskamise ning omastamise eest.

§ 38. Kui panditud varanduse väärtus väheneb, on võlgnik kohustatud andma lisa-

kindlustusi vastavas väärtuses või laenu vastavalt tasuma. Vastasel korral, samuti kui võlgnik ei tasu tähtpäevaks laenu või selle osa, asub pank viibimata laenu sissenõudmisele. Pank on õigustatud oma äranägemise järgi ära müüma võla sissenõudmiseks panditud varandust või sisse nõudma võlga võlgniku muust varandusest, kui ta peab seda otstarbekohasemaks, kusjuures ühe või teise tee valik ei võta temalt õigust, käsitada hiljem teist sissenõudmise teed.

Panditud vallasvara müük sünnib panga juhatusel korraldusel ilma kohtuta, kusjuures börsihinnata varandus müüakse avalikul enampakkumisel, kuna börsihinnalisi kaupu võib juhatus müüa ka ilma enampakkumiseta börsihinna alusel. Kui müügist saadud summast üle jääb pärast panga võla tasumist, kantakse ülejääk võlgniku heaks tema arvele.

Võlgnikul ei ole õigust panga vastu tõsta nõudmisi kahjude pärast, mis temale võiksid tekkida panditud varanduse müümise viivitamise tõttu või müügi tähtaja ning koha valiku tõttu panga poolt.

E. Kapitalide ja laenude valitsemine Vabariigi Valitsuse arvel.

§ 39. Rahaministri ettepanekul annab Vabariigi Valitsus tema poolt määratud tingimustel panga valitsemise Vabariigi Valitsusele Eesti Panga põhikirja § 82. põhjal Eesti pangast üleantud laenu ja muud nõudmised ühes kõigi kindlustuste ja dokumentidega, niipalju kui pank neid laene ega nõudmisi üle ei võta oma arvele.

Juhtumisel, kui valitsemisele võetud laen või nõudmine nõrgalt kindlustatud, on pank kohustatud kinni pidama sama võlgniku kindlustusi, mis ühes Eesti Panga põhikirja § 82. korras Vabariigi Valitsusele üleantud laenude ja nõudmistega panga arvele võetud seni, kui tasutud valitsemisel olev laen või nõudmine. Sel alusel kinnipeetud kindlustused kasutab pank valitsemisele võetud laenu või nõudmise kindlustuseks, ja nende kindlustuste peale võivad kolmandad isikud oma nõudmisi tõsta ainult siis, kui valitsemisel olev laen tasutud.

§ 40. Eelmise (39) paragrahvi põhjal valitsemisele võetud laenude ja nõudmistele kindlustuste valitsemise, müügi ja kindlustustest saadud summade kohta maksavad vastavalt käesolevas põhikirjas §§ 20—32, 62 ja 63 ettenähtud määrused.

Valitsemisele võetud laenude kindlustuseks olevate vallasvara pantide kohta maksavad käesoleva põhikirja §§ 37. ja 38. määrused.

Üksikute valitsemisel olevate laenude pantide tule- ja muu kahju vastu kindlustamise korra, samuti laenude tingimused ja laenude

valitsemise korra määrab panga nõukogu Vabariigi Valitsuse poolt antavate üldiste juhtnõõride alusel.

§ 41. Käesoleva põhikirja § 39. korras valitsemisele võetud laenude ja nõudmiste katteks sissetulnud summast võib pank tasuta Vabariigi Valitsusele oma võlakirjadega (§ 54. p. 1) Vabariigi Valitsuse poolt lubatud määral ja tingimustel.

§ 42. Rahaministri ettepanekul on Vabariigi Valitsus õigustatud andma tema poolt määratud tingimustel panga valitsemisse ka muid riigi nõudmisi ja fonde.

§ 43. Valitsemisele võetud laenude ja nõudmiste, samuti nende juurde kuuluvate kindlustuste valitsemisel ja kindlustuste müügil toimetab pank omal nimel, kuid Vabariigi Valitsuse arvel.

Nende laenude ja nõudmiste eest pank ei vastuta oma varandustega, ja arvepidamine nende operatsioonide kohta sünnib eraldi panga operatsioonide arvepidamisest.

Eelmiste paragrahvide põhjal valitsemisele võetud laenude, nõudmiste ja fondide valitsemise eest saab pank tasu Vabariigi Valitsuse poolt määratud alustel.

F. Panga pantlehed ja võlakirjad.

§ 44. Panga poolt väljaantud pantlehed peavad täiesti kindlustatud olema panditud kinnisvarade (§§ 10, 11 ja 14) ja laevade (§ 34) hüpoteekidega vähemalt samas nimiväärtuses ja vähemalt sama intressimääraga. Kui kate on vähenenud laenude tasumise tõttu või mõnel muul põhjusel, ja kui vastava summa pantlehtede liikvelt äravõtmine pole kohe läbiviidav, peab pank hoidma puuduvate hüpoteekide asemel vastava summa sularahas või § 8. p. 5. ettenähtud väärtpaberites.

Vabariigi Valitsuse otsusel võib pank välja anda pantlehti, mis ajutiselt kuni hüpoteekide soetamiseni võivad olla kindlustatud ka sularahaga või § 8. p. 5. ettenähtud väärtpaberitega.

Liikvelolevate pantlehtede ja käesoleva põhikirja § 54. tähendatud võlakirjade kogusumma ei tohi ulatuda üle panga kümnekordselt kasvatatud põhi- ja tagavarakapitalide kogusumma.

§ 48. Pantlehed emiteeritakse intressi maksu tähtpäevadega 2. jaanuaril ja 1. juulil, ettenäitaja peale, jooksvate järjekorranumbrite all; soovikorral võib neid muuta ka nimelisteks. Ettenäitaja peale väljalastud pantlehed ja nende kupongid lähevad käest kätte lihtsa edasiandmise teel, nimelised ja pantlehed aga panga juhatuse poolt tehtud üleandmise pealkirja järgi.

§ 46. Väljalastud pantlehtede intressi protsenti võib muuta ainult rahaministri nõus-

olekul, kusjuures panga juhatuse kuulutab vähemalt kuus kuud enne konversiooni toimetamist, et pantlehtede omanikud peavad kuulutuses nimetatud tähtajaks pantlehed pangale esitama ja teatama, kas nad on nõus konversiooni tähtpäeval vahetama oma pantlehti vähema intressiga pantlehtede vastu või soovivad tähtpäeval kätte saada raha oma pantlehtede järgi nende nominaalväärtuses.

§ 47. Kuulutuses nimetatud tähtajal lõpetatakse esitamata jäänud pantlehtede pealt intresside arvamine. Nad võetakse panga poolt liikvelt ära ning kustutatakse ja tasutakse nende esitamisel kümne aasta jooksul, misuguse tähtaja möödumisel loetakse nõudmata maksud aegunuks ja arvatakse panga kasuks.

§ 48. Pantlehtede nimihinna ja intresside tasumist kindlustavad panditud kinnisvarade ja laevade hüpoteegid, kinnisvarade ja laevade pantimisel laenusaanud võlgnikkude maksud, ja kui neist ei peaks jätkuma, siis — ühisel alustel muude panga kohustustega — kõik panga varandused.

Pangale panditud kinnisvarade ja laevade hüpoteeke, mis määratud väljaantud pantlehtede kindlustuseks, võib muude panga kohustuste katmiseks kasutada ainult siis, kui kõik pantlehed on lunastatud või kui nende katmiseks eraldatud tarvilik summa sularahas või riigi või Vabariigi Valitsuse poolt tagatud väärtpaberites.

§ 49. Panga juhatuse poolt ettevõetud pantlehtede liikvelt kustutamine loosimise teel sünnib üks kord aastas detsembrikuul ja loositud pantlehtede nimihind tasutakse, alates järgnevast 1. juulist kümne aasta jooksul, millise tähtaja möödumisel loetakse nõudmata maksud aegunuks ja arvatakse panga kasuks. Loositud pantlehtede pealt intresside tasumine lõpeb nimihinna tasumise algpäevaga. Tasumiseks esitatud pantlehtedel peavad olema kõik eeloleva aja kupongid, vastasel korral arvatakse nende väärtus maksetavast summast maha.

§ 50. Pantlehed ühes kupongilehega 10 aasta peale ja selle talongiga trükitakse rahaministri poolt kinnitatud vormi järgi, kapitali nominaalsumma, intresside protsendi, väljalaskeaja ja kustutuse kava äratähendamiseks. Pantlehed kannavad presidendi ja kahe juhatuse liikme allkirju, köidetakse raamatusse ja lõigatakse sealt välja järjekorras.

§ 51. Pank võtab iga aastal loosimise teel liikvelt ära (triražeerib) vastavast seeriast vähemalt niis suure nimisumma pantlehti, et see võrdub summale, mis võlgnikud laenu kustutuseks peavad maksma ühes enne tähtaega tasutud laenude summaga ning kustutab panga kassasse muretsetud pantlehed. Pank

tasub lunastamisele ja kustutamisele määratud ja pangale esitatud pantlehed.

§ 52. Pantlehtede loosimine ja kustutamine-hävitamine sünnib avalikult 3 panga esitaja ja rahaministeeriumi esitaja juuresolekul.

§ 53. Kustutamisele määratud pantlehtede numbrid avaldatakse „Riigi Teatajas“ ühes tähtpäevaga, millal nende järgi lõpeb intresside tasumine. Numbride lehed peavad olema saadaval panga kassas.

§ 54. Pangal on õigus välja anda oma võlakirju:

1) tähtajaga kuni 1. juulini 1967. a. välislaenust saadud osa eest, — välja arvatud põhikapitaliks üleantav summa (§ 6) — kui ka Vabariigi Valitsuse poolt üleantud Eesti panga laenude ja nõudmiste eest, mis pank oma arvele võtab.

Need võlakirjad on vabad tempelmaksust.

2) Tähtajaga kuni 20 aastani käesoleva põhikirja § 35. viimases lõikes tähendatud laenude andmiseks ja muudeks põhikirjaga lubatud operatsioonideks;

3) tähtajaga kuni 5 aastani § 35. tähendatud laenude andmiseks; viimaseid võlakirju ei tohi liikvel olla üle $\frac{2}{5}$ panga põhi- ja tagavarakapitalide kogusummast.

§ 55. Kõik eelmise (54) paragrahvi p. 1. ja 3. põhjal väljaantud võlakirjad peavad täiesti kaetud olema laenudega kas kinnisvara (§§ 10, 11 ja 13) või laevade (§ 34) hüpoteekide kindlustustel või käesoleva põhikirja § 35. ettenähtud mitmesugustel kindlustustel.

Käesoleva põhikirja § 54. p. 2. põhjal väljaantud võlakirjad peavad täielikult kindlustatud olema Vabariigi Valitsuse tagatiskirjadega.

Kui kate vähenenud laenude tasumise tõttu või mõnel muul põhjusel, ja kui võlakirjade liikvelt äravõtmine vastavas summas pole kohe läbiviidav, peab pank hoidma puuduvate kindlustuste asemel vastava summa sularahas või käesoleva põhikirja § 8. p. 5. tähendatud väärtpaberites.

§ 56. Vabariigi Valitsusele vastutasuks antavate võlakirjade (§ 54. p. 1) intress ja kustutus määratakse sama suur ja makstakse samadel tähtpäevadel, kui riik maksab 1927. a. välislaenukt.

Nende võlakirjade kohta on vastavalt maksivad käesoleva põhikirja §§ 45, 46, 47, 49, 51, 52 ja 53.

§ 57. Vabariigi Valitsuse tagatiskirja kindlustusel väljaantud võlakirjade (§ 54 p. 2) kupongide tähtajad, kustutamise ja konverteerimise korra ja muud tingimised määrab nende väljaandmisel panga nõukogu Vabariigi Valitsuse kinnitusel.

§ 58. Lühiajalised võlakirjad (§ 54 p. 3) võivad olla nimelised või ettenäitaja peale, kupongidega või ilma. Nende intresside maksimise, kustutamise ja konverteerimise korra ning muud tingimused määrab nende väljaandmisel panga nõukogu Vabariigi Valitsuse kinnitusel.

§ 59. Süüdlasi pantlehtede ja võlakirjade järeletegemises karistatakse, nagu seaduses ette nähtud rahamärkide järeletegemise eest.

§ 60. Panga pantlehti ja võlakirju võetakse vastu kõigi riigiasutustega tehtud lepingute ja riigiasutustele antud kohustuste kindlustamiseks. Neisse võib mahutada ka vaestelaste, hoolekande ja omavalitsuse asutuste ning seltside kapitale.

IV. Panditud kinnisvarade hoidmine ja pantide kindlustamine kahju vastu.

§ 61. Kõik pangale panditud kinnisvarad päraldistega ja muud varandused, mida võib hävitada tuli või mõni muu õnnetus, peavad olema kindlustatud kahju vastu panga nimele panga poolt usaldatavaks arvatud kindlustusseltsis. Kindlustussumma peab olema vähemalt 50% suurem panga laenusummast, nõukogu otsusel aga kuni kahekordne. Kui võlgnik ei esita hiljemalt viisteistkümmend päeva enne kindlustustähtaja lõppu pangale kindlustuse uuendamise dokumenti, kindlustab pank panditud varandused võlgniku arvel, kes kohustatud tasuma selleks kulutatud summa hiljemalt lähemaks laenu makсутähtjaks. Vastasel korral asub pank kogu võla sissenõudmisele.

§ 62. Võlgnik on kohustatud alati korras hoidma pangale panditud kinnisvaru ning selleks määratud tähtaegadeks toimetama juhatuse või ta voliniku poolt nõutud tarvilikud hoonete parandused. Sellejuures peab võlgnik tõestama, et kindlustusselts vastutab täiel määral ka ümberehitamise ajal.

Pank valvab eelmises lõikes tähendatud nõudmiste täitmise järele hindamiskomisjoni kaudu, ning viimane peab vähemalt iga aasta toimetama panditud kinnisvarade ülevaatust ja kokku seadma vastava akti.

Panditud kinnisvara suuremaid ümberehitamisi võib ette võtta ainult panga nõukogu loal, vastasel korral on pangal õigus seda ära keelata.

§ 63. Kui pangale selgub, et panditud kinnisvara väärtus on vähenenud, võrreldes laenu väljaandmise hindamisega, võib panga juhatuse võlgnikult nõuda võla kindlustamiseks tarvilikke lisakindlustusi või üles öelda ja tagasi nõuda osa laenu enne makсутähtaegu. Ei tasu võlgnik nõutud laenuosa juhatuse poolt määratud tähtaja jooksul, on juhatuse õigus-

tatud asuma kogu võla sissenõudmisele käesoleva põhikirja § 20. ettenähtud korras.

§ 64. Tule- ja mõne muu kahju korral tasub kindlustusselts kahju pangale panga juhatuse poolt esitatud poliisi põhjal.

§ 65. Kui kahju tõttu panditud varandus hoopis hävineb, või allesjäänud osa ei kindlusta võlga, kaetakse poliisi järgi saadud summaga kogu võlg või osa võlast.

§ 66. Kui kahjust puutumata varanduse osa täielikult kindlustab panga laenu ja see viibimata kindlustatakse kahju vastu käesoleva põhikirja § 61. määrustel, võib pank kindlustusseltsi poolt tasutud summa kätte anda võlgnikule-kinnisvaraomanikule.

§ 67. Kui kindlustusseltsid oma põhikirjade ja poliiside tingimuste järgi vabastatud kahjude tasumisest, võib pank asuda võla sissenõudmisele ja panditud varandused ära müüa laenu katteks.

V. Panditud varanduste hindamine.

§ 68. Pangas panditavate varanduste hindamine sünnib laenusoojija poolt esitatavate andmete järgi hindamise juhtnööri põhjal, mis kokku seatud panga juhatuse ja kinnitatud nõukogu poolt.

Hindamiskomisjon korraldab ühes tarbekorral juurdekutsutud eriteadlastega kohepeal panditava varanduse ülevaatuse, võrdleb oma hindamist kindlustusseltsi hindamisega ja tähendab vahed ning valmistab juhtnööri-dega määratud vormil varanduste täieliku ja üksikasjalise kirjelduse. Nimetatud kirjeldus on aluseks ka tulevastel järelevaatustel.

§ 69. Hindamisel võetakse eeskätt arvesse maa, hoonete, tehaste, vabrikute ja laevade tulu, selgitatud nende aastaaruannete ja teiste andmete põhjal, mis hindamiskomisjon eriteadlaste kaudu hindab. Peale selle arvestatakse maa, hoonete, tehaste, vabrikute ja laevade materjaalse realiseerimisväärtusega ja muude tuludega, mis laenusoojija saab või saada võib oma kinnisvarast kui niisugusest.

§ 70. Eelpoolnimetatud korras kontrollitud andmed ühes juhtnööri põhjal kokkuseatud täieliku kirjelduse ja hindamisega esitatakse hindamiskomisjoni otsusega panga juhatusele, kes selle ühes oma arvamisega esitab nõukogule kinnitamiseks. Viimane võib vähendada hinnatud väärtust, anda uuesti hindamiseks või keelduda laenuandmisest, ei või aga milgil tingimusel suurendada hindamise väärtust hindamiskomisjoni otsuse vastu.

VI. Panga juhtimine.

§ 71. Pank allub Vabariigi Valitsusele rahaministri kaudu. Panga asjade üldine juhtimine on panga nõukogu käes, kes koosneb

Vabariigi Valitsuse poolt 5 aasta peale nimetatud panga presidendist ja selle asemikust ning seitsmest teisest liikmest, kes nimetatakse kolmeks aastaks rahaministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt. Esimese kahe aasta jooksul lahkub iga aasta 3 liiget loosi läbi ning pärast seda ametivanuse järgi. Lahkunud liikmeid võib tagasi nimetada. Kui nõukogu liige nõukogust lahkub enne tähtaega, määratakse samas korras uus liige ametiaja lõpuni.

Nõukogu liikmed vastutavad oma tegevuse eest ühistel alustel riigiteenijatega. Nad ei saa palka, pensioni ega abirahasid. Nende päeva- ja sõidurahad ühenduses panga ülesannete täitmisega, kui ka tasu nõukogu koosolekutest osavõtmise eest, määrab rahaministri ettepanekul Vabariigi Valitsus.

§ 72. Nõukogu on otsusvõimne, kui kohal on vähemalt 5 liiget ja president või ta asemik. Otsused teeb nõukogu liht häälteenamusega, kusjuures häälte poolenemisel otsustav on presidendil hää. Presidendil on õigus täitmata jätta otsuseid, millega ta nõus ei ole ja esitada need rahaministri kaudu Vabariigi Valitsusele otsustamiseks.

Panga nõukogu võimkonda kuulub panga asjade üldine juhtimine käesoleva põhikirja järgi ja eriti:

- 1) panditavate varade hindamise kinnitamine;
- 2) laenude väljaandmise otsustamine ja tähtajaliste maksude pikendamine käesoleva põhikirja § 19. alustel;
- 3) kinnisvarade omandamise ja võõrandamise otsustamine;
- 4) pantlehtede valmistamine, väljalaske, loosimise ja kustutushävitamise otsustamine, samuti võlakohustuste väljaandmise otsustamine;
- 5) laenude, pantlehtede ja võlakirjade intressi määramine rahaministri kinnitamisel;
- 6) pantlehtede ja võlakirjade konversiooni otsustamine käesoleva põhikirja § 46. korras;
- 7) korratute võlgnikkude käest võlgujäänud summade sissenõudmise ja kinnisvarade enampakkumisel müügile määramise otsustamine;
- 8) panga kätte jäänud kinnisvarade valitsemine ja realiseerimise küsimused;
- 9) panga aastaaruannete ja eelarvete läbi vaatamine ja Vabariigi Valitsusele rahaministri kaudu kinnitamiseks esitamine;
- 10) ettepanekute tegemine Vabariigi Valitsusele panga puhaskasu jaotamise asjus;
- 11) ettepanekute tegemine Vabariigi Valitsusele panga direktorite ametisse kutsumise ja vallandamise asjus ja hindamiskomisjoni liikmete valimine ja neile tasu määramine;

12) kõigi panga valitsemisse puutuvate küsimuste arutamine ja otsustamine ja juhtnõöride andmine juhatusesele kõigis panga asjaajamisse ja tegevusse puutuvates küsimustes.

§ 73. Panga juhatus koosneb käesoleva põhikirja § 71. tähendatud panga presidendist ja kahest direktorist.

Panga juhatus on vastutav nõukogu ees.

Nõukogu esitab rahaministri kaudu Vabariigi Valitsusele panga direktorid ametisse kutsumiseks ja vallandamiseks, kusjuures Vabariigi Valitsus nõukogu ettepanekul määrab ühe direktori presidendi asemikuks ja ühtlasi nõukogu liikmeks.

Panga presidendi palga määrab Vabariigi Valitsus presidendi nimetamisel.

§ 74. Juhatus valitseb panga kapitale ja juhib panga tegevust ja jooksvat asjaajamist nõukogu poolt antud juhtnõöride põhjal.

Juhatus esitab panka kolmandate isikute ja asutuste ees ilma erilise volitusetä.

Juhatusese koosolekuid peetakse presidendi või ta asemiku eesistumisel tarviduse järgi. Koosolek on otsusvõimne, kui koos on direktorite enamus. Otsused tehakse liht hääle-enamusega. Hääle poolnemisel on otsustav koosoleku juhataja hääle. Kui juhataja (president või ta asemik) nõus ei ole koosoleku otsusega, võib ta seisma panna selle täitmise ja asja ette kanda nõukogule otsustamiseks.

§ 75. Juhatus annab nõukogule igal kuul üksikasjaliku aruande panga tegevuse ja seisukorra üle ja peab avaldama oma seisukoha igas küsimuses, mis ta ette kannab nõukogule otsustamiseks.

VII. Hindamiskomisjon.

§ 76. Panga nõukogu valib iga aasta hindamiskomisjoni, kes töötab ühe nõukogu poolt selleks määratud direktori juhatusel. Hindamiskomisjoni ülesandeks on pantimiseks esitatud varade hindamine nõukogu poolt kinnitatud juhtnõöride põhjal. Oma tegevuse üle esitab komisjon nõukogule aruande ühes juhatusese poolt kokkuseatud aastaaruandega. Hindamiskomisjoni otsused tehakse liht hääle-enamusega. Hindamiste toimetamisel võib komisjon juurde kutsuda asjatundjaid.

VIII. Panga eelarved, aruanded ja revideerimine.

§ 77. Panga juhatus seab kokku panga eelarve ja esitab pärast heakskiitmist nõukogu poolt rahaministri kaudu Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. Samal viisil kinnitatakse ka lisakrediidid, mida võimalik polnud ette näha eelarve kokkuseadmise ajal. Juhatusese poolt kokkuseatud ja nõukogu poolt läbivaadatud panga aastaaruanne esitatakse rahaministri

kaudu Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks ja Riigikogule riigi eelarve lisana teadmiseks. Samal ajal esitatakse aruanne riigikontrolörile revideerimiseks, kes teatab oma otsuse aruande kohta Vabariigi Valitsusele hiljemalt ühe kuu jooksul.

§ 78. Panga perioodilised bilansid ja aastaaruande kuulutab välja panga juhatus üldiseks teadmiseks.

§ 79. Riigikontrollil on õigus toimetada panga kassa, muude väärtuste ning varanduste ja majandusliku asjaajamise revideerimist. Aastaaruannete revideerimisel kui ka muil tarvilikkudel juhtumistel võib riigikontroll nõuda läbivaatamiseks panga juhatuselt ja nõukogult igasuguseid panga tegevuse kohta käivaid teateid ja seletusi ning tarvilikke raamatuid ja dokumente. Revideerimise viisi ja lähema korra määrab riigikontrolör kokkuleppel rahaministriga.

§ 80. Panga arvepidamise ja aruandmise korra kinnitab rahaminister kokkuleppel riigikontrolöriga.

§ 81. Panga puhaskasu jagatakse järgmiselt:

1) vähemalt 10% panga tagavarakapitaliks, kuni see pole tõusnud käesoleva põhikirja § 17. ettenähtud määrani;

2) 1927. aasta välislaenu intresside ja kustutuse põhikapitali peale langeva osa tasumiseks.

Ülejääk läheb riigi tuludeks.

IX. Panga ametnikud.

§ 82. Panga ametite liigid ja vastavad palgad määrab Vabariigi Valitsus nõukogu ettepanekul.

Panga ametnikkude arv üksikute liikide järgi määratakse panga eelarve korras.

§ 83. Panga juhatusese liikmed ja teised panga ametnikud ei loeta riigiteenijateks, kuid nad vastutavad oma tegevuse eest ühistel alustel riigiteenijatega ja neil on pensioni ja ühekordse toetuse saamise õigus riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse alusel.

§ 84. Panga ametnikud määrab ametisse ja vallandab ametist panga juhatus.

X. Panga likvideerimine.

§ 85. Pank on asutatud määramata aja peale. Tema likvideerimise kohta antakse eriseadus.

SELETUSKIRI.

Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule esitatud pikalaenu panga põhikirjas on rahaasjanduse komisjon palju muudatusi teinud. Need rohkearvulised muudatused on aga suuremalt osalt kas redaktsioonilist laadi või põhikirja täiendavad ja selgitavad uued paragrahvid. Tähtsamatest muudatustest olgu siin nimetatud:

§ 1. täiendati seega, et temas ära tähendati, missuguste summadega uus pank oma tegevust algab.

§ 8. Panga operatsioonide alal võeti sisse laenude andmine ühistegelistele rahaasutustele võlakohustuste vastu. Vastavalt sellele muudatusele täiendati ka § 35. Arvati, et sarnasel teel on kõige otstarbekohasem vähemaid laene välja anda põllumeestele. Veel piirati § 8. ettenähtud laenude andmist Vabariigi Valitsuse tagatiskirja vastu, mille järgi nüüd ainult omavalitsuste asutustele sarnaste laenude andmine võimalik on. Kitsendamine oli põhjendatud seega, et piiramata võimaluse korral võidakse sarnaste tagatiskirjade vastu laenude väljaandmisega liiga kaugele minna ja pank raskesse seisukorda viia.

Ka kustutati § 8. märkus, kuna see küsimus uues § 56. lahendamist leiab.

§ 22. on uuena sisse võetud ja temas taheti igasuguste kahtluste ärahoidmiseks alla kriipsutada, et tööliste ja teenijate töötasu väljamaksmine enne panga nõudmiste rahuldamist sünnib.

§ 34. järgi eraldati puulaevad teraslaevadest. Puulaevadele laenuandmise ülemmäär alandati 40%, kestusega kuni 10 aastat.

§ 36. muutmise järgi ei või laenude andmine mitmesugustel kindlustustel sündida ainult põhikapitali ega välislaenu arvel, kuna valitsuse poolt esitatud kujul see paragrahv liiga kitsendav oli, mis isegi Eesti pangast ülevõetavate laenude tagasimaksudest ei võimaldanud mitmesuguste kindlustuste vastu uusi laene välja anda.

§ 37. kustutati nõue, et iga aasta panditud vallasvara nimekiri tuleb Riigi Teatajas kuulutada. Peeti seda küllaldaseks kui pantimisest ja pandist vabastamisest Riigi Teatajas kuulutatakse.

Kapitalide ja laenuade valitsemist Vabariigi Valitsuse arvel käsitas valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu ainult ühes paragrahvis, mis pärast ses küsimuses tarvilikku selgust ei olnud. Komisjon täiendas sellel alal seadust, võttes juurde rida uusi paragrahve (§§ 39—43), kus üksikasjaliselt käsitatakse valitsemisele võetud laenude kindlustamise küsimust, kindlustuseks oleva vallasvara pantimist ja laenu sissenõudmist ning pantide realiseerimist.

Niisama on täiendatud selgitamise mõttes uute paragrahvide juurdevõtmisega see osa põhikirjast (§§ 54—60), mis käsitab panga võlakirjade väljaandmist.

§ 61. suurendati sundkinnitamist 50% võrra, kuna nõukogule õigus anti suurendada kinnitamist kuni kahekordseks.

§ 71. Panga nõukogu nimetamine jäeti täiel määral Vabariigi Valitsuse hooleks, põhi-

kirjas tähendamata alasid, kust nõukogu liikmed nimetatud peaksid saama. Sarnane nõukogu moodustamise viis arvati asjale kasulikum olema ja see sarnaneks riigi põlevkivini ning turbatööstuse nõukogu moodustamisele.

§ 76. Hindamiskomisjoni juures jäeti välja kolmeliikmelise arvu nimetamine, et sellega panga nõukogule hindamiskomisjoni moodustamisel vabad käed anda.

§ 79. muudatused on tingitud püüdest riigikontrolli revideerimise õigust täielikumalt käsitada.

§ 81. Puhaskasu jagamise kava muudeti seega, et sisse võeti määrus, mille järgi vähemalt 10% läheks tagavarakapitaliks ning välja jäeti eritasude määramise võimalus panga juhatusele ja ametnikkudele.

§ 83. muudeti ses mõttes, et panga juhatuse ega ametnikud ei loeta riigiteenijateks, kuid nad vastutavad oma tegevuse eest ühistel alustel riigiteenijatega ja neil on pensioni ja ühekordse toetuse saamise õigus.

Peale siin ettetoodud paranduste on veel rida teisi parandusi, kuid nad on enam-vähem puhtredaktsioonilise iseloomuga, mis pärast seletuskirjas nende juures tarvidust ei ole lähemalt peatuda.

Lisa nr. 35.

Rahaasjanduse komisjoni ESITIS.

Riigikogu otsustab valida pikalaenu panga põhikirja läbivaatamiseks erikomisjoni, kellel volitus on ka Eesti panga laenude liigitamisega lähemalt tutvuneda ja selleks Eesti pangast kõiki tarvilikke andmeid nõutada.

SELETUSKIRI.

Riigikogu otsusega 15. nov. 1927. a. anti pikalaenu panga põhikiri tagasi rahaasjanduse komisjoni.

Rahaasjanduse komisjoni koosolekul 18. nov. s. a. võeti pikalaenu panga põhikiri uuesti arutusele ja leiti järgmist:

Riigi huvides on tarvilik, et rahareform meil rutem läbi viiakse. Sellepärast ei saa selle seaduse läbiviimist ülemäära kiirustada ja puudulikku eelnõu seadusena maksma panna.

Uue panga suun ei ole täiesti selgunud. Pikalaenu panga põhikiri on viimne rahareformi seadustest ja sellepärast on tarvilik selle arutamisel pilku heita ka teistele rahareformi seadustele. Kas annab rahareform meie majanduseelule liiga suuri raskusi ette ei veereta. Selleks oletuseks annab põhjust asjaolu, et 3- kuni 9-kuuliste vekslite vastu

pole võimalik Eesti pangast ega ka pikalaenu pangast raha saada. Seega jääb kahe panga tööpiirkonna vahele auk sisse.

Põllumajandusele mittehüpotekaarse laenu andmist tahetakse korraldada ühispankade kaudu. See jääks ainult lubaduseks, sest tegelikult puudub selleks raha. Välislaenust saadud summasid selleks kasutada ei luba pikalaenu panga põhikirja. Panga oma võlakirjade müüki ei saa lähemal ajal vastuvõetava protsendiga teostada ja see rahasaamise allikas langeb välja. Jäävad järele ainult Eesti pangast ülevõetavate „külmanud laenude“ tagasimaksud.

Mis need külmanud laenud enesest kujutavad, selle kohta puudub selgus. Osa neist olla pika aja peale odava protsendiga (isegi 2%) välja laenatud. Üldse ei olla lootust sealt enne kümnet aastat sularaha saada. Oma arvele võetavate laenude eest peab pikalaenu pank Vabariigi Valitsusele maksma välislaenu suuruse intressi. Nende asjaolude juures pole põllumajandusel hüpotekaarset laenu sellest pangast loota ja tekib isegi kahtlus, kas pikalaenu panga põhikirjas juba ta pankroti idud ei peitu.

Soovitati kaalumisele võtta, kas pole soovitatav pikalaenu pangast laenusaamist avaramaks teha, andes hüpoteegilaenu senise 50% asemel 60% kinnisvara väärtusest ja võimaldades laenu asunikudele, kellel asundustalu omandamata, käemeeste vastutusel.

Pikalaenu panka tulevad korraldamisele Eesti panga senised laenud. See teeb pikalaenu panga aktiva selgusetuks. Eesti pank on oma laenudest 600—700 milj. maha kustutama pidanud. Pikalaenu panka tulevad üle kõige kangemini „kinnikülmanud“ laenud. Kas on nendel reaolväärtust või on see ainult pundar hindamise pabereid — on vaja selle kohta selgusele jõuda ja selleks erikomisjon valida. Selgus, et selleks komisjoniks rahaasjanduse komisjon ega ta alamkomisjon ei või olla, sest neil võib andmete muretsemisel tulla volitustest puudus. Sellepärast otsustati Riigikogule ette panna moodustada erikomisjon, kelle ülesandeks jääks pikalaenu panga põhikirja kaalumise terves ulatuses ja selguse muretsemine rahareformiga esilekutsutud laenude liigitamises Eesti pangas.

Lisa nr. 36.

Riigikogu pikalaenu panga põhikirja erikomisjoni

SELETUSKIRI

pikalaenu panga põhikirjale.

Rahaasjanduse komisjoni poolt Riigikogule esitatud pikalaenu panga põhikirja anti Riigikogu

otsusega uueks läbivaatamiseks erikomisjoni. Erikomisjon on põhikirja läbi vaadanud ja temas mõningad muudatused teinud, kuna üldiselt on põhikirjas endised põhimõtted alale jäetud. Muudatustest, mis põhikirjas on ette võetud, võiks järgmiste peale tähelepanu juhtida.

§ 8. tehti parandus, mille järgi pikalaenu pank tähtajalisi laene annaks 6 kuust kuni 5 aastani, endise 9 kuust kuni 5 aasta asemele.

§ 35. täiendati uue punkt 7., mille järgi tähtajalisi laene võib pank välja anda vekslite ja võlakohustuste vastu, mis kannavad peale väljaandja allkirja vähemalt kahe maksuvõimelise isiku pealkirja või vastutuspealkirja, tingimusel, et laen üksikule isikule ei ületa 2.000 krooni.

§ 36. on uus paragrahv ja temas antakse õigus tähtajalisi laene mitmesugustel kindlustustel osakaupa enneaegu tasuda ja vastavalt sellele ka protsente arvestada.

Kõige enam täiendati seda osa põhikirjast, mis käsitab laenude valitsemist Vabariigi Valitsuse arvel. Andmetest, mis komisjon Eesti pangast sai, selgus, et Eesti Panga põhikirja § 82. põhjal üleantavatest laenudest kogusummas üle 2.700 miljoni on umbes 50% sarnaseid, mida pikalaenu panga põhikirja järgi raske on panga arvele üle võtta, kuna laene seal kindlustuste vastu rohkem on välja antud kui seda lubaks uue panga põhikirja. Pikalaenu panga põhikirja järgi võib laenu anda kuni 50% kinnisvara väärtusest ja kuni 60% kaupade vastu; ülevõetavate laenude seas ulatab aga laenusumma kuni 100% kindlustuste väärtuseni. Neid laene võiks jaotada osa panga ja osa valitsuse arvele jätmisega, kuid komisjoni arvamise järgi ei oleks sarnane laenude jaotamine otstarbekohane. Sellepärast võeti põhikirja uus paragrahv (§ 42) sisse, mille järgi pank, kui ta ettevõtet elujõuliseks loeb, laenu ka siis valitsuse arvelt enda arvele võib võtta, kui kindlustuste väärtuste ja laenusumma vahetel ei vasta käesoleva põhikirja nõuetele. Kuid seesugusel korral tuleb võlgnikul erikokkuleppe alusel ja tähtajaks täiendavaid kindlustusi esitada.

Edasi antakse uue juurdevõetud § 43. põhjal võlgnikule võimalus, kui pank laenu oma arvele ei võta, üle minna mõnda teise rahaasutusse, kuna sarnasel korral pikalaenu pank rahaasutusele, kes laenu üle võtab, uut laenu annab tarbekorral § 42. tähendatud kergemalt tingimustel.

§ 44. on ka uus ning käsitab neid laene, mis kõige nõrgemad on ja mis valitsuse arvel panga valitsemisele jäävad, kuna neid ei pikalaenu ega ka mõni erapank üle ei võtaks. Siin tuleb pangal otsusele jõuda, kas ettevõtted,

kellele kuuluvad sarnased laenud, on veel elujõulised või ei. Viimasel korral tuleb nende ettevõtete kohta likvideerimise kava kokku seada ja läbi viia.

Kui on aga lootus, et raskused on ettevõtetel möödamineva iseloomuga, võib pank Vabariigi Valitsuse loaga likvideerimise edasi lükata (§ 44.) kuid mitte üle 5 aasta.

§ 46. on täiendatud viimse lõikega, mille järgi lubatakse kindlustuste ümbervahetamist ja saneerimise otstarbel intresside ja kapitaalvõla vähendamist.

§ 50. on uus ja kohustab panka Vabariigi Valitsusele esitama igal aastal valitsemiselolevate laenude kohta täieliku aruande.

§ 63. täiendus teise lõikega annab Vabariigi Valitsusele õiguse riigimajanduse huvides panga võlakirjade intresside määra vähendada.

Peale ettetoodud paranduste tehti põhikirjas veel mõningaid teisi parandusi, mis aga rohkem redaktsioonilised on. Ainult § 6. kohta otsustas komisjon seletuskirjas tähendada, et selles paragrahvis ettenähtud 2.000.000 krooni mahutamist riigi või Vabariigi Valitsuse poolt kindlustatud väärtpaberitesse, tuleb tõlgitada selles mõttes, et 2 miljonit krooni mahutatakse esialgu Eesti maapanga pantkirjadesse. Pikalaenu panga põhikirja komisjon esitab käesoleva põhikirja Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 37.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

KAUBALAEVA DEKI JUHT- JA MEESKONNA SÕIDU SEADUS.

I peatükk.

Laevade liigid.

§ 1. Kaubalaevad liigitatakse:

- 1) reisijatelaevadeks ja
- 2) prahilaevadeks.

§ 2. Reisijatelaevaks loetakse iga kaubalaev, millel peale laevaväe elamisruumide veel vähemalt kaheteistkümne reisija jaoks ruumid sisse seatud ja millist vastava loa alusel kasutatakse reisijate veoks.

Märkus. Reisijate veoks ei loeta seda, kui sadama- või päästetöölisi töökohale ja tagasi veetakse.

§ 3. Prahilaevaks loetakse kõik kaubalaevad peale reisijatelaevade, nagu: kaupade vedamiseks tarvitavad laevad, vedurlaevad, päästelaevad, süvendajad, tuukerlaevad, jäämurdjad j. t.

§ 4. Kaubalaevad jagunevad liikumisjõu järgi:

1) masinajõuga liikuvateks, kui laev ainult masinajõul liigub või kui masinajõu kõrval tarvitatakse purje abijõuna;

2) purilaevadeks, kui laev ainult purjede abil liigub või kui purjede kõrval tarvitatakse masinat abijõuna;

3) praamideks, kui laev liigub teiste laevade abil või muu jõuga, mis väljaspool laeva.

§ 5. Sõidupiiirkonna järgi käesoleva seaduse mõttes jagunevad kaubalaevad:

1) sisesõidu laevadeks — kui laev sõidab vabariigi jõgedel ja järvedel;

2) kohalikusõidu laevadeks — kui laev sõidab sadamast 10 meremiili raadiuse piiirkonnas;

3) rannasõidu laevadeks — kui laev sõidab Eesti territoriaalvetes ning Soome ja Riia lahes;

4) ligisõidu laevadeks — kui laev sõidab Baltimeres ühes lahtedega, Kategatis, Skagerakis kuni Skagen-Lindesnesi liinini ja läbi Kiili kanali kuni Elbe jõesuuni;

5) kaugesõidu laevadeks — kui laev sõidab väljaspool ligisõidu piiirkonda.

Märkus. Segasõitude korral loetakse laev kõrgemasse liiki kuuluvaks.

§ 6. See seadus käib kõigi kaubalaevade kohta mahuga üle 60 kub. meetri brutto, välja arvatud kalalaevad. Viimaste kohta annab teedeminister erimäärused.

II peatükk.

Laevaväe kutsejärgud.

§ 7. Laeva juhtkonna, laevajuht ühes arvatud, kutsejärgud on:

- 1) kaugesõidu kapten;
- 2) kaugesõidu tüürimees;
- 3) ligisõidu kapten;
- 4) ligisõidu tüürimees;
- 5) kipper.

Kutse omandamise korra kohta on maksev „Kaubalaevajuhi kutse omandamise seadus“ välja arvatud kipri kutse.

§ 8. Kipri kutse omandajad peavad:

- 1) vähemalt 21 a. vanad olema;
- 2) vähemalt 42 kuud merel sõitnud olema dekimehena, sellest vähemalt 24 kuud purilaeval, ning kogu sõidu ajast vähemalt 12 kuud Baltimerel, peale sisevetel sõitvate kiprite; viimastelt nõutakse kõik sõidutsensus oma sõidu piiirkonnas laeva liigi peale vaatamata;

3) õiendama eksami merekooli juures Eesti keeles, matemaatikas, navigatsioonisis, kokkupõrgete ärahoidmise, laeva sisse- ja väljaklaarimise dokumentidega varustamise ning sanitaarreeglites.

Eksamikomisjoni koosseisu ja üksikasjalise eksamikava määrab kindlaks haridusminister kokkuleppel teedeministriga.

Märkus. Isikud, kes on omandanud purilaeva juhtimise õiguse Kaubandusseaduse § 182 põhjal võivad seda õigust teostada selle seaduse § 5 p. 1—4 ettenähtud sõidupiirkondades.

§ 9. Meeskonna kutsejärgud on:

- 1) pootsman;
- 2) vanem madrus;
- 3) noorem madrus;
- 4) laevapoiss.

Kutsejärgudesse kuuluvad sõidutsensuse alusel ka erioskusega meremehed, nagu puusepp ja teised.

§ 10. Laevapoissiks võib olla isik, kes vähemalt 14 aastat vana ja keda arst meresõiduks kõlblikuks on tunnistanud üldtervisliku seisukorra, eriti nägemise, kuulmise ja värvieraldamise võime poolest.

§ 11. Nooremaks madruseks võib olla isik, kellel vähemalt 6 kuud meresõite.

§ 12. Vanemaks madruseks võib olla isik, kellel vähemalt 18 kuud noorema madruse meresõite, sellest vähemalt 6 kuud purjelaeval. Peale selle peab ta oskama taakeldamise töid, eriti purjede õblemist, otsade spleissimist ja kleitimist.

§ 13. Pootsmaniks võib olla isik, kellel vähemalt 36 kuud vanema madruse meresõite, sellest vähemalt 12 kuud kaugesõidus. Ta peab peale vanema madruse tööde tundma purjede tegemist, laeva taakeldamist, värvide segamist, raskuste tõstmist ja muid sarnaseid töid.

§ 14. Laeva puusepaks võib olla isik, kes tunneb kõiki laeval juhtuvaid puutöid, eriti deki triivimist, pigitamist, paatide parandamist ja muid sarnaseid töid ning kellel vähemalt vanema madruse kutsejärg.

§ 15. Üleminekul sõjalaevalt kaubalaevale arvatakse pootsman pootsmaniks, allohvitser dekimeeskonnast vanemaks madruseks ning madrus nooremaks madruseks, kui nende tegelikud meresõidud vastavad selles seaduses ettenähtud meresõitudele ja nemad oskavad teha §§ 11.—13. ettenähtud töid, vastavalt oma kutsejärgule.

§ 16. Kutsejärg kantakse meremehe teenistuskirja meremeestekodu vanema poolt neil andmetel, mis saadud laevajuhilt, kelle poolt juhitalval laeval meremees teenis.

§ 17. Meresõidu arvestamisel käiakse Mere-kooli seaduse § 20. järgi („R. T.“ nr. 137 — 1923.).

Sisesõidu laevadel teenivatel meremeestel võetakse arvesse ka sõidud vabariigi jõgedel ja järvedel.

III peatükk.

Laevaväe koosseis.

§ 18. Sise- ja kohalikusõidu laeval peab olema vähemalt:

- 1) purjelaeval — laevajuht kipper;
- 2) masinajõuga liikuvul prahilaeval kuni 100 br. reg. tn. — laevajuht kipper, üle 100 br. reg. tn. — ligisõidu tüürimees;
- 3) masinajõuga liikuvul reisijatelaeval kuni 50 br. reg. tn. — laevajuht ligisõidu tüürimees, üle 50 br. reg. tn. — ligisõidu kapten.

Kui masinajõuga liikuv laev on üle 100 br. reg. tonni, või kui vähemate laevade sõit lähte- ja sihtsadama vahel kestab järjest üle 16 tunni, peab peale laevajuhi veel olema üks tüürimees ligisõidu tüürimehe kutsejärgus.

Märkus. Järjestsõidu all mõistetakse sõitu, mille üksikud seisakud üle 4 tunni ei kesta.

§ 19. Rannasõidu laeval peab olema vähemalt:

- 1) purjelaeval:
 - a) kuni 100 br. reg. tn. — laevajuht kipper;
 - b) 100—200 „ „ „ — ligisõidu tüürimees ja üks tüürimees ligisõidu tüürimees;
 - c) üle 200 br. reg. tn. — laevajuht ligisõidu kapten ja üks tüürimees ligisõidu tüürimees.
- 2) masinajõuga liikuvul prahilaeval:
 - a) kuni 100 br. reg. tn. — laevajuht ligisõidu tüürimees; kui laevasõit lähte- ja sihtsadama vahel kestab järjest üle 16 tunni, siis veel üks tüürimees ligisõidu tüürimees;
 - b) 101—500 br. reg. tn. — laevajuht ligisõidu kapten ja üks tüürimees — ligisõidu tüürimees;
 - c) üle 500 br. reg. tn. — laevajuht kaugesõidu tüürimees ja I tüürimees ligisõidu kapten ning II tüürimees ligisõidu tüürimees;

3) reisijatelaeval:

- a) kuni 100 br. reg. tn. — laevajuht ligisõidu kapten ja üks tüürimees ligisõidu tüürimees;
- b) 101—500 br. reg. tn. — laevajuht kaugesõidu tüürimees ja üks tüürimees ligisõidu tüürimees;
- c) üle 500 br. reg. tn. — laevajuht kaugesõidu tüürimees, I tüürimees ligisõidu kapten ja II tüürimees ligisõidu tüürimees.

§ 20. Ligisõidulaeval peab olema vähemalt:

- 1) purjelaeval:
 - a) kuni 100 br. reg. tn. — laevajuht kipper;
 - b) üle 100 br. reg. tn. — laevajuht ligisõidu kapten ja üks tüürimees ligisõidu tüürimees;
 - 2) masinajõuga liikuvul prahilaeval:
 - a) kuni 100 br. reg. tn. — laevajuht ligisõidu kapten;

b) 101—500 br. reg. tn. — laevajuht ligisõidu kapten ja üks tüürimees ligisõidu tüürimees;

c) üle 500 br. reg. tn. — laevajuht kaugesõidu tüürimees, I tüürimees ligisõidu kapten ja II tüürimees ligisõidu tüürimees;

3) masinajõuga liikoval reisijatelaeval:

a) kuni 100 br. reg. tn. — laevajuht kaugesõidu tüürimees ja üks tüürimees ligisõidu tüürimees;

b) 101—500 br. reg. tn. — laevajuht kaugesõidu kapten ja üks tüürimees ligisõidu kapten;

c) üle 500 br. reg. tn. — laevajuht kaugesõidu kapten, I tüürimees kaugesõidu tüürimees ja II tüürimees ligisõidu tüürimees.

§ 21. Kaugesõidu laeval peab olema vähemalt:

1) purjelaeval — laevajuht kaugesõidu kapten ja peale selle tüürimehi:

a) kuni 500 br. reg. tn. — üks kaugesõidu tüürimees;

b) 501—2000 br. reg. tn. — I tüürimees kaugesõidu tüürimees ja II tüürimees ligisõidu tüürimees;

c) üle 2000 br. reg. tn. — I tüürimees kaugesõidu tüürimees, II tüürimees ligisõidu kapten ja III tüürimees ligisõidu tüürimees;

2) masinajõuga liikoval prahilaeval — laevajuht kaugesõidu kapten ja peale selle tüürimehi:

a) kuni 500 br. reg. tn. — üks kaugesõidu tüürimees;

b) 501—2000 br. reg. tn. — I tüürimees kaugesõidu tüürimees ja II tüürimees ligisõidu kapten;

c) üle 2000 br. reg. tn. — I tüürimees kaugesõidu tüürimees, II tüürimees ligisõidu kapten ja III tüürimees ligisõidu tüürimees;

3) masinajõuga liikoval reisijatelaeval — laevajuht kaugesõidu kapten ja peale selle tüürimehi:

a) kuni 1500 br. reg. tn. — I tüürimees kaugesõidu kapten, II tüürimees kaugesõidu tüürimees;

b) üle 1500 br. reg. tn. — I tüürimees kaugesõidu kapten, II tüürimees kaugesõidu tüürimees ja III tüürimees ligisõidu tüürimees.

§ 22. Merepraami juhiks võib olla:

1) rannasõidus praamil üle 500 br. reg. tn. — kipper;

2) ligisõidus praamil üle 200 br. reg. tn. — kipper ja

3) kaugesõidus — ligisõidu tüürimees.

§ 23. Iga kõrgem kutsejark annab kõigi madalamate järkude õigused.

§ 24. Meeskonna koosseisu alammäärad määratakse kindlaks Vabariigi Valitsuse määrusega.

IV peatükk.

Seaduse elluviimine.

§ 25. Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1928.

Ühes sellega kaotavad maksvuse:

Kaubandusseaduse (V. S. K. XI k. 2. j. 2. r.) §§ 178, 179, 181, 182 (1923. aasta redaktsioonis), 183, 106 märkus (1912. järje redaktsioonis).

SELETUSKIRI.

Käesoleva seaduse eesmärgiks on lähemalt ära määrata: 1) kaubalaeva juhtkonna kutsetunnistusega ühenduses olevad õigused laeva juhtimiseks, 2) juhtkonna minimaal suurust ja 3) meeskonna kutseomandamise korda.

Seadus jaguneb nelja peatükki:

I laevade liigid,

II laevaväe kutsejärgud,

III laevaväe koosseis,

IV seaduse elluviimine.

I. Laevad on liigitatud Riigikogus vastu võetud Masinajuhtkonna ja meeskonna sõidu seaduse alusel, tehes tarvilikke täiendusi ja ümberpaigutusi.

II. Laevaväe liigitamisel on peale juhtkonna ette nähtud veel meeskonna liigitamine ning kutse omandamise kord. Laeva juhtkonna hulka on arvatud ka sinna varemaltki kuuluv n. n. „pildikapten“, kes aga ümber nimetatud kipriks, missugune nimetus Soomes, Rootsis ja mujal tarvitataw ning meil tuntud.

§ 5. ettenähtud kipri kutse omandamise kord on võetud Rootsi ja Soome vastavatest seadustest selle vahega, et Rootsis nõutakse kiprilt 24 kuud meresõite, kuna meil see sõitude aeg suurendatud on 42 kuu peale. Seni on meil küll nõutud 60 kuud, kuid arvesse võttes meie haridusliku tasapinna tõusu, samuti suurendatud nõudmisi kipri nimetuse saamiseks, näib olevat õiglane anderrickamatele inimestele juba varemalt võimalust anda laeva juhtimiseks, mis meie sise-, kohalik-, ranna- ja ligisõidus soovitav.

Meeskonna liigitamine kutsejärgkudesse vastab praegu tegelikule maksvale olukorrale.

III. Laevaväe koosseis ning üksikute kutsejärgkude õigused laeva juhtimisel on võetud meie praegumaksvatest seadustest ning täiendatud Skandinaavia seaduste alusel.

Viimastest erineb eelnõu järgmises: näiteks näeb Rootsi seadus ette kaugesõidu asemel kaks järku:

a) Euroopa sõit — kõigis Euroopa vetes, Vahemeres ja Aafrika vetes kuni 250 põhjalaiuseni;

b) ookeani sõit — kõik kaugemad sõidud; teiseks on Rootsis sise- ja kohaliksõit ühe liigi all, mis meie oludes vastuvõetav pole.

Umbes sarnane on sõiduliigitus ka Soomes.

Meie seaduse järgi algab aga kaugesõit juba väljaspool Baltimerd. Sellest ka tuleb, et meie kaugesõidul juhtide suhtes on suuremad nõudmised, kui Rootsi ja Soome Põhjamere sõidul. Sarnase jaotuse jätmine meie juures on tingitud senisest korrast ja juba vastuvõetud seadustest, kuna ka tegelik tarvidus sellega kokkukõlas.

Peale selle lähevad osalt lahku ka kutsejärgud.

Üksikute sõidupiiride juurde üle minnes võiks järgmist nimetada:

1) Sise- ja kohaliksõidu eeskirjad vastavad üldiselt Rootsi seadustele. Erinevad eeskirjad masinajõuga liikuvate laevade suhtes, mille juhtideks Rootsis peavad olema kõigil juhtumistel 1 kl. skipparid (n. tüürimees), kuna meil aga Soome eeskujul on ette nähtud kipper ning ühtlasi vähendatud laevamahu ülemmäära 200 br. reg. tn. pealt 100-le.

2) Rannasõidus, mis meil vähe suurema ulatusega kui Rootsis ja Soomes, on meie nõudmised suuremad kui Rootsis, kuna meil nõutakse p/l. üle 100 reg. tn. juba ligisõidu tüürimeest, Rootsis aga kõigil laevadel 2 kl. skipparit. Ka prahiauriku juhina nõutakse Rootsis 1 kl. skipparit, meil aga suuremates laevades kuni kaugesõidu tüürimeest. Reisijate-laevu ei või meil juhtida isikud alama kutsejärguga astmel, kui ligisõidu kapten, samuti kui Rootsis. Soomes on aga siin nõutud alati kaugesõidu kapteni kutsejärku.

3) Ligisõidus on meie nõudmised purjelaevasuhtes Rootsi omadest suuremad. Laevades üle 100 br. reg. tn. on Rootsis ette nähtud ligisõidu tüürimees, meil aga ligisõidu kapten. Samuti ei nõuta Rootsis sama mahu-ga purjekatele sunduslikult tüürimehi, meil aga nõutakse ühte tüürimeest juba 101 br. reg. tn. peale.

Ka aurikute suhtes on meie nõuded kõrgemad: Rootsis nõutakse kuni 100 br. reg. tn. nooremat tüürimeest ja üle 100 br. reg. tn. tüürimeest.

Meil võib aurikuid kuni 100 br. reg. tn. juhtida kaugesõidu tüürimees, Rootsis aga kaugesõidu kapten.

4) Kaugesõidus on meie nõudmised laeva juhtkonna suhtes suuremad kui Rootsi Euroopa sõidus, minnes kokku ookeani sõidu nõudmistega.

Laeva juhtkonna sõiduõiguste määramisel läks komisjon välja nii Skandinaavia eeskujust kui ka meie oma meresõidu praktikast ja korrast, ühtlasi võimalikult arvestades vastavate huviringkondade soovidega. Esimeseks suuremaks lahkumiseks maksvast

korrast on see, et sisevete laevad juhtide suhtes enam-vähem on ühtlustatud merelaevadega, kuna seni sisesõit üldiselt korraldatud oli erimäärustega. Palju vaidlusi sünnitas kiprite küsimus, kuna rannalaevnikud nõudsid neile suuremaid õigusi, isegi ka aurikute juhtimiseks, diplomeeritud laevajuhid ja mereasjanduse peavalitsus jällegi soovisid nende sõiduõiguste kärpimist. Komisjon valis kesktee, leides, et meie purjelaevastiku olemasolu nõuab kergemaid tingimusi vähemate laevade juhtimisel, samuti kui ka sisevete laevasõit ja kohalik sõit. Selle järeldusel said kiprid õiguse juhtida sisevetel kõiki purjelaevu ning prahiaurikuid kuni 100 br. reg. tn., meresõidul aga ainult purjelaevu kuni 100 br. reg. tn. ligi- ja rannasõidus.

Laeva meeskonna minimaalarvu äramääramist ei lugenud komisjon otstarbekohaseks seaduses fikseerida, arvestades laevade liikide rohkusega ja kiire muutuvusega. Vastavate eeskirjade andmine jääks Vabariigi Valitsuse hoolde.

Komisjon töötas ühtlasi välja ka vastavad karistuse-eeskirjad. Kuna aga need eeskirjad osaliselt sisalduvad juba kriminaalseadustiku eelnõus, siis otsustas komisjon, et mitte vastollu sattuda nimetatud seadustikus läbiviidud süsteemiga, ära oodata kriminaalseadustiku maksmapanemise.

Lisa nr. 38.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

kaubalaeva deki juht- ja meeskonna sõidu seadusele.

Üldkomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse seletuskirjas toodud motiividega ja esitab käesoleva seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks. Komisjoni poolt tehtud prarandused esitatavas eelnõus on ainult redaktsioonilist laadi, välja arvatud ainult § 5., milles laevad sõidupiirkonna järgi jagati 4 liiki, eelnõus esitatud 5 liigi asemel. Nimelt ei pidanud komisjon tarvilikuks vahetegemist laevade vahel, mis sõidavad sadama piirkonnas ning vabariigi jõgedel ja järvedel, ja võttis need kokku ühise nimetuse „sisesõidu laevad“ alla, kuna „kohaliksõidu laevade“ nimetus anti laevadele, mis valitsuse eelnõus olid nimetatud „rannasõidu laevadeks“. Viimast nimevahetust peeti tarvilikuks peaausjalikult selleks, et ära hoida vastollu sattumist Tolliseadustikuga, kus rannasõidu laevadel teine tähendus.

Lisa nr. 39.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

PATENDIMAKSU SEADUS.

I.

§ 1. Patendimaksu võetakse riigi kasuks saaduste valmistusettevõtelt ja müügikohadelt käesoleva seaduse juurde lisatud tariifi kohaselt.

§ 2. Kõik käesoleva seaduse lisan ülesloetud aktsiisivalve alla kuuluvate saaduste valmistus- ja müügikohtade pidajad on kohustatud igal aastal või hooajal enne tegevuse algust patendimaksu aasta või hooaja pealt ette ära tasuma, Eesti panga osakonnast sellekohast patenti lunastades.

§ 3. Aasta loetakse 1. jaanuarist kuni 31. detsembrini, hooaeg aga — kui tariifis erimäärusi tema kestvuse kohta ei ole — loetakse 1. juulist kuni järgmise aasta 30. juunini.

§ 4. Lisapatendimaks makstakse vabrikute ja tehaste poolt ette Eesti panga osakonnadesse, kviitungite vastu.

§ 5. Valmistus- ja müügikohad, mis aasta teise poole sees, arvates 1. juulist, tegevust algavad, maksavad patendimaksu pooles aastamäära suuruses.

§ 6. Patendimaksu järgmise aasta, poolaasta ehk hooaja peale hakatakse Eesti panga osakonnades kõige hiljem üks kuu enne nimetatud ajajärgude algust vastu võtma:

1) vabrikutele, tehastele ja ettevõtetele töötamiseks väljaantud lubade ettenäitamisel;

2) alkoholiliste jookide kauplemiseks aktsiisi peavalitsuse poolt väljaantud lubade ettenäitamisel, millel patendimaksu määrad üles tähendatud;

3) tubaka ja tubakasaadustega kauplemiseks äritunnistuste ettenäitamisel, ja

4) muudel juhtumistel aktsiisiametnikkude poolt väljaantud maksutähtede põhjal.

Vabrikutele, tehastele ja ettevõtetele töötamiseks, samuti alkoholiliste jookidega kauplemiseks antud load kaotavad maksvuse, kui kahe kuu jooksul peale loa kättesaamist, või aasta või hooaja algust ei ole nende järele patenti lunastatud.

§ 7. Lisapatendimaksu võetakse Eesti panga osakonnades vabrikute ja tehaste teadannete põhjal.

§ 8. Patendid lunastatakse iga valmistus- ja iga müügikoha jaoks eraldi ja peavad ettevõttes, mille jaoks nad välja antud, nähtavasse kohta üles pandud olema.

§ 9. Kui ühes ettevõttes, milles müüakse alkoholilisi jooke, mitu müügikohta (müügilauda) olemas, peab patent iga müügikoha (müügilaua) jaoks eraldi lunastatama.

§ 10. Aasta ehk hooaja kestel väljaantud patendid on maksvad ainult sama aasta ehk hooaja lõpuni.

§ 11. Patendid annavad valmistusettevõtetele ka õiguse neis valmistatavate saaduste väljaandmiseks valmistuskohtadest ja viimaste juurde kuuluvatest keldritest ja ladudest.

§ 12. Eesti panga osakonnadest lunastatud patendilehed, peale tubakapatentide, peavad kohalikule aktsiisiringkonnale ehk -jaoskonnale täistäitmiseks ette pandama.

Tubakapatendid ilma Eesti panga osakonna vastavate ametnikkude, muud patendid ilma aktsiisiringkonna ehk -jaoskonna juhataja allkirjata ei ole maksvad.

II.

§ 13. Patendimaksu käesoleva seaduse järgi hakatakse võtma 1928. aasta eest, hooajamaksu aga 1928. a. algava hooaja eest arvates.

§ 14. Enne käesoleva seaduse ilmumist 1928. aasta jaoks lunastatud patentide eest vähemmakstud summad peavad saama ära tasutud 1. aprilliks 1928. a. Rohkemmakstud summad makstakse tagasi.

§ 15. Rahaministril on õigus anda käesoleva seaduse teostamiseks tarvilikke määrusi ja juhtnõure.

§ 16. Käesoleva seaduse maksmahakkamisega kaotab maksvuse Riigikogu poolt 20. detsembril 1923. a. vastu võetud Patendimaksu seadus („R. T.“ nr. 150 — 1923. a.).

Lisa: Patendimaksude tariif.

A. Valmistusettevõtelt.

1) Piiritusevabrikutelt:

a) põhimaksu, mis õiguse annab hooaja jooksul kuni 200.000° piiritust valmistada	20.—
b) lisamaksu iga järgmise samal hooajal valmistatava 20.000° ehk selle osa pealt	2.—

2) Piirituse puhastamise vabrikutelt:

a) põhimaksu, mis õiguse annab aasta jooksul puhastamiseks kuni 5.000.000° toorest piiritust võtta, aastas	50.—
b) lisamaksu iga järgmise, sama aasta jooksul puhastamiseks võetava, 2.500.000° ehk selle osa pealt	25.—

3) Napsi- ja likööri vabrikutelt:

a) põhimaksu aastas	50.—
b) lisamaksu iga, sama aasta jooksul sissetulnud 5.000° alkoholi ehk selle osa eest	16.—

- 4) Marja- ja puuviljaveini tehastelt aastast Krooni. 20.—
- 5) Õllefabrikutelt:
- a) põhimaksu, mis õiguse annab aasta jooksul kuni 3.000 puuda, 1. jaanuarist 1929. a. alates 50.000 kg, ehk poolaasta jooksul kuni 1.500 puuda, 1. jaanuarist 1929. a. alates 25.000 kg, linnaseid tarvitada, aastast 100.—
- b) lisamaksu iga järgmise, sama aasta jooksul tarvitatava 1.000 puuda, 1. jaanuarist 1929. a. alates 20.000 kg ehk selle osa linnaste pealt 50.—
- 6) Piirituslaki ja polituuri vabrikutelt:
- a) põhimaksu aastast 5.—
- b) lisamaksu iga, sama aasta jooksul sissetulnud 5.000° piirituse või piirituse jätiste ehk selle osa pealt 5.—
- Märkus. Vabrikud, kus piirituslaki ja polituuri enda tarviduseks valmistatakse, on patendimaksust vabad. Samuti on patendimaksust vaba värviliste lakkide ja apretuuride valmistamine piirituslakist ja polituurist, mis ostetud laki ja polituuri tööstusettevõtetest.
- 7) Piiritust ja piirituse jätiseid ümber-töötavatel ja piiritust sisaldavaid aineid valmistavatel ettevõtetelt peale likööri- ja lakivabrikute ja apteekide aastast 15.—
- 8) Presspärmivabrikutelt hooaja pealt 50.—
- Märkus. Kui pärmivabrikus ka piiritust valmistatakse, võetakse peale ülemaltähendatud patendimaksu piirituse valmistamise eest patendimaksu p. 1. järgi.
- 9) Limonadi, mõdu, kvassi ja muude karastavate jookide tehastelt aastast:
- a) Tallinnas 40.—
- b) teistes linnades 30.—
- c) mujal 20.—
- 10) Tubakavabrikutelt ja paberossite-hastelt:
- a) põhimaksu aastast 100.—
- b) lisamaksu iga sama aasta jooksul vabrikusse sissetulnud 100 puuda, 1. jaanuarist 1929. a. alates 2.000 kg tubaka ehk selle osa pealt 10.—
- 11) Paberossikestade ja paberossipa-beri tehastelt: Krooni.
- a) põhimaksu aastast 30.—
- b) lisamaksu iga sama aasta jooksul valmistatava 1.000.000 kes-ta ehk selle osa pealt 1.—
- Märkus. Paberossipaberi valmista-mise pealt lisamaksu ei võeta.
- B. Müügikohtadelt.
- I. Ladudelt, ainult väljaviimiseks, aastast:
- 1) Napsi- ja likööri-ladudelt:
- a) ainult sisemaa jookide müü-giga 100.—
- b) sisemaa ja välismaa jookide müügiga 250.—
- 2) Marja ja puuviljaveinide ladudelt:
- a) ainult sisemaa veinide müügi-ga 30.—
- b) sisemaa ja välismaa veinide müügiga 150.—
- 3) Õlleladudelt 50.—
- II. Kauplustelt aastast:
- 1) Napsi- ja likööri-kauplustelt, ainult väljaviimiseks:
- a) ainult sisemaa jookide müü-giga 100.—
- b) sisemaa ja välismaa jookide müügiga 250.—
- 2) Marja- ja puuviljaveini kauplustelt ja keldritelt, ainult väljaviimiseks:
- a) ainult sisemaa veinide müügiga 30.—
- b) sisemaa ja välismaa veinide müügiga 150.—
- 3) Marja- ja puuviljaveinide kauplus-telt ja keldritelt seesjoomiseks ja väljaviimiseks:
- a) ainult sisemaa veinide müü-giga 50.—
- b) sisemaa ja välismaa veinide müügiga 200.—
- 4) Õllekauplustelt:
- a) ainult väljaviimiseks 20.—
- b) väljaviimiseks ja seesjoomiseks 40.—
- III. Restoranidelt, asutustelt, selt-sidelt, klubidelt ja Göteborgi ühingu-telt aastast:
- 1) I järgu müügikohtadelt, kõigi alko-holiliste jookide müügi eest, viina, napside ja likööride müügi õigusega kohaltarvitamiseks ainult lahtiselt, kohustuseta neid kinniselt müüma.
- a) Tallinnas 300.—
- b) teistes linnades 250.—
- c) mujal 200.—

- 2) II järgu müügikohtadelt, kõigi al- Krooni.
koholiliste jookide müügi eest, ko-
hustusega viina, napse ja likööri tar-
vitajate nõudmisel müüma kinnistes
pudelites kohaltarvitamiseks kui ka
väljaviimiseks, kusjuures viinamüük
peab sündima etikettidel tähenda-
tud hindadega.
- a) Tallinnas 200.—
b) teistes linnades 150.—
c) mujal 100.—
- 3) III järgu müügikohtadelt, kõigi
alkoholiliste jookide müügi eest, ko-
hustusega viina, napse ja likööri
müüma kohaltarvitamiseks kui ka
väljaviimiseks ainult kinnistes pude-
lites, kusjuures viina müük peab
sündima etikettidel tähendatud hin-
dadega.
- a) Tallinnas 100.—
b) teistes linnades 75.—
c) mujal 50.—
- 4) ainult õlle- või veinimüügi eest
- a) Tallinnas 80.—
b) mujal 60.—
- VII. Välismaa vahet sõitvate laeva- Krooni.
de einelaudadelt aastast:
- 1) Kõigi alkoholiliste jookide müügi
eest, viina, napside ja likööride müü-
gi õigusega ainult lahtiselt, kohus-
tusetat neid kinniselt müüma 60.—
2) Õlle- või veinimüügi eest 30.—
- VIII. Rannasõidu laevade einelau-
dadelt õlle- ja veinimüügi eest laeva
sõidu aja eest aastast 30.—
- IX. Heategeva ja üldkasuliku ots-
tarbega toimepandavate pidude ja näi-
tuste einelaudadelt õlle- ja veinimüügi
eest päevas 10.—
- X. Iseseisvatelt lehttubaka ladu-
delt aastast 10.—
- XI. Tubaka ja tubakasaadustega
kauplemise eest:
- 1) Kauplustelt, restoranidelt, einelau-
dadelt, kioskitelt j. t. kohtadelt aas-
tast 5.—
2) Ümberkandmise teel aastast 2.50
3) Laatadel ja pidudel mitte üle 3 päe-
va kestvusega ja näitustel mitte üle
15 päeva kestvusega, päevas 0.50

Märkus. Ohvitseride ja politseinik-
kude kogud ning sõdurite kodud on pa-
tendimaksust vabad ainult sel juhtu-
misel, kui neist eraisikutele jooke ei
müüda ja kui nad ei ole välja renditud.

IV. Suvirestoranidelt ja suvieine-
laudadelt aja eest 15. maist kuni 15. ok-
toobrini:

- 1) Kõigi alkoholiliste jookide müügi
eest, viina, napside ja likööride müü-
gi õigusega kohaltarvitamiseks ai-
nult lahtiselt, kohustuseta neid kin-
niselt müüma:
- a) Tallinnas 150.—
b) teistes linnades 125.—
c) mujal 100.—
- 2) Õlle- või veinimüügi eest:
- a) Tallinnas 40.—
b) mujal 30.—

V. Raudtee einelaudadelt õlle- ja
veinimüügi eest aastast 50.—

VI. Rahvusvahelistelt vagunitelt
aastas:

- 1) Kõigi alkoholiliste jookide müügi
eest, viina, napside ja likööride müü-
gi õigusega ainult lahtiselt, kohustu-
seta neid kinniselt müüma 40.—
2) Õlle- või veinimüügi eest 20.—

SELETUSKIRI.

Riigikogu poolt 20. detsembril 1923. a.
vastuvõetud Patendimaksu seadus (R. T.
nr. 150 — 1923) ei vasta 10. mail 1927. a.
vastuvõetud Piirituse ja alkoholiliste jookide
müügi seadusele (R. T. nr. 50 — 1927).
Viimases on ette nähtud uued alkoholiste
jookide müügikohtade liigid (sead. §§ 30, 33,
34 ja t.), millel maksvas patendimaksu sea-
duses puuduvad vastavad määrad.

Esitatud eelnõus on alkoholiste jookide
müügikohtadele patendi määrad välja tööta-
tud 10. mail 1927. a. vastuvõetud alkoholiste
jookide müügi seaduse kohaselt ja igat liiki
müügikohale on patendihind määratud arves-
tades ettevõtte tulutoovuse ja õigustega, mis
seadus teatavale müügikohale alkoholiste joo-
kide müügi suhtes annab.

Piiritust ja piirituse jäätiseid ümbertööta-
vatele ja piiritust sisaldavaid aineid valmista-
vatele ettevõtetele, nagu keemia ja kosmeetika
laboratooriumidele, seebitehastele j. n. e. on
eelnõus Tehnilisteks otstarveteks piirituse müü-
gi ja tarvitamise seaduse §§ 1. ja 5. (R. T.
nr. 54 — 1927) ja Akts. sead. § 1083. (S.
K. V köide) kohaselt patendimaksu määr-
üles võetud, vaatamata selle peale, kas nime-
tatud ettevõtetel tarvitavad oma saaduste val-
mistamiseks alandatud hinnaga ostetud piiri-
tust või mitte; maksva seaduse järgi on keemia

ja kosmeetika laboratooriumid ja piiritust sisaldavate ainete valmistajad — tehased — ainult sel juhtumisel kohustatud patenti lunastama, kui nad alandatud hinnaga ostetud piiritust tööstuses tarvitavad.

R. T. nr. 54 avaldatud Tehnilisteks ots-
tarveteks piirituse müügi ja tarvitamise sea-
duse järgi kuuluvad kõik piiritust sisaldavate
ainete valmistajad ja piiritust ümbertöötavad
ettevõtted aktsiisi valve alla ja peavad tööta-
miseks aktsiisivalitsusest loa nõutama, mille-
pärast tuleks neil ka ühesugustel alustel pa-
tent lunastada.

Õlle- ja tubakavabriku patendimaksu mää-
ru on tõstetud. Võrreldes piirituse puhasta-
mise ja napsi- ning likööri- ja vabrikute tegevust
ja tulutoovust õlle- ja tubakavabrikute tege-
vusega, siis on esimeste tegevus kaugelt väik-
sem, kuid nende põhipatendimaks on ühesuu-
rune, millepärast tarvilikuks osutus õlle- ja
tubakavabrikute patendimaksu määrade kõr-
gendamine.

Siamaani täitsid patendi aset Eesti panga
osakondade poolt väljaantud harilikud kviit-
tungid maksude üle. Kviitungitele on või-
mata kõiki andmeid mahutada, mis takistak-
sid seadusevastast patentide tarvitamist (Akts.
sead. §§ 1113, 1133), nagu võõra patendiga
kauplemist, patendi loata ühest kohast teise
viimist, ühe patendiga mitmelt müügilaualt
kauplemist j. n. e. Eriti oli kohtudes puudu-
likkude patendimaksu kviitungite teksti tõttu
sarnaste seadusevastaste tegude kindlakstege-
mine raskendatud.

Esitatud eelnõus on ette nähtud patendi-
lehed, millised lunastatakse Eesti panga osakon-
dadest valmistus- ja müügikohtade omanik-
kude poolt enne tegevuse algust. Patendi-
lehed, peale tubakamüügi patentide, millel
väiksem tähtsus, tuleksid eksituste ärahoid-
miseks täita seaduse nõuete kohaselt ja asja-
tundlikult kohalikkudes aktsiisivalitsustes, kus
ka järelevalvet peetakse õigel ajal patentide
lunastamise üle.

Lisa nr. 40.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

patendimaksu seadusele.

Kuna patendimaksu seaduse muutmise
on peajasjalikult tingitud uuest alkoholiliste
jookide müügi seadusest, siis käesoleva sea-
dusega erilisi põhjalikke muudatusi patendi-
maksudes ei ole ette võetud, ka mitte tariifis,
välja arvatud vähesed parandused, nagu õlle-
ja tubakavabrikute patendimäärad. Neil põh-

justel kiitis rahaasjanduse komisjon Vabariigi
Valitsuse eelnõu üldiselt heaks, tehes selle
juures mõned vähesed parandused tariifis kui
ka redaktsioonis.

§ 9. kohta oleks tähendada, et selles on
mõeldud ühes ettevõttes (restoranis, einelauas
j. n. e.) asuvaid müügikohte, n. n. lettisid, kust
jookide väljaandmine ja raha vastuvõtmine
sünnib, selle peale vaatamata, kas need asu-
vad igaüks iseruumis või mitu ühes ruumis.

Kaheks müügikohaks tuleb lugeda näiteks
ka üks pikk lett, mis ukse või muu avause
kaudu ühest ruumist teise ulatab ja sealjuu-
res müük kumbagis ruumis sünnib, samuti
arvatakse müügikohaks koormale, põrandale
või mujale asetatud alkoholiste jookide taga-
varad (kastides, korvides või nendeta),
kui sealst jookide väljaandmine tarvitajatele
ja raha vastuvõtmine sünnib.

Lisa nr. 41.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

TAPAMAJADE JA LIHAJÄRELVAATUSE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Tapamajade ja lihajärelvaatuse seaduse
(Seadus nr. 94, R. T. nr. 108 — 1923. a.)
§ 13 muudetakse ja pannakse maksma järg-
miselt:

§ 13. Avaliku ja eratapamaja juhataja loo-
maarst, samuti ka tapamajade tegelikud liha-
järelvaatajad loomaarstid kinnitatakse ame-
tisse tapamaja omaniku ettepanekul looma-
tervishoiu peavalitsuse poolt. Loomatervis-
hoiu peavalitsus võib mõjuvatel põhjustel
tapamaja loomaarsti ametist tagandada, hoia-
tades tapamaja omanikku loomaarsti taganda-
mise eel.

Loomaarstid peetakse üleval tapamaja oma-
niku kulul.

Märkus. Tapamaja loomaarstid peavad
enne ametisse astumist loomatervishoiu peava-
litsuse poolt kindlaksmääratud aja jooksul
tegelikult töötanud olema mõnes suuremas
tapamajas lihajärelvaatuse alal.

SELETUSKIRI.

Liha ja lihasaaduste väljaveo edendamise
huvides on tarvilik maksma panna nõue, et
tapamajades, kus eksportsaadusi valmistatakse,
kõik tegelikud liha järelvaatavad loomaarstid
oma ülesannete kõrgusel seisaksid. Praegu-
maksva Tapamajade ja lihajärelvaatuse seaduse
alusel on võimalik üles seada nõudmisi ainult
tapamaja vastutava juhataja loomaarsti suhtes,
kuna tegelikke liha järelvaatavaid loomaarste

tapamajade omanikud oma äranägemise järgi ametisse palgata võivad.

Sarnane olukord võib aga raskusi sünnitada, liha ja lihasaaduste ekspordi alal, sest mõned välisriigid on liha ja lihasaaduste sisseveo kohta maksma pannud tingimusi, mis meil praeguse liha ja lihasaaduste järelevaatuse korra juures võimata täita, ning seaduse muutmise tarviduse esile kutsunud.

Lisa nr. 42.

Omaavalitsuse komisjoni

SELETUSKIRI

tapamajade ja lihajärelevaatuse seaduse § 13. muutmise seadusele.

Omaavalitsuse komisjon ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud põhjendustega.

Omaavalitsuse komisjon on valitsuse eel­ nõus teinud järgmised muudatused:

1) Kergema käsitamise mõttes seaduse pealkirjas tähendanud, et muudatus on ainult 13. paragrahvis;

2) selguse mõttes seaduse sissejuhatavas osas märkinud, et muutmisele kuuluvad ka endise § 13. märkused;

3) omaavalitsuse komisjon asub põhimõtte­ likult seisukohal, et omaavalitsuse ametnikud ei peaks kuuluma keskvalitsuse kinnitamisele ega vabastamisele, kuid erandina sellest pida komisjon lubatavaks keskvalitsuse kinnita­ mise valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividel, nende tapamajade juhatajate ja looma­ arstide kohta, kus lihasaadusi väljaveoks val­ mistatakse.

Lisa nr. 43.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RAHVA TERVISHOIU KORRALDUSE SEADUS.

I.

Tervishoiu- ja hoolekandevalitsus.

§ 1. Rahva tervishoiu ja arstliku ala juhti­ mine ning sellel alal üldine järeleva­ lve on töö­ hoolekandeministeeriumi ülesanne, kes seda teostab tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse kaudu.

§ 2. Tervishoiu- ja hoolekandevalitsus koosneb: tervishoiu ja hoolekande direktorist, abidirektorist, tervishoiu inspektorist, hoole­ kande inspektorist, farmatsöötisest inspek­ torist, apteekide revidendist ja teistest koos­ seisudes ettenähtud tehnilistest ning kantselei jõududest.

§ 3. Tervishoiu ja hoolekande direktori, abidirektori ja tervishoiu inspektori kohtadele määratavatelt isikutelt nõutakse kõrgemat arstiteaduslikku, hoolekande inspektori kohale määratavalt isikult — kõrgemat juriidilist või arstiteaduslikku, farmatsöötisest inspektori ja apteekide revidendi kohtadele määratavatelt isikutelt — kõrgemat rohuteaduslikku haridust.

§ 4. Tervishoiu ja hoolekande direktori määrab ametisse Vabariigi Valitsus töö­ hoole­ kandeministri ettepanekul tervishoiu nõukogu poolt soovitatud kandidaatidest; abidirektor, tervishoiu inspektor, hoolekande inspektor, farmatsöötiline inspektor ja apteekide revi­ dent määratakse ametisse töö- ja hoolekande­ ministri poolt tervishoiu ja hoolekande di­ rektori ettepanekul.

§ 5. Tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse üles­ andeks, peale Hoolekande seaduses ettenähtud ülesannete on ja tema kompetentsi kuulub käesoleva ja teiste vastavate eriseaduste alusel ja korras:

1) ülem järeleva­ lve tervishoiu korraldamise ja valve üle riigis;

2) tervishoidlikkude teadmiste levitamine ja rahva tutvustamine tervishoidu puutuvate küsimustega;

3) tervishoiu statistika korraldamine sta­ tistika keskbüroo kaudu, tervishoidu puutuvate ankeetide ja uurimiste algatamine riigi tervis­ hoidlik-topograafilise seisukorra kindlakstege­ mise ja rahva tervishoiu olukorra paranda­ mise sihis;

4) alalise ja erakorralise tervishoidliku kaitseteenistuse organiseerimine; arstide ja muu tervishoiu personaali sunduslik kaitse­ teenistusse määramine ja sellest vabastamine taudide ajal; valve riigi tervishoidlikkude kaitseabinõude ja asutuste üle kõigil riigi piiridel, liikumis- ning läbikäimisteedel;

5) üldine võitlus haiguste, eriti nakkus­ haiguste vastu ja selle võitluse otstarbekohane korraldamine. Seerumite ja rõugelima val­ mistusasutuste, bakterioloogia ja teiste riik­ likkude laboratooriumide, instituutide ning uurimis­ asutuste korraldamine ja ülal­ pida­ mine;

6) suvitus-ravitsuskohtade ja tervisvete tervishoidlik kaitse;

7) võitlus suguhaiguste, prostitutsiooni, tu­ berkuloosi ja lepra vastu; riiklikkude sana­ tooriumide, leprosooriumide asutamine ja ülal­ pidamine; tuberkuloosi nõuandekohtade ja ambulatooriumide ülal­ pidamine ja sisse­ seade toetamine;

8) kõigi riigi tsiviilametkondade teenistusse võetavate arstide ja farmatsöötide registreeri­ mine vastava ametkonna teadaandel, nende tervishoidliku tegevuse ühtlustamine;

- 9) tõu tervishoiu (eugeenika) edendamine;
- 10) emade ja laste tervishoidlik kaitse ning võitlus rinnalaste surevuse vastu, emade ja rinnalaste nõuandekohtade sisseseade ja ülalpidamise toetamine;
- 11) võitlus alkoholismi, kokainismi, morfinismi ja teiste sellesarnaste mürgituste ning nende tagajärgede vastu;
- 12) valve haigekassade tervishoidliku ja arstliku tegevuse üle;
- 13) arstliku, farmatsootilise ja muu tervishoiu alal töötava personaali registreerimine, nendele kutsetegevuseks loaandmine ja valve kutsetegevuse üle;
- 14) kesk- ja alama tervishoiu personaali — halastajaõed, masseerijad, haigetalitajad, sanitäärid j. n. e. — ettevalmistusasutuste (koolid, kursused) ülalpidamine või toetamine, nende avamislubade andmine ja õppekavade kinnitamine;
- 15) hoolitsemine tervishoiu personaali teadusliku tasapinna tõstmise ja kutsehariduse täiendamise eest (kursused, välismaa õppereisid), määrates selleks toetusi ja stipendiume eelarve korras;
- 16) omavalitsuste ja seltskondlike organisatsioonide tervishoiu asutuste toetamine ja nende töö ühtlustamine;
- 17) riigi poolt ülalpeetavate ja riigi toetust saavate tervishoiu ja ravitsusasutuste eelarvete läbivaatamine;
- 18) riigi omaval. ja eraravitsusasutuste (haigemajad, sanatooriumid, mudavanni- ja supelusasutused j. n. e.) avamiseks loaandmine, nende ehitus- ja ümberehitusprojektide kinnitamisel nõusoleku avaldamine tervishoiu seisukohalt;
- 19) kohtu ja politsei meditsiini ning kohtukeemilise ekspertiisi korraldamine, kokkuleppel kohtupalati prokuröriaga;
- 20) loaandmine krematooriumide avamiseks ning valve surnukehade riigi piiridest sisse- ja väljaveo üle;
- 21) maa- ja linnavolikogude tervishoiu sundmääruste kavade läbivaatamine ja nende suhtes seisukoha võtmine;
- 22) apteegi ja rohuasjanduse organiseerimine;
- 23) rohuasjandusse puutuvate määruste, takside ja eeskirjade väljaandmine;
- 24) valve apteekide, rohuladude, arstirohtude valmistusasutuste keemifarmatsoodiliste laboratooriumide, rohukaupluste ja kosmeetika laboratooriumide üle ning nende avamislubade andmine;
- 25) loaandmine riigis kui ka väljaspool riigi piiri valmistatud arstimisvahendite, arstliku toitmise ja dieetiliste preparaatide (laua-

vetete, tervisevetete, tervisviinade j. n. e.) turule-
saatmiseks ja müümiseks;

26) valve tehnikas, majapidamises ehk muuks mitteametlikuks otstarbeks tarvitata-
vate kihvtiste ja kangemõjuliste ainete valmis-
tamise ja müügi üle;

27) kodumaa arstirohtude kasvatamise, kor-
jamise ja ümbertöötamise korraldamine ning
edendamine;

28) ja teised ülesanded, mis vastavate
seadustega või määrustega tema peale pandud.

§ 6. Tervishoiu- ja hoolekandevalitsus
võib tema kompetentsi kuuluvates asjades
astuda otsekoheesse ühendusse välisriikide
vastavate keskasutustega.

II.

Riigi tervishoiu nõukogu.

§ 7. Kõrgemaks nõuandvaks asutuseks
rahva tervishoiu alal on tervishoiu nõukogu.
Tema arutab kõiki rahva tervishoiu ja arstlikku
alasse, apteegi- ja rohuasjandusse kui ka kohtu
arstiteaduslikku ekspertiisi ja kohtu keemiasse
kuuluvaid küsimusi, tema vaatab läbi kõik
rahva tervishoiu alal Vabariigi Valitsusele
esitatavad seaduseelnõud ja üleriikliku täht-
susega määruste kavad ning algatab või töötab
neid ise välja. Eriti kuuluvad tema läbivaatamisele ja otsustamisele:

1) sunduslikule teatamisele kuuluvate nak-
kushaiguste nimestiku kindlaksmääramine;

2) riigi arstliku ja tervishoidliku perso-
naali kutsehariduse nõuete kindlaksmääramine;

3) arstliku ja kohtukeemilise ekspertiisi
tasutingimiste normeerimine;

4) välismaa diplomiga arstidele kutsete-
gevuse lubamise küsimuste läbivaatamine;

5) kohtu- ja politseiarstide, samuti ka
tervishoiu alal töötavate keemikute ja hoole-
kande alal töötavate arstide tegevuspiirkonna
ja tööprogrammi määramine;

6) mineraalallikate, tervisevetete, tervis-
muda ja suvitus-ravitsuskohtade üldise tervis-
hoidliku tähtsuse tunnustamine ja nende
tervishoidliku kaitseraiooni äramääramine vas-
tavalt suvitus-ravitsuskohtade seaduse nõue-
tele;

7) rahva tervishoiuga ühenduses olevate
ja ametiasutuste poolt esitatavate veteri-
näärarstlike seaduste ja määruste kavade
läbivaatamine;

8) apteegivõrgu kindlaksmääramine;

9) müügiks keelatud ja piiratud müügiks
lubatud kangemõjuliste rohtude nimekirja
kokkuseadmine;

10) farmakopöa kokkuseadmine ja selle
muutmine.

§ 8. Tervishoiu nõukogu koosseis on: esimees — tervishoiu ja hoolekande direktor, liikmed:

- 1) abidirektor ühtlasi esimehe asetäitja;
- 2) tervishoiu inspektor;
- 3) farmatsöitiline inspektor;
- 4) Tartu ülikooli tervishoiu instituudi juhataja;
- 5) Tartu ülikooli kohtuarstiteaduse instituudi juhataja;
- 6) Tartu ülikooli esitaja rohuteaduse alalt;
- 7) sõjaväe tervishoiu valitsuse ülem;
- 8) Eesti Punase Risti peavalitsuse esimees;
- 9) loomatervishoiu peavalitsuse juhataja;
- 10) üks maa-arstide esitaja — maa-arst;
- 11) üks linnaarstide esitaja — linnaarst;
- 12) üks jaoskonna tervishoiu arstide esitaja — jaoskonnaarst;
- 13) vangimajade paarst;
- 14) raudtee paarst;
- 15) üks arstiseltside liidu esitaja;
- 16) üks farmatsöitiliste organisatsioonide esitaja;
- 17) üks „Eesti maaomavalitsuste liidu“ esitaja;
- 18) üks „Eesti linnade liidu“ esitaja.

§ 9. Eelmises paragrahvis tähendatud maa- ja linnaarstide esitajad valitakse maa- ja linnaarstide, jaoskonna tervishoiu arstide esitaja — jaoskonnaarstide koosolekul üheks aastaks. Koosoleku kokkukutsujaks on tervishoiu ja hoolekande direktor. Teised asutused ja organisatsioonid teatavad iga aasta algul tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele nende poolt määratud esitajatest.

§ 10. Tervishoiu nõukogu liikmed saavad istungitele sõitmisel päeva- ja sõiduraha üldistel alustel tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse eelarves ettenähtud krediitidest.

§ 11. Tervishoiu nõukogu otsused kinnitab töö- ja hoolekandeminister, tarbekorral kokkuleppel vastavate ministritega. Otsused, mis puutuvad sõjaväe tervishoiu korraldusse niipalju kui need ühenduses on üldise tervishoiuga, kinnitatakse töö- ja hoolekandeministri ja sõjaministri poolt, lahkumineku puhul Vabariigi Valitsuse poolt.

§ 12. Küsimuste esitamine tervishoiu nõukogule ja viimase asjaajamine sünnib Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud kodukorra põhjal.

§ 13. Tervishoiu nõukogu asub tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse juures. Tema kantseleilise asjaajamine sünnib tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse kantselei kaudu eelarve korras lubatud krediitide piirides.

III.

Omavalitsused.

§ 14. Üldine elanikkude tervishoiu eest hoolitsemine ja seadusliku järevalve teostamine tervishoiu alal on maa- ja linna omavalitsuste kohuseks, kusjuures maaomaval. piirides asuvad alevid ja vallad tervishoiu peale antud kuludest vastavalt osa võtavad.

§ 15. Maa- ja linnaomavalitsuse ülesanded tervishoiu alal on:

1) oma piirkonnas olevate haigete eest hoolitsemiseks avada, sisse seada ja ülal pidada ravitsusasutusi, nõuandekohti, keemilisbakterioloogilisi laboratooriume, desinfectsiooni kambrid ja teisi tervishoiu asutusi;

2) teostada tarvilikku kontrolli toidu-, joogi- ja maitseainete valmistuse, hoiu, transpordi ja müügi üle;

3) koolitervishoid;

4) valve tööstuse ning äriettevõtete, sadamate, liikumis-läbikäimisteede, avalikkude kauplemisplatside, karistusasutuste, ravitsusasutuste, koolide, kodude, varjupaikade, koloniide, ühistöömajade, ühiselumajade, öömajade, seltsimajade, lasteadeade, mängu-spordiplat-side ja teiste avalikkude asutuste tervishoidliku seisukorra üle;

5) tervishoidlik valve ehituste ja elamute üle;

6) valve ühis- ja erameiereide, piima ja piima produktide üle, meiereide avamiseks loaandmine tervishoiu seisukohalt;

7) valve tapamajade tervishoidliku seisukorra üle;

8) valve avalikkude saunade, supelus- ja vanniasutuste üle;

9) valve omavalitsuse piirkonnas töötavate apteekide, rohuladude, arstirohtude valmistusasutuste, keemilis-farmatsöitiliste laboratooriumide, rohukaupluste, kosmeetika laboratooriumide, mineraalvete, puuvilja-jookide, limonaadi valmistusasutuste j. n. e. tegevuse üle ning nende revideerimine;

10) valve kõikide ravitsusasutuste (haigemajad, ambulatooriumid j. n. e.) tervishoidliku tegevuse, omavalitsuse ja eraravitsusasutustes ka arstliku tegevuse üle;

11) valve arstliku, farmatsöitilise ja muu tervishoiu alal töötava personaali kutsetegevuse ning arstimisvahendite ja arstimise koolutuste üle;

12) hoolitseda õhu ja maapinna puhtuse eest eriti vabrikute ja tööstusettevõtete piirkonnas; hoolitseda elanikkudele puhta ja terve joogivee muretsemise eest, valvata kaevude ja teiste joogiveeallikate tervishoidliku seisukorra üle;

13) korraldada igasuguse mustuse, prügi, majapidamise jäätiste, sõnniku ja solgi otstarbekohast kõrvaldamist, sulgudes terviskahju koldeid;

14) võitlus haiguste, eriti nakkushaiguste vastu (haiguste idude hävitamine, desinfectsioon ja desinseptsioon, kaitserõuged, isolatsioon j. n. e.);

15) mineraalvete ja puuviljajookide valmistusametuste avamiseks loaandmine tervishoiu seisukohalt;

16) avalikkude asutuste ehitus- ja ümberehitusprojektide kinnitamisel nõusoleku avaldamine tervishoiu seisukohalt;

17) korralduste loomine elanikkudele terviskahju sünnitavate loomade (hulkuvad marutõbised koerad, rotid j. n. e.) ja putukate (täid, kärbsed j. n. e.) hävitamiseks;

18) eramatmispaikade, surnukabelite ja surnukambrite asutamisel nõusoleku avaldamine tervishoiu seisukohalt, valve matmise, ümbermatmise ja surnukehade transpordi üle;

19) tervishoidu puutuva statistilise materjali kogumine ja korraldamine, tervishoiu seisukorra üle aruannete ja teadete esitamine tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele.

§ 16. Kõigil § 15. loetletud aladel on maa- ja linnavolikogudel õigus selle ja teiste maksivate seaduste piirides välja anda sundmäärusi, mille kavad enne nende vastuvõtmist tulevad saata seisukoha avaldamiseks tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele.

A.

Maa- ja linnaarstid.

§ 17. Maa- ja linnaarstide ülesandeks on tervishoiu töö tegelik ja tehniline juhtimine maa- või linnaomavalitsuse piirkonnas. Eriti on nende ülesandeks:

1) maa või linna tervishoidlikku järelevõet ja elanikkude terviskaitset igal viisil kindlustada;

2) juhtida ja kontrollida jaoskonna tervishoiu arstide tegevust, valvates nende ülesannete täitmise järele;

3) täita kohtu- ja politseiarsti ülesandeid seal, kus erilisi kohtu- ja politseiarste ametis ei ole;

4) korraldada olude ja tingimiste uurimisi, mis rahva surevuse ja haigluse koefitsiendi peale mõju avaldada võiksid, kindlaks tehes tervishoiuvastaseid nähtusi ja terviskahjulikke põhjusi ja nende kõrvaldamist nõudes;

5) vastu võtta ja registreerida nakkushaigusjuhtumiste teadaandeid, valvates et sundlikult registreerimisele kuuluvate haiguste teatamine seaduse või määruste nõuete kohaselt täitmist leiaks ning esitades nende üle kord

nädalas aruannet tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele viimase poolt kindlaksmääratud teatekaartidel;

6) korraldada uurimisi maa või linna piirkonnas ettetulevate epideemiliste ja endemiliste nakkushaiguste ilmumise ja laialilagunemise põhjuste selgitamiseks; epideemiatega puhul esitada tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele oma tegevuspiirkonna tervishoidliku kaitse kava seletusega, mida haiguste kaotamiseks teostada tuleks ning missugused abinõud selleks omavalitsusel olemas;

7) maa või linna piirkonnas töötava tervishoidliku personaali (arstid, hambaarstid, farmatsoidid, halastajaõed, masseerijad j. n. e.) ja tervishoiu asutuste registreerimine ja registernimekirjade kokkuseadmine tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse poolt antud juhtnõuete kohaselt ning valve personaali kutsetegevuse kui ka kõigi tervishoiu asutuste tegevuse üle;

8) algatada vastavate kohtu- ja administratiiv võimude ees tervishoiu seadustest, määrustest ja korraldustest üleastujate või nende vastu eksijate kui ka ilma seadusliku loata arstijate, rohtude ja teiste ravitsusvahendite valmistajate ja müüjate vastutusele võtmist ja karistamist;

9) võtta osa kaitseväge ringkonna, pensioni ja muude komisjonide istungitest, kus nende osavõtt vastavates seadustes ette on nähtud;

10) täita kõiki neid ülesandeid, mis teiste vastavate seadustega, määrustega ja maa või linnavolikogu otsustega peale pandud;

§ 18. Maa- või linnaarsti valib maa- või linnavalitsus ja registreerib ametisse tervishoiu- ja hoolekande direktor maa- või linnavalitsuse ettepanekul.

§ 19. Maa- või linnaarstiks võib valida ainult neid arste, kellel on ülikooli poolt antud ühiskonna tervishoiu ja kohtuarsti eriline tunnistus, mis vastab riigi tervishoiu nõukogu poolt kindlaksmääratud nõuetele. Vastava eriharidusega isikute puudumisel võib tervishoiu ja hoolekande direktori nõusolekul maa- linnaarsti kohtadele ajutiste asetäitjatena valida ka teisi kõrgema arstiteadusliku haridusega ja vähemalt kolmeaastase arstipraktika staashiga isikuid, kes aga kohustatud on hiljemalt ühe aasta jooksul eelpool tähendatud tunnistuse nõutama ja esitada, vastasel korral vabanevad nad ametikohuste täitmistest. Linnad, kus vähem kui 10.000 elanikku, võivad maaomavalitsusega ühise arsti pidamiseks ühineda.

§ 20. § 17. p. p. 3., 4., 5., 6., 7., 8. loetletud aladel alluvad maa- või linnaarstid vahendita tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele.

§ 21. Ametikohuste täitmisel on maa- või linnaarstidel õigus nõuda politsei kui ka teiste

vastavate administratiiv ja kaitseväge võimude abi, sellekohastes erieeskirjades ettenähtud korras.

§ 22. Maa- või linnaarstid saavad kindla palga maa- või linnaomavalitsuselt ja keskvallitsuse ülesannete täitmise eest tasu riigikassast tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse eelarve järele. Kohtuvõimude kutsel toimepandud ekspertiiside eest makstakse nendele tasu Kriminaal kohtupidamise seaduses ettenähtud korras. Politseivõimude kutsel toimepandud ülevaatuste, ekspertiiside ja muude toimingute eest saavad nad tasu tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse eelarves selleks ettenähtud summadest, normide põhjal, mis kindlaks määrab tervishoiu nõukogu. § 17. p. 9. tähendatud komisjonide tööde eest makstakse neile tasu sellekohastes vastavates seadustes ettenähtud alustel ja korras.

B.

Omavalitsuste tervishoiu nõukogu.

§ 23. Maa- või linnavalitsuste juures töötab nõuandva organina tervishoiu nõukogu, kelle liikmeks on maa- või linnavalitsuse tervishoiu- ja farmatsöötilliste asutuste juhatajad, jaoskonna tervishoiu arstid, kooliarstid ja vaestearstid.

§ 24. Tervishoiu nõukogu arutab tervishoiu alasse puutuvaid küsimusi maa või linnaomavalitsuse piirkonnas ja esineb ettepanekutega maa- või linnavalitsustele.

§ 25. Nõukogu juhatajaks on maa- või linnaarst. Nõukogu kutsutakse kokku maa- või linnavalitsuse poolt vähemalt üks kord aastas. Nõukogu koosolekute lähem tegevus korraldatakse maa- või linnavolikogu poolt väljaantud kodukorraga.

C.

Tervishoiu jaoskonnad ja jaoskonnaarstid.

§ 26. Maa- või linnaomavalitsused, kelle piirkonnas üle 15.000 elaniku, jagunevad tervishoiu jaoskondadesse. Linnades, kus vähem kui 15.000 elaniku, täidab linnaarst ühtlasi ka jaoskonna tervishoiu arsti kohuseid.

§ 27. Tervishoiu jaoskondade piirid määrab kindlaks maa- või linnavolikogu maa- või linnavalitsuse ettepanekul.

§ 28. Tervishoiu jaoskondade juhatajateks on jaoskonna tervishoiu arstid, kelle ülesanded on:

1) tegelikult juhtida ja teostada kõike tervishoiu tööd oma jaoskonna piirides;

2) hoolitseda oma jaoskonna tervishoidliku seisukorra eest ja valvata seatud korralduste täitmise järele;

3) uurida ja selgitada jaoskonna piirides ettetulevate epideemiliste ja endemiliste nakkushaiguste tekkimise põhjusi, andes sellest aru maa- või linnaarstidele ning ära näidates abinõusid, mis haiguste kaotamiseks, terviskahju tekitavate kollete sulgumiseks ja üldse jaoskonna tervishoiu seisukorra parandamiseks tarvitusele võtta tuleksid;

4) korraldada haigete ja vigasaanute paigutamist ravitsusasutustesse;

5) nõuda nakkushaigustega haigete ja infitseeritud ruumide ning hoonete küllaldast isoleerimist ja täieliku desinfitseerimise või desinfitseerimise teostamist;

6) epideemiate korral jaoskonnas juhtida tegelikult võitlust nende mahasurumiseks, olles kohustatud tasuta arstiabi ja juhatust andma eriti jaoskonna vaesematele elanikkudele;

7) valvata jaoskonna piirides olevate toidu-, joogi- ja maiusainete valmistus-, müügi- ja hoiukohtade üle, kõrvaldades tarvitusele rikkiläänud aineid ning võideldes nende võltsimisvõimaluste vastu;

8) kontrollida tervishoidlikku seisukorda jaoskonna piirides olevates avalikkudes ja erakoolides, ravitsusasutustes, kodudes, varjupaikades ja teistes tervishoiu-, õppe- või hoolekande asutustes, niisama kõikides avalikkudes kooskäimiskohtades ja elamutes, nõudes tervishoiuvastase seisukorra kaotamist ja terviskahju põhjuste kõrvaldamist;

9) silmas pidada mustuse, majapidamise ja tööstuse jäätiste, prügi, sõnniku ja solgi kõrvaldamist tervishoiu seisukohalt, valvates selle järele, et vete, õhu ja maapinna rüvetamise läbi terviskahju koldeid ega põhjusi ei tekiks;

10) valvata jaoskonna piirides töötava tervishoiu personali kutsetegevuse ja tervishoiu asutuste tegevuse üle, nõudes nendelt nakkushaiguste juhtumiste teatamist, kui ka teiste aruannete esitamist ja kõigi teiste ülesannete täitmist nii, nagu see seaduse põhjal ja tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse juhtnõuroides ette nähtud;

11) teostada kaitserõugete panemist;

12) täita kooli- ja vaestearsti ülesandeid seal, kus selleks eriarste ametis ei ole;

13) täita kõiki neid arstlikke ja tervishoidlikke ülesandeid, mis vastavate seadustega, määrustega ja maa- või linnavalitsuste otsustega peale pandud.

§ 29. Jaoskonna tervishoiu arstid määratakse ametisse ja vabastatakse sellest maa- või linnavalitsuse poolt, teatades sellest registreerimiseks tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele.

§ 30. Jaoskonna tervishoiu arstid alluvad teenistuse alal maa- või linnaarstile, täites

kõiki viimaste poolt antavaid seadusepäraseid korraldusi. Nad esitavad vastavalt maa- või linnaarstile aruanded ühes statistiliste andmetega ja jaoskonna tervishoidliku seisukorra kirjeldusega maa- või linnaarsti poolt antud instruksioonide kohaselt, teatavad maa- või linnaarstile kõigist seaduste ja määruste rikkumistest ja rikkujatest ning üldse töötavad lähemas kontaktis maa- või linnaarstiga, informeerides viimaseid jaoskonna tervishoiu olukorra parandamiseks vajalikkudest kavatsustest.

§ 31. Oma ametikohuste täitmisel on jaoskonnaarstil vaba pääs kõikidesse nendesse kohtadesse, mis tema tervishoidliku valve alla kuuluvad, samuti on tal õigus ametikohuste täitmisel nõuda ja saada nii kodanlikkudelt kui sõjaväevõimudelt abi.

§ 32. Jaoskonna tervishoiu arstid saavad maa- või linnavalitsuselt peale kindla palga, ka tasuta korteri, kütte ja valgustuse natuuras või selle puudumisel vastava rahalise tasu.

IV.

Koolide, omavalitsuse haigemajade ja vaestearstid. Kohtupolitseiarstid ja tervishoiu alal töötavad keemikud.

§ 33. Koolide, omavalitsuse haigemajade ja vaestearstid, omavalitsuse tervishoiu asutuste juhatajad ja tervishoiu alal omavalitsuse teenistuses oleva muu personaali määrab ametisse maa- või linnavalitsus vastava maa- või linnaarsti ettepanekul ja teatab sellest registreerimiseks tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele. Haigemajade juhatajateks võib valida ainult neid arste, kellel on vähemalt viieaastane arstipraktika staash; haigemaja eriosakondade juhatajad (ordinaatorid) peavad eriteadlased omal alal olema ja mitte vähem kui kolmeaastase arstipraktika staashiga.

§ 34. Kooli- ja vaestearstide tegevuspiirkonnad määrab kindlaks maa- või linnavalitsus.

§ 35. Tervishoiu alal töötavad keemikud määrab ametisse tervishoiu ja hoolekande direktor. Samuti, kuid ära kuulates kohtupalati prokuröri arvamist, määratakse ametisse kohtu-politseiarstid. Nende tegevuspiirkonnad ja töökorralduse määrab kindlaks riigi tervishoiu nõukogu.

V.

Kohused ja õigused.

§ 36. Selles seaduses ettenähtud ülesannete täitmine sünnib nende asutuste kulul, kelle ülesannetena nad ette nähtud. Ägedate nakkushaigustega haigete ravitsemiskulude katmine sünnib vastavas eriseaduses ettenähtud alustel ja korras. Riik tasub omavalitsustele ja seltskondlikkudele organisatsioonidele 50%

nõuande ja tiisikus-nõuandekohtade sisseseade ja ülalpidamise kuludest.

§ 37. Selle seaduse teostamiseks on tööhoolekandeministril õigus välja anda määrusi ja juhtnõore.

SELETUSKIRI.

Seadusandlus rahva tervishoiu alal, nii nagu ta meile tänapäev kõigi kultuurrahvaste juures esineb, on selleni välja arenenud aastasadade jooksul. Paralleelselt vastavate teadmiste täienemisele ja selgitamisele on ta ühiskondliku elu väga mitmesuguste aladeni tunginud. Olles tingitud edeneva elu tarvidustest, algatatud mitmesuguste autorite poolt ning alludes mitmesugustele ametkohtadele, on ta vanades riikides aastasadade kestel sünnitanud hulga igasuguseid kogusid ja määrusi, mis suuremalt jaolt väga kirjulisulised ning laiali pillatud mitmesugustes seaduste- raamatutes. Viimane asjaolu, mis seaduse käsitamist raskendas ja selle tõttu tegelikku tööd tervishoiu alal takistas, sundis rõhkemarenenud riike juba varakult asuma laiali pillatud tervishoiu seaduste ja määruste koondamisele ning süstematiseerimisele, püüdes neid ümber töötada ja ühtlaselt kodifitseerida, kõike tervishoiu asja riigis alluvaks teha ühtlasele tervishoiu organisatsioonile. Nii on Rootsi tervishoiu korraldusseadus, mis maksma pandud 25. sept. 1874. a., üks sarnane ühendusekatse. Ta sisaldab eneses kõigepealt tervishoiu ülemkolleegiumi loomist, mis kõike tervishoidlikku tööd riigis juhib ja ühtlustab, peale selle mitmesuguseid määrusi elumajade, toiduainete, joogivee, nakkushaiguste, tööstustervishoiu j. n. e. kohta. 1885. aastal täiendati teda mõne uue määrusega ja nii on ta maksev praegugi. Hästi põhjalikum on Inglise 1875. a. ilmunud Rahva tervishoiu akt (Public Health act 1875.) See on aja- jooksul maksmapandud tervishoidlikkude eriseaduste ühine kodifikatsioon, kuhu kuuluvad näiteks seadused veemuretsemise, kanalisatsiooni, elumajade, toiduainete, tööstusalade, surnuaedade, nakkushaiguste j. n. e. kohta. Siin on kindlaks määratud ka Inglismaa tervishoiu organisatsiooni põhilased, üksikutele ametkohtadele ja ametnikkudele kätte näidatud nende ülesanded, tegevuspiirid ja võimupiirid. Kuid ka see seadus on aja jooksul täiendust ja parandust nõudnud. Nii on juba 1890. aastal ja pärast 1907. aastal läbi viidud mitmed tähtsad muutused ja täiendused ning parandused, on juurde tulnud rida uusi seadusi, nagu emade ja lastekaitse, suguhaiguste vastu võitlemise, tuberkuloosi vastu võitlemise seadused j. t. ja viimaks tervishoiu-

nisteeriumi asutamisega 1919. aastal on läbi viidud kõige tervishoiu töö koondamine ja ühtlustamine ning iseseisva tervishoiupoliitika rajamine. Praegu käib Inglismaal kibe töö tervishoiu seadustiku ühtlustamiseks ja uueks kodifitseerimiseks, missugune töö ka juba osalt trükiis ilmunud on. Sama pildi annab meile tervishoiu seadusandluse ja tervishoiu organisatsiooni arenemise käik ka Prantsusmaal. 1907. aastal ilmub ka juba Itaalias tervishoiu seadus. Ta määrab kindlaks esiteks riikliku tervishoiu organisatsiooni, nagu tervishoiu peavalitsuse, tervishoiu nõukogu, kohalikkude omavalitsuste tervishoiu asutused j. n. e., igale ühele nende ülesanded, võimupiirid ja tegevusviisid kätte näidates. Sellele seadusele, mis enam-vähem deklaratiivne ja mida nimetatakse tervishoiu põhiseaduseks, järgneb rida aegajalt väljaantud üksikasjalisi eriseadusi. Edasi on tähelepanuväärt Belgia 1911. aastal ilmunud tervishoiu seadus, mis 30-nes lühikeses artiklis kindlaks määrab Belgia tervishoiu korralduse uued alused. Peale tervishoiu organisatsiooni sisaldab ta üldmäärusi nakkushaiguste, tiisikuse vastu võitlemise, lastekaitse, vee muretsemise ja tervishoiu statistika aladelt. Samasugusele alusele rajatud on ka Poola tervishoiu põhiseadus 1921. a. Selles määratakse kindlaks tervishoiu organisatsiooni põhilased (tervishoiu peavalitsus, kohalikud tervishoiu ametid ja ametnikud), üles lugedes igaihe ametkonna ülesanded, võimupiirid ja tegevusviisid. Sellele deklaratiivsele põhiseadusele järgnevad aegajalt üksikud eriseadused, nagu nakkushaiguste ja suguhaiguste vastu võitlemise seadus j. t. Leedus ja Lätis ei ole nende iseseisvuse ajal tervishoiu korraldusseadust veel välja antud. Ka Soome töötab õige vana tervishoiu seaduse alusel.

Tervishoiu tegevus endisel tsaariaegsel Venemaal põhjenes ainult osaliselt sellel seadusel, mis seaduste kogu XIII köites „Arstiseadustiku“ (Ustav vratshebnõi) nime all, olemas. See seadus, olles vananenud ja puudulik, ei suutnud isegi Venemaal enam edenedud elunõuetele vastata, mispärast seal palju kõige-kõrgemate käskude, ministri ringkirjade ja korralduste ning senati ukaaside ja seletuste peale rajati. Juba iseenesest ei olnud endine Vene tervishoiu korraldus kultuurriikide tervishoiu korralduste vääriline, kuid meie, pidades selle, oleme sattunud eriti raskesse seisukorda, kuna meie olud ja riiklik organisatsioon põhjalikult lahku lähevad endisest Venemaast, mispärast meie ka omapärast seadusandlust tervishoiu alal vajame. Tõsi küll, Venemaal anti välja 3. sept. 1916. a. uus tervishoiu organisatsiooni ja nende üles-

annete seadus, mis keisri poolt kinnitust leidis ja ka seaduste ja määruste kogus avaldatud on (seaduste ja määruste kogu 21. IX 1916. a. nr. 252). See seadus muutis endised alused täielikult nii nende võimupiiride kui ka ülesannete ulatuse suhtes, kuid kahjuks ei saadud teda järgnevate segaste aegade tõttu tegelikult tarvitusele võtta, ega tema nõuete kohaselt endist tervishoiu korraldust reorganiseerida. Teiste kultuurrahvaste tervishoiu seadusandlust jälgides ja analüüsesid peame ütleva, et meil täit eeskujut kuskilt võtta ei ole. Ükski nendest seadustest, mille juures eelpool peatusime ja ka teised siin mitteniimetatud ei väljenda kõiki neid paremusi, mis tervishoiu seadusandluses kättesaadavad võiksid olla. Inglise seadustik ulatab tervishoiu olude korraldamisel väga kaugele ühiskonna elu mitmesuguste aladeni, kuid süsteem ei ole loogiline ega küllalt selge. Orgaaniliselt Inglismaal üldise kultuuri ühiskondliku elu arenemise ja traditsioonide põhjal välja kujunedes ei lase ta end täielikult meie oludesse ümber istutada. Süsteemi poolest oleksid uuemad kodifikatsioonid, nagu Itaalia, Belgia, Portugali, Hollandi ja Poola kõige hõlpsamini meie vastuvõetavad, kuid sisuliselt ei ole nad aga nii kaugele elunõuetesse ulatuvad, kui Inglise seadused. Seda kõike tähele pannes oleme Eesti tervishoiu seadusandluses valinud kesktee, mille juures süsteemi suhtes Itaalia, Belgia, Poola, Hollandi, Rootsi seadusandlust, sisuliselt aga Inglise, Prantsuse seadusandlust jälgime.

Meie tervishoiu seadusandluse kava, mis pikema aja peale ette nähtud, oleks järgmine: 1) käesolev tervishoiu korralduse seadus, mida, nagu seda paljud teised maad teinud, ka tervishoiu põhiseaduseks nimetada võiksime, kuna ta enam-vähem deklaratiivne olles kindlaks määrab tervishoiu organisatsiooni ning ülesannete põhilased, ning 2) rida eriseadusi, mis eelmise seaduse järele ja põhjal järk-järgult ilmuvad, üksikasjalikult käsitledes ja lahendades tervishoiu alasse kuuluvaid küsimusi. Eriseadusteks, mis tervishoiu korralduse seadusele järgneksid, võiks eeskätt nimetada:

- 1) tiisikuse vastu võitlemise seadus;
- 2) tervishoiu personali kutsetegevuse seadus;
- 3) nakkushaiguste vastu võitlemise seadus;
- 4) tööstuse tervishoiu seadus;
- 5) kooli tervishoiu seadus;
- 6) ravitsusasutuste, haigemajade, ambulaatoriumide, sanatooriumide j.n.e. seadus;
- 7) apteegi seadus;
- 8) kohtu-politsei arstlik seadus j. t.

Need oleksid esialgu tähtsamad alad, mille meie tervishoiu seadusandlus lähemate aastate jooksul teostuma peaks. Kõik need eriseadused ühes käesoleva tervishoiu korralduse seadusega moodustaksid kord Eesti riigi tervishoiu seadustiku, mida siis lühidalt riigi tervishoiu seaduseks nimetada võiks. Korraga kõiki neid seadusi ellu viia või ühes üldises seaduses kõiki neid eeltähendatud väga mitmesuguseid eriküsimusi põhjalikumalt käsitada ja lahendada, selleks ei ole arusaadavalt mingisugust võimalust. Ei ole seda ükski riik seni veel teinud, ega saa ka meie seda teha. Kui riigid, nagu Prantsuse 1902. a., Itaalia 1907. a., Belgia 1913. a., Poola 1921. a., Holland, Hispaania ja Inglise praegu ette võtnud on tervishoiu seadusandluse reformi, ümber töötades, koondades ja kodifitseerides tervishoiu seadusi ja määrusi, siis on see sündinud ja sünnib lihtsustamise ja ühtlustamise sihiga ja ikka nii, et igal pool loodakse eeskätt kindel põhikorraldus, mille alusel maksma pannakse eriseadused. Seda teed, nagu juba eelpool tähendatud, tahab käia ka Eesti tervishoiu seadusandlus.

Meie töö läheb teistest tunduvalt lahku selle poolest, et meil ei ole mitte ainult olemasolevate seaduste, määruste ja korralduste lihtsustamine ja ühtlustamine, vaid on suuremalt jaolt uute loomine ja mõne endise Vene seaduse põhjalik ümbertegemine. Meie paremuseks võib lugeda seda, et meil praegu vabamad võimalused on teiste maade paremaid eeskujusid teatud määral ära kasutada. Käesolev tervishoiu korralduse seadus paneb aluse meie riigi tervishoiu organisatsioonile, määrab kindlaks ametikohad ja ametnikud, kätte näidates nende nende ülesanded, kohustused ja õigused ning fikseerides üksikute ametikohtade ja ametnikkude vahakordi ja võimupiire. Seaduses on läbi viidud detsentralisatsiooni põhimõtte sarnasel määral ja sarnases ulatuses, nagu see tervishoiu töös, mis kindlal teaduslikul alusel püsima peab, üldse võimalik ja mõeldav. Kõigi tervishoiu töö ja ülesannete tegelik täitmine on antud omavalitsustele, kuna keskkohale enam juhtivad, kontrollivad, tööd ühtlustavad ja koordineerivad funktsioonid on jäetud. Minnes üle üksikute ametikohtade vaatlemisele ja kõigepealt peatudes tervishoiu keskasutuse juures, peab ütleva, et siin nii ülesannete, kui võimupiiride kindlaksmääramisel käidud on nende eeskujude järgi, mis kõigis kultuurriikides aastakümneid maksmas ning selle tõttu ka tegelikus töös oma eluõigust küllalt põhjendada on suutnud. Kõigis riikides, kus puuduvad iseseisvad ministereeriumid (viimaseid on praegu Inglismaal, Prantsusmaal — ühine tervishoiu ja sotsiaalministeerium, Bel-

gias — ühine sise- ja tervishoiu ministeerium, Tšehhoslovakkias, Lõuna-Slaavis, j.n.e.) on riigi tervishoiu ala ja tervishoiupolitika juhtimine antud tervishoiu peavalitsuse või riigi tervishoiu ameti (l'administration generale d'hygiene publique) kompetentsi, missugune ametkond asub pea igal pool (välja arvatud mõned üksikud riigid, kus ta sotsiaalministeeriumis) siseministeeriumi juures. Olles de jure ministeeriumi osaks on ta igalpool de facto iseseisvaks ametkonnaks. See kõik on väljendust leidnud ka meie tervishoiu korralduse seaduses, ainult selle vahega, et meil ka hoolekande ala tervishoiuga ühendatud on, siis keskasutus, vastavalt ülesannetele, nimetatud on tervishoiu- ja hoolekandevalitsuseks.

Kuna riigi tervishoiu töö kõigis oma ulatuses võetult väga mitmesugustel aladel teostub ning selle tõttu ka mitmete ametkondade ja organisatsioonide kaudu käib (näiteks sõjaväe tervishoid — sõjaministeeriumi, karistusametite ja vahialuste tervishoid — kohtuministeeriumi, raudtee tervishoid — teedeministeeriumi), see töö aga tema tagajärgede efektiivsuse garanteerimise kui ka kulude kokkuhoidmise sihis ilmtingimata ühtlustamist nõuab, mida muidugi tervishoiu alal kõigiti kompetentne ja autoriteetne organ teha suudab, siis on selge, et niisugune organ tarvilik on. Sarnasena on seaduses ette nähtud riigi tervishoiu nõukogu, kus nagu selle koosseis näitab, esindatud on kõik need eriametkonnad ja organisatsioonid, kes üldises riigi tervishoiu töös tegevad. Ülikooli arstiteaduskonna 3 esindaja kuulumine tervishoiu nõukogu koosseisu kindlustab ja kinnitab nõukogu kompetentsust tervishoiu töö puhtteaduslikus osas. Niisugusena on riigi tervishoiu nõukogu olemas kõigis kultuurriikides, ning olgu juurde lisatud, et oli ka olemas Venemaal. Meil töötab tervishoiu nõukogu alates 1920. aastast ja on oma eluõiguse ka edaspidiseks kõigiti põhjendada jõudnud. Seaduses on üksikasjalikult loetletud kõik need ülesanded, mis tervishoiu nõukogul täita, samuti ka küsimused, mis tema otsustamist ja lahendamist nõuavad. Nagu juba eelpool tähendatud on tegelik töö tervishoiu alal jäetud omavalitsustele, kes nende ülesannete täitmiseks, mis seaduses ette nähtud, maa- ja linnavalitsuste juurde moodustama peavad vastava korralduse, kusjuures võimalus on jäetud, et vähemad linnad, kellele see muidu üle jõu käiks, tervishoiu töös maakonnaga ühineda ja ühise tervishoiu korralduse moodustada võivad. Omavalitsuste tervishoidliku töö juhatajatena on ette nähtud maakonna ja linnaarstid, kes kõike tervishoiu tööd maa või linna piirides tegelikult ja tehniliselt juhivad. Seaduses on täpselt tähendatud

datud kõik need ülesanded, mis maa- ja linnarstidel täita, ühtlasi jäetud ka võimalus maakonna ja linnavalitsustele ülesandeid, mis seaduses ette nähtud ei ole, kuid koha peal tarvilikud, oma otsustega peale panna. Ka palgaküsimus on reguleeritud. Siin ei ole meie just täielikult ära kasutada saanud teiste riikide eeskuju (pea igalpool on nad täiesti riigiametnikud ja saavad terve palga keskvalitsuselt), vaid oleme pidanud rehkendama meie oludega ja senises töös väljaarenenud traditsioonidega.

Viimseks lülits riigi tervishoiu organisatsioonis on jaoskonna tervishoiu arstid nii linnas kui maal. Olles alaliselt kõige lähemas kokkupuutumises rahva laiade hulkadega ning iga silmapilk nähes ja õppides tundma rahva üldisi elamisolusid ja elutingimusi on jaoskonna tervishoiu arstid väga mõjuvaks faktoriks kõigis riigi tervishoiu töös ja neil on täita üleriiklikult tähtsad ülesanded. Seaduses on need ülesanded ja kohustused lähemalt ja täpsemalt tähendatud, kusjuures jällegi omavalitsustele võimalus on jäetud ka nende peale panna ülesandeid, mis seaduses nime tamata jäänud; kuid mis koha peal siiski tarvilikud, on reguleeritud nende kokkupuutumine ja õiguslik vahekord nii omavalitsuste kui riigi tervishoiu keskasutustega.

§§ 36. ja 37. on ette nähtud ka seaduse elluviimise ning teostamise võimalused, kuid ka seaduse täitmise järelevalvamise ning seaduse elluviimiseks vajalikkude määruste ja juhtnööride andmise kord.

Lõpuks olgu tähendatud, et käesoleva seaduse asjus kõik kompetentsed asutused (arstide seltsid, ülikooli arstiteaduskond, tervishoiu nõukogu) kui ka omavalitsuste keskasutused (maakondade liit ja linnade liit) seisukoha võtnud on ja vastavad materjalid tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele saanud. Nende materjalide ja soovide põhjal on seaduseelnõu esialgset kava tarvilikul määral täiendatud ja parandatud. Peale selle on seaduseelnõu Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud ministrite vahelise komisjoni poolt, millest osa võtsid sise-, kohtu-, teede-, sõjaministeeriumi esindajad töö- ja hoolekandeministri juhatusel, juurdelisatud kujul ühemeelselt heaks kiidetud.

Kuna käesolev seadus õieti ainult seda korda, mis meil tegelikult juba maksmas, fikseerib, siis ei ole tema maksmapanemine väljaminekute erilise suurenemise tarvidusega otsekohe seotud.

Lisa nr. 44.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

rahva tervishoiu korraldamise seadusele.

Rahva tervishoiu korraldamise seadus on Riigikogu komisjonides juba 1921. aastast saadik arutamisel olnud. Käesolev eelnõu on Vabariigi Valitsuse poolt mitmeti ümber töötatuna esitatud. Üldkomisjon ja tema vastav alamkomisjon on eelnõus teinud redaktsiooniliste paranduste kõrval ka mõned sisulised parandused. Viimased peaausjalikult omavalitsustesse puutuvas osas, vastu tulles omavalitsuste liitude arvamistele.

Eelnõu kannab raamiseaduse iseloomu, millele üksikute alade kohta eriseadused peavad järgnema.

Detsentralisatsiooni põhimõte on eelnõus läbi viidud niivõrt, kui see tervishoiu töö juures võimalik on. Seaduses ülesloetud alade elluviimiseks ja lähemate korralduste loomiseks on töö-hoolekandeministeeriumile kui ka omavalitsustele õigus jäetud välja anda määrusi ja juhtnõore.

Eelnõu määrab tervishoidu korraldavad ametkonnad. Tervishoiu töö üldine juhtimine on töö-hoolekandeministeeriumi tervishoiu-hoolekande valitsuse ülesanne (peatükk I). Temale kuulub tervishoiu ja arstliku ala ülem juhtimine ja valve üle riigi, ka neis tsiviil-ametkondis, kus oma tervishoiu keskasutused maksvate eriseaduste põhjal olemas, nagu see on kohtuministeeriumile ja teedeministeeriumile alluvates ametkondades, samuti allub talle Eesti Punase Risti töö tervishoiu alal. Tervishoiu töö ühtlustamine oleks sellega läbi viidud üle riigi, mis niihästi töö otstarbekohasuse kui ka kulude kokkuhoidmise mõttes tarvilik. Ainult kaitseväe tervishoiu korraldus sünniks, arvesse võttes kaitseväe erilist iseloomu, vastavate eriseaduste ja seadluste põhjal oma keskasutuse kaudu, ilma et tervishoiu-hoolekandevalitsus siin ülemvalvet teostaks. Kaitseväe arstlik personaal peab aga tervishoiu-hoolekandevalitsuse poolt registreeritud olema.

Kõrgem nõuandev asutus tervishoiu-hoolekandevalitsuse juures on riigi tervishoiu nõukogu (peatükk II), kelle ülesanne on tervishoidu puutuvate tähtsamate küsimuste läbivaatamine. Ta koosneb kõigist riigiametkondade arstliku ala (ka kaitseväe) juhtivatest jõududest, omavalitsuste esindajatest, omavalitsuste ja eraarstliku personaali esindajatest ja teaduse (Tartu ülikooli) esindajatest. Riigi tervishoiu nõukogu on puht nõuandev

organ, tema töötab Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud kodukorra põhjal.

Omaavalitsuste ülesandeks (peatükk III) on jäetud elanikkude tervishoiu eest hoolitsemine ja järelevalve teostamine kohtadel. Omaavalitsuste ülesanded on üksikasjaliselt üles loetud § 13. Omaavalitsuste all, kelle peale tervishoiu töö korraldamine kohtadel pandud, on mõeldud eeskätt linna ja maa omaavalitsused. Maakondade piires olevate alevite ülesanded on rohkem piiratud ja nende ülesannete hulgest on ära võetud need, mis ühenduses suurte kuludega, milliste katmist alevite eelarved ei lubaks. Need ülesanded jääksid ka alevite kohta maa omaavalitsuste teostada. Alevite ülesandeks jääksid ainule tervishoidliku järelevalvega seotud küsimused (§ 14). Et aga üksikutele alevitele, kui nad majanduslikult tervishoiu töö läbiviimiseks küllalt tugevad, võimalus oleks iseseisvalt tervishoiu tööd korraldada, on Vabariigi Valitsusele õigus antud, kui alevivolikogud selleks tööhoolekandeministrile soovi avaldavad, anda alevitele tervishoiu alal samu õigusi, kui käesolev seadus annab linna ja maa omaavalitsustele. Küsimus on jäetud Vabariigi Valitsuse otsustada, kuna seaduses a priori ära määrata, missugused alevid tervishoiu alal iseseisvalt võiksid tegutseda, raske oleks. Eelnõus ülesloetud aladel on omaavalitsustel õigus anda sundmäärusi. Et tervishoidlikud sundmäärused peavad üle riigi ühtlustatud olema, on sundmääruste järelevalveks nähtud ette ühtlane kord (nii linna ja maa omaavalitsustele, kui alevitele). Tervishoiu-hoolekandevalitsusel kui tervishoiu ülemvalve teostajal peab omaavalitsuste poolt antud sundnormide ühtlustamise mõttes olema sõna kaasa rääkida, sellepärast tulevad volikogude poolt vastuvõetud määrused saata läbivaatamiseks tervishoiu-hoolekandevalitsusele. Üldkomisjon pidas tervishoiu sundmääruste järelevalve alal kõige otstarbekohasemaks maksta panna praegu linnaseaduses maksev kord, millist tegelikult seni teostatud ka maa omaavalitsuste suhtes ja millist ka omaavalitsuste liitude esindajad peavad otstarbekohaseks.

Tervishoiu töö tehniline juhtimine kohtadel on maa- ja linnaarstide ülesanne (peatükk IV). Maa- ja linnaarstid on omaavalitsuse ametnikud ja nad määratakse ametisse ja vabastatakse sellest maa- või linnavalitsuse poolt. Kuna aga nendelt vastav staash nõutav, tulevad nad, enne kui ametikohuste täitmisele asuvad, ametisse registreerimiseks ette panna tervishoiu-hoolekandevalitsusele. Maa- või linnaarstide peale on pandud peale omaavalitsuste ülesannete rida keskvalitsuse ülesandeid, millistel aladel nad otse tervishoiu-hoolekandevalit-

susele alluvad ja mille eest nad saavad lisatasu omaavalitsuste poolt makstavale palgale keskvalitsuse vastavate ametikohtade eelarvete järgi. Peatükk V on ette nähtud nõuandva organina omaavalitsuste tervishoiu nõukogud ja majanduslikkudesse ja administratiiv aladesse puutuvate küsimuste lahendamiseks omaavalitsustele võimalus antud vastavaid komisjone moodustada (nagu seda ette näeb maksev linnaseadus).

Maa või linna administratiiv-piirkonna jaotavad vastavad volikogud tervishoiu jaoskondadesse, milleks jaoskonna arstid (peatükk VI) ametisse palgatakse. Ka alevid, kui nad tervishoiu alal pole saanud linnade õigusi, peavad omal pidama jaoskonnaarsti, kelle kohused aga maavalitsuse poolt ametisse võetud jaoskonnaarsti peale panna võib. Saab aga alev tervishoiu alal linna omaavalitsuse õigused, peab tal loomulikult olema oma aleviarst, kel linnaarsti õigused ja kohused. Jaoskonnaarstid on omaavalitsuse ametnikud, registreeritakse tervishoiu-hoolekandevalitsuse poolt.

Eelnõu peatükk VII näeb ette omaavalitsuse haigemajade-, vaeste- ja kooliarstide, tervishoiu alal töötavate keemikute ja kohtupolitsei- ja arstide ametisse määramise korra.

Peatükk VIII näeb ette, kelle kulul tervishoiu töö tehakse. Üldiselt ei too seaduseelnõu juurde uusi kulusid, kuna eelnõus fikseeritud kord juba tegelikult vastavate määruste ja korraldustega Eestis iseseisvusest peale maksmas. Et maa omaavalitsustel ka alevite suhtes tervishoiu alal kohustusi, tuleb alevitel vastavalt elanikkude arvule osa võtta maakonna tervishoiu netto-kuludest. Lähem kord jääb töö-hoolekandeministri määrata tema poolt antavate juhtnööride kaudu.

Eelnõu § 40 näeb ette paragrahve, mis maksvas arstiseaduses oma jõu kaotavad. Vene arstiseadusest (Ustav vratshebnõi, 1. ja 2. raamat) jääksid jõusse paragrahvid, mis käsivad arstide kutsekohustusi (§§ 54—61), erapraktiseerivate arstide kohustusi ja õigusi (§§ 220—232), ämmaemandate kutseõigusi ja kohustusi (§§ 241—251), erahaigemajade avamist (§§ 287—296), valvet apteekide üle, apteekide taksi j. n. e. (§§ 361—407, peale § 387., mis kaotatud vabam. apt. seadusega), politsei ülesandeid tervishoiu alal (§§ 650—703), surnumatmisi, niipalju kui see meil pole muudetud Matmispaikade seaduse ja käesoleva seadusega (§§ 713—716 ja 721—723) ja nakkushaigusi (§§ 740—760). Osa paragrahvidest on kaotatud juba enne vastuvõetud seadustega. Arstiseaduse 3. raamat käsitab kohtumeditiini, milline niipalju, kui see

enne vastuvõetud seadustega pole muudetud, maksuma jääb.

Lisa nr. 45.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

KAITSEVÄETEENISTUSE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Riigikogu poolt 25. märtsil 1926. a. vastuvõetud kaitseväeteenistuse seadus (R.T. nr. 43 — 1926. a.) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

I.

Kaotavad maksvuse: § 19. teine lõige ja § 23.

II.

§§ 9, 20 p. 1, 21, 22, 37, 38, 48 teine ja kolmas lõige, 64 esimene lõige, 66 p. 1, 67, 68, 70, 71, 72, 135, 168, 169, 175, 191 esimene lõige, 192 kolmas lõige ja 211 muudetakse ja pannakse maksuma järgmiselt:

§ 9. Sundusliku tegeliku teenistusaja keskus alalise kaitseväes on:

1. rahuajal —

a) jalaväes, suurtükiväes ja ratsaväes — 12 kuud;

b) mereväes ja merekindlustes — 18 kuud;

c) kõigis teistes väeliikides — 18 kuud, kusjuures sõjaministril õigus on enne teenistusse kutsumist oma määrusega lühendada kuni 12 kuuni teenistuse aega üksikutes nende väeliikide väeosades või allüksustes.

2. sõjaajal — kõigis väeliikides niikaua, kuni riigikaitse huvid seda nõuavad.

§ 20 p. 1.

1) jaanuaris võetakse vastu need, kes saanud vastuvõtmise eelaasta 1-ks juuliks 20-aastaseks.

§ 21. Kaitseväeteenistuse komisjonide poolt tegelikku teenistusse vastuvõetud kodanikud ilmuvad teenistusse kaitseväeteenistuse komisjonide korraldusel sõjaministri poolt määratud tähtaegadel.

§ 22. Tegelikku kaitseväeteenistuse aja algus loetakse teenistusse astumise päevast.

§ 37. Käsutus-, reserv- ja maakaitseväest tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud riigiteenijatele, välja arvatud § 9. p. 1. põhjal sundaega teenima kutsumisel, jäävad kaitseväeteenistusse astumisel nende kohad ja riigi poolt antud korterid alles. Kaitseväeteenistuses olles saavad nad palga omal soovil kas endise koha järgi sellelt riigiasutuselt, kus riigiteenija enne tegelikku kaitseväeteenistusse astumist teenis, või kaitseväest — seal temale määratud koha järgi. Pärast tegelikust kaitseväeteenistusest vabanemist kaotavad riigitee-

nijad õiguse oma endiste kohtade ja korterite peale siis, kui nad ilma mõjuvate põhjusteta (§76) kahe nädala vältel, kui tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine sündis õppuste otstarbeks, ja ühe kuu jooksul, kui tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine sündis mobilisatsiooni korral — ametisse ei ilmu.

Tegelikus kaitseväeteenistuses möödasaadetud aeg arvestatakse käsutus-, reserv- ja maakaitseväest tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud riigiteenijatele väljateenitud aja eest palgakõrgendamisel ja pensionimääramisel.

§ 38. Käsutus-, reserv- ja maakaitseväest tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud omavalitsuse asutuste teenijatele, välja arvatud § 9. p. 1. põhjal sundaega teenima kutsumisel; jäävad kaitseväeteenistusse astumisel nende kohad ja omavalitsuse asutuste poolt antud korterid alles. Pärast tegelikust kaitseväeteenistusest vabanemist kaotavad omavalitsuse asutuste teenijad õiguse oma endiste kohtade ja korterite peale siis, kui nad ilma mõjuvate põhjusteta (§ 76) kahe nädala jooksul, kui tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine sündis õppuste otstarbeks, ja ühe kuu jooksul, kui tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine sündis mobilisatsiooni korral — ametisse ei ilmu.

§ 48. teine ja kolmas lõige.

Ajapikenduse saamise palved peavad § 20. p. 1. ettenähtud tähtajal vastuvõtmisele kuuluvad kodanikud esitama hiljemalt 10. detsembriks ja § 20. p. 2. ettenähtud tähtajal vastuvõtmisele kuuluvad kodanikud hiljemalt 10. augustiks sellele kaitseväeteenistuse komisjonile, kuhu ajapikendust sooviv kodanik kaitseväeteenistusse vastuvõtmiseks ilmuma on kohustatud. P. 3. põhjal antud palvele peab juurde lisatama — paluja elukoha järgi: 1) kohaliku linna politsei, alevi- või vallavalitsuse tunnistus paluja varandusliku ja perekondliku seisu üle, ning kui paluja asunik, siis ka maa suuruse kohta ja aja üle, millal asunik maa sai ja 2) kohaliku linna, maakonna või jaoskonna arsti tunnistus paluja perekonnaliikmete töövõime kaotuse üle. P. p. 4. ja 5. põhjal antud ajapikenduse palved esitatakse vastavate koolivalitsuste kaudu.

Kui p. p. 4. ja 5. põhjal ajapikendusel olev kodanik lahku õppeasutusest enne temale antud ajapikenduse lõppu, on tema kohustatud seitsme päeva jooksul pärast õppeasutusest lahkumist sellest teatama vastavale kaitseväreingkonna ülemale.

§ 64. esimene lõige.

Iga aasta 1-st novembrist kuni 20. novembrini kõik need meeskodanikud, kes saanud või saavad 20-aastaseks sama aasta jooksul, on kohustatud ennast teatama oma elukoha kogu-

konna (valla-, alevi-, linna-) valitsuses kutsealuste nimekirja kandmiseks, kusjuures nad peavad esitama oma vanust ja haridust tõendavad dokumendid.

§ 66 p. 1.

1. kõik meeskodanikud, kes saanud või saavad 20-aastaseks nimekirjade kokkuseadmise aasta jooksul;

§ 67. Kutsealuste nimekirjad jagunevad kahte nimekirja: A. ja B. Nimekirja A kantakse kõik need meeskodanikud, kes 20-aastaseks saanud nimekirjade kokkuseadmise aastal enne 1. juulit ning ka kõik eelmise (66) paragrahvi pp. 2 ja 3 tähendatud isikud. Nimekirja B kantakse kõik need, kes saanud või saavad 20-aastaseks nimekirjade kokkuseadmise aastal pärast 30. juunit.

§ 68. Kutsealuste nimekirjade kokkuseadmine peab lõpetatud olema iga aasta 1-ks detsembriks. Pärast seda pannakse nimekirjad kaheks nädalaks valla-, alevi- ja linnavalitsustes nähtavale kohale ülesse kõigile kodanikkudele tutvumiseks.

§ 70. Pärast § 68. tähendatud kahenädalise tähtaja möödumist peavad valla-, alevi- ja linnavalitsused kutsealuste nimekirjad ära saatma 20. detsembriks kohalikule kaitsevääringkonna ülemale. Samaks ajaks peavad konsulaadid ja vangimajade ülemad ära saatma nende poolt kokkuseatud kutsealuste nimekirjad, — esimesed — Harju kaitsevääringkonna ülemale ja teised — sellele kaitsevääringkonna ülemale, kelle juures vang arvestatud.

§ 71. Kui kutsealuste nimekirja kantud isik on läinud pärast nimekirjade kokkuseadmist teise kaitsevääringkonda elama, on tal õigus paluda ennast tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumiseks üle viia sellesse kaitsevääringkonda, kus ta uus elukoht asub.

§ 72. Eelmises (71) paragrahvis tähendatud üleviimise palved peavad ära antama hiljemalt kaks nädalat enne tegelikku kaitseväeteenistusse võtmist sellele kaitsevääringkonna ülemale, kelle nimekirjadesse paluja kantud.

§ 135. Lähemad juhtnöörid reserv- ja maakaitseväelaste tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumise, vastuvõtmise ja väeosadesse saatmise ning kõige sellega seotud töödest ja eeltöödest osavõtvate asutuste ja isikute tegevuse üle avaldatakse Vabariigi Valitsuse määruses.

§ 168. Tööteenistuse kohustuslikele kodanikkudele, kes sunnitööle mõisteti olles kaitseväeteenistuses, loetakse nende poolt ära teenitud kaitseväeteenistuse aeg äratäidetud tööteenistuse aja arvele.

§ 169. Tööteenistuse kohustuslikud kodanikud, kes õiguse kaitseväes teenida tagasi saavad, võetakse vastava arvestamise asutuse

poolt kaitseväeteenistus-kohustuslike arvele, vastavalt vanusele, kas alalise kaitseväkke, käsutus-, reserv- või maakaitseväkke, kusjuures nimetatud kodanikkude poolt äratäidetud tööteenistuse aeg ära teenitud kaitseväeteenistuse aja arvele loetakse.

Kaitseväes teenimise õiguse tagasisaamisel peab iga tööteenistuse kohustuslik kodanik sellest teatama viibimata kohalikule arvestamise asutusele.

§ 175. Kaebused kutsealuste nimekirjades ettetulnud vigade ja puuduste üle peab esitama kuni 20. detsembrini kohaliku kaitseväeteenistuse komisjoni nimele sellele asutusele, kelle peale kaebus tõstetud. Viimane saadab kaebuse ühes tarvilikkude õienduste ja oma seletusega seitsme päeva vältel kaitseväeteenistuse komisjonile.

§ 191. esimene lõige.

Eelmise (190) paragrahvi teostamise otsarbel on tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud ohvitseride suhtes maksvad käesoleva seaduse §§ 153. ja 155. selle vahega, et § 153. pp. 1., 2. ja 3. tähendatud juhtumisest tuleb ohvitseridel registreerida kohaliku kaitsevääringkonna ülema juures, aga mitte kohalikkudes § 143 pp. 1. ja 2. nimetatud arvestamise asutustes.

§ 192. kolmas lõige.

Punkt 4. nimetatud isikud arvatakse vastavalt vanusele ja sellele, kas karistus sündis sunnitööle mõistmisega, või mitte, kas käsutus-, reserv- või maakaitseväkke, või vastavate tökohustuslike kodanikkude nimekirja, kus nende edaspidine teenistuskäik sünnib üldistel alustel.

§ 211. Kutsealuste nimekirjadesse kantud kodanikud, kes ilma mõjuva põhjuseta ei ilmunud tegelikku kaitseväeteenistusse vastuvõtmiseks kaitsevää komisjoni poolt väljakuulutatud kohta ja ajal ja need, kes ei ilmunud komisjoni poolt määratud tähtajaks arstlikule järelkatsumisele või läbivaatamisele, kuid ilmusid kuni tegelikku kaitseväeteenistusse astumiseks määratud tähtajani, karistatakse kui nad teenistusse vastu võetakse, kaitsevääringkonna ülema sellekohase teadaande põhjal sõjaväe ülemuse poolt distsiplinaar korras.

Kes tähendatud kutsealustest aga pärast teenistusse astumiseks määratud tähtaega ilmusid või tabati ja tegelikku kaitseväeteenistusse vastu võeti, niisama ka need, kes pärast vastuvõtmist ilma mõjuva põhjuseta ei ilmunud tegelikku kaitseväeteenistusse astumiseks määratud tähtajaks kogumiskohta, langevad sõjakohtu alla ja neid karistatakse Sõja Nuhtlusseaduse art. 128.—134. põhjal.

III.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. oktoobrist 1928. a.

SELETUSKIRI.

Käesolev kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu käsitleb peaauglikult muudatusi, mis tingitud üleminekust aastasele teenistusele kaitseväes. Peale selle on eelnõusse sisse võetud mõned üksikud oludest tingitud parandused.

Muudatused ja parandused on järgmised:

Sundusliku tegeliku teenistuseaja kestus jalaväes, suurtükiväes ja ratsaväes on vähendatud kuni 1 aastani (12 kuuni); mereväes ja merekindlustes kuni 18 kuuni. Kuna mõne inseneri- ja tehnilise väe üksuses teenistusemiinimum 18 kuud peab kestma, mõnes üksuses aga ka 12 kuuga läbi saab — ja et üksuste arv ja nende nimetus muutlik, siis on jäetud sõjaministrile õigus lühendada tähendatud väeliikide väeosades või allüksustes teenistuseaega kuni 12 kuuni (§ 9).

Paragrahv 19. teine lõige on välja jäetud. Selle põhjal oli sõjaministril õigus vabastada sundaja teenistusest neid Eesti kodakondsusse astunud välisriikide kodanikke, kes Eesti vabariigi sõjaväes vähemalt 6 kuud teeninud. Kuid seesuguse eesõiguse andmine Eesti kodakondsusse astunud välisriikide kodanikkudele sünnitab õigustatud nurinat ja tegelikult ei ole seda ka tarvitatud.

Kevadise kutse vastuvõtmine on ette nähtud jaanuarikuus (märtsikuu asemel), sest üleminekul aastasele teenistusele on tarvidus kevadine kutse väeosadesse saata juba 1. veebruaril, et sellega võimaldada väeosadel noorte õppekava läbi võtta enne suvist laagrisse minekut (§ 20).

Ühenduses kevadise kutse vastuvõtmise aja muutmisega muutuvad ka vastavalt kodanikkude nimekirjadesse kandmise, nimekirjade ja kaebuste esitamise tähtajad (§§ 64. esimene lõige, 66. p. 1, 67., 68., 70. ja 175.).

Teenistusse vastuvõetud kodanikkude tegelikku teenistusse astumise tähtaeg on jäetud lahtiseks ja sõjaministri otsustada, sest see päev on harilikult muutlik ja ripub ära olukorrast (suured pühad, ühenduse puudus saarte vahel j.n.e.), millepärast ei ole soovitatav seda aega piirata kindlaksmääratud tähtpäevaga (§ 21).

Teenistuseaja arvestamise lihtsustamiseks ja ühtlustamiseks on tegeliku teenistuseaja alguseks kõigi kodanikkude kohta ette nähtud teenistusse ilmumise päev, mille tõttu vastavalt muudetud paragrahv 22. ja välja jäetud paragrahv 23.

Käsituse- reserv- ja maakaitseväest tegelikku teenistusse kutsutud riigiteenijatel, kes oma endise koha järgi riigiasutuselt soovivad palka edasi saada, on toidu ja varustuse eest osa palgast mahaarvamine ära jäetud, sest nagu tegelik elu näidanud, satuvad selle tõttu perekonnaga riigiteenijad-allohvitserid ja -sõdurid raskesse seisukorda (§ 37).

Paragrahv 37. oli ette nähtud tegelikku teenistusse astumisel anda teatavaid soodustusi riigiteenijatele palga, koha ja korteri suhtes ning § 38. omavalitsuse asutuste teenijatele koha ja korteri suhtes. See oli mõeldud nimelt mobilisatsiooni ja õppuste korraks. Kuna aga reservväelaste hulka kuuluvad ka meeskodanikud, kel sundaeg teenimata (III järgu reserv), siis on §§ 37. ja 38. täiendus sisse võetud, et eelpoolnimetatud soodustuste saamisest on need kodanikud välja arvatud, kes sundaega teenima astuvad.

Ajapikenduse saamise palvete esitamiseks on määratud kindel tähtaeg, et seda ühtlustada üleriiklikult. Seni oli ajapikenduse saamise palvete sisseandmine ette nähtud neli nädalat enne kaitseväeteenistusse vastuvõtmise algust. See tähtaeg tõi aga kodanikkudele teatavaid raskusi, sest kodanikkude teenistusse vastuvõtmise päevad, mis olenevad kohalikkude kaitseväeteenistuse komisjonide määramisest, ei ole kõigis kaitsevääringkondades ühel ja samal ajal (§ 48).

Praegumaksva kaitseväeteenistuse seaduse eelnõu § 48. vastuvõtmisel täiendati see paragrahv Riigikogu poolt ajapikenduse saamise õigusega üliõpilastele (§ 48. p. 5); sama paragrahvi viimne lõige näeb ette kohustuse, teatada õppeasutusest lahkumise üle, mis aga jäi omal ajal Riigikogus täiendamata üliõpilaste kohta, sellepärast on nüüd sellesse lõikesse ka üliõpilased sisse võetud.

Et lihtsustada ja kergendada kutsealuste nimekirja sissekantud kodanikkudele üleviimist ühest kaitsevääringkonnast teise nende elukoha muutmise puhul, on ära jäetud kahekuulise elamise nõue uues asukohas ja selleks vastava politseitunnistuse esitamine (§§ 71. ja 72).

Praegumaksvas seaduses on ette nähtud, et juhtnõõrid reserv- ja maakaitsevääelaste tegelikku teenistusse kutsumiseks annab välja sõjaminister kokkuleppel nelja ministriga (sõja-, sise-, raha- ja töö- ja tööhooletandeminister). Et aga mobilisatsiooni eeltööd ja läbi viimine puudutavad peaaegu kõik ministeeriume, siis on tähendatud juhtnõõride väljaandmine antud Vabariigi Valitsuse võimupiirkonda (§ 135).

Tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud ohvitseride registreerimine, mis seni sündis sõjaministeeriumis (korraldusvalitsuses), on pandud kaitseväeringkonna ülemate peale, mille tõttu on kergem läbi viia ohvitseride arvestamist ja tegelikkuteenistusse kutsumist mobilisatsiooni korral (§ 191).

Kuna paragrahv 4 Riigikogu poolt 20. mail 1927. a. muudetud asetamisega tööteenistusse määramisel kõigi õiguste kaotamisega karistatud kodanikkude asemele sunnitöölemõistetud, siis tuli vastavalt sellele muuta ka paragrahv 168., 169. ja 192. kolmas lõige.

Et mitteilmunud kodanikkudele karistuste määramisel on tähtis just teenistusse astumiseks määratud tähtaeg ja et see viimane määratakse igakord sõjaministri erikorraldustega, siis tuli ka § 211. vastavalt muuta ja paragrahvis ettenähtud seniste kindlate kuupäevade asemele võtta tegelikkuteenistusse astumiseks määratud tähtaeg.

Lisa nr. 46.

Riigikaitse komisjoni

SELETUSKIRI

kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seadusele.

Komisjon ühines kõigi muudatustega põhimõtetes, mis käesolev seaduseelnõu maksma paneb Riigikogu poolt 25. märtsil 1926. a. vastuvõetud seaduses, ja tegi ainult mõned vähemad redaktsioonilised parandused. Ühe põhimõtte võttis aga komisjon enda poolt juurde ja nimelt, et ülikoolis õppimine enam ei anna noortele väeteenistuse-kohuslastele ajapikendust, nagu see seni oli, kus need kõik ajapikendust said, kes ühe aasta vähemalt ülikoolis olnud enne väeteenistusse astumise tähtaja kätte jõudmist. Komisjon leiab, et nooredmehed, kes keskkooli lõpetanud, peavad kutsealisel teenistusse astuma ja mitte aega katsuma venitada, sest nemad on niikuinii riigilt rohkem saanud ja nüüd väeteenistusekohustuse täitmisel tahavad jälle soodustusi saada, mis aga meie demokraatliku riigikorra juures soovitatav ei ole. Peale selle on noorel inimesel palju raskem pärast ülikooli väeteenistusekohustust täita.

Peale selle kustutati ajapikendust andvate põhjuste hulgast maha asunikuks olemine, sest on väga ebamäärane ja fikseerimata juriidiliselt, kes on asunik. Peale selle võivad ajapikendust saada majanduslikkudel põhjustel asunikud üldistel alustel nagu kõik

teised kodanikud. Vastavalt tähendatud põhimõttele muudatustele on komisjon eelnõu teksti muutnud.

Lisa nr. 47.

Riigi majapidamise aruande komisjoni

SELETUSKIRI

riigi 1918./19. a. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seadusele.

Riigi 1918./19. a. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus esitati riigi majapidamise aruande komisjoni poolt II Riigikogule vastuvõtmiseks. II Riigikogus käesolev seaduseelnõu aga arutamisele ei tulnud.

III Riigikogu riigi majapidamise aruande komisjoni vastava ettepaneku põhjal anti seaduseelnõule uuesti käik.

Üldjoontes ühines riigi majapidamise aruande komisjon II Riigikogu poolt väljatöötatud seaduseelnõuga. Kaaludes eelarve täitmise aruande esitamise küsimust ei leidnud komisjon vajaliku olevat esitada seaduseelnõu juures aruannet, pealegi oleks sarnasel korral vaja olnud paljundada ja hiljem ka Riigi Teatajas trükkida kogu rikkalik aruande materjal, mis väga kulukaks läheks ja milleks ka erilist vajadust ei ole. Asjast huvitatul on aga alati võimalik aruande materjaliga tutvuneda nii Riigikogus kui ka riigikontrollis olemasoleva riigikontrolöri aruande kaudu riigi 1918./19. a. a. eelarve täitmise kohta.

Käesolev seaduseelnõu riigi 1918./1919. a. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise kohta käsitleb § 1. kogusummas riigi rahalisi kulusid, § 2. tulusid. Sellejuures tuleb silmas pidada asjaolu, et selguse mõttes (et nettosummasid saada) on seaduseelnõu erakorraliste kulude tagasimaksud riigikassasse maha arvatud sama liiki (brutto) väljamaksmiste kogusummast, samuti on riigikassa poolt erakorraliste tulude alal võlgade tasumised maha arvatud vastavate erakorraliste tulude (brutto) kogusummast. Selle tõttu võib erakorraliste tulude (netto) kogusummat Mk. 904.621.747.38 käsitada, kui riigi 1918./19. a. a. puudujääki.

§ 3. käsitleb ülekulusid, mis likvideeritakse aruande kinnitamise korras lisakrediitidega, samuti kaetakse ka riigikassa poolt väljaspool seaduslikult määratud kulukrediite eriarvel tehtud kulud.

§ 4. vähendab määratud krediitide summasid sel määral, missugusel tähendatud krediite riigi 1918./19. a. a. eelarve täitmisel üle jäänud ja sulgumisele kuulus. Sellega õiendab seaduseandja aruande aasta kohta määratud krediite.

§ 5-ga antakse võimalus ka pärast seaduseelnõu kinnitamist Riigikogu poolt vastavatele ametiasutustele (riigikontrollile, kohtule j. n. e.) 1918./19. a. a. üksikute summade tarvitamise kohta otsuseid teha, missugust võimalust aruande summade kinnitamise Riigikogus ei võiks ära võtta vastavatel asutustel.

§ 6. likvideeritakse 1921. a. a. eelarves ekslikult määratud krediit toitlusministeeriumi 1920. a. puudujäägi katteks. Eelmiste aastate ülekulusid üksikute kulude alal ei ole põhimõttelikult õige järeltulevate aastate eelarvetega katta, ülekulude likvideerimist on õigem toimetada vastava eelarve-aasta aruannete kinnitamise korras.

Lisamaterjalina käesoleva seaduseelnõu juurde on paljundatud väljavõtted riigikontrolöri aruandest riigi 1918./19. a. a. eelarve täitmise aruande kohta.

Väljavõtted riigikontrolöri aruandest riigi 1918./19. a. eelarve täitmise kohta.

Üldmäärused.

Käesolev aruanne on nimetatud 1918./19. a. eelarve täitmise aruandeks, kuid siinjuures tuleb silmas pidada, et riigi eelarvet sõna täies mõttes Eesti riigi tähendatud algusaastatel veel ei olnud. Tulude kohta puudus üldse eelarve, kulude kohta olid üksikud krediitmääramised ja osaline 1919. a. II poolaasta eelarve. Alles tagant järele käesoleva aruande kokkuseadmiseks liideti riigikontrollis kokku üksikud krediitmääramised ja anti neile aruande jaoks tarvilik süstemaatiline eelarve kuju.

1918./19. a. a. on aruandes kokku liidetud sellepärast, et 1918. a. kohta ei olnud ei võimalust ega ka mõtet iseseisvat aruannet kokku seada, sest et riigiasutused 1918. a. ainult umbes 1½ kuud tegutsesid.

Aruanne seisab koos seitsmest osast, mis on järk-järgult Riigikogule esitatud.

Kokkuvõtlik ülevaade riigi 1918./19. a. a. eelarve täitmise kohta.

Korralised väljaminekud.

Riigi 1918./19. a. a. korralised väljaminekud (kulud), mille hulgas ka vabadusesõja sama aastate rahalised kulud, koosnevad:

- 1) 1918./19. a. a. peale määratud kulukrediidide arvel riigiasutuste poolt äratarvitatud summadest Mk. 773.394.242,40 (v. riigikontrolöri aruanne 1918./19. a. eelarve täitmise kohta I ja III osa). Sellest summast on 1918/19. a. a. jooksul kulutatud — Mk. 741.837.913,66, kuna Mk. 31.556.328,74 on kulutatud 1920. aastal (v. III osa, lehek. 17 ja 18).
 - 2) Kuludest, mis riigikassa poolt eraldi arvestatud Mk. 2.547.964,46
- Kokku korralised väljaminekud Mk. 775.942.206,86

Erakorralised väljaminekud.

Peale korraliste väljaminekute oli 1918./19. aastatel erakorralisi väljaminekuid kogusummas Mk. 390.676.120,88; peasjalikult ilmasõja ja okupatsiooniaegadel rüüstatud ja kurnatud rahvamajanduse korraldamiseks ja ülesehitamiseks ning omavalitsuseasutuste toetamiseks. (V. riigikontrolöri aruanne 1918./19. a. a. eelarve täitmise kohta V osa.)

Seega on riigi 1918./19. a. a. korraliste ja erakorraliste väljaminekute (kulude) kogusumma Mk. 1.166.618.327,74

Korralised sissetulekud.

Samade aastate jooksul on riigil korralisi sissetulekuid (tulusid) olnud (v. riigikontrolöri aruanne 1918./19. a. a. eelarve täitmise kohta IV osa):

tulusid, mis riigikassas vastu võetud „ 143.770.438,09
 tulusid, mis 1. I 1920. a. riigiasutuste kätte riigikassale üle andmata jäänud „ 12.432.451,23
 Kokku korralisi sissetulekuid Mk. 156.202.889,32

1918./19. aastate eelarve täitmise puudujäägi välgarvamine.

Maha arvates 1918./19. aastate korraliste ja erakorraliste väljaminekute kogusummast (Mk. 1.156.618.327,74)

1) korraliste sissetulekute summa Mk. 156.202.889,32

2) erakorraliste väljaminekute tagasimaksud:			
operats. fondide alal . Mk.	42.835.866,23		
laenudena väljaantud			
summade alal „	3.373.950,95	Mk.	46.209.817,21
3) tasutud või maha kirjutatud erakorraliste sissetulekute summad:			
välislaenude alal Mk.	42.988.648,83		
siselaenude „ „	25.000,—		
emissiooni „ „	16.570.225,—	„	59.583.873,83
		Kokku Mk.	261.996.580,36
saame 1918./19. a. a. puudujäägi	Mk. 904.621.747,38		

Puudujäägi katmine.

Tähendatud puudujääk on kaetud:			
1) erakorraliste sissetulekutega, nimelt:			
välislaenudega Mk.	263.006.830,17		
siselaenudega „	9.624.750,—		
emissiooniga „	583.874.342,80		
Kokku erakorraliste sissetulekutega		Mk.	856.505.922,97
2) Muude summadega, mis riigikassa ja teiste riigiasutuste käsutada olnud, kuid mille selgitamiseks riigikontrollil dokumentaalsed andmed seni puuduvad		„	48.115.824,41
		Kokku Mk.	904.621.747,38

Riigi 1918./19. aastate tulude bilansiline kokkuvõte.

T u l u d .

T u l u d e n i m e t u s		Summad
Korralised tulud.		
1.	Sissetulekumaks	4.942.793,33
2.	Äri- ja tööstusemaksud	7.216.824,29
3.	Liikumata varanduste maksud	4.019.636,24
4.	Maksud kapitalide ja hoiusummade pealt	645.605,35
5.	Tempel-, kohtu- ja kantseleimaksud	6.436.917,80
6.	Maksud ülelâinud varandustest	173.545,84
7.	Tollid	43.265.280,07
8.	Aktsiisid jookide pealt	1.357.103,50
9.	Aktsiis pärmi pealt	679.715,—
10.	Aktsiis tubakasaaduste pealt	4.764.854,39
11.	Aktsiis tuletikkudest	2.008.819,60
12.	Sissetulekud piirituse ja eetri müügist	12.244.906,93
13.	Sissetulekud riigi maadest, hoonetest ja metsadest	4.032.337,27
14.	Sissetulekud riigi kaubanduslikkudest ja tööstuslikkudest ettevõtetest	2.509.970,37
15.	Mitmesugused tasumaksud	1.317.142,97
16.	Katlamaks	138.893,52
18.	Sissetulekud raudteedest	30.157.836,82
19.	Posti, telegrahvi ja telefoni sissetulekud	9.295.364,04
20.	Erakorralised ja mitmesugused sissetulekud	18.170.106,05
21.	Vanad maksuvõlad	2.417.318,70
	Jagamata tulud	407.917,24
	Korralised tulud kokku	156.202.889,32

T u l u d.

T u l u d e n i m e t u s	Summad
Erakorralised tulud.	
Välislaenuid.	
Saadud:	
Laen Baltimaade tsiviilvalitsuse maakassast	1.500.000.—
I kümnemiljoniline Soome laen	10.000.000.—
II kümnemiljoniline Soome laen	10.000.000.—
Laen Ameerika Ühisriikidelt	225.000.000.—
Laen Ameerika abiandmise komiteelt	40.719.000.—
Laen Ameerika abiandmise komiteelt Kopenhaagenis	2.618.220.—
Laen Briti admiraliteedilt	4.658.259.—
Laen Briti valitsuselt	11.500.000.—
Kokku saadud	305.995.479.—
Tasutud ja maha kirjutatud:	
II kümnemiljonilisest Soome laenust tasutud	1.123.240.—
Ameerika abiandmise komitee laenust tasutud	390.000.—
Ameerika Ühisriikide laenust maha kirjutatud	41.408.805.15
Ameerika abiandmise komitee Kopenhaageni komitee laenust maha kirjutatud	66.603.68
Kokku tasutud ja maha kirjutatud	42.988.648.83
Välislaene jääb 1. jaanuariks 1920. a. tasumata	263.006.830.17
Siselaenuid.	
Realiseeritud:	
E. v. 5% lühikeseajalised võlakohustused, mis väärt-paberitena liikvel olid	7.000.000.—
5% lühikeseajaline laen (saldo 1. jaan. 1920. a.)	2.649.750.—
Kokku realiseeritud	9.649.750.—
Siselaene tasutud	25.000.—
Siselaene jääb 1. jaanuariks 1920. a. tasumata	9.624.750.—
Krediit-operatsioonid.	
a) emissioon:	
Rahamärke ringkäiku lastud:	
Riigikassatähed	306.504.817.80
Eesti panga pangatähed	50.000.000.—
E. v. 5% lühikeseajalised võlakohustused, mis raha-dena liikvel olid	243.939.750.—
Kokku ringkäiku lastud	600.444.567.80
Rahamärke ringkäigust kõrvaldatud:	
Riigikassatähed	83.775.—
E. v. 5% lühikeseajalised võlakohustused, vähemad kupüürid	16.486.450.—
Kokku ringkäigust kõrvaldatud	16.570.225.—
emissioon 1. jaanuariks 1920. a.	583.874.342.80
b) Muud krediit-operatsioonid	48.115.824.41
Kokku krediit-operatsioonid	631.990.167.21
Kokku erakorralised tulud	904.621.747.38
Kokku korralised ja erakorralised tulud	1.060.824.636.70

Riigi 1918./19. aastate kulude bilansiline kokkuvõte.

Kulud.

Kulude nimetus	Summad
Korralised kulud.	
A. Riigikeskasutuste kulud:	
Ajutine Maanõukogu	43.244,97
Asutava Kogu valimiste peakomitee	240.561,56
Asutav Kogu	1.777.134,16
Ajutine Valitsus ja Vabariigi Valitsus	345.208,04
Riigikontroll	1.944.059,80
Rahaministeerium	17.266.519,20
Kaubandus-tööstusministeerium	15.527.385,06
Toitlusministeerium	1.733.771,01
Haridusministeerium	16.491.299,30
Kohtuministeerium	8.883.199,90
Siseministeerium	9.486.728,85
Sõjaministeerium	576.343.713,30
Põllutöoministeerium	4.738.164,45
Teedeministeerium	102.833.869,73
Välisministeerium	10.404.286,29
Töö-hoolekandeministeerium	5.312.836,18
Vene rahvusministeerium	3.446,30
Saksa ja Rootsi rahvusministeeriumid	18.814,30
Riigikeskasutuste kulud kokku	773.394.242,40
B. Riigikassa poolt eriarvele võetud kulud	2.547.964,46
Korralised kulud kokku	775.942.206,86
Erakorralised kulud.	
Operatsiooni fondid.	
Välja antud:	
Rahaministeeriumi alal	10.223.920,—
Kaubandus-tööstusministeeriumi alal	225.618.295,97
Toitlusministeeriumi alal	68.089.329,23
Kohtuministeeriumi alal	63.961,45
Põllutöoministeeriumi alal	4.395.960,—
Kokku välja antud	308.391.466,65
Tagasi saadud:	
Kaubandus-tööstusministeeriumi alal	7.902.852,27
Toitlusministeeriumi alal	31.981.934,85
Põllutöoministeeriumi alal	2.951.079,11
Kokku tagasi saadud	42.835.866,23
Operatsiooni fonde jääb 1. jaanuariks 1920. a. tasumata	265.555.600,42
Laenud omavalitsustele, tööstuse-ettevõtetele ja muud laenud.	
Välja antud:	
Rahaministeeriumi alal	100.000,—
Kaubandus-tööstusministeeriumi alal	7.376.795,98
Haridusministeeriumi alal	613.195,—
Siseministeeriumi alal	13.591.539,42
Sõjaministeeriumi alal	30.000,—

K u l u d.

Kulude nimetus		Summad
Põllutöoministeeriumi alal	950.000.—	
Välisministeeriumi alal	3.000.—	
Kokku välja antud	22.664.530.40	
Tagasi saadud:		
Rahaministeeriumi alal	100.000.—	
Kaubandus-tööstusministeeriumi alal	2.601.795.98	
Haridusministeeriumi alal	72.208.—	
Siseministeeriumi alal	365.000.—	
Sõjaministeeriumi alal	30.000.—	
Põllutöoministeeriumi alal	204.947.—	
Kokku tagasi saadud	3.373.950.98	
Laene jääb 1. jaanuariks 1920. a. tasumata		19.290.579.42
Avansid.		
Kaubandus-tööstusministeeriumile välja antud		36.250.—
Kokku erakorralised kulud		284.882.429.84
Kokku korralised ja erakorralised kulud		1.060.824.636.70

Lisa nr. 48.

Riigi majapidamise aruande komisjoni

SELETUSKIRI**riigi 1920. aasta eelarve täitmise aruande kinnitamise seadusele.**

Riigi 1920. aasta eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus on välja töötatud II Riigikogu riigi majapidamise aruande komisjoni poolt, kuid II Riigikogus jäi käesolev seaduseelnõu vastu võtmata. III Riigikogu riigi majapidamise aruande komisjoni vastava ettepaneku põhjal anti seaduseelnõule uuesti käik. Komisjon ühines üldjoontes II Riigikogu poolt väljatöötatud seaduseelnõuga, tehes omalt poolt ainult mõned redaktsioonilised parandused.

1920. a. eelarve-aasta tähtsamaks iseäralduseks, millest on tingitud ka 1920. a. eelarve täitmise aruandes eelarve-osa puudumine, on asjaolu, et 1920. a. kohta puudus rahvaesinduse poolt vastuvõetud riigi eelarve.

Aasta esimese kolme kuu jooksul avati riigiasutustele eelkrediite Asutava Kogu poolt 19. detsembril 1919. a. vastuvõetud seaduse põhjal (R. T. nr. 110/111 — 1919) iga kuu kohta „üks kuuendik 1919. a. II poole eelarve suurusest“. Edasi andis Vabariigi Valitsuse poolt 9. aprillil ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal vastuvõetud seadus 1920. a.

eelarve-summade tarvitamise kohta kuni 1920. a. eelarve kinnitamiseni (R. T. nr. 53/54 — 1920) riigikassale õiguse kuni 1920. a. eelarve kinnitamiseni rahaministri korraldusel avada eelkrediite iga kuu kohta üks kümmendik osa rahaministeeriumi juures asuva eelarve-komisjoni poolt vastuvõetud 1920. a. eelarve ja lisaeelarvete 10 kuu summadest, alates 1. märtsist 1920. a. Viimase seadusega määratud eelkrediitidega tegutsesid riigiasutused kuni 1920. a. lõpuni.

Peale rahaministeeriumi juures asuva eelarve-komisjoni poolt vastuvõetud 1920. a. eelarve ja lisaeelarvete alusel avatud krediitide määrati paljudel juhtudel krediite teatavateks otstarveteks seaduseandliku delegatsiooni ja Vabariigi Valitsuse poolt ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal. Ka jäeti veneaegse eelarve-seaduse alusel sulgumata sõjaministeeriumi 1919. a. eelarve ülejääk Mk. 890.179.459.01, kui vägede ülemjuhataja käsutuses olev sõjaline fond. Samuti luges töö-hoolekandeministeerium ülekantuks 1920. aasta peale ülejäägi Mk. 39.934.— krediidist Mk. 50.000.— mis oli 3. detsembril 1919. a. määratud abiandmiseks riigiteenistuses surmasaanud isikute perekondadele (R. T. 1919. a. nr. 104.).

1920. aasta aruandes ei olnud võimalust määratud krediite ja eelkrediite eelarve-jautuste (nomenklatuuri) järgi kokku võtta. Rahaministeeriumi eelarve-komisjoni poolt

vastuvõetud 1920. a. lisaelarved ei ole oma nomenklatuuri suhtes ühtlased põhieelarve kava nomenklatuuriga, mille tõttu neid ühendada oli võimata. Peale selle ei olnud rahaministeeriumi eelarve-komisjonis täpselt ära märgitud, missugusel kujul alljaotuste suhtes eelarve kava oli vastu võetud. Selle tagajärjel on 1920. a. kulude aruandes alljaotuste (peat. § j. n. e.) järgi näidatud ainult tegelikud kulud ilma nende üksikasjaliku võrdlusega määratud krediitide summadega, ja ainult 1920. aasta eelarve täitmise bilansilises kokkuvõttes oli võimalus tegelikke kulusid kogusummades keskasutuste järgi võrrelda 1920. a. eelarvete kavatsustega, ja nagu sellest kokkuvõttest näha, lähevad kavatsused kaugelt lahku tegelikult väljamakstud kuludest.

1920. a. eelarve kavatsuste järgi oli ette nähtud korralisi kulusid Mk. 2.342.617.300.—, erakorralisi kulusid Mk. 2.821.941.800.—, kokku kulusid Mk. 5.164.559.100.—, millise summa peale on 1920. a. eelarve kokkuvõte tasakaalustatud.

Korraliste tuludena oli ette nähtud sisse nõuda Mk. 1.424.433.600.—; peale selle kavatseti saada tuludena talurahva põllupanga laenude kustutusi Mk. 200.000.—, tulused valuuta-operatsioonidest Mk. 25.000.000.— ja 1920. a. võidulaenupiletite müümata osast võite Mk. 1.200.000.—. Seega oli ette nähtud tulused, mille soetamine riigikassa kohustusi ei suurenda ega riigi varade tagavaru ei vähenda, kokku Mk. 1.450.833.600.— ulatuses.

Puudujäägi katteks oli ette nähtud realiseerida kullatagavara Mk. 504.502.700.— väärtuses, 1920. a. võidulaenupileteid Mk. 50.000.000.— ulatuses, välislaene Mk. 159.120.000.—, peale selle oleks tulnud Mk. 3.000.102.800.— ulatuses emissiooni suurendada; kokku oleks tulnud erakorralisi abinõusid 1920. a. puudujäägi katteks leida Mk. 3.713.725.500.—

Tegelikult on 1920. aastal olnud korralisi kulusid Mk. 1.624.469.740,49, erakorralisi kulusid Mk. 2.112.577.180,42, kokku kulusid Mk. 3.737.046.920,91, seega on vähem kulutatud, kui eelarve kava järgi oli ette nähtud, Mk. 1.427.512.179,09, mis näitab, kui-võrt kogu kulude eelarve kavatsused olid liialdatud. Üksikute asutuste ja kululiikide alal on krediitide liigselt määratud Mk. 1.886.060.523,86.

Tuludena on sisse tulnud:

korralisi tulused	Mk.	964.842.917,44
operatsiooni fondide tagasimaks	„	634.603.948,63
väljaantud laenude tagasimaks	„	6.527.020,70
kursivahe 1920. a. võidulaenu realiseerimisel	„	1.994.215,—
1920. aastal müümata jäänud võidulaenupiletite võite	„	1.774.820,—

kokku tulused, millega ei ole seotud riigikassa kohustuste suurenemine ja varade vähenemine

Mk. 1.609.742.921,77

seega rohkem kui kavatseti

„ 158.909.321,77

Puudujäägi katteks on: kullatagavara realiseeritud

„ 372.765.181,13

1920. a. võidulaenupileteid realiseeritud

„ 34.997.400,—

välisvõlgu tehtud

„ 229.258.530,—

peale selle tuli eelarve täitmise tasakaalustamiseks emissiooni suurendada

„ 1.490.282.888,01

kokku on erakorralisi abinõusid 1920. a. puudujäägi katteks

„ 2.127.303.999,14

tarvitatud

Kuna eelarve kavatsuste järgi oleks tulnud erakorralisi abinõusid puudujäägi katteks

soetada Mk. 3.713.725.500.— ulatuses, on 1920. a. eelarve täitmine kavatsustest kokku-

hoidlikumad tagajärjed andnud Mk. 1.586.421.500,86 võrra.

1918./19.a. eelarve täitmisega võrreldes on 1920. a. eelarve täitmise tagajärjed soodsamad. Kuna 1918./19. a. puudujääk oli

korraliste ja erakorraliste väljaminekute kogusummast 77,5%, on 1920. a. puudujääk 57% sama aasta korraliste ja erakorraliste väljaminekute kogusummast.

Määratud krediitide ja eelkrediitide kogusummadest on üle kulutanud teedeministeerium Mk. 22.343.660,20, missugune ülekulu likvideerub käesoleva seaduseelnõu § 3. vastuvõtmisega. Ülekulu tekitajaks on raudteevalitsus, kus 1920. a. tegelik ülekulu oli

Mk. 61.550.012.92; suurem osa raudteevalituse puudujääki on aga kaetud teiste teedeministeeriumile alluvate asutuste krediitide ülejääkidega.

Peale selle on okupatsiooniaegsete kulude katteks seadusandliku delegatsiooni poolt 3. veebruaril 1920. a. (R. T. nr. 26/27 — 1920. a.) määratud krediidist Mk. 85.000.— üle kulutatud Mk. 11.970.— ja rahaministeeriumi poolt ilma krediidi määramiseta kulutatud kulla realiseerimise juures Mk. 6.490.797.03, missuguste summade katteks samuti määratakse lisakrediidid seaduseelnõu § 3. korras.

Lisamaterjalina käesoleva seaduseelnõu juurde on paljundatud väljavõtted riigikontrolöri aruandest riigi 1920. aasta eelarve täitmise aruande kohta.

Väljavõtted riigikontrolöri aruandest riigi 1920. aasta eelarve täitmise kohta.

Üldmärkused.

1920. a. eelarve-aasta tähtsamaks iseäralduseks, millest on tingitud ka 1920. a. eelarve täitmise aruandes eelarve-osa puudumine, on asjaolu, et 1920. a. kohta puudus rahvaesinduse poolt vastuvõetud riigieelarve.

Aasta esimese kolme kuu jooksul avati riigiasutustele eelkrediite Asutava Kogu poolt 19. detsembril 1919. a. vastuvõetud seaduse põhjal (R. T. nr. 110/111 — 1919) iga kuu kohta „üks kuuendik 1919. a. II poole eelarve suurusest“. Edasi andis Vabariigi Valitsuse poolt 9. aprillil ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal vastuvõetud seadus 1920. a. eelarve-summade tarvitamise kohta kuni 1920. a. eelarve kinnitamiseni (R. T. nr. 53/54 — 1920) riigikassale õiguse kuni 1920. a. eelarve kinnitamiseni rahaministri korraldusel avada eelkrediite iga kuu kohta üks kümnendik osa rahaministeeriumi juures asuva eelarve-komisjoni poolt vastuvõetud 1920. a. eelarve ja lisaelarvete 10 kuu summadest, alates 1. märtsist 1920. a. Viimase seadusega määratud eelkrediitidega tegutsesid riigiasutused kuni 1920. a. lõpuni.

Riigi eelarve enese saatus aga kujunes järgmiselt:

18. detsembril 1919. a. võttis Asutav Kogu vastu rahaasjanduse komisjoni soovivalduse, et Vabariigi Valitsus esitaks 1920. a. riigi eelarve Asutavale Kogule mitte hiljem kui 31. jaanuariks 1920. a. Kuna riigi eelarve kava Vabariigi Valitsuse poolt märtsikuu alguseni Asutavale Kogule ei antud, esitas rahaasjanduse komisjon riigi eelarve kava hiljaksjäämise kohta Asutavale Kogule arupärimise,

mille peale vastates rahaminister J. Kukk seletas 19. märtsil, et riigi eelarve kokkuseadmist olla seni takistanud paljude riigiasutuste eelarvete kavade hiline päralejõudmine rahaministeeriumi. Rahaminister avaldas lootust esitada riigi eelarve kava siiski järgmise nädala lõpul. Eelarve kava asemel esitati Asutavale Kogule juuni keskel 14 riigiasutuse krediid nõudmised 1920. a. väljaminekute katmiseks. Suurima krediitide tarvitaja, sõjaministeeriumi, kulude kohta ei olnud aga esitatud kava. Puudusid ka igasugused kavatsused riigi sissetulekute kohta. 3. juulil otsustas Asutav Kogu selle materjali tagasi saata Vabariigi Valitsusele riigi eelarve kava kokkuseadmiseks. 30. juulil tegi Asutav Kogu Vabariigi Valitsusele ülesandeks esitada riigi eelarve kava hiljemalt 1. septembriks. Septembri teisel poolel esitatud eelarve kava läbi vaadates leidis rahaasjanduse komisjon kava niivõrt puuduliku, kirju ja ebaühtlase olevat, et ta selle rahaministri T. Varese nõusolekul rahaministeeriumile ümbertegemiseks ja täiendamiseks tagasi saatis. Ka oktoobrikuul esitatud riigi eelarve kava ei rahuldanud rahaasjanduse komisjoni. Selleks puudusid muu seas mitmesuguste suuremate riigiasutuste kulud. Sellele eelarve kavale järgnes detsembri algul lisaelarve, millele pidi aasta lõpul järgnema veel uus lisaelarve.

Riigi eelarve kava puudusi arvesse võttes tegi rahaasjanduse komisjon ettepaneku, esimesele lugemisele võtta vormilikult mitte riigi eelarve kava, vaid komisjoni poolt esitatud määruse krediitide avamise kohta riigiasutustele 1920. a. kulude katmiseks. See ettepanek lükati Asutava Kogu enamuse poolt tagasi, et aega võita teiste arutamisel olevate rutuliste seaduste vastuvõtmiseks ja mitte viivitada I Riigikogu, mille valimised olid peetud 27.—29. novembril.

Peale rahaministeeriumi juures asuva eelarve-komisjoni poolt vastuvõetud 1920. a. eelarve ja lisaelarvete alusel avatud krediitide, määrati paljudel juhtumistel krediite teatavateks otstarveteks seadusandliku delegatsiooni ja Vabariigi Valitsuse poolt ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal. Ka jäeti veneaegse eelarve-seaduse alusel sulgumata sõjaministeeriumi 1919. a. eelarve ülejääk Mk. 890.179.459.01, kui vägede ülemjuhataja käsutuses olev sõjaline fond. Samuti luges töö-hoolekandeministeerium ülekantuks 1920. aasta peale ülejäägi Mk. 39.934.— krediidist Mk. 50.000.—, mis oli 3. detsembril 1919. a. määratud abiandmiseks riigiteenistuses surmasaanud isikute perekondadele (R.T. nr. 104 — 1919).

Esitatavas aruandes ei olnud võimalust määratud krediite ja eelkrediite eelarve-jaotuste (nomenklatuuri) järgi näidata. Rahaministeeriumi eelarve-komisjoni poolt vastu võetud 1920. a. lisaeelarved ei ole oma nomenklatuuri suhtes ühtlased põhieelarve kava nomenklatuuriga, mille tõttu neid ühendada oli võimata. Peale selle ei olnud rahaministeeriumi eelarve-komisjonis täpselt ära määratud, missugusel kujul alljaotuste suhtes eelarve kava oli vastu võetud. Selle tagajärjel on 1920. a. kulude aruandes alljaotuste (peat. § j. n. e.) järgi näidatud ainult tegelikud kulud ilma nende üksikasjalise võrdluse ta määratud krediitide summadega.

Ainult 1920. aasta eelarve täitmise bilansilises kokkuvõttes oli võimalus tegelikke kulusid kogusummades keskasutuste järele, samuti ka tegelikke tulusid võrrelda 1920. a. eelarvete kavatsustega, ja nagu sellest kokkuvõttest näha, lähevad kavatsused kaugel tege-likult väljamakstud kuludest ja vastuvõetud tuludest. Aruande kokkuseadmisel riigikontrollis tuli tulude eelarvet bilanseerimiseks täiendada, sest rahaministri poolt kinnitatud 1920. a. eelarve bilansilised kokkuvõtted ei sisaldanud eriootsuste põhjal määratud ja 1919. aastast ülekantud krediitide summasid. Tulude eelarve suurendused on riigikontrolli poolt paigutatud erakorralisse ossa „krediitoperatsioonid puudujäägi katteks“ alla.

1920. a. eelarve täitmise kokkuvõtlik ülevaade.

1920. a. eelarve kavatsuste järgi oli ette nähtud korralisi kulusid . . . Mk. 2.342.617.300.—
erakorralisi kulusid . . . „ 2.821.941.800.—

Kokku kulusid . . . Mk. 5.164.559.100.—

millise summa peale on 1920. a. eelarve kokkuvõte tasakaalustatud.

Korraliste tuludena oli ette nähtud sisse nõuda Mk. 1.424.433.600.—; peale selle kavatseti saada tuludena talurahva põllupanga laenude kustutusi Mk. 200.000.—, tulusid valuutaoperatsioonidest Mk. 25.000.000.— ja 1920. a. võidulaenupiletite müümata osast võite Mk. 1.200.000.— Seega oli ette nähtud tulusid, mille soetamine riigikassa kohustusi ei suurenda ega riigi varade tagavaru ei vähenda, kokku Mk. 1.450.833.600.— ulatuses.

Puudujäägi katteks oli ette nähtud realiseerida kullatagavara Mk. 504.502.700.— väärtuses, 1920. aasta võidulaenupiletide Mk. 50.000.000.— ulatuses, välislaene Mk. 159.120.000.—, peale selle oleks tulnud Mk. 3.000.102.800.— ulatuses emissiooni suu-

rendada; kokku oleks tulnud erakorralisi abinõusid 1920. a. puudujäägi katteks leida Mk. 3.713.725.500.—

Tegelikult on 1920 aastal olnud korralisi kulusid Mk. 1.624.469.740.49, erakorralisi kulusid Mk. 2.112.577.180.42, kokku kulusid Mk. 3.737.046.920.91, seega vähem kulutatud, kui eelarve kava järgi oli ette nähtud, Mk. 1.427.512.179.09.

Tuludena on sisse tulnud:

korralisi tulusid . . . Mk. 964.842.917.44

operatsiooni fondide ta-
gasimakse . . . „ 634.603.948.63

väljaantud laenude ta-
gasimakse . . . „ 6.527.020.70

kursivahe 1920. a. võidulaenu realiseerimisel . . . „ 1.994.215.—

1920. a. müümata jää-
nud võidulaenupile-
tite võite . . . „ 1.774.820.—

kokku tulusid, millega
ei ole seotud riigi-
kassa kohustuste suu-
renemine ja varade
vähenemine . . . „ 1.609.742.921.77

seega rohkem kui kavatseti Mk. 158.909.321.77

Puudujäägi katteks on kullatagavara realiseeritud Mk. 372.765.181.13 väärtuses, 1920. a. võidulaenu-piletid realiseeritud Mk. 34.997.400.— ulatuses, välisvõlgu soetatud Mk. 229.258.530.— väärtuses, peale selle tuli eelarve täitmise tasakaalustamiseks emissiooni suurendada Mk. 1.490.282.888.01, kokku on erakorralisi abinõusid 1920. a. puudujäägi katteks tarvitatud Mk. 2.127.303.999.14.

Kuna eelarve kavatsuste järgi oleks tulnud erakorralisi abinõusid puudujäägi katteks soetada Mk. 3.713.725.500.— ulatuses, on 1920. a. eelarve täitmine kavatsustest kokkuhoidlikumad tagajärjed andnud Mk. 1.586.421.500.86 võrra.

Ka 1918./19. a. eelarve täitmisega võrreldes on 1920. a. eelarve täitmise tagajärjed soodsamad. Kuna 1918./19. a. puudujääk oli korraliste ja erakorraliste väljaminekute kogusummast 77,5%, on 1920. a. puudujääk ainult 57% sama aasta korraliste ja erakorraliste väljaminekute kogusummast.

Riigi 1920. aasta eelarve täitmise bilansiline kokkuvõte.

T u l u d .

Eelarvete järgi ka- vatsetud sisse nõuda	T u l u d e l i i g i d	Sisse tulnud
	Korralised tulud.	
129.089.000.—	§ 1. Sissetulekumaks	15.368.857.06
65.295.000.—	§ 2. Äri- ja tööstusemaksud	40.100.311.83
13.767.000.—	§ 3. Liikumata varanduste maksud	10.837.345.65
1.367.900.—	§ 4. Maksud kapitalide ja hoiusummade pealt	1.765.043.41
21.913.200.—	§ 5. Tempel-, kohtu- ja kantsleimaksud	72.515.459.31
603.000.—	§ 6. Maksud üleläänud varandustelt	506.889.04
35.150.100.—	§ 7. Tollid	48.513.423.60
1.270.000.—	§ 8. Aktsiis jookide pealt	1.901.996.98
1.200.000.—	§ 9. Aktsiis pärimi pealt	1.878.732.—
14.402.000.—	§ 10. Aktsiis tubakasaaduste pealt	18.263.813.44
22.307.500.—	§ 11. Aktsiis tuletikkude pealt	2.671.165.94
245.808.000.—	§ 12. Sissetulekud piirituse ja eetri müügist	395.015.551.99
103.721.600.—	§ 13. Sissetulekud riigi maadest, hoonetest ja metsadest	96.027.376.85
470.533.000.—	§ 14. Sissetulekud riigi kaubandusliikudest ja tööstus- liikudest ettevõtetest	29.492.992.86
15.390.000.—	§ 15. Mitmesugused tasumaksud	8.246.137.59
266.000.—	§ 16. Katlamaks	139.867.13
5.500.000.—	§ 17. 20% raudteemaks	635.092.—
218.036.300.—	§ 18. Sissetulekud raudteedest	113.220.603.28
55.000.000.—	§ 19. Posti, telegrahvi ja telefoni sissetulekud	74.280.712.96
21.859.000.—	§ 20. Ettenägemata ja mitmesugused sissetulekud	33.059.107.32
2.055.000.—	§ 21. Vanad maksuvõlad	1.125.903.88
	— Mitmesugused selgitamata tulud	12.586.57
	Kokku	965.578.970.69
	Sellest summast on eelmistel aastatel sissetul- nud tulude arvel 1920. aasta jooksul tagasi maks- tud ja tuleb maha arvata	736.053.25
1.424.433.600.—	Korralised tulud kokku	964.842.917.44
	Erakorralised tulud.	
	1) Operatsiooni fondide tagasimaks:	
	a) kaubandus-tööstusministeeriumi alal	359.469.032.07
	b) toitlusministeeriumi alal	274.195.337.68
	c) kohtuministeeriumi alal	2.013.—
	d) põllutöoministeeriumi alal	937.565.88
		634.603.948.63
	2) Laenude tagasimaks:	
	a) kaubandus-tööstusministeeriumi alal	4.675.000.—
	b) haridusministeeriumi alal	169.500.—
	c) siseministeeriumi alal	1.335.355.—
	d) põllutöoministeeriumi alal	344.165.70
	e) välisministeeriumi alal	3.000.—
		6.527.020.70
200.000.—	3) Talurahva põllupanga laenude kustutused	—
25.000.000.—	4) Tulud valuuta operatsioonidest	—
504.502.700.—	5) Kullatagavarast realiseeritud	372.765.181.13
50.000.000.—	6) E. V. 1920. a. võidulaen:	
	a) realiseeritud laenuna	34.997.400.—
	b) realiseeritud kursivahena	1.994.215.—
1.200.000.—	7) Võidud 1920. a. võidulaenupiletitelt, mis müümata	36.991.615.—
		1.774.820.—

T u l u d.

Eelarvete järgi ka- vatsetud sisse nõuda	T u l u d e l i i g i d	Sisse tulnud
	8) Välislaenud:	
	a) Kansallis Osake Pankki'st (3.000.000 duumarubla vas- tu saadud 1919. aastal)	1.500.000.—
	b) Eesti panga korrespondendi juures Helsingis (f 2000 vastu saadud 1919. a. aastal)	407.000.—
159.120.000.—	c) Prantsuse valitsuselt	159.120.000.—
	d) Briti admiraliteedilt	22.231.530.—
	e) Briti valitsuselt	46.000.000.—
		229.258.530.—
3.000.102.800.—	9) Krediid-operatsioonid puudujäägi katteks	1.490.282.888.01
3.740.125.500.—	Erakorralised tulud kokku	2.772.204.003.47
5.164.559.100.—	Korralised ja erakorralised tulud kokku	3.737.046.920.91

Riigi 1920. aasta eelarve täitmise bilansiline kokkuvõte.

K u l u d.

Eelarvete järgi ka- vatsetul kulutada	Kulude nimetus või asutuste nimetus, kelle poolt kulud tehtud	Kulutatud
	Korralised kulud.	
10.516.600.—	Asutav Kogu	8.562.057.32
3.307.200.—	Vabariigi Valitsus	1.802.260.44
6.886.400.—	Riigikontroll	5.716.355.29
504.915.500.—	Rahaministeerium	143.656.252.75
131.047.300.—	Kaubandus-tööstusministeerium	79.383.920.04
3.851.500.—	Toitlusministeerium	3.566.206.84
111.866.100.—	Haridusministeerium	97.178.263.21
71.948.500.—	Kohtuministeerium	58.926.564.26
149.368.700.—	Siseministeerium	119.538.484.36
698.940.900.—	Sõjaministeerium	517.175.082.31
98.276.100.—	Põllutöoministeerium	74.865.155.95
	Teedeministeerium:	
285.638.200.—	a) raudteevalitsus	347.188.212.92
119.189.300.—	b) muud asutused	79.982.947.28
45.211.000.—	Välisministeerium	35.921.850.06
101.654.000.—	Töö- ja hoolekandeministeerium	51.006.127.46
2.342.617.300.—	Korralised kulud kokku	1.624.469.740.49
	Erakorralised kulud.	
	A) Riigikeskasutuste kulud:	
	a) rahaministeeriumi alal	
85.000.—	1) okupatsiooniaegsed kulud	96.970.—
	2) kulla realiseerimise kulud	6.490.797.05
		6.587.767.05

K u l u d.

Eelarvete järgi kavatsatud kulutada	Kulude nimetus või asutuste nimetus, kelle poolt kulud tehtud	Kulutatud
940.498.200.—	b) sõjamineisteriumi alal sõja kulud	863.798.226.79
139.231.800.—	c) riigi võlad: 1) välisvõlgade tasumine 60.464.040.— 2) välisvõlgade mahakirjutamised 3.686.929.06 3) siselaenu tasumine 6.203.500.—	70.354.469.06
52.020.800.—	B) Operatsiooni fondide asutamine: a) rahamineisteriumi alal 11.089.331.98 b) kaubandus-tööstusministeriumi alal 805.474.921.32	
490.517.600.—	c) toitusministeriumi alal 316.266.516.58	
150.200.000.—	d) haridusministeriumi alal 1.510.410.—	
3.830.000.—	e) kohtumisteriumi alal 6.700.000.—	
7.200.000.—	f) põllutööstusministeriumi alal 2.120.259.01	
2.000.000.—	g) teedeministeriumi alal 22.524.307.23	1.165.685.746.12
27.800.000.—	C) Laenudena väljaantud summad: a) kaubandus-tööstusministeriumi alal 350.000.— b) haridusministeriumi alal 5.000.—	
600.000.—	c) siseministeriumi alal 2.387.945.01	
4.705.200.—	d) põllutööstusministeriumi alal 3.405.200.—	6.148.145.01
3.253.200.—	D) Avansid kaubandus-tööstusministeriumile	2.826.39
2.821.941.800.—	Erakorralised kulud kokku	2.112.577.180.42
5.164.559.100.—	Korralised ja erakorralised kulud kokku	3.737.046.920.91

Märkus. Summade hulgas, mis 1920. a. eelarvete järgi kavatsatud kulutada, on kaks 1919. a. peale määratud krediitidest ülekantud summat: 1) töö-hoolekandeministeriumile 1919. a. seadusandliku delegatsiooni poolt riigiteenistuses surmasaanud isikute perekondadele abiandmiseks määratud krediidi (R.T. nr. 104 — 1919. a.) ülejääk 39.934 m.; 2) 1919. a. sõjakulude krediitide ülejääk 890.179.459 m. 01 p.

Lisa nr. 49.

Riigi majapidamise aruande komisjoni
SELETUSKIRI

riigi 1921. aasta eelarve täitmise aruande kinnitamise seadusele.

Vabariigi algusest peale on 1921. aasta esimene, kus riigi kulud-tulud rahvaesinduse poolt eelarve korras kindlaks määrati.

1921. aasta eelarve kavatsuste järgi oli ette nähtud korralisi kulusid põhieelarve järgi Mk. 4.825.539.446.—, põhieelarve järgi määratud kulusid on eriseaduste põhjal suurendatud Mk. 87.413.508.— ja vähendatud Mk. 71.428.308.— võrra, — kokku korralisi kulusid Mk. 4.841.524.646.—

Erakorralisi kulusid oli 1921. a. eelarve kavatsuste järgi ette nähtud Mk. 1.561.375.326.—. Põhieelarve järgi kavatsatud kulusid on suurendatud 1920. aastast lahtijäetud krediitide ülejääkide juurdearvamisega Mk. 202.012.288.98 võrra. Peale selle on korralisi kulusid suurendatud eriseaduste põhjal Mk. 436.483.000.— ja vähendatud Mk. 66.500.000.— võrra, — kokku erakorralisi kulusid Mk. 2.133.370.614.98.

Seega oli 1921. aasta eelarve kavatsuste järgi ette nähtud kokku kulusid Mk. 6.974.895.260.98, millise summa peale on 1921. a. eelarve kokkuvõtte tasakaalustatud.

Korraliste tuludena oli ette nähtud põhieelarve järgi sisse nõuda Mk. 4.264.126.900.—; peale selle kavatseti erakorraliste tuludena saada: talurahva põllupanga laenu kustu-

tusi Mk. 10.000.000.—, riigikeskasutuste operatsiooni summade tagasimakse Mk. 285.000.000.—, võidulaenu võidud pilete pealt, mis müümata, Mk. 1.400.000.— ja riigivaranduste ülevõtmise komisjoni sissetulek Mk. 50.000.000.— Seega oli ette nähtud tulused, mille soetamine riigikassa kohustusi ei suurenda, kokku Mk. 4.610.526.900.— ulatuses.

Puudujäägi katteks oli ette nähtud: a) kasade ülejääk 1. jaan. 1921. a. Mk. 127.170.000.— b) riigikassa jooksva arve seis 1. jaan. 1921. a. Mk. 380.000.000.—, c) välisvaluuta tagavarasid Mk. 250.523.000.—, kokku riigikassa tagavarasid kasutada Mk. 757.693.000.—

Peale selle kavatseti puudujääk katta krediit-operatsioonidega Mk. 373.172.000.— ja emissiooniga Mk. 645.522.872.— ulatuses.

Eelarve tasakaalustamiseks tuli tulude eelarvet Mk. 587.980.488,98 võrra suurendada, sest selle summa suurus on Riigikogu poolt kulud määratud vastavate tuluallikate näitamata.

Seega oli eelarve kavatsuse järgi puudujääk Mk. 2.364.368.360,98, mille katteks oleks tulnud erakorralisi sissetulekuid leida.

Tegelikult on 1921. a. olnud korralisi kulusid Mk. 4.387.049.989,61, erakorralisi kulusid Mk. 1.894.895.797,54, kokku kulusid Mk. 6.281.945.787,15, seega vähem kulutatud, kui eelarve kava järgi ette nähtud, Mk. 692.949.473,83, mis näitab, kuivõrt kogu kulude eelarve kavatsused olid rohkemana võetud kui tarvilik, missuguse summa võrra on üksikutele asutustele kululiikide alal krediite liigselt määratud, mille juures on arvesse võetud ka riigikassa poolt ilma seaduse aluseta lahtijäetud eelmise aasta laenukrediidi ülejäägid Mk. 2.551.889,02.

Tuludena on sisse tulnud:

korralisi tulused	Mk. 4.061.413.404,66
põllupanga laenu kustutusi	„ 16.342.033,59
operatsiooni fondide kustutusi	„ 300.614.772,80
väljaantud laenude tagasimakse	„ 5.580.110,51
võidulaenu võidud pilete pealt, mis müümata	„ 2.352.744.—
riigivaranduste ülevõtmise komisjoni sissetulek	„ 5.167.524,19
Kokku	Mk. 4.391.470.589,75

sellest maha arvata eelmistel aastatel sissetulnud tulud. „ 4.099.888,21

Jääb tulused Mk. 4.387.370.701,54,

millega ei ole seotud riigikassa kohustuste suurenemine. Seega vähem, kui eelarve järgi kavatseti, Mk. 223.156.198,46.

Puudujäägi katteks on:

E. v. 1921. a. võidulaenu pileteid realiseeritud Mk. 3.511.970.—

E. v. kassaveksleid realiseeritud, maha arvates summasid, mis 1921. a. siselaenu arvel välja ostetud „ 15.400.950.—

paberraha välja lastud „ 665.407.526,10

eelmise aasta emissiooni realiseeritud ja siselaenu ülejääki kasutatud „ 80.962.263,24

1920. a. realiseeritud kulla ülejääki tarvitatud „ 471.134.019,56

1921. a. realiseeritud kulla ja välisvaluuta tagavaru ja riigikassa poolt muudest allikatest saadud summasid 1921. a. kulude katteks tarvitatud „ 658.158.356,71

Kokku on erakorralisi abinõusid 1921. a. puudujäägi katteks tarvitatud. Mk. 1.894.575.085,61

Kuna eelarve kavatsuse järgi oleks tulnud erakorralisi abinõusid puudujäägi katteks soetada Mk. 2.364.368.360,98 ulatuses, on 1921. a. eelarve täitmine kavatsustest kokkuhoidlikumad tagajärjed andnud Mk. 469.793.275,37 võrra.

1918./19. ja 1920. a. a. eelarve täitmisega võrreldes on 1921. a. eelarve täitmise tagajärjed soodsamad, kuna 1918./19. a. puudujääk oli korraliste ja erakorraliste väljaminekute kogusummast 77,5% ja 1920. a. sama protsent 57% on 1921. a. puudujääk 30% sama aasta korraliste ja erakorraliste väljaminekute kogusummast.

Määratud keskasutuste krediitide kogusummadest ülekulutatud summad likvideeruvad käesoleva seaduseelnõu § 3. vastuvõtmisega, kasjuures peatükk A all ülesloetud ülekulud kaetakse sama aasta vastavate keskasutuste ülejääkidega, kuna peatükk D ülesloetud ülekulud tulevad katta lisakrediitide määramistega.

Lisamaterjalina käesoleva seaduseelnõu juurde on paljundatud väljavõtted riigikontrolööri aruandest riigi 1921. aasta eelarve täitmise aruande kohta.

Väljavõtted

riigikontrolööri aruandest riigi 1921. aasta eelarve täitmise kohta.

I. Üldosa.

I. Aruande kokkuseadmise tingimused.

Vabariigi algusest peale on 1921. aasta esimene, kus riigi aasta-eelarve rahvaesinduse poolt seadusandlikult kindlaks määrati. Kuigi Riigikogu poolt riigi 1921. a. eelarve suure hiljaksjäämisega alles 29. juulil 1921. a. vastu võeti, loodi sellega siiski kindel alus krediitide tarvitamisele ja eelarve täitmise aruande kokkuseadmisele.

1921. a. eelarve täitmise aruande tulude osa on riigikontrolli poolt kokku seatud riigitulusid vastuvõtnud rahaasutuste (riigikassa, rahaministeeriumi kantsleli kassa, renteid ja Eesti pank) aruannete, dokumentide ja raamatute andmete alusel. Aruande kulude osa kokkuseadmise aluseks olid riigikontrolli poolt revideeritud riigiasutuste kuu-aruanded ühes viimaste juurde kuuluvate tõendusdokumentidega. Riigikassa bilansile juurdelisatud 1921. a. tulude aasta-aruanne, samuti üksikute riigikeskasutuste poolt esitatud aasta-aruanded olid niivõrt puudulikud, et neid ei olnud võimalik kasutada eelarve täitmise aruande kokkuseadmiseks. Kuid võrreldes eelmiste aastatega oli riigikontrollile esitatud aruande materjal siiski täpsem. Olgugi et aruanded esitati riigikontrollile suure hiljaksjäämisega, tuli osa aruandeid lõpuks riigikontrollil enesel algdokumentide alusel kokku seada. Üheks suuremaks tööks sellel alal oli riigikontrolli ametnikkude poolt riigikassas kohapeal aruande kokkuseadmine riigikassas 1921. a. jooksul toimeetatud operatsioonide kohta.

Et aruannete revideerimise töid kiirendada pidas kontrollnõukogu tarvilikuks Vene ajutise valitsuse poolt 11. märtsil 1917. a. vastuvõetud seaduse (Собр. узак. и расп. прав. 1917. г. № 62, ст. 366 п. 3) põhjal lubada revideerida aruandeid või teatud liiki tulusid ja kulusid osaliselt või katseliselt, kas teatava protsendi ulatuses üldsummast, või ainult teatavate, kontrollnõukogu poolt kindlaksmääratud kuude eest. Peale selle on kontrollnõukogu sama Vene ajutise määruse põhjal lubanud teatavate aruannete suhtes revisjoni korda lihtsustada.

2. Riigi 1921. a. eelarve ja selle täitmise kokkuvõtlik ülevaade.

Kulukrediidid. 1921. a. põhieelarve järgi määrati riigiasutustele krediite:

korralisi	Mk. 4.825.539.446.—
erakorralisi	„ 1.561.375.326.—
Kokku	Mk. 6.386.914.772.—

Põhieelarve järgi määratud krediite:

a) suurendati:

1) 1920. aastast lahtijäetud krediitide ülejääkide juurdearvamise:	
operatsiooni krediidide alal	Mk. 197.460.399.96
ja riigikassa poolt ilma seadusliku aluseta lahtijäetud laenukrediitide alal	„ 4.551.889.02
Kokku	Mk. 202.012.288.98

2) eriseaduste põhjal:

korralisi	Mk. 87.413.508.—
erakorralisi	„ 436.483.000.—
Kokku	Mk. 523.896.508.—

kokku suurendati:

korralisi	Mk. 87.413.508.—
erakorralisi	„ 638.495.288.98
Kokku	Mk. 725.908.796.98

b) vähendati:

eriseaduste põhjal:

korralisi	Mk. 71.428.308.—
erakorralisi	„ 66.500.000.—
Kokku	Mk. 137.928.308.—

Sellega jäi lõplikult 1921. a. peale krediitide riigiasutuste kasutada:

korralisi	Mk. 4.841.524.646.—
erakorralisi	„ 2.133.370.614.98
Kokku	Mk. 6.974.895.260.98

Viimane summa on põhieelarves ettenähtud summast suurem Mk. 587.980.488.98 võrra; 1921. a. põhieelarve kulude summa on seega suurenenud 9,2% võrra.

Tulude eelarve. Tulusid oli 1921. a. põhieelarve järgi ette nähtud:

korralisi	Mk. 4.264.126.900.—
erakorralisi	„ 346.400.000.—
Kokku	Mk. 4.610.526.900.—

1921. a. puudujääk põhieelarve järgi. Seega oli 1921. a. põhieelarve järgi puudujääk Mk. 1.776.387.872.— suuruses.

laenu krediite välja antud Mk. 3.150.000.—
Kokku Mk. 6.281.945.787,15

Puudujäägi katteks oli eelarve järgi ette nähtud kasutada: a) kassade ülejääki 1. I 1921. a. Mk. 127.170.000.—, b) riigikassa jooksva arve seisuga 1. I 1921. a. Mk. 380.000.000.— c) välisvaluuta tagavaru Mk. 250.523.000.— kokku riigikassa tagavaru Mk. 757.693.000.— Peale selle kavatseti katta puudujääk krediit-operatsioonidega Mk. 373.172.000.— ja emissiooniga Mk. 645.522.872.— ulatuses.

missugune summa on vähem, kui põhieelarves ette nähtud Mk. 104.968.984,85 ehk 1,6% võrra, ning vähem, kui käesoleva aruande järgi näidatud kulude eelarve kogusumma Mk. 692.949.473,83 võrra ehk 9,9%.

1921. a. eelarve täitmise puudujääk. Ülaltoodud korraliste ja erakorraliste kulude kogusummast Mk. 6.281.945.787,15 mahas arvates tulude kogusumma Mk. 4.387.370.701,54, saame 1921. a. eelarve täitmise puudujäägi Mk. 1.894.575.085,61, mis suurem, kui põhieelarve järgi ette nähtud Mk. 118.187.213,61 võrra.

Eelarve täitmise puudujääk on kaetud järgmiselt:

E. v. 1920. a. pilettite realiseerimisega Mk. 3.511.970.—

E. v. kassavekslite realiseerimisega, mahas arvates summasid, mis 1921. aastal siselaenu arvel välja ostetud Mk. 15.400.950.—

Eelmise aasta emissiooni ja realiseeritud siselaenu ülejäägiga, mis riigikassa kasutada oli 1. jaan. 1921. a. Mk. 80.962.263,24

Paberraha väljalaskmisega Mk. 665.407.526,10

1920. a. realiseeritud kulla ülejääk Mk. 471.134.019,56

1921. a. realiseeritud kulla ja välisvaluuta tagavaru ja riigikassa poolt muudest allikatest saadud summasid 1921. a. kulude katteks tarvitatud — Mk. 658.158.356,71

Tulude eelarve täitmine. Tuludena on 1921. a. jooksul tegelikult sisse tulnud:

korralisi tulusid Mk. 4.061.413.404,66

erakorralisi tulusid, milistega ei ole riigikassa tagavaru puudutatud ega riigikassale uusi kohustusi tekkinud (§§ 1, 2 ja 3) „ 330.057.185,09

Kokku Mk. 4.391.470.589,75

Sellest summast tuleb maha arvata summa, mis riigikassa poolt on 1921. a. jooksul tagasi makstud Mk. 4.099.888,21

Jääb 1921. a. tulusid Mk. 4.387.370.701,54

Seega on kõnealolevaid tulusid vähem saadud, kui põhieelarves ette nähtud, Mk. 223.156.198,46 ehk 5% võrra.

Kulud. Kulused on 1921. a. arvel tehtud:

korralisi Mk. 4.387.049.989,61

erakorralisi „ 949.749.562,33

operatsiooni fonde välja antud „ 941.996.235,21

Riigi 1921. aasta eelarve täitmise bilansiline kokkuvõte.

T u l u d.

Eelarvete järgi ka- vatsetud sisse nõuda	T u l u d e l i i g i d	Sisse tulnud
Korralised tulud.		
402.300.000.—	§ 1. Tulumaks	174.648.797.81
206.085.500.—	§ 2. Äri- ja tööstusemaksud	147.871.576.38
37.976.000.—	§ 3. Liikumata varanduste maksud	37.210.169.90
1.972.000.—	§ 4. Maks kapitalide ja hoiusummade pealt	10.774.030.53
139.847.400.—	§ 5. Tempel-, kohtu- ja kantseleimaksud	212.417.095.34
2.056.000.—	§ 6. Üleläänud varandustelt	813.950.35
394.997.000.—	§ 7. Tollid	696.767.575.71
40.482.000.—	§ 8. Aktsiisid jookide pealt	38.258.010.94
1.501.000.—	§ 9. Aktsiis pärmi pealt	2.306.000.—
20.527.000.—	§ 10. Aktsiis tubakasaaduste pealt	96.286.218.72
2.508.000.—	§ 11. Aktsiis tuletikkudelt	2.264.720.54
1.250.210.000.—	§ 12. Sissetulekud piirituse ja eetri müügist	1.215.337.623.74
261.594.000.—	§ 13. Sissetulekud riigi maadest, hoonetest ja metsadest	202.989.985.01
288.029.000.—	§ 14. Sissetulekud riigi kaubanduslikkudest ja tööstus- likkudest ettevõtetest	127.044.369.20
253.641.000.—	§ 15. Mitmesugused maksud	134.324.220.70
2.501.000.—	§ 16. Katlamaks	3.932.998.82
32.500.000.—	§ 17. Raudteemaks	139.027.944.59
700.000.000.—	§ 18. Sissetulekud raudteest	530.285.265.44
170.000.000.—	§ 19. Riigi posti-telegrahi ja telefoni sissetulekud	165.556.260.52
50.500.000.—	§ 20. Mitmesugused sissetulekud	122.595.594.23
4.500.000.—	§ 21. Vanad veneaegsed maksuvõlad	462.692.56
400.000.—	§ 22. Selgitamata maksud	238.303.63
4.264.126.900.—	Kokku korralised tulud	4.061.413.404.66
Erakorralised tulud.		
10.000.000.—	§ 1. a)* Põllupanga laenu kustutused	16.342.033.59
110.000.000.—	b) Kaubandus-tööstusministeeriumi operatsiooni summade kustutused	119.881.684.01
175.000.000.—	d) Toitlusministeeriumi operatsiooni summade kustutused	180.620.161.28
—	— Põllutööstusministeeriumi operatsiooni summade kustutused	90.000.—
—	— Teedeministeeriumi operatsiooni summade kustutused	22.927.51
—	— Laenukrediitide tagasimaksud	5.580.110.51
1.400.000.—	§ 2. Võidulaenu võidud piletite pealt, mis müümata	2.352.744.—
—	§ 2-a E.v. 1920. a. võidulaenu piletite realiseerimine	3.511.970.—
50.000.000.—	§ 3. Riigivaranduste ülevõtmise komisjoni sissetulek	5.167.524.19
127.170.000.—	§ 5. Riigikassa fondist:	
380.000.000.—	a) raha kassades	—
250.523.000.—	b) jooksvatelt arvetelt	—
373.172.000.—	d) välisvaluuta tagavaradest keskasutuste nõud- miste katteks	—
645.522.872.—	§ 6. Krediit-operatsioonid	—
—	§ 7. Lubatud emissioonides	680.808.476.10
—	§ 8. Eelmise aasta emissiooni ja realiseeritud siselaenu ülejäak	80.962.263.24

T u l u d.

Eelarvete järgi ka- vatsetud sisse nõuda	T u l u d e l i i g i d	Sisse tulnud
—	§ 9. a) 1920. a. realiseeritud kulla ülejääk	471.134.019.56
	b) 1921. a. realiseeritud kulla ja välisvaluuta ta- gavaru ja riigikassa poolt muudest allikatest saa- dud summasid 1921. a. kulude katteks tarvitatud	658.158.356.71
2.122.787.872.—	Kokku erakorralised tulud	2.224.632.270.70
587.980.488.98	Tulude eelarve-summa suurenemine aasta lõpuks võrreldes põhieelarvega, mille arvel Riigikogu poolt li- sa-eelarvetega kulud määratud	—
—	Korraliste ja erakorraliste tulude kogusummadest on eelmistel aastatel sissetulnud tuludest 1921. a. jooksul tagasi makstud ja tuleb maha arvata	4.099.888.21
6.974.895.260.98	Kokku tulud	6.281.945.787.15

Riigi 1921. aasta eelarve täitmise bilansiline kokkuvõte.

K u l u d.

Eelarvete järgi ka- vatsetud kulutada	Kulude liigid ja asutuste nimetus, kelle poolt kulud tehtud	Kulutatud
	Korralised kulud.	
19.133.849.—	Riigikogu	16.304.016.27
12.390.000.—	Riigivanem ja riigikantselei	9.620.784.94
22.453.100.—	Riigikontroll	20.402.143.58
820.731.259.—	Rahaministeerium	494.483.563.88
270.418.700.—	Kaubandus-tööstusministeerium	250.849.386.83
23.328.020.—	Toitlusministeerium	23.135.891.10
709.670.—	Toitlusministeeriumi likvideerimise komisjon	698.248.40
347.775.490.—	Haridusministeerium	347.550.739.13
194.898.671.—	Kohtuministeerium	187.510.603.09
271.256.257.—	Siseministeerium	250.022.602.63
1.488.515.300.—	Sõjaministeerium	1.399.316.562.13
315.564.772.—	Põllutöoministeerium	285.608.584.81
903.913.060.—	Teedeministeerium	960.810.545.90
69.442.010.—	Välisministeerium	67.904.277.94
80.994.488.—	Töö- ja hoolekandeministeerium	72.832.038.98
4.841.524.646.—	Kokku korralised kulud	4.387.049.989.61
	Erakorralised kulud.	
	A. Riigikeskasutuste kulud.	
15.000.000.—	Riigikontroll	13.008.656.—
357.383.800.—	Rahaministeerium	205.215.727.88
109.017.500.—	Kaubandus-tööstusministeerium	103.022.154.52
28.494.600.—	Haridusministeerium	31.096.903.80
12.112.000.—	Kohtuministeerium	1.134.644.52
106.936.085.—	Siseministeerium	109.349.433.48
364.397.700.—	Sõjaministeerium	354.868.374.05
6.500.000.—	Põllutöoministeerium	6.500.000.—
146.893.600.—	Teedeministeerium	117.149.742.15
1.912.000.—	Välisministeerium	2.789.225.93
5.614.700.—	Töö- ja hoolekandeministeerium	5.614.700.—
1.154.261.985.—	Kokku erakorralised kulud A	949.749.562.33

K u l u d.

Ee'arvete järgi ka- vatsetud kulutada.	Kulude liigid ja asutuste nimetus, kelle poolt kulud tehtud	Kulutatud
	B. Riigikeskasutuste operatsiooni fondid.	
334.648.969.57	Rahaministeerium	328.582.517.56
347.008.007.83	Kaubandus-tööstusministeerium	302.249.042.90
46.950.000.—	Toitlusministeerium	71.227.233.75
8.319.590.—	Haridusministeerium	3.769.318.—
1.000.000.—	Kohtuministeerium	1.000.000.—
1.354.480.79	Põllutööministeerium	143.200.—
235.275.692.77	Teedeministeerium	235.024.923.—
974.556.740.96	Kokku erakorralised kulud B	941.996.235.21
	C. Riigikeskasutuste laenukrediidid.	
3.210.204.02	Kaubandus-tööstusministeerium	2.150.000.—
41.685.—	Siseministeerium	—
1.300.000.—	Põllutööministeerium	1.000.000.—
4.551.889.02	Kokku erakorralised kulud C	3.150.000.—
2.133.370.614.98	Kokku erakorralised kulud	1.894.895.797.54
6.974.895.260.98	Kokku kulud	6.281.945.787.15

Lisa nr. 50

Riigikogu liikme A. Jõeääre ettepanek.

**VENEAEGSETE ÕPETAJATE PEN-
SIONISEADUS.**

§ 1. Eesti vabariigi kodanikkudele, kes vabariigi praegustes piirides asunud avalik-
kudes koolides kuni 15. novembrini 1917. a.
vähemalt 25 aastat õpetajaks olnud, samuti
nende perekondadele maksetakse pensioni
riigi- ja omavalitsuse teenijate pensionisea-
duses ettenähtud alustel ja korras, eranditega,
mis käesolevas seaduses ette nähtud.

§ 2. Aastaseks palgamääraks, millest välja
minnes pension kindlaks määratakse tabel
nr. 1. alusel, arvatakse kõigil juhtumistel
120.000 marka.

§ 3. Isikud, kes soovivad käesoleva sea-
duse põhjal pensioni saada, esinevad selle-
kohase palvega töö-hoolekandeministrile, li-
sades juurde kõik asja otsustamiseks tarvi-
likud dokumendid.

§ 4. Pension määratakse selle kuu esi-
mesest päevast arvates, millal palve töö-
hoolekandeministeeriumis saadud.

SELETUSKIRI.

Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioni-
seaduse põhjal saavad pensioni kõik need
veneaegsed riigiteenijad, kes Eesti vabariigis
vähemalt ühe aasta niisuguses ametis olnud,

mis pensioniõiguse annab. Sealjuures on
seaduse järgi täiesti ükskõik, kas pensioni-
saaja teenis Vene ajal praegusel Eesti vaba-
riigi territooriumil, või laia Venemaa lagen-
dikkudel.

Selle tõttu on pensioniõiguslikeks saa-
nud hulk veneaegseid ametnikke, kes suu-
remat osa oma tööjõust Eesti rahva kasuks
pole tarvitanud, kui neil aga korda läks Eesti
vabariigis üks aasta pensioniõiguslikus ametis
olla.

Pensioniseaduse alt jäid aga välja kõik
need, kes küll praegusel Eesti vabariigi ter-
ritooriumil teenides Vene ajal pensioniõi-
guslikeks saanud, kuid kes vanaduse,
haiguse või mõne muu, neist mitte oleneva
põhjuse tõttu ei saanud Eesti vabariigi asu-
tustesse teenistusse astuda. Nad saavad
üksikutel juhtumistel (kui neil varandus ja
igasugused sissetulekud puuduvad) võrdle-
misi väga väikest toetust veneaegsete pensio-
närde toetusseaduse põhjal 1000—1600 mk.
kuus ühes perekondadega või ajutist abiraha
1000—1200 mk. kuus.

Eriti ülekohtusena tundub sarnane eba-
õiglusetus vanade kooliõpetajate vastu, kes
oma elutöö ja vaeva kõik tarvitanud meie
praeguste põlvete, nii rahva laialiste hulkade,
kui ka riigi- ning omavalitsuse tegelaste
kasvatamiseks, kelle töö üks otsekohestest
tagajärgedest praeguse iseseisva Eesti olemas-
olu. Mitmed neist on meie viletsates niis-

ketes poolpimedates koolimajades töötamise tagajärjel pimedaks jäänud ja vaevlevad praegu kõige suuremas viletsuses. Meie naaberriigis Lätimaal saavad sarnased kooliõpetajad kõik riigilt pensioni ühesugustel alustel teiste riigiteenijatega.

Et meil selles suhtes valitsevat ebaõiglast olukorda kõrvaldada, oleks vaja riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioniseadust laiendada vähemast nende veneaegsete õpetajate ning nende perekondade peale, kes Eesti vabariigi praegustes piirides asunud avalikkudes koolides kuni 15. novembrini 1917. a. vähemalt 25 aastat õpetajaks olnud (eelnoü § 1.) See annaks seadusele võrdlemisi kitsa ulatuse ja seaduse alla kuuluksid umbes 300 õpetajat ühes perekondadega, kes praegu saavad veneaegsete pensionäride toetusseaduse alusel 1000—1600 mk. kuus, ja 149 õpetajat, kes tähendatud seaduse alla ei käi ja ajutiste toetussummadena (enne haridus-, nüüd töö-hoolekandeministeeriumi kaudu) 1000—2000 mk. kuus saavad.

Kui aastaseks palgamääraks, millest välja minnes pension kindlaks määratakse, arvata 120.000 mk. aastas (§ 2), teeks pension 25-aastase teenistuse kestuse korral 55%, s. o. 5500 mk. kuus, 30-aastase teenistuse kestuse korral 7000 mk. kuus, mis õieti minimaalne pension, võrreldes teiste õpetajatega. See nõuaks riigikassalt väljaminõukuid kõige rohkem $449 \times (75.000 - 18.000) = 25.593.000$ mk. aastas, missugune summa aga iga aastaga väheneks.

§§ 3. ja 4. on tarvilikud korra määramiseks, erandiks praegumaksvast seadusest.

Lisa nr. 51.

Sotsiaalkomisjoni

ETTEPANEK.

Riigikogu otsustab:

„Veneaegsete õpetajate pensioniseadus“ (Rkl. A. Jõeääre ettepanek — paljundus nr. 328/218 — 7. XI. 1927. a.) arutamisel ära võtta.

SELETUSKIRI.

Sotsiaalkomisjonis oli arutamisel kaks veneaegsete vanade õpetajate toetamist käsitavat seaduseelnõu. Vabariigi Valitsuse vanade õpetajate toetusseadus ja rkl. A. Jõeääre veneaegsete õpetajate pensioniseadus. Komisjon võttis küsimuse arutamisel aluseks valitsuse seaduseelnõu ja esitab rkl. Jõeääre seaduseelnõu, milles käsitatud küsimus lahendatud valitsuse seaduseelnõuga, Riigikogule arutamisel äravõtmiseks.

Lisa nr. 52.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

UUTE LINNADE TULUALLIKATE SUURENDAMISE AJUTINE SEADUS.

§ 1. Alevitest ümbernimetatud uutel linnadel on õigus 5 aasta jooksul võtta isikumaksu senisel alusel, alates 1. jaanuarist 1927. a.

§ 2. Isikumaksu kõrguse ja võtmise korra määrab linnavolikogu alustel, mis selle maksu võtmise asjas (valla- ja maakonnaomavalitsuse sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse § 9) valdada kohta määratud.

§ 3. Siseministeeriumile antakse õigus kokkuleppel rahaministriga selle seaduse elluviimiseks ja tarvitamiseks juhtnõore anda.

SELETUSKIRI.

Alevitest ümbernimetatud uued linnad, kaotades 40% algkooliõpetajate palgatoetust ning isikumaksu on sattunud majanduslikult raskesse seisukorda. Kuigi neile juurde tulevad mõningad uued maksud linnamaksu seaduse põhjal, ei suuda need kaugeltki katta tähendatud kaotsiläinud tuluallikaid. Isegi siis kui tõstetakse maksimumini linnades taritatav hindamisemaks, ei kompenseeriks see täielikult tähendatud tuluallikaid, kõnelemata veel muist ülesannetest, mille rahuldamiseks linnad alevitega võrreldes rohkem tulusid vajavad. Väljapääsu sarnasest olukorrast võimaldaks ainult mõninga alevi tuluallika üleandmine uutele linnadele. Kuna õpetajate palgatoetuse küsimus laheneb vahest õpetajate uue palgaseaduse väljatöötamisega, mis kahtlemata kaemat aega võib võtta ning lõppude-lõpuks uute linnade majanduslikku kitsikust üksinda vaevalt jõuaks kõrvaldada, siis jääks ainuke võimalus anda uutele linnadele õigus isikumaksu võtmiseks, mis oma konstruktsiooni mõttes paindavam ning omavalitsustele tulum. Kuid mitte alaliselt ei peaks isikumaks uutel linnadel püsima jääma, vaid ainult 5 aastaks, missuguse aja vältel nimetatud omavalitsused loodetavasti suudavad oma majanduslikku olukorda kindlustada ning välja töötatakse linnadele ajakohane maksuseadus.

Lisa nr. 53.

Omaavalitsuse komisjoni

ETTEPANEK.

Vabariigi Valitsuse poolt 31. detsembril 1926. a. esitatud „Uute linnade tuluallikate suurendamise ajutine seaduseelnõu“ tagasi lükata.

SELETUSKIRI.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud uute linnade tuluallikate suurendamise ajutine seaduseelnõu nägi ette, et Vabariigi Valitsuse poolt alevitest ümbernimetatud uued linnad Nõmme, Türi, Tapa, Tõrva ja Põltsamaa — võivad võtta isikumaksu senisel alusel 5 aasta jooksul, alates 1. jaanuarist 1927. a.

Uued linnad kaotavad alevitena saadud tuludest:

- 1) õpetajate palkadeks saadud toetuse ja
- 2) isikumaksu, mis 1926. a. eelarvete järgi välja tegid järgmised summad:

Õpetajate palgalisa. Isikumaks.

Nõmmel	Mk. 1.422.923.—	Mk. 1.196.852.—
Türi	„ 497.655.—	„ 285.000.—
Tapal	„ 590.302.—	„ 250.000.—
Tõrvas	„ 328.028.—	„ 175.000.—
Põltsamaal	„ 404.520.—	„ 140.300.—

Kokku Mk. 3.243.428.— Mk. 2.047.152.—

Nii on uutes linnades puudujääki ette näha 3.243.428 mk. + 2.047.152 mk. kokku 5.290.580 marka. Kindlat uut tulu on ette näha ainult tulumaksust. 1926. a. said linnadeks nimetatud alevid tulumaksust kokku 290.000 marka. Linnadena saaksid nad tulumaksust osa 20% asemel 40% ehk kokku 580.000 marka. Seega suurenevad uute linnade tulud üldiselt ainult 290.000 marga võrra, jääb puudujääki ikkagi 5 miljonit marka.

Uutes linnades on kinnisvarade hindamine ja kinnisvara hindamise maks läbi viidud ainult Põltsamaal. Kui teised uued linnad suudavad läbi viia kinnisvarade hindamise ja seda maksu võtta Põltsamaa eeskujul, siis võiks loota uusi tulusid kokku umbes 3.500.000 marka. Tol korral oleks puudujääk 1.500.000 marka ja praegune isikumaks ei tõuseks.

Seni aga, kui ei ole uutes linnades kinnisvarade hindamise maks läbi viidud ja mida ka niipea läbi viia ei suudeta ning kui veel arvesse võtta uute linnade suuremaid ülesandeid ja kulusid võrreldes alevitena, siis tõuseks esialgu isikumaks umbes kolmekordseks. Et aga isikumaks on üldiselt iganenud maksusüsteem ja et isikumaks lasub enam-vähem ühtlaselt nii jõuka kui ka kehva maksumaksja kodaniku õlgadel ja et isikumaks ei võimalda õiglast maksujaotust kodanikkude vahel, leidis omavalitsuse komisjon käesoleva eelnõu täiesti vastuvõtmatu olevat. Kui uutel linnadel on tarvis uusi tuluallikaid, siis peaksid nad seisma õiglasemal alusel.

Võib ka kahelda, kas uute linnade asutamine Vabariigi Valitsuse poolt seisab õiguslikul alusel. Praegumaksev seadus annab

linna asutamise otsustamise õiguse alevi tsen-suslikkudele kodanikkudele. Praeguses olukorras ei võiks vana seadus enam uute linnade asutamise aluseks olla. Valitsus oleks pidanud enne, kui ta alevid linnadeks muutis, selleks korrapärase seadusliku aluse looma või vastavad volitused nõutama.

Ka konstateeriti omavalitsuse komisjonis, et Vabariigi Valitsus ei ole alevite linnadeks ümbernimetamisel küllalt kaalunud nende majanduslikku elujõukust, vaid ümbernimetamine on sündinud rohkem poliitilistel kaalutlustel.

Lisa nr. 54.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

VEO- JA LIIKUMISVAHENDITE REGISTREERIMISE, ÜLESKIRJUTAMISE JA KAITSEVÄKKE VÕTMISE SEADUS.

I peatükk.

Üldised alused.

§ 1. Kaitseväge mobilisatsiooni läbiviimiseks ning kaitseväge sõjaagsete tarviduste rahuldamiseks võetakse sunduslikult kohalikkudelt elanikkudelt veo- ja liikumisvahendeid käesolevas seaduses ettenähtud korras.

§ 2. Veo- ja liikumisvahendite mobilisatsioon võib olla üleriiklik või osaline.

§ 3. Veo- ja liikumisvahendite alla kuuluvad:

- 1) hobused ja hobuseriistad;
- 2) sõidu- ning veovankrid, reed ja saanid;
- 3) mehaanilised veo- ja sõiduvahendid, nagu autod, traktorid, mootor- ja jalgrattad ühes nende külge kinnitatavate lisaveovahenditega-korvidega, vagonettidega, platvormidega j. n. e. ning nende juurde kuuluvad riistade komplektid ja tagavaraosad;
- 4) laevad, praamid, buksiirid, mootor-, purje- ja aerupaadid, mis liikumiseks kõlblikud sisevetel (jõgedel ja järvedel) ja nende juurde kuuluvad riistade komplektid ja tagavaraosad;
- 5) õhus liikumise masinad ja vahendid, nagu aero- ja hydroplaanid, õhulaevad, õhupallid j. n. e., ja nende juurde kuuluvad riistade komplektid ja tagavaraosad.

§ 4. Kaitseväge võtmise alla kuuluvad kõik kaitsevägele kõlblikud veo- ja liikumisvahendid, välja arvatud need, mis:

- 1) Riigivanema ja ministrite ametlikkudeks sõitudeks määratud;
- 2) välisriikide saatkondade ja konsulaatide omad, samuti ka nende välisriikide ko-

danikkude omad, kes sellekohase lepingu põhjal kaitsevärke võtmisest ja rekvisitsioonist vabastatud.

Märkus. Selle punkti järele kuuluvad vabastamisele ainult need veo- ja liikumisvahendid, mis määratud ametlikuks ja isiklikuks tarvitamiseks, kuna kaubanduse ja tööstuse otstarbeks peetavad üldisel alusel kaitsevärke võetakse.

3) ohvitseride isiklikud hobused, kui nad seadlusega on ette nähtud ja riigi poolt ülespidamist saavad, ja hobuste juurde kuuluvad riistad;

4) kõik politsei teenistuses olevad, mis ülesse võetud sellekohasesse nimekirja. Viimane seatakse kokku sõjaministeeriumi poolt, kokkuleppel siseministriga;

5) tuletõrje komandode päralt olevad;

6) põllutöoministeeriumi poolt registreeritud ja tembeldatud sugutäkud ja märad, kui omanikule nimetatud ministeeriumist sellekohane tunnistus on välja antud;

7) tiined märad, kelle kandmise aeg ulatab üle kuue kuu ja märad, kellel varsad nooremad kui kolm kuud, ja

8) üksik tööhobune, komplekt tööhobuse riistu ja veovanker või regi, kui see omaniku poolt esitatud ametliku tõenduse järele ainuke ja ülespidamise teenimiseks tarvilik, niisugusel korral, kui kaitseväre vajadus vastuvõtmise punktis ilma nende võtmiseta täiel määral rahuldatud.

Esimeses järjekorras kaitsevärke võtmisele kuuluvad need veo- ja liikumisvahendid, mis nende omanikud kasutavad isiklike mõnususte otstarbeks.

§ 5. Veo- ja liikumisvahendite kaitsevärele kõlblikuks tunnustamise tingimused ja nõuded, samuti ka tähendatud vahendite liikidesse jagamise kord, avaldatakse eraldi sõjaministri poolt kinnitatud juhtnöörides.

§ 6. Veo- ja liikumisvahendite mobilisatsiooni alal kuulub sõjaministri võimupiiri:

1) kaitsevärele tarvisminevate igat liiki veo- ja liikumisvahendite üldarvu kindlaksmääramine;

2) selle üldarvu ärajaotamine maakondade, valdade, alevite, linnade ning vastuvõtmise punktide vahel;

3) tarviliku arvu vastuvõtmise punktide ja neisse ilmumise aja kindlaksmääramine;

4) mobilisatsiooni juhatuskirjade kinnitamine.

II peatükk.

Veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamise ja kaitsevärke võtmise alal tegutsevad asutused.

§ 7. Veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamist ja kaitsevärke võtmist juhivad sõjaministeerium, kusjuures seda ülesannet teostavad järgmised asutused ja isikud:

- 1) kaitseväreteenistuse peakomisjon;
- 2) kaitseväre ringkonnaüleml;
- 3) veo- ja liikumisvahendite üleskirjutajad ohvitserid;
- 4) kohalikud kaitsevärke võtmise komisjonid.

§ 8. Kaitseväreteenistuse peakomisjon vaatab läbi ja lahendab üleskirjutamist ja kaitsevärke vastuvõtmist teostavate asutuste ja isikute vastu tõstetud kaebused.

§ 9. Kaitseväreteenistuse peakomisjoni koosseis ülemaltähendatud küsimuste arutamisel on järgmine: esimees — sõjaministeeriumi esitaja, liikmed: siseministeeriumi, kohtuministeeriumi, põllutöoministeeriumi, teedeministeeriumi esitajad ja kaitseväre loomaarst.

§ 10. Kaitseväre ringkonnaülemla ülesanded veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamise ja kaitsevärke võtmise alal on järgmised:

1) juhivad oma ringkonnas veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamist, kaitsevärke võtmist ja nendega ühenduses olevate tööde käiku;

2) määrab kindlaks oma ringkonnas veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamise ja kaitsevärke võtmise punktid ja tegevuse aja, kui see keskvalitsuse poolt kindlaks määratud ei ole;

3) jaotab oma ringkonna komisjonide vahel sõjaministeeriumi poolt väljasaadetud komisjoni esimehed ja arstid;

4) valvab temale alluvate asutuste sellekohase tööde korraldiku ja täpse täitmise üle;

5) esitab kaitseväreteenistuse peakomisjonile üleskirjutamist ja kaitsevärke vastuvõtmist teostavate asutuste ja isikute vastu tõstetud kaebused.

§ 11. Üleskirjutamist kohapeal toimetavad sõjaministeeriumi poolt komandeeritud ohvitserid kaitseväre loomaarsti ja kohaliku linna, valla või alevi esitaja kaasabil.

Kaitseväre loomaarsti puudusel on üleskirjutaja ohvitseri nõudmisel kohustatud tema aset täitma kohalik maakonna või jaoskonna loomaarst, erakorralistel juhtumistel ka loomavelsker.

§ 12. Kohalikkude veo- ja liikumisvahendite kaitsevärke võtmise komisjonid moodustatakse kaitseväre ringkonnaülemla korraldu-

sel igas vastuvõtmise punktis järgmises koosseisus: esimees — sõjaministeeriumi esitaja, liikmed: maakonnaavalitsuse poolt määratud esitaja, politsei esitaja, kohaliku jaoskonna, linna või kaitseväge loomaarst, selle puudusel loomavelsker.

Iseliikuvate veo- ja liikumisvahendite kaitsevärke võtmiseks võib sõjaminister erikomisjoni määrata. Selle komisjoni liikmete hulgas peavad olema kohaliku omavalitsuse ja politsei esitajad.

Veo- ja liikumisvahendite vastuvõtmisel võib komisjon asjatundjaid paluda komisjoni tööddest osa võtta.

§ 13. Kui korrapärane mobilisatsiooni käik sissetungiva vaenlase läbi või mõnel muul põhjusel võib saada takistatud, toimetatakse veo- ja liikumisvahendite kaitsevärke võtmist rekvisitsiooni teel kohalikkude kaitseväge juhtide poolt ülemjuhataja või, kui viimast veel määratud ei ole, siis sõjaministri korraldusel.

§ 14. Eelmises paragrahvis (§ 13) ettenähtud juhtumisel teostab rekvisitsiooni vastava diviisi ülema poolt määratud ohvitser kohaliku omavalitsuse ja politsei esitajate juuresolekul. Rekviireerimise juurde võidakse kutsuda nõuandjana vastav asjatundja.

Omavalitsuse ja politsei esitajate puudusel, või kui viimased kutse peale ilmunud ei ole, kutsub rekviireerija ohvitser nende asemele kaks tunnistajat eraisikut.

§ 15. Kõik selle seaduse põhjal töötavad komisjonid on otsusvõimulised, kui esimees ja vähemalt kaks liiget ilmunud, üks viimastest hobuste kaitsevärke võtmisel tingimata loomaarst või loomavelsker.

§ 16. Komisjonid otsustavad asju lihthäälteenamusega. Häälte pooleksminekul on esimehe hääl otsustav.

§ 17. Omavalitsuse asutused on kohustatud:

1) hoolt kandma, et veo- ja liikumisvahendid nende omanikkude poolt õigeaks ajaks üleskirjutamisele ja kaitsevärke üleandmisele toodaks, nõudes omanikkude tõrkumise korral politsei kaastegevust;

2) pidama veo- ja liikumisvahendite omanikkude nimekirju ja neile sellekohaseid teatelehti (§ 32) välja andma;

3) määrama komisjonidele ja üleskirjutajatele nende tegevuse ajaks tarvisminevad ruumid ühes kütte, valgustuse ja sisseseadega, niisamuti platsid ja jootmise kohad hobustele ühes tarvilikkude valgustusvahenditega;

4) muretsema komisjonidele ja üleskirjutajatele ametisõitudeks tarvisminevad liikumisvahendid;

5) üldse komisjonidele ja üleskirjutajatele nende ülesannete täitmisel kaasa aitama.

§ 18. Politsei on kohustatud:

1) hoolitsema üleskirjutamise ja vastuvõtmise punktides täieliku korra eest;

2) kaasa aitama komisjonidele ja üleskirjutajatele nende ülesannete täitmisel, ja

3) abinõud tarvitusele võtma, et vastutõrkujad tooksid oma veo- ja liikumisvahendid õigel ajal üleskirjutamisele või kaitsevärke üleandmisele, kui omavalitsuse asutused või komisjoni esimehed politsei kaasabi nõuavad.

III peatükk.

Veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamine ja registreerimine.

§ 19. Kaitsevärke kõlblikkude veo- ja liikumisvahendite arvu ning liikide kindlakstegemise ja kiire mobilisatsiooni läbiviimise kindlustuseks võetakse ette sõjaministri korraldusel kogu riigis või üksikutes maakondades, veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamine, kuid mitte sagedamini, kui üks kord aastas. Üleskirjutamist toimetatakse võimalikult novembri ja detsembri kuudel, kuid igal juhtumisel mitte ajajärgul 15. aprillist kuni 1. oktoobrini.

§ 20. Sõjaministril on õigus oma äranägemise järele üleskirjutamise asemel toime panna veo- ja liikumisvahendite kontroleerimist, kuna Vabariigi Valitsusel on õigus sõjaministri ettepanekul katsemobilisatsiooni ette võtta.

§ 21. Linna- või maakonna- või alevi- või vallavalitsuste poolt toimetatakse peale selle § 19. ettenähtud otstarbel autode, traktorite, mootor- ning jalgrataste, järve- ning jõelaevade ja mootorpaatide registreerimist.

Sadamakaptenite tegevuspiirkonnas asuvad laevad ja paadid registreeritakse samal otstarbel nende juures, nagu see „Laevade kohustuste seaduses“ on ette nähtud.

§ 22. Lennukite, õhulaevade ja õhupalude registreerimist toimetatakse samaks otstarbeks teedeministeeriumis.

§ 23. Üleskirjutamisele, kontrollkogumisele, katsemobilisatsioonile või kaitsevärke võtmisele veo- või liikumisvahendi mitte-esitamise seaduslikuks põhjuseks loetakse hobuse suhtes rasket haigust, teiste veo- või liikumisvahendi juures täielikku kõlbmatust liikumiseks ja muid kõrvaldamata takistusi. Nimetatud põhjustest on omanikud kohustatud teatama vastavale komisjonile ehk üleskirjutajale ohvitserile, tõendades seda omavalitsuse või politsei poolt väljaantud ametliku dokumendiga.

Veo- või liikumisvahendid, mis üleskirjutamisele, kontrollkogumisele või katsemobilisatsioonile esitamisest vabad, tähendatakse ära Vabariigi Valitsuse poolt väljaantavas määruses (§ 26).

§ 24. Kaitseväele kõlblikuks tunnustatud veo- või liikumisvahendite võõrandamisest peavad ühe nädala jooksul nii endine, kui ka uus omanik teatama: § 21-se teises lõikes nimetatud veo- ja liikumisvahendite kohta — sadamakaptenitele, § 22-ses nimetatud veo- ja liikumisvahendite kohta — teedeministeeriumile, teiste veo- ja liikumisvahendite kohta — kohalikele omavalitsuse asutustele.

Samas korras teatab omanik veo- või liikumisvahendi hävinemisest või kaduminekust.

See kord ei ole maksev vankrite, regede, saanide ja hobuseriistade kohta.

§ 25. Kaitseväge ringkonnaülematel on õigus linna-, maakonna-, alevi- ja vallavalitsuste tegevust veo- ja liikumisvahendite registreerimise ja kaitsevärke võtmise alal kontrollida ja nõuda ilmsikstulnud korruptuste kõrvaldamist.

§ 26. Üksikasjalik üleskirjutamise, registreerimise ja kontrollimise kord määratakse kindlaks Vabariigi Valitsuse poolt väljaantavas määruses.

IV peatükk.

Veo- ja liikumisvahendite kaitsevärke võtmine.

§ 27. Veo- ja liikumisvahendite kaitsevärke võtmine sünnib mobilisatsiooni väljakuulutamisega.

§ 28. Käsutusväe kokkukutsumisel ilma mobilisatsiooni välja kuulutamata võetakse tarvisminev arv veo- ja liikumisvahendeid sõjaministri korraldusel, selles peatükis ettenähtud korras.

§ 29. Mobilisatsiooni väljakuulutamisel või käsutusväe kokkukutsumisel avavad kaitseväge ringkonnaülemad ajaviitmata veo- ja liikumisvahendite kaitsevärke võtmise komisjonide tegevuse ja võtavad tarvitusele kõik abinõud mobilisatsiooni tähtaegseks läbi viimiseks.

§ 30. Kaitseväge ringkonnaülem, saades sõjaministeeriumist andmed oma ringkonnast kaitsevägele nõutavate veo- ja liikumisvahendite arvu, vastuvõtmise punktide asupaikade ja nõutava varanduse kokkukogumise aja kohta, annab need teated üle vastavatele linna-, maakonna-, alevi- ja vallavalitsustele, sealjuures täpselt ära tähendades, mis ajaks ja kui palju peab nõutavat varandust toodama kohale.

§ 31. Linna-, maakonna-, alevi- ja vallavalitsused on kohustatud kaitseväge ringkonnaülema poolt saadud andmete põhjal kaitsevägele nõutava varanduse arvu kohalike elanikkude peale ära jaotama ja kaitsevägele üleandmiseks määrama kõlblikkuse järjekorras, vastavalt sõjaministri poolt väljaantud juhatuskirjale.

§ 32. Eelmises (§ 31) paragrahvis ettenähtud ülesande teostamiseks annavad linna-, maakonna-, alevi- ja vallavalitsused kaitsevägele kõlblikuks tunnustatud ja üleandmiseks määratud varanduse omanikkudele sellekohased teatelehed järgmiste andmetega:

1) koht, kuhu omanik mobilisatsiooni väljakuulutamise puhul kaitsevägele üleandmiseks määratud varanduse peab ära andma;

2) aeg, millal seda tuleb teha;

3) tarbeasjade, kütteenite ja hobusemoona normid, mida ühes veo- ehk liikumisvahendiga tuleb ära anda;

4) karistus ettenähtud käsu mittetäitmise puhul.

§ 33. Isikud, kellele linna-, maakonna-, alevi- või vallavalitsuse poolt sellekohased teatelehed välja antud (§ 32), on kohustatud mobilisatsiooni väljakuulutamisel, ilma erikorraldust ootamata, tooma õigeaks ajaks veo- ja liikumisvahendid määratud vastuvõtmise punkti.

Seaduslikud toomata jäämise põhjused on samad, mis ette nähtud selle seaduse § 23.

§ 34. Veo- ja liikumisvahendite kaitsevärke võtmiseks määratud ajal ilmuvad vastuvõtmise punktidesse vastavad linna-, maakonna-, alevi- või vallavalitsuse esitajad ühes nendes asutustes peetavate registreerimise nimikirjadega ja teatelehtede kotsadega.

§ 35. Kaitsevärke üleantavad hobused peavad vastuvõtmise punkti ilmudes varustatud olema kolmepäeva toidumoonaga (15 kilogrammi teravilja ja 24 kilogrammi heinu). Hobused antakse üle ühes valjastega või päitsetega.

Kaitsevärke üleantava vankriga peavad kaasas olema mutrivõti ja määrdekarp.

Kaitsevärke üleantavad iseliikuvad veo- vahendid peavad olema varustatud nende kasutamise juures hädasti tarvisminevate tarbeasjadega ja tagavaraosadega ning kütte ja määrde tagavaraga 100 kilomeetri kauguse sõidu jaoks.

§ 36. Veo- ja liikumisvahendite vastuvõtmist ja väeosade poolt määratud vastuvõtjatele üleandmist toimetab kaitseväge ringkonnaülema juhatusel veo- ja liikumisvahendite kaitsevärke võtmise komisjon sõjaministri poolt kinnitatud juhatuskirja järele.

§ 37. Mobilisatsiooni väljakuulutamisest alates kuni demobilisatsioonini on keelatud § 3. ettenähtud veo- ja liikumisvahendeid sihilikult rikkuda, hävitada või varjata, kui need viimasel üleskirjutamisel või sellekohaste registreerimisandmete põhjal kaitsevæle kõlblikuks olid tunnustatud, olgugi, et need ei olnud vastuvõtmise punkti toomiseks määratud.

Samuti on keelatud selle aja jooksul tähen- datud vahendite väljavedu välisriikidesse, kui selleks ei ole sõjaministeeriumi erilist luba, kusjuures vastavad tehised loetakse tühisteks.

V peatükk.

Tasumaks kaitsevække võetud veo- ja liikumisvahendite eest.

§ 38. Iga kaitsevække võetud veo- ja liikumisvahendi, nende tagavaraosade ja komplekti hobuseriistade eest maksab riik omanikule rahalist tasu. Selle suuruse liikide järele määrab kindlaks Vabariigi Valitsus perioodiliselt iga kahe aasta peale sõjaministri ettepanekul.

Tasumaksu alla kuuluvad ka üleantavad tarbeasjad, kütteained ja hobusemoon, peale vankri mutrivõtme ja määrdekarbi, ja hobusega üleantavate päitsete või valjaste.

§ 39. Iga kaitsevække võetud veo- ja liikumisvahendi, nende tagavaraosade ja komplekti hobuseriistade peale annab veo- ja liikumisvahendite kaitsevække võtmise komisjon omanikule kviitungi, mille põhjal Eesti pank või selle kohalik osakond tasusumma välja maksab.

§ 40. Tasumaksmiseks avatakse sõjaministeeriumile tarvilik krediit.

Aruande pidamise kord krediitide ära- tarvitamise üle töötatakse välja sõjaminis- teeriumis, kokkuleppel rahaministriga, ja kinnitatakse Vabariigi Valitsuse poolt.

VI peatükk.

Kaebuste tõstmine üleskirjutamise ja kaitsevække võtmise alal tegutse- vate asutuste ja isikute vastu.

§ 41. Kaebused üleskirjutamise ja kaitse- väкке võtmise alal tegutsevate asutuste ja isikute vastu peavad sisse antud olema kir- jalikult, kusjuures kaebuse sisseandmine ei vabasta kaebajat käesolevas seaduses ette- nähtud kohustest.

§ 42. Kaebused mobilisatsiooni ja üles- kirjutamise alal tegutsevate asutuste ja isikute seadusvastase tegevuse üle antakse kaitse- väetteenistuse peakomisjonile kahe nädala jook- sul, asjaomanikule otsuse avaldamise päevast arvates. Peakomisjoni otsused on lõplikud.

§ 43. Peakomisjoni otsused antakse kaebajale ja kaebealusele teada 7 päeva jooksul pärast otsuse tegemist peakomisjonis.

VII peatükk.

Mobilisatsiooni teostamisega seotud kulud.

§ 44. Veo- ja liikumisvahendite üleskir- jutamist teostajad ohvitserid ja kaitsevække võtmise alal tegutsevate komisjonide liikmed varustatakse päeva- ja sõidurahaga üldises korras riigiteenijate ametisõitute tasusea- duse ja küütide kohta väljaantud määruse põhjal.

§ 45. Veo- ja liikumisvahendite üles- kirjutamisega ja kaitsevække võtmisega seotud kulud, niivõrt kui nad käesoleva seaduse põhjal riigi kanda võetud, kaetakse sõja- ministeeriumi krediidist.

VIII peatükk.

§ 46. Käesoleva seaduse jõusseastumisega kaotavad oma maksvuse:

1) Sead. kogu IV k. 2 raam. (1899. a. välj.) §§ 744 — 833.

2) 17. juulil 1914. a. põhis. § 87 (S. k. I k. I j. 1906. a. väljaanne) korras antud „Üleriiklik automobiilide sõjakohustuse sea- dus“.

SELETUSKIRI.

Veo- ja liikumisvahendite registreerimise, üleskirjutamise ja kaitsevække võtmise asjas on meil praegu maksvad endised Vene sea- dused ja määrused, nimelt:

1) hobuste, vankrite ja hobuseriistade kohta — S. k. raamatu IV köite §§ 744 — 833, mis osaliselt muudetud Vabariigi Valitsuse poolt 22. X 1920. a. antud määrusega — „Määrus üleriikliku sõjavæle kõlblikkude hobuste registreerimise kohta“ (R. T. nr. 185/186 — 1920. a. ja nr. 127 — 1922. a.);

2) autode ja mootorrataste ja teiste ise- liikuvate veoabinõude kohta — „Положение о военно-автомобильной повинности во всех местностях империи, за исключением великого княжества Финляндского,“ mis avaldatud seaduste ja valitsuse korralduste kogus 20.VII 1914. a. nr. 187.

Nimetatud Vene seadused ei vasta meie oludele järgmistel põhjustel:

1) sarnane veo- ja liikumisvahendite kaitseväкке võtmise kord nõuab mobilisatsiooni puhul palju aega, kuna meie riigi väike ulatus ja geograafiline asend vajavad kõige kiiremat mobilisatsiooni läbiviimist;

2) meie riigi- ja valitsemise tegeliku korra järgi pole enam kõiki neid asutusi ja amet- nikke, kes Vene seaduste järgi peaksid veo-

ja liikumisvahendite registreerimist, üleskirjutamist ja kaitsevärke võtmist teostama;

3) nad ei näe ette lennukite, õhulaevade ja jalgrataste kaitsevärke võtmist, ilma milleta meie läbi ei saa;

4) ei ole kokkukõlas uue Kaitseväeteenistuse seadusega.

Käesolev seaduseelnõu on välja töötatud, et ülalloodud küsimusi lõplikult lahendada ja veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamist ja kaitsevärke võtmist kindlale alusele rajada. Väljatöötamisel on kõige suuremat tähelepanu kiire mobilisatsiooni teostamise peale pandud ja silmas peetud, et see riigilt võimalikult vähem kulusid nõuaks ja rahvale kergem kanda oleks.

Esitatava seaduseelnõu järgi sünnib veo- ja liikumisvahendite kaitsevärke võtmine vastavalt põhiseaduse 82. paragrahvile — Riigikogu või Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal. Käsutusväe ja kokkukutsumise puhul võetakse tarvisminev arv veo- ja liikumisvahendeid ilma mobilisatsiooni välja kuulutamata sõjaministri korraldusel. Niisugune kord on hädatarvilik, et käsutusväe kokkukutsumise puhul, mis uue Kaitseväeteenistuse seaduse põhjal sõjaministri võimupiiri kuulub, viimasele võimalust anda kaitseväge vastavalt varustada ja sarnasesse seisukorda viia, et ta võitlusvõimeline oleks.

Et uute asutuste loomist ära hoida ja üldist mobilisatsiooni ettevalmistust ja läbiviimist ühtlustada, teeb seaduseelnõu veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamise ja kaitsevärke võtmise juhtimise üldriiklikus masstaabis sõjaministeeriumi ülesandeks. Viimase poolt antavate korralduste läbiviimine üksikutes maakondades, sellega ühenduses olevate tööde juhtimine ja vastutus nende täpse täitmise eest on pandud kaitsevärengkonna ülema peale. Tegelik üleskirjutamine ja sõjavärke võtmine koha peal sünnib sõjaministeeriumi poolt määratud üleskirjutajate ohvitseride ja ajutiste kaitsevärke võtmise komisjonide läbi, kes ringkonna-ülemale alluvad ja selle käsutuses seisavad. Kaitsevärke võtmise komisjonidest võtavad osa omavalitsuse esindaja, veterinaärarst, politsei ja, kus tarvilik, vastav asjatundja. Tööde läbiviimine sünnib kohalikkude omavalitsuste ja politsei kaasabil. Niisuguse korra juures oleks kindlustatud üleskirjutamise ja mobilisatsiooni kiire ja otstarbekohane läbiviimine.

Kaebused üleskirjutamise ja sõjavärke võtmise alal tegutsevate asutuste üle võtab vastu ja lahendab kaitseväeteenistuse peakomisjon vastavas koosseisus.

Rahva huvides kavatakse veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamist toimetada kohapeal võimalikult novembri- ja detsembrikuul, kui kibe tööaeg möödunud. Talvekuudel, kui sügav lumi ja külm, oleks registreerimise läbiviimine liiga tülikas.

Kaitsevärele kõlblikuks tunnustatud (üleskirjutatud) veo- ja liikumisvahendid arvestatakse kohalikkudes omavalitsuseasutustes.

Mobilisatsiooni korrapärase läbiviimise kindlustuseks ja rahuaegsete eeltööde revideerimiseks on ette nähtud veo- ja liikumisvahendite katseline kaitsevärke võtmine.

Lisa nr. 55.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

veo- ja liikumisvahendite üldlugemise, registreerimise ja kaitsevärele võtmise seadusele.

Üldkomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud põhjendustega.

Peale redaktsiooniliste paranduste on üldkomisjon käesolevas eelnõus ette võtnud ühe põhimõttelise muudatuse. Nimelt: Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu (§ 19) nägi ette, et kaitsevärele kõlblikkude veo- ja liikumisvahendite arvu ning liikide kindlaks-tegemiseks võetakse ette sõjaministri korraldusel kogu riigis või üksikuis maakondades veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamine — üldlugemine, — mitte sagedamini kui kord aastas. Üldkomisjon pidas üldlugemise iga aasta rahvale liiga tülikaks ja kulukaks ning asus seisukohale, et: 1) vankrite, regede, saanide ning hobuseriistade üldlugemist võiks toimetada Vabariigi Valitsuse korraldusel mitte sagedamini kui kord kümne aasta kestel;

2) kõigi teiste veo- ja liikumisvahendite üldlugemist võiks toimetada sõjaministri korraldusel mitte sagedamini kui üks kord kolme aasta kestel.

Üldkomisjon esitab käesoleva eelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 56.

Riigikogu liikmete B. Oja', A. Veileri ja A. Schulbachi ettepanek.

MAAKONNANÕUKOGU KODUKORRA MUUTMISE SEADUS.

Eesti Maanõukogu poolt väljaantud maakonnanõukogude kodukorra (Eestimaa kubermangu Teataja nr. 36 — 1917. a.) § 30 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 30. Maakonnaavalitsuses on vähemalt kolm liiget, seal hulgas sekretär.

SELETUSKIRI.

Praegumaksev seadus nõuab, et maavalitsus vähemalt neljaliikmeline peab olema. Tegelik elu näitab ega, et töökoondamise ja kokkuhoiu mõttes maavalitsus väga hästi kolmeliikmeline võib olla. Selle põhjal teeme ettepaneku, vastavalt seadust muuta.

Lisa nr. 57.

Omavalitsuse komisjoni ettepanek.

MAAVOLIKOGUDE KODUKORRA MUUTMISE SEADUS.

I.

Eesti Maanõukogu poolt väljaantud maavolikogude kodukorra (Eestimaa kubermangu Teataja nr. 36 — 1917. a.) §§ 1, 9, 25, 30, 31, 39, 40, 46 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 1. Maavolikogu esimese koosoleku kutsub kokku maavalitsuse esimees, kes koosoleku avab ja koosolekut juhatab kuni volikogu omale esimehe valib.

§ 9. Maavolikogu koosolekute kokkukutsujaks ja kokkutuleku aja määrajaks on maavalitsus.

§ 25. Maavolikogu liige, kes ilma mõjuvate põhjusteta kolmelt koosolekult järgimööda ei ole osa võtnud, arvatakse volikogu otsusega volikogu liikmete hulgast välja. Tema asemele astub järgmine kandidaat nimekirjast, mille järgi lahkunud liige valitud.

§ 30. Maavalitsus koosneb vähemalt kolmest maavolikogu poolt valitud liikmest, kellele võidakse valida asetäitja.

§ 31. Maavalitsuse liikmed ja asetäitja valitakse maavolikogu koosolekul. Valituks tunnustatakse need, kes enam kui poole koosolijate volikogu liikmete häältest on saanud.

Valida võib ka neid, kes maavolikogu liikmed ei ole, kuid hääleõiguslikest kodanikest (põhiseaduse § 27). Maavalitsuse liikmetena on neil volikogu koosolekul sõnaõigus.

§ 39. Maavalitsuse koosolekud on otsusevõimsed, kui nendest vähemalt kolm maavalitsuse liiget osa võtavad.

§ 40. Maavalitsuse koosolekuid juhatab maavalitsuse esimees või tema äraolekul tema abi. Koosolekust võivad maavalitsuse loaga ehk kutsel maavalitsuse ametnikud ja teised asjatundjad sõnaõigusega osa võtta.

§ 46. Oma tegevuse eest saavad maavalitsuse liikmed kindla palga maavolikogu otsusel. Palgamääramine sünnib enne valimisi.

Maavalitsuse ametnike palgad määrab maavalitsus.

II.

Käesolev seadus hakkab maksma avaldamisega „Riigi Teatajas“.

SELETUSKIRI.

Käesolev eelnõu algatati Riigikogu liikmete B. Oja', A. Veileri ja A. Schulbachi poolt selleks, et võimaldada maavolikogudele moodustada kolmeliikmelisi maavalitsusi. Omavalitsuse komisjon ühinedes sellega pidas tarvilikuks algatatud eelnõu veel täiendada teiste paragrahvidega, et maavolikogude kodukorda muuta ajakohasemaks. Üldiselt aga ei pea omavalitsuse komisjon praegu otstarbekohaseks maavolikogude kodukorda muuta sisuliselt suuremas ulatuses, kuna ei ole ette näha, missuguseks kujuneb uus maomavalitsuste seadus.

§ 1. Senimaksev kodukord näeb ette, et esimese koosoleku kutsub kokku ja avab kubermangu komissari poolt selleks määratud isik. See on Vene aja jäänus ja tuleb muuta. Kuna praegumakseva valimise seaduse järgi on valimiste peakomisjoni esimeheks maavalitsuse esimees, siis pidas omavalitsuse komisjon otstarbekohaseks esimese koosoleku kokkukutsumise ja avamise panna maavalitsuse esimehe peale.

§ 9. nägi ette, et maavolikogu esimese järjekorralise koosoleku kutsub kokku avamise koosolekul valitud juhatus. Pärast seda on volikogu koosolekute kokkukutsujaks ja koosolekute aja määrajaks maavalitsus, kes esimesel järjekorralisel koosolekul valitakse. Kuna mõnikord võimata esimesel järjekorralisel koosolekul maavalitsust valida ja kuna otstarbekohane pole maavolikogude kokkukutsumist mitme organi peale panna, siis muutis omavalitsuse komisjon § 9. nii, et kokkukutsujaks on igal juhtumisel, välja arvatud esimene koosolek, maavalitsus.

§ 25. Praegumaksev kodukord näeb ette, et volikogu liige, kes ilma mõjuvate põhjusteta kolme kuu jooksul koosolekutest ei ole osa võtnud, arvatakse volikogust välja. Ei ole ette nähtud, kes puuduja volikogu liikmete hulgast välja arvab. Samuti on ebamäärane kolmekuuline tähtaeg, kuna tegelikult elus väga tihti ette tuleb, et maavolikogu kolme kuu jooksul üldse koosolekut ei pea. Neil põhjustel pidas komisjon tarvilikuks käesolevat paragrahvi muuta ettepanekud kujul.

§ 30. Nii maksvas kodukorras kui eelnõu algatajate ettepanekus oli ette nähtud maavalitsuse koosseisus ka sekretär. Omavalitsuse komisjon arvab, et sekretäri küsimus tuleb lahtiseks jätta. Volikogu võib sekretäri ülesanded panna ühe maavalitsuse liikme peale, kui ka mõne maavalitsuse ametniku peale.

Kuna maavalitsuse kvoorumid moodustab kolmeliikmeline koosseis ja kuna elus võib juhtumisi ette tulla, et mõni maavalitsuse liige kas haiguse või muul erakordsel põhjusel ei saa pikemat aega maavalitsuse tööst osa võtta, siis võib kolmeliikmelise maavalitsuse juures raskusi tekkida. Et asjast üle saada, võib maavolikogu sarnasteks juhtumisteks valida maavalitsuse liikme asetäitja. Asetäitja liikme valimise korra ülesanded ja tasu määrab kindlaks maavolikogu ise.

Kokkukõlastamiseks § 30. on ka ette võetud muudatused §§ 31., 39., 40. ja 46.

§ 46. juures pidas komisjon otstarbekohasemaks, et maavalitsuse ametnikkude palgad määrab maavalitsus.

Kuna uute maavalitsuste moodustamine algab lähemal ajal, siis peab omavalitsuse komisjon eelnõu kiireks. Sellepärast peab komisjon tarvilikuks, et käesolev seadus hakkaks maksma avaldamisega Riigi Teatajas.

Lisa nr. 58.

Üldkomisjoni

ETTEPANEK.

Maavolikogude kodukorra muutmise seadus (omavalitsuse komisjoni ettepanek 29. märtsist 1927. a. paljundus nr. 145/166) tagasi lükata.

SELETUSKIRI.

Riigikogu otsusega 5. aprillist 1927. a. anti maavolikogude kodukorra muutmise seadus läbivaatamiseks üldkomisjoni.

Üldkomisjoni enamus asus eelnõu kohta eitavale seisukohale. Eelnõu peaülesanne — võimaldada vähendamist maavalitsuste koosseisus, — on praegu oluliselt tähtsuse kaotanud, kuna uued maavalitsused suuremalt osalt moodustatud või lähemal ajal moodustatakse.

Maavolikogude kodukord aga vajab põhjalikku ümbermuutmist, mitte ainult üksikute paragrahvide parandusi.

Omavalitsuse komisjoni ettepanekus kaivatsetud maavalitsuse liikmetele asetäitjate valimine on esitatud kujul vastu võtmata.

Ülaltoodud põhjustel esineb üldkomisjoni ettepanekuga — maavolikogude kodukorra muutmise seadus tagasi lükata.

Lisa nr. 59.

Rkl. L. Johansonini ettepanek.

PALGA ALAMMÄÄRA SEADUS.

§ 1. Käesoleva seaduse alla kuuluvad:

a) mäekaevandused, kivimurrud, turbatööstus ja igasugused teised ettevõtted, kus maapõue varu maapinnast välja tuuakse;

b) ettevõtted, kus saadusi valmistatakse, ümber töötatakse, puhastatakse, parandatakse, kaunistatakse, lõpetatakse, müügiks ette valmistatakse, lõhutakse, hävitatakse või kus aineid ümber luuakse, tööstusesiseseadeid või -abinõusid lammutatakse, igasugust liikumis- ja elektrijõudu saavutatakse, transformeeritakse ja üle antakse, samuti ka laevaehitus;

c) ettevõtted igasuguste ehituste, hoonete, raudteede, tänavraudteede, sadamate, leivatehaste, muulide, kanalite, veeteede, maanteedel, tänavate, tunnelite, sildade, viaduktide, mustavee kanalisatsiooni ja torude, kraavide, kaevude, telegraafi, telefoni ja elektriseseadete, gaasivabrikute, veevärkide ehitamiseks või muude ehitustööde tegemiseks, samuti ka ettevõtted, millel ülesandeks nende uuesti ülesehitamine, korrashoidmine, parandamine, ümberehitamine või lammutamine aga ka alusmüüride ja igasuguste teiste eeltööde tegemine ülemaalmnimetatud ehituste ja hoonete jaoks;

d) ettevõtted inimeste ja asjade veoks maanteedel, tänavateedel, raudteedel, mere- ja siseveeteedel, kui ka kaupade töstmiseks dokkides, sadamasildadel ja ladudes;

e) põllumajapidamised ja metsatööstus.

§ 2. Palga alammääraks täiskasvanutele, kes üle 20 aasta vana, on elatismiinum, mis töö- ja hoolekandeministeriumi poolt välja töötatakse.

§ 3. Naistöoline, kes meestöolisega ühesugust tööd teeb, saab sama palka, mis meestöolinegi.

§ 4. Alaealised töölised, kes täiskasvanutega ühesugust tööd teevad, saavad samasugust palka, mis saavad täiskasvanud.

§ 5. Palga alammäär, mis vastab elatismiinumile, töötab välja ja paneb sundmäärustena maksma töö- ja hoolekandeministerium iga aasta 1. märtsiks. Elatismiinumiks ettenähtud toiduainete ja tarbeasjade hinnad arvatakse välja eelmise aasta keskmiste hindade alusel.

§ 6. Töölisele vähemmaksetud summad nõutakse töökaitse komissari korraldusel tööliste kasuks sisse vastuvaidlemata korras.

§ 7. Käesoleva seaduse täitmise järevalve ja tema vastu eksijate vastutusele võtmine pannakse töökaitse komissaride peale.

§ 8. Tööttevõtjat või tööjuhatajat, kes süüdlane selles, et ta töölisel vähem palka maksis, kui käesoleva seaduse alusel ette nähtud, karistatakse arestiga mitte üle kuue kuu või rahatrahviga viiest kuni viiekümne-tuhande margani.

SELETUSKIRI.

Palga alammäära seadus esitati juba II Riigikogule, kus ta arutamine pooleli jäi. Eelnõu põhjendamiseks olgu järgmised asja-olud:

Üle viie aasta on sest möödas, kui maksuma pandi palgatariif, mille alusel praegu tööstus-ettevõtetes töölistele palka maksetakse. Juba siis oli töölistel raske seisukord. See takistas võitlemast paremate palgatingimuste eest. Tuli leppida selle piskuga, mida vabrikantide ühisus, keda alati on toetanud valitsusvõim, heaks arvas ja ette dikteeris. Palgad määrati nii madalad, et loomulikkudel tingimustel töölisel selle juures oleksid pidanud pikaldasid näljasurma surema. Et aga see kasulik ei ole, siis otsiti vastuabinõusid. Ja leiti — seati sisse tükitöö ja ületunnitööd. Tükitöö selleks, et töölisel viimast tööpäeva võimalikult madala palga eest välja kurnata, ületunnitöö selleks, et tööpäeva, mis pidi 8-tunniline olema, pikendada ja selle läbi ka normaaltöötasu madal hoida.

Ja missugune oli siis see palgatariif?

Tema järgi on tükitöö hindamise aluseks põhipalk 8-tunnilise tööpäeva eest: I kategooria 1. rühmas 69 m. 52 p. ja III kategooria 4. rühmas 45 m. päevas. Naised-mustatöölised 39,84 ja õpilased 22,16 marka. Tükitööhinnad määratakse ettevõtte juhatuse poolt nõnda, et tööline temaga keskmisel tööviljakusel vähemalt 30% rohkem teeniks, kui põhipalk on. Juhtumistel, kus tükitööd teha võimata, maksetakse palgale 30% lisa. Siia juurde tuli toitlusraha 45,12 m. ja perekonna-abiraha naisele 25 m. ning kuni 3-le lapsele igapäevale 15 m. ja see on kõik.

1924. a. oli statistika büroo andmetel tööliste harilikku tööaja ja ületunnitöö aritmeetiline keskmine teenistus päevas suur- tööstuses 214 marka, üldine teenistus ühes muude tasudega 230 m. päevas, või arvates 25 päevaga 5750 m. kuus. Sellejuures oli palk mõnel tööalal 100—150 m., ühiskond- likkudel töödel 80—120 marka päevas.

Et need palgad ei võimalda elamist, on päevaselge. Väiksed palgad on surunudki töölisel alatoitluse, haiguse ja kidunemise küüsi. Elav tööpäev hävineb, inimesed muutuvad varakult varemeks ja varisevad kokku. Töölisel, kuigi neil suurte raskustega heidelda tuleb, ei saa teisiti, vaid peavad oma palga- olude parandamise eest võitlema hakkama. See on eluküsimus. Kui palgad ei tõuse, tööliste ostujõud ei suurene, siis tähendab see hävinemist temale ja ta perekonnale.

See enese alalhoidmise tung ongi sundinud töölist oma vanemate kaudu välja töötama uut elatismiinimumi, mis siia juurde lisatud.

Nagu seda uurijad on tõendanud, tarvitab keskmise raskusega töö 3300—3800 kalooriat. Seda tõendab ka A. Tooms oma „Elumaksumuses“ („Eesti Statistika“, märts 1925.). Töö-hoolekandeministerium, kes 1919. a. palgatariifi väljatöötamisele asus, võttis aluseks 3087 kalooriat (toitluskasulik osa 2778), kaitseväge 1919. a. ratsioon oli 3254 kalooriat üldse ja 2929 toitluskasuliku osana. Praegune kaitseväge toidunorm on 3800 kalooriat.

Töölisel on oma toidunormi vähendanud, niipalju kui vähegi võimalik. Tarviliku miinimumi — 3300 kalooria asemel on tööliste esindajate poolt juba 1919. a. kokkuseatud tariifi aluseks 2060 kalooriat.

Hindadeks on võetud 1924. aasta ja 1925. a. esimese viie kuu keskmine hind.

Arvates 3-liikmelise perekonnaga (mees, naine ja 1 laps), peaks tööline saama palka kuus 10.727 marka 33 penni. See on alammäär, millest allapoole minna ei või.

Siin on söögiks 4.845 m. 20 p., korteri-, kütte-, valgustuse-kuludeks 1.380 m., riiete-, pesu-, jalanõude- kuludeks 3.332 m. 14 p., sauna-, kooli-, kirjanduse-, toidunõude- j. n. e. kuludeks 1169 m. 99 p.

Öeldakse muidugi, et tööstus ei kannata seda palka välja. See pole tõsi. Eesti tööstus teenib praegu enam puhaskasu, kui see loomulik on. Eesti tööstust kaitsevad muu hulgas ka kõrged tollid, see on — rahvas annab tööstusele kaudsete maksude näol samal ajal suurt toetust, kui seesama tööstus puhaskasu oma tasku toppides rahvast näljutab, töölist alatoitluses ja viletsuses hoiab.

Tööolud ja elamistingimused tulevad nii korraldada, et rahva tervis, elav tööpäev selle läbi enneaegu ei hävineks.

Palgaolude ja töötingimuste parandamine on tööliklassi eluküsimus.

Ühe kuu kõige väiksem elatismiinum 3-liikmelisele perekonnale.
(Tallinna tehaste ja vabrikute töolistevanemate poolt vastu võetud).

Järjekorra nr.	Aine nimetus	Toiduaine norm päevas		Toiduaine norm kuus		Üksuse hind		Kokku päevas		Ko-ku kuus		SUMMA	
		Nae-lad	So-lotn.	Nae-lad	So-lotn.	M.	P.	M.	P.	M.	P.	M.	P.
1	Leib	3	48	105	—	9	32	32	62	978	60		
2	Loomaliha	—	76,8	24	—	24	34	27	20	816	—		
3	Sealiha	—	29,6	9	24	48	97	15	11	453	37		
4	Tangud	—	22,4	7	—	15	71	3	66	109	97		
5	Nisujahu	—	14,4	4	48	21	87	3	28	98	41		
6	Või	—	12,8	4		119	31	15	91	477	24		
7	Piim	0,75 toopi		22,50 toopi		18	13	13	59	407	92		
8	Kohv	—	8	2	48	50	—	4	16	125	—		
9	Tee	—	1	—	30	3	—	3	—	90	—		
10	Suhkur	—	8	2	48	23	40	2	01,6	60	50		
11	Kala	—	48	15	—	23	27	11	63	349	05		
12	Sool	—	21,2	6	60	2	39	—	52	15	82		
13	Kartulid	6	—	180	—	2	50	15	—	450	—		
14	Kaalid	—	44,8	14	—	7	—	3	26,6	98	—		
15	Kapsad	—	44,8	14	—	9	57	4	46	133	98		
16	Kaunvili	—	19,2	6	—	18	64	3	73	111	84		
17	Sibulad	—	3	—	90	32	2	1	6	32	—		
18	Supijuured	—	2	—	60	60	—	1	25	37	50	4845	20

Korter	800	—		
Valgustus	120	—		
Tuletikud 1 toos päevas à 2 m. toos	60	—		
Puud 2 sülda aastas	400	—	1380	—

Palitud 3 inimesele	833	32		
Ülikonnad 3 inimesele	875	—		
Aluspesu	354	16		
Tööriided 1	158	33		
Peakatted 3	94	44		
Sukad 3	106	66		
Saapad 3	549	98		
Pooledtallad 3	55	9		
Saabaste parandamine 3 inimesele	43	33		
Riidelappimine 3 inimesele	50			
Voodiriided 3 inimesele	201	83	3332	14

Saun 3 inimesele 2 korda kuus à 30 m.	180			
Habeme- ja juukselõikamine	100	—		
Seepi 4 naela kuus à 35 m.	140	—		
Kooliraha ja raamatud	333	33		
Kirjandus ja ajalehed	250	—		
Toidunõude ja toaasjade kulud	166	66	1169	99

Kokku kuus Mk. 10.727.33

Päevas (25 tööpäevaga arvates) 429 m. 09,3 penni.

Riidevarustuse kulud üksikasjalikult.

Kellele	Nimetus	Arv	Üksuse hind		Kes- tuse aeg	Hind kuus		Summa kuus	
			Mk.	P.		Mk.	P.	Mk.	P.
Meesterahvale	Talvepalitu	1	8500	—	3	236	11	1263	87
	Suvepalitu	1	4500	—	3	125	—		
	Ülikond	1	6000	—	1	500	—		
	Tööpluus	2	450	—	1	75	—		
	Töö püksid	2	500	—	1	83	33		
	Peakatted	2	500	—	3	27	77		
	Pesusärgid	3	350	—	1	87	50		
	Pesupüksid	3	350	—	1	87	50		
Sokid	4	125	—	1	41	66			
Naisterahvale	Talvepalitu	1	6500	—	3	180	55	843	04
	Suvepalitu	1	4500	—	3	125	—		
	Kleit	1	3500	—	1	291	66		
	Särk	2	350	—	1	58	33		
	Kuub	1	450	—	1	37	50		
	Püksid	2	300	—	1	50	—		
	Peakatted	1	600	—	1	50	—		
	Sukad	3	200	—	1	50	—		
Lapsele	Talvepalitu	1	2500	—	2	104	16	324	98
	Suvepalitu	1	1500	—	2	62	50		
	Alusriided	2	1000	—	2	83	33		
	Aluspesu	2	400	—	2	33	33		
	Sukad	3	100	—	1	25	—		
	Peakate	1	200	—	1	16	66		
Saapad	Meesterahvale	1	1500	—	1	125	—	549	98
	„	1	1250	—	1	104	16		
	Naisterahvale	1	1500	—	1	125	—		
	„	1	750	—	1	62	50		
	Lapsele	2	800	—	1	66	66		
„					66	66			
Meester. Naister. Lapsele	Pooledtallad	4	100	—	1	33	33	54	99
		2	80	—	1	13	33		
		2	50	—	1	8	33		
Voodirii- ded 3 ini- mesele.	Linad	2	450	—	1	75	—	201	83
	Padjapüürid	4	91	75	1	30	58		
	Käterätikud	2	262	50	1	43	75		
	Köögirätikud	2	75	—	1	12	50		
	Vooditekk	1	2400	—	5	40	—		
Kolmele inimesele.	Saabaste parandamine . Riidelappimine	8	65	—	1	43	33	93	33
		—	—	—	—	50	—		

Lisa nr. 60.

Vabariigi Valitsuse

SEISUKOHT**palga alammäära seaduseelnõu kohta.**

Eesti Vabariik.

RIIGISEKRETÄR.

4. augustil 1926. a.

nr. 2892.

Tallinn.

Riigikogu juhatusesele.

Rkl. L. Johanson poolt esitatud palga alammäära seaduseelnõu asjus on Vabariigi Valitsus ühinenud töö-hoolekandeministri seisukohaga, mis on järgmine: „On tõsiasi, et eratöölise palgad ei vasta suuremalt jaolt ajanõuetele. Sellest on ka tingitud aegajalised nõupidamised ja läbirääkimised tööliste ning tööandjate vahel, millest ministeerium vahemehena osa võtnud. Kahjuks ei ole nõupidamised tagajärge seni veel näidanud, ehkki teatud asjaolude lahenemisel tagajärge võiks saavutada, mispärast eratöölise palgade reguleerimise küsimuse võiks lugeda praegu veel lahtiseks. Need nõupidamised on võimaldanud pilku heita nii tööliste häda-desse kui ka tööstuse seisukorda. Ühest küljest halvad elutingimused töölistel, teisest küljest tööstuse sarnane seisukord, mis ei luba eksploatatsiooni-kulude suurendamist. Kaubandus-tööstuskoja esindajate arvamise järgi viiks tööliste poolt esitatud elatismiini-mumi maksmapanek meie tööstuse hiljemalt 2 aasta jooksul likvideerumisele. Vaevalt saab selle väite juures kahelda, kui arvesse võtta, et meie tööstus, võrreldes ennesõja-aegsega, äärmiselt väikse põhikapitaliga töötab ning suurtööstusele antud laenu põhikapitale mitmekordselt ületavad. Kogu palgaküsimuse raskus seisab selles, et ühtlasi tööliste palgaolude parandamisega on tarvis leida abinõusid, kuidas tööstuse seisukorda parandada ja seda paremale järjele tõsta. Sellest seisukohast vaadatuna on rkl. L. Johanson poolt esitatud „palga alammäära seaduse“ peapuuduseks just see asjaolu, et ta ei arvesta tööstuse seisukorraga. Esitatud eelnõu seab riigi majanduspoliitilisi juhte kahe võimaluse ette: 1) kas võtta seaduseelnõu vastu ja kindlustada teatud osale töötavale kihile elatismiinum, mille tagajärjeks on kindlasti majanduslik kokkuvarisemine, mis läbi kõik töölised hiljem isegi praegusest töötasust ilma peavad jääma ehk 2) jääda praeguse olukorra juurde, mis veel kuidagi, kuigi viletsalt, äraelamist võimaldab, ning otsida niisuguseid teid, mis majandusliku languse ära hoiavad ja oodata paranemist tööstuse

seisukorras, mis tööstusesindajate arvamise järgi võimalik on, kuna alates 1920. a. paljudel suurtööstuse ettevõtetel produktsioon, eriti eksport, tublisti suurenenud on ja veelgi tõusu tendentsi avaldab.

Nende kahe võimaluse vahel ei peaks valik raske olema, kuna viimane tee kutsub esile ikkagi teatud lootusi tuleviku kohta; esimene on aga katse, mida riik endale lubada ei tohiks.

Veel selgema pildi eelnõu vastuvõtmatusse kohta annavad tema üksikasjad:

Näiteks § 1, mis käsitleb seaduse ulatust, kindlustab elatismiinumini ainult teatud osale palgatöötajatele. Mispärast peavad aga just tööstusetöölised enam eesõigustatud seisukorras asuma, kui näiteks vabakutselised, majateenijad, kaubanduslikul ja muudel aladel töötavad kodanikud. Samuti nõrk on § 2. Esiteks ei ole töö-hoolekandeministeeriumil andmeid elatismiinumini väljaarvamiseks, mida võiks teha ainult riigi statistika keskbüroo, teiseks puuduvad kindlad teoreetilised alused selle miinumini väljaarvamiseks, millises küsimuses isegi teadlased arvamistes lahku lähevad. Vabrikantide ühisus on ühe teooria järgi arvestades elatismiinumiks võtnud 74 mk. päevas, ehk umbes 2.200 mk. kuus, tööliste vanemate nõudmine on 10.727 m. 33 p., kuna riigi statistika keskbüroo andmetel see ulatab ligemalt 13.000 margani. Edasi ei ole selge, mitmeliikmelise perekonna jaoks elatismiinumini tuleb välja arvata. Võimata on samuti kontroleerida, mitmeliikmeline perekond teatud isikul on ülal pidada, ning et teised perekonnaliikmed tõesti sissetulekut ei oma. Majanduspoliitika on niivõrt komplitseeritud, et ta reguleerimine nõuab suurema osa kogu riigi elu juhtimisele rakendatud energiast, kuna aga eelnõuga kogu asi tahetakse panna töö-hoolekandeministeeriumi peale, kelle vastutuse peale langeks kogu rahva majanduslik hea käekäik. Niisugust tööd ministeerium enda peale võtta ei võiks. §§ 3 ja 4 kohta peab tähendama, et meil puuduvad kompetentsed asutused, kes võiksid konstateerida, missugune alaealiste ja naiste poolt tehtav töö on võrdne meestöölise omaga.

Eeltoodud seisukohtadest välja minnes muutuvad ka järgnevad paragrahvid mõtte-tuks. Ka ei selgita seadus juhtumist, kui elukallidus aasta kestel, mille peale elatismiinum kindlaks määratud, muutub, sest § 5-da järgi sünnib palga kindlaksmääramine ainete eelmise aasta tuuhindade järgi.

Täiesti vastuvõtmatu on § 6. Töötasu vastuvaidlemata korras sissenõudmise puhul ei ole jäetud tööandjale mingit võimalust protesteerida. Nõudmine peaks nähtavasti sün-

dima ainult ühe poole — töölise — teadaande järgi. Ometi võib aga ka tööandjal täiesti seaduslikke põhjusi olla tasu kinnipidamiseks, näiteks materjalide rikkumise eest tööliste poolt. Täiesti omapärane, demokraatlikkudele põhimõtetele vastukäiv on aga § 8, mis näeb ette tööandja karistamise arestiga, kui töölisele elatismiinumumist vähem palka on maksetud. Palga mitteraksumine võib aga tingitud olla ka ettevõtte maksujõuetusest, mis esitatud eelnõu järgi kujuneb kindlaks nähtuseks. Kõigil neil põhjustel ei või mina pooldada esitatud seaduseelnõu.“

Lisa nr. 61.

Sotsiaalkomisjoni

ETTEPANEK.

Riigikogu otsustab:

Palga alammäära seadus (Rkl. L. Johansonini ettepanek — paljund. nr. 268/4 — 26. VI 1926. a.) tagasi lükata.

SELETUSKIRI.

Rkl. L. Johansonini poolt esitatud palga alammäära seadus näeb muu seas ette, et töö-hoolekandeminister iga aasta töötab välja ja paneb maksuma sundmäärusena elatismiinumumile vastava palga alammäära peaaegu kõigi majanduslike alade jaoks, nende hulgas ka põllumajapidamise ja metsatöötuse jaoks.

Töötavõttjat või tööjuhatajat, kes vähem palka maksis kui ministriumini sundmäärus seda ette näeb, karistatakse arestiga mitte üle kuue kuu või rahatrahviga viiest kuni viiekümnetuhande margani, kusjuures vastutuselevõtmise seadus paneb töökaitse komissari peale.

Seaduseelnõu seletuskirjas on öeldud, et praegune keskmine töölise teenistus olla 230 mk. päevas või 5750 m. kuus, missugune teenistus liiga väike olla, millepärast tööliste oma vanemate kaudu kalkuleerinud välja elatismiinumumi kulu, välja minnes kolmeliikmelise perekonna tarbetest, kusjuures selgunud, et see kulu teeb 10.727 m. 33 p. kuus või 429 m. päevas välja. Nimetatud summa, 10.727 m. 33 p. kuus, olla see palga alammäär, millest allapoole minna ei või. Elatismiinumumi kalkulatsioon on seaduseelnõu seletuskirjas üksikasjalikult ette toodud, kusjuures öeldud on, et väljakalkuleeritud elatismiinumum on kõige väiksem.

Palga alammäära seaduseelnõu asjus on Vabariigi Valitsuse seisukoht järgmine:
(Vaata lisa nr. 60.)

Sotsiaalkomisjon leidis: 1) et Vabariigi Valitsuse eitiv seisukoht rkl. L. Johansonini palga alammäära seaduseelnõu kohta on põhjendatud; 2) et nimetatud seaduseelnõu ei ole majanduseelu nõuetega kokkukõlas, sest a) ta lubab ainult niisugust palga alammäära normi, mis elatismiinumumile vastab, selle peale vaatamata, kas meil näiteks palgamaksjate põllumeeste, käsitöötavõttjate ja väiketöösturite hulgas kuigi palju isikuid leidub, kes ise ja kelle kaasatõttavad perekonnaliikmed elatismiinumumikohast töötasu saavad. Sest nagu näiteks meie põllumajapidamise tasuvuse uurimised näitavad, jääb meie põllumeeste-palgamaksjate enda töötasu kaugelt maha sellest alammäära palgast — 429 marka päevas või 10.727 m. 33 p. kuus, — mis tööliste-palgasaajate jaoks välja kalkuleeritud on;

b) elatismiinumumile vastava palga alammäära sundmäärade maksmapanemine sunniks ettevõttjaid kas väga paljuid töölisi lahti laskma või ka ettevõtteid isegi likvideerima, mille järeldusel tööpuudus suuresti kasvaks ja töötavõttliste arv kohutavalt suureneks;

c) on võimata ministriumumile niisuguseid ülesandeid peale panna, mille täitmine majandust kiratsemisele ja isegi hingusele viiks;

d) esitatud seaduse maksmapanemise tagajärjed oleksid seega ka riigile ja rahvale hädaohtlikud;

e) eelnõu nõuab, elatismiinumumile vastavat palgaalammäära igale palgalisele, olgugi et tal üks kübe töötõust veel alles on, ja ei seo palga alammäära sugugi töövõljakusega, missugune seisukoht majanduslikus elus täiesti ebaõige;

f) kui riigivõim palga alammääru kindlaks tegema hakkab, siis peaks riik palgamaksjatele ka garanteerima saadustele turgu ja vastavad saaduste hinnad müügileminevate saaduste kohta, missugune ülesanne aga riigil üle jõu käib.

3) Mujal kultuurriikides lahendatakse esilekerkivad tööliklassi palgatõttmise küsimused tööliste ja tööandjate organisatsioonide esindajate vahel sõlmitud kokkulepete teel.

Kõigil eelpool ettetõttud põhjustel esitab sotsiaalkomisjon rkl. L. Johansonini poolt esitatud eelnõu — palga alammäära seaduse — tagasilükkamiseks.

Lisa nr. 62.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

ELUASEME SEADUS.

§ 1. Eesti vabariigi põhiseaduse § 25. ettenähtud eluaseme saamise õiguse teostamiseks kindlustatakse Eesti vabariigi kodanikudele eluase alljärgnevates paragrahvides ettenähtud korras ja alustel.

§ 2. Igal Eesti vabariigi kodanikul, kelle majapidamine asub väljaspool linnade ja ale-vite administratiiv-piire ja kellel endal kui ka tema perekonnaliikmetel ei ole maad omanduseks või riigilt renditud ning kelle vanematel ei ole riigilt renditud või omanduseks maad üle 25 hektaari, on õigus saada eluasemeks maad vähemalt poole hektaari suuruses sellekohasest riiklikust eluasememaa tagavara-st.

§ 3. Maad antakse eluasemeks esimeses järjekorras endistele mõisatöölisele, siis põllu- ja metsapidamistes kui ka nende kõrvalharudes tegutsevatele tööliste, käsitöölisele, kalameestele ja tööstustöölisele.

§ 4. Igas maakonnas luuakse riikliku eluasememaa tagavara, kuhu arvatakse: a) Maa-seaduse (R.T. nr. 79/80 — 1919. a.) ja Maa-seaduse laiendamise seaduse naroovataguste ja Petsrimaa maa-alade peale (R.T. nr. 89 — 1922. a.) põhjal võõrandatud maadest seni väljaandmata maad, eriti uudismaad; b) metsamaa aladest raiesmikud, metsamajanduslikult kasutamata võsastikud ja metsa heinamaad; c) eriotstarveteks väljaantud maaüksused eriotstarbekoha likvideerimisel; d) Eesti maapanga maatagavara (Eesti maapanga põhikirja § 74; R.T. nr. 27 — 1926. a.); e) riigi poolt ostuteel selleks otstarbeks eraomanikkudelt vabatahtliku kokkuleppe teel omandatud maad.

§ 5. Vabariigi Valitsusel on õigus riikliku eluasememaa tagavara täiendamiseks võõrandada eraomanikkude söötijäetud maid tasu eest, mis kindlaks määratakse vastavate seaduste alustel (Sead. kogu X k.)

§ 6. Sooviavaldusega eluasemeks maasaamise üle tuleb pöörata vallavalitsuse poole, kelle piirkonnas maasoovija majapidamine asub. Sooviavalduses tuleb tähendada, kust soovitakse maad eluasemeks saada.

§ 7. Vallavalitsus teeb kindlaks, kas maasoovijal on õigust käesoleva seaduse alusel (§ 2) eluasemeks maad saada ja esitab jaataval korral avalduse ühes tarvilikkude andmetega ja oma seletusega maakonna maakorralduse nõukogule.

§ 8. Maakorralduse nõukogu seab üles ja esitab põllutööministeeriumile üldised põhimõtted riikliku eluasememaa tagavara planeerimise kohta maakonnas, silmas pidades maatagavara suurust ja eluasemeks maasoovijate arvu.

§ 9. Planeerimiskava seatakse kokku ja kinnitatakse korras, mis ette nähtud maareformi teostamiseks.

§ 10. Eluasemekohtade saajad määrab kohtadele põllutööministeerium, võimalust mööda silmas pidades eluasemesaajate sooviavaldusi, tarbekorral liisuga.

§ 11. Eluasemekohtade lõplik väljaandmine põllutööministeeriumi poolt sünnib samadel alustel ja korras (tingimustel,) mis ette nähtud riigimaade asunikudele omanduseks ja põliseks tarvitamiseks andmise seaduses. On tarvilik maa-ala olemas, peab maa lõplik väljaandmine sündima hiljemalt ühe aasta jooksul, arvates sooviavalduse esitamise päevast.

§ 12. Kõigil, kes riiklikust maatagavarast eluasemekohad saanud, teistsugustel tingimustel, kui käesolevas seaduses ette nähtud, on õigus nõuda maakasutamise lepingu kokkõlastamist käesoleva seadusega.

§ 13. Ehitusmaterjali ja ehituslaenu on eluasemeks maasaajail õigus saada ühesugustel alustel asunikudega.

§ 14. Talurahva seadustes ja määrustes ettenähtud alammäärad talumaade tükeldamise kohta (Liivimaa talur. sead. 1860. a. §§ 114 ja 123, Saaremaa talur. sead. 1856. a. §§ 58 ja 208) ei ole maksvad neil juhtumistel, kui maakohast eraldatakse maad eluasemeks isikutele, kellel selleks käesoleva seaduse alusel õigus. Kinnistusosakonnale tuleb esitada sellekohane vallavalitsuse tõendus.

§ 15. Vabariigi Valitsusel on õigus käesoleva seaduse piirides selle teostamiseks anda tarvilikke määrusi.

SELETUSKIRI.

Põhiseadus, mis vankumata juhteks peab olema seadusandliku asutuse, Riigikogu, tegevuses, nõuab, et majandusliku elu korraldamine Eestis peab vastama õigluse põhimõttele; nõuab inimväärilise ülalpidamise kindlustamist sellekohaste seaduste läbi, muu seas ka eluaseme saamise kohta.

Et riik, kes kõigile kodanikudele teatud kohustused ja koormatused peale paneb, neile omalt poolt elamisvõimalused kindlustama peab, on täiesti arusaadav nõudmine demokraatlikkudes riikides. Esimeses järjekorras tuleb kindlustada igale kodanikule tema elu-ase.

Seda ei ole Eestis seni kõigi kodanikkude suhtes tehtud. On kindlustatud asunikku ja osalt popside eluase, kuid osa popse, suur hulk endisi mõisatöölisi, põllu- ja metsatöölised, käsitöölised, kalamehed ja tööstustöölised maal on koduta, või peavad rasketes tingimustes endale eluasemeid soetama. Rääkimata kõigest muust, mõjub sarnane kindlusetu olukord halvavalt üldise majandusliku edu ja osalt ka rahvaarvu juurdekasvu peale. Rahvaarvu kasvamine, millest loomulikkudes oludes nii põllumajandus kui ka tööstus huvitatud, on kängus seni, kuni eluaseme puudus takistab perekondade soetamist. Iga riigi majandus peaks huvitatud olema tööjõudude juurdekasvust. Viletsates oludes ei saa selles juttu olla.

Nendest seisukohtadest välja minnes esitab Riigikogu sotsialistlik rühm käesoleva seaduseelnõu, mille ülesandeks kindlustada peasjalikult väljaspool linnade ja alevite administratiiv piire asuvate kodanikkude eluaset, kuna linnade ja alevite kohta see küsimus vastavate eriseadustega lahendada tuleb.

Arvestades väheste maatagavaradega ja eluasemeta kodanikkude suure arvuga, on ette nähtud eluaseme minimaalse määrana $\frac{1}{2}$ hektaari, mis hädatarvilik hoonete ja väikese aiakese asetamiseks. Loomulikult ei ole vajadust eluasemeks maad anda neile, kel endal või kelle perekonnaliikmetel kas omanduseks või riigilt renditud maa juba olemas; samuti võivad pärimise teel või kokkuleppel vanematega neilt eluasemeks maad saada lapsed, kusjuures aga vanematel oleva maa miinimumiks, millest allapoole seda eeldada ei saa, arvatud on 25 hektaari (§ 2).

§ 3. näeb ette järjekorra eluasemetega varustamisel, §§ 4 ja 5 riikliku eluaseme maatagavara moodustamise viisi, §§ 6—11 eluasemete väljaandmise korra.

Kuna seni eluasemete väljaandmisel viimaste saajad asunikkuudega võrreldes palju raskemasse oludesse on seatud, selle asemel et neile vastu tulla (näit. asuniku koht, suurus 23,67 ha, aastarent 1308 marka, kõlbmata karjamaast väljaantud 1 ha, eluasemekoha rent sama asundustalu kõrval 5.000 marka.) näeb § 12. ette, et senised lepingud kokkukõlastada tulevad käesoleva seadusega, kuna § 13. järgi eluasemesaajatele ehitusmaterjal ja ehituselaen asunikkuudega ühesugustel alustel kindlustatakse, samuti kui kohtade lõplik väljaandmine sünnib samadel alustel ja tingimustel, mis asunikkuude jaoks praegu maksivad (§ 11).

Et võimaldada vabatahtliku kokkuleppe teel eluasemeks maad osta, kaotatakse sarnasteks juhtumisteks ära vastavates talurahva

seadustes ettenähtud takistavad kitsendused, samuti kui see vastava eriseadusega popsi-kohtade suhtes omal ajal sündis. (§ 14).

Kuna käesolev seadus raamiseadusena esineb, siis on Vabariigi Valitsusele õigus jäetud selle teostamiseks tarvilikke määrusi anda. (§ 15).

Lisa nr. 63.

Vabariigi Valitsuse

SEISUKOHT

eluaseme seaduseelnõu kohta.

PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM

14. jaanuaril 1927. a.

Nr. 779/26.

Vabariigi Valitsusele.

Vabariigi Valitsuse resolutsioon
14. jaan. 1927. a.

**Ühineda põllutöö-
ministri seisukohaga.**

(J. Teemant.)
Riigivanem.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud eluaseme seaduseelnõus püütakse lahendada eluaseme küsimust põhjendades Põhiseaduse § 25. peale. Eelnõule juurde lisatud seletuskirjas põhjendatakse seaduse tarvidust sellega, et osa popse, suur hulk endisi mõisatöölisi, põllu- ja metsatöölised, käsitöölised, kalamehed ja tööstustöölised maal olla koduta ning nende varustamiseks eluaseme-kohtadega olla tarvilik luua riiklik eluasememaa fond. Sellesse maafondi kuuluksid maaseadusega loodud riiklikust maatagavarast seni väljaandmata maa-alad, metsamaa-aladest raiesmikud, metsamajanduslikult kasutamata võsastikud ja metsaheinamaad, edasi Eesti maapanga maatagavara ja eluasemeteks ostetud maad.

Peale loetletud maa-alade võib Vabariigi Valitsus eluasememaa tagavara suurendamiseks võõrandada eramaaomanikkudelt söötijäänud maid.

Riiklik maatagavara, mis praegu kasutatakse põllumajanduslikult ja kõlblik asundamiseks, on ümmarguselt üle 100.000 ha, kuna Maaseaduse § 15 võimaldab anda maad seaduseelnõus tähendatud isikutele. Eluaseme kohtade pidajate varustamiseks aga ehituselaenu ja metsamaterjaliga ei ole takistusi vastavates seadustes, vaid tegevuse piirajaks sel alal on olnud tarvitadaolev kapital.

Esitatud seaduseelnõu järgi oleks maade asundamine põllumajapidamiseks lõpetatud ning terve asunduspoliitika tuleviku ülesandeks kujuneks eluaseme küsimus. Neid kahte ülesannet aga lahutada ei ole võimalik, vaid

neid tuleb koos teostada vastavalt kujunenud olukorrale ja eluliste nõuetele ning tarvitava olevatele võimalustele.

Kui võrrelda esitatud seaduseelnõu sihte ja ülesannete teostamise viisi Asutava Kogu poolt 15. oktoobril 1919. a. vastuvõetud Maaseadusega ja sama seaduse hilisemate täienduste ja muutmiseadustega, siis selgub, et seaduseelnõus loetletud ülesandeid on võimalik täies ulatuses teostada maaseaduse ja selle elluviimiseks antud määruste alusel ning uue seaduse järgi esitatud põhijoontel tarvidust ei ole.

Põllutööminister Osk. Köster.

Peasekretäri as. (allkiri).

Lisa nr. 64.

Maakomisjoni

ETTEPANEK.

Riigikogu otsustab:

Eluaseme seadus (Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek — paljund. nr. 291/25 — 20. VII 1926. a.) — tagasi lükata.

SELETUSKIRI.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud eluaseme seaduseelnõu anti maakomisjoni poolt I ja II lugemise vahel Vabariigi Valitsusele seisukoha võtmiseks.

Vabariigi Valitsus on omaks võtnud põllutööministri seisukoha, mis on järgmine:

(Vaata lisa nr. 63.)

Maakomisjon, asudes seaduseelnõu II lugemisele, leidis, et Vabariigi Valitsuse eitav seisukoht Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud eluaseme seaduseelnõu kohta on täiesti põhjendatud, ning ühines sellega ja esitab seaduseelnõu Riigikogule tagasilükkamiseks.

Lisa nr. 65.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

MERIMEHE TÖÖAJA SEADUS.

I peatükk.

Üldeeskirjad.

§ 1. Laevatöökse selle seaduse järgi loetakse laeva arvele kuuluv tegevus, nii laeval, kui väljaspool laeva, mis merimehe peale pannakse seaduse alusel või ülemuse määramisel.

Töötaja hulka ei arvata söögi vaheaega, ega üle poole tunni kestvat seisakut töötajal.

Puhkepäevadeks loetakse selles seaduses kõik nädalapühad ja ametlikult tunnustatud riiklikud ning usulised pühad.

Välismaa sadamates peetakse ainult kohalike puhkepäevi.

§ 2. Käesoleva seaduse eeskirjad käivad kõigi Eesti lipu all sõitvate laevade ning neil teenivate isikute kohta, välja arvates:

1) isikud: a) laevajuht; b) esimene tüüri-meis; c) esimene mehaanik; d) isikud, kelle peaülesanne on reisijate tarbeks muretsetud söögiainete alalhoidmine, söögi valmistamine, ettekandmine, üldse reisijate teenimine ja sellega seotud pesemise- ja puhastustöö; e) raadiotelegrafistid; f) stuart;

2) laevad: a) riigilaevad, mida tarvita-takse riigikaitseks või administratiiv üles-annete täitmiseks; b) kalastus- ja muud püügilaevad; c) vedur-, pääste- või jää-murdja ja muud eriotstarbelised abilaevad; d) isikliku lõbusõidu laevad; e) purilaevad abimehanismiga või ilma, mille brutto-maht ei ole üle saja registertonna, või masina abil liikuvad laevad, mille brutto-maht ei ole üle viiekümne registertonna; f) sisevete ja koha-liku sõidu laevad ning Eesti sadamate vahel sõitvad purilaevad.

II peatükk.

Tööaeg sadamas.

A. Äripäevil.

§ 3. Kui laev merele läheb hiljemalt ka-hekümmenelja tunni jooksul peale sadamasse saabumist, samuti kakskümmendneli tundi enne laeva mereleminekut, kui ka laeva reidil seismisel on laevajuht õigustatud korraldama laevatööd nende reeglite kohaselt, mis on sun-duslikud laeva reisil viibimise ajal.

Kui laeva sadamas viibimise aeg on ette nähtud üle kahekümmenelja tunni, samuti kui laevatöö ei ole korraldatud selle artikli esi-meses lõikes näidatud reeglite kohaselt, olgu-gi, et laev sadamas viibib alla kahekümmenelja tunni, siis maksavad merimehe, välja arvatud köögipersonaal, töötaja kohta järgmised reeg-lid:

1) kui üldseadused tööpäeva ei määra mitte üle kaheksa tunni, ei või merimeest kasutada laevatöös kahe üksteisele järgneva ööpäeva jooksul üle kuuteistkümne tunni, mis-juures tööaeg ühelgi päeval ei tohi tõusta üle üheksa tunni;

2) tööaeg olgu asetatud kella kuue ja ka-heksateistkümne vahelisele ajale, kui teisiti ei ole kokku lepitud, või kui sadamas, kus

laev viibib, tööaja suhtes ei ole maksvusel teistsugused eeskirjad või tavad;

3) tööaeg vahipidamisel ei või tõusta ööpäeva jooksul üle kaheteistkümne tunni; vahipidamise aja eest peab merimehele võrdsest vaba aega antama, kas eelmise või järgneva päeva jooksul, kuid mitte üle ühe tööpäeva vältuse, või selle aja eest tasu makstama ületunnitöö tasumäära alusel.

§ 4. Laeva sadamas või ankrul viibimise ajal ei või köögipersonaali kuuluvat merimeest laevatöös kasutada üle kaheteistkümne tunni ööpäeva jooksul. Tema tööaeg asetatakse kella viie ning kahekümnekahe vahelisele ajale, kui sadamas, kus laev viibib, tööaja suhtes ei ole maksvusel teistsugused eeskirjad või tavad.

Märkus. Köögipersonaali all mõistetakse selles seaduses merimehi, kelle ülesanne laeval on söögiainete alalhoidmine, söögi valmistamine, ettekandmine ja muu teenimine, samuti nimetatud tegevusalaga seotud pesemise- ja puhastamistööd, kui nende otstarve ei ole eeskätt reisijate tarvete rahuldamine.

B. Puhkepäevil.

§ 5. Laeva sadamas viibimisel võib merimeest, kes ei kuulu köögipersonaali, kasutada puhkepäeviti ainult kergemate puhastus- või edasilükkamata tööde tegemiseks ja mitte rohkem, kui ühe tunni igal puhkepäeval.

Tööaeg asetatakse kella kuue ja üheksa vahelisele ajale, kui teisiti ei ole kokku lepitud.

Vahipidamise kohta puhkepäevil on makssev § 3. p. 3.

§ 6. Köögipersonaali kuuluvalt merimehelt ei või puhkepäeviti muud tööd nõuda, kui söökide valmistamist ja ettekandmist ning sellega seotud toimetusi, samuti kergeid puhastamistöid oma teenistuse alal.

III peatükk.

Tööaeg merel.

A. Äripäevil.

§ 7. Kui laeva reis harilikkudes oludes on ette nähtud vältusega katkestamata üle kaheteistkümne tunni, siis tuleb merimeestele, välja arvatud köögipersonaal, korraldada tööaega hariliku merivahi näol.

Reis loetakse katkestamatuks, kui laev reisil ei peatu sadamas või ankrul peal ja kui see peatus ei võlta üle kahe tunni korraga.

Kui tööaeg laevas on korraldatud merivahi näol, siis ei või merimehe, välja arvatud köögipersonaal, hariliku tööaja kestus kahe üksteisele järgneva ööpäeva jooksul tõusta üle kahekümnenelja tunni, kusjuures erandlikult:

1) tüürimehel mitte üle kaheksateistkümne tunni, kui laevas on vähemalt kolm tüürimeest;

2) mehaanikul, motoristil, määrijal, trimmeril (söekandja) või õliküttega laeva kütjal mitte üle kuueteistkümne tunni, kui ühel sarnasel tegevusalal laevas vähemalt kolm isikut;

3) kütjal harilik tööaeg mitte üle kuueteistkümne tunni, kui masina jõud vähemalt nelisada JH jõudu kaugesõidus, või vähemalt kuussada JH jõudu ligi- või rannasõidus, ning reis kestab harilikkudes oludes üle kahekümnenelja tunni.

§ 9. Köögipersonaali kuuluvat merimeest ei või laevatöös reisil kasutada üle kaheteistkümne tunni ööpäeva jooksul.

Tööaeg asetatakse kella viie ja kahekümneühe vahelisele ajale.

B. Puhkepäevil.

§ 10. Reisil olles võib merimeest, kes ei kuulu köögipersonaali, puhkepäeviti kasutada ainult sarnaste tööde tegemiseks, mis möödapääsemata tarvilikud laeva liikvelpidamiseks, selle juhtimiseks või navigeerimiseks, purjede kuivatamiseks, pumpamiseks, deki pesemiseks ja teisteks sarnasteks töödeks, mida nende iseloomu pärast ei või edasi lükata, samuti kergemateks puhastamistöodeks.

Köögipersonaali töökorra puhkepäeviti merel määrab selle seaduse § 6.

IV peatükk.

Edasilükkamatud ja ületunnitööd.

§ 11. Selle seaduse §§ 3—10 sisalduvad eeskirjad ei takista merimehe kasutamist laeva töödeks igal ajal, kui töö on tarvilik:

1) laeva, laeval olevaid inimesi või laadungit ähvardava hädaohu, või kahju ärahoidmiseks, laeva juhtimiseks või navigeerimiseks ja ümberpaigutamiseks sadamas või vastavate ametivõimude nõudmiste täitmiseks;

2) abiandmiseks kokkupõrgete ärahoidmisel ja avarii puhul;

3) pääste- ja tuletõrje harjutustest osavõtmiseks;

4) tuhatõstmiseks laeva sõiduajal ja pumpamiseks;

5) luukide avamiseks ja sulgumiseks laadimisel ja lossimisel ning laadimisega ja lossimisega seotud dekipuhastamiseks;

6) meeskonna vähenemise tõttu reisi välitel.

Loetletud tööde eest ei ole merimehel õigust eritasu saada, kui teisiti ei ole kokku lepitud, peale tasu, mis ette nähtud merimeeste seaduse § 23.

§ 12. Merimees on kohustatud § 14. piires tasu eest tööd tegema ka muul ajal, kui §§ 3, 4, 5, 8, 9 ja 11 seatud. Sarnast tööd nimetatakse selles seaduses ületunnitööks.

§ 13. Ületunnitöö kohta on maksvad järgmised kitsendavad tingimused:

1) merimeest ei või kohustada ületunnitööks nädalas üle kahekümnenelja tunni;

2) laeval, kus tööaeg on jaotatud merivahtideks, võib merimeest, kes ei kuulu köögi-personaali hulka, ületunnitööks kohustada: a) laeva reisi ajal mitte üle kuue tunni kahe üksteisele järgneva ööpäeva jooksul; b) laeva sadamas viibimise ajal — äripäeval mitte üle kuue tunni ööpäeva jooksul ehk üle kaheteistkümne tunni kahe üksteisele järgneva ööpäeva jooksul; c) puhkepäevadel ei või tõusta kogu töö aeg üle kaheksa tunni ööpäeva jooksul;

3) laeval, kus tööaeg ei ole merivahtideks jagatud, ei või köögi-personaali hulka mittekuuluvat merimeest kohustada tööle ühes ületunnitööga üle kolmekümne tunni kahe üksteisele järgneva ööpäeva jooksul;

4) köögi-personaali hulka kuuluvat merimeest ei või kohustada ületunnitööks üle kuue tunni kahe üksteisele järgneva ööpäeva jooksul.

Reisijate laeval, mis teeb korrapäraseid reise ette kindlaksmääratud sõiduplaani järgi, arvatakse puhkepäeval tehtud tööst ületunnitöö tasu alla ainult see tööaeg, mis tõuseb üle kaheksa tunni, kui merimeestele kindlustatakse puhkepäevad mõnel muul viisil.

§ 14. Ületunnitöö eest makstakse tasu vastavalt töötundidele: äripäeval iga tehtud ületunni eest vähemalt üks sajaviiekümnen-dik ja puhkepäeval vähemalt üks seitsmeküm-neviidendik kuupalgast.

Iga ületunnitöö arvestatakse eraldi. Tundide mardarvud alla poole tunni loetakse terveteks pooltundideks.

§ 15. Laevajuht on kohustatud iga päeva jooksul tehtud ületunnitöö hiljemalt järgmisel päeval sisse märkima ületunnitöö päevaraamatusse, mille vorm mereasjanduse peavalit-suse poolt kindlaks määratakse.

Huvitatud isikutel on õigus ületunnitöö päevaraamatust väljavõtteid ja õiendusi saada.

Laevaperemees on kohustatud ületunni-töö päevaraamatut kaks aastat peale selle lõpetamist alal hoidma.

V peatükk.

Karistused.

§ 16. Kui laevajuht või tema asemik kasutab merimeest laeva töös rikkudes selle seadusega seatud tööaja norme, karistatakse teda

rahatrahviga mitte üle viiekümne krooni.

Samuti karistatakse ka laevaperemeest, kui esimeses löikes näidatud üleastumine sündis tema tahtmisel.

§ 17. Kui laevajuht, tema asemik või laevaperemees rikub § 15 eeskirje, siis karistatakse teda

rahatrahviga mitte üle kahekümneviie krooni.

§ 18. Kui laevajuht või tema asemik oma või kellegi teise kasu või teisele kahju tegemise otstarbel valesti peab ületunnitöö päevaraamatut või selles ette võtab muudatusi, selle hävitab või peidab või teeb lugemiseks kõlbmatuks, karistatakse teda vangistusega mitte üle kuue kuu või rahatrahviga mitte üle kahesajaviiekümne krooni, kui süütegu üldiste karistusseaduste alusel suurema karistuse alla ei kuulu.

Samuti karistatakse ka laevaperemeest, kui ta süüdi esimeses löikes näidatud süüteos või kui see teostati tema tahtmisel.

§ 19. Kui laevajuht rikub selle seaduse § 20. eeskirje, karistatakse teda rahatrahviga mitte üle viiekümne krooni.

VI peatükk.

Lõpueeskirjad.

§ 20. Laevajuht peab selle eest hoolitsema, et üks eksemplar sellest seadusest laevas käsitamiseks saadaval oleks.

§ 21. Käesolev seadus astub jõusse 1. aprillil 1928. a.

SELETUSKIRI.

Meremehe tööaja seaduse väljatöötamisel on eelnõu sisu suhtes välja mindud põhimõtteid: 1) eelnõu olgu võimalikult lähedane neile normidele, mis rohkem-vähem üldist tunnustamist leidnud tsiviliseeritud ilmas meremehe tööaja reglementeerimise suhtes, 2) olgu sealjuures kohandatud meil sel alal tegelikult väljakujunenud praegumaksvale korrale ja tööaega üldiselt normeerivatele eeskirjadele. Materjalina on peajasjalikult käsitatud, nagu eelmiste novellide juureski, Skandinaavia ja Soome vastavaid seadusi.

Harilikku tööaega käsitatakse nagu Rootsi kahes eripeatükis, nimelt tööaeg sadamas ja tööaeg merel. Peale selle jaotuse aga on meil veel, käsitamise otstarbekohasuse seisukohalt välja minnes, tehtud kummaski

liigis alljaotused — tööaeg äripäevil ja tööaeg puhkepäevil. Muud konstruktiivsed muudatused ei ole olulised.

Olgu siinkohal veel märgitud, et meie eelnõu ei sea ületunnitööaja välte suhtes üles üldiselt nii kategoorilisi norme, kui näiteks kõik Skandinaavia seadused, hulka arvatud ka Soome seadus, vaid jäetakse sel alal laeva peremehe või ta voliniku nõudmisel kokkuleppe võimalus tööandjale ja töövõtjale, näidates ainult kategooriliselt need ülemmäärad, mida meremees vastuvaidlemata tegema on kohustatud.

Merevahi all mõistetakse käesolevas eelnõus 4-tunnilist ajaüksust (kord 24 tunni sees veel poolitatud, näit. kell 16—18-ni ja edasi 18-st—20-ni), kus osa meeskonda kordamisi tööst vaba, osa aga teenistusekohuste täitmisel asub. Sarnane jaotus on navigeerimise ajal üldiselt maksev ja meresõidu iseloomu tõttu kõige otstarbekohasem.

Eelnõu jaguneb järgmisteks peatükkideks: I peatükk — Üldeeskirjad.

See peatükk annab üksikute mõistete definitsioonid, mis sarnase eriseaduse juures möödapääsemata tarvilikud. Samuti määrab see peatükk kindlaks laevadel teenivate isikute ametialad ja laevad, mille kohta käesolev seadus maksev.

II peatükk — Tööaeg sadamas.

A. Äripäevil.

B. Puhkepäevil.

III peatükk — Tööaeg merel:

A. Äripäevil.

B. Puhkepäevil.

IV peatükk — Edasilükkamatud ja ületunnitööd.

V peatükk — Karistused.

VI peatükk — Lõpueskirjad.

Viimne peatükk sisaldab ettekirjutuse, see seadus olgu laevas igale kättesaadaval. Seaduse jõusseastumise tähtajaks on 1. aprill 1928. a.

Selle tähtaja on komisjon soovitavaks leidnud kaalutlustel, et käesolev seadus tuleks maksuma panna navigatsiooni alguseks, s.o. vara kevadel, mitte aga navigatsiooni keskel. Riigikogu töörohkest silmas pidades arvas komisjon, et käesoleva aasta kevadeks vaevalt korda läheks seadust ellu viia.

Iga üksiku artikli motiveerimise peab komisjon ülearuseks, sellepärast on seletuskirja alljärgnevas osas märgitud ainult need artiklid, mis oma sisu poolest erinevad Skandinaavia ja Soome seadustest.

§ 1. teise lõike järgi ei arvata tööaja hulka, muu seas, üle poole ($\frac{1}{2}$) tunni kestvat seisa-

kut tööajal. Rootsi ja Soome seadus ei arva tööaja hulka seisakut, mis vältab üle ühe tunni (mõlemis § 2. teine lõige).

§ 2. p. 1. järgi ei käi see seadus muu seas: a) laevajuhi, b) esimese tüürimehes ja c) esimese mehaaniku kohta ühelgi juhtumisel, kuna Soome ja Rootsi seadus toodud reegli teeb olenevaks laevaväkke või laeva juhtkonda kuuluvate isikute arvust.

See muudatus on otstarbekohaseks leitud eeskätt sellepärast, et ära hoida ülearust ületunnitöö tegemisse kaldumist, mis ju väga sagedasti on laevajuhist, esimesest tüürimehes ja vanemast mehaanikust. Pealegi on need isikud laevas tegelikult tööandja volinikud ja ületunnitöö arvestajad. Kui ka nende tegevus ühel alusel meeskonnaga ületunnitöö tasu alla arvata, siis jääksid laevaperemehe huvid ehk töötasu maksu küsimus laevas ilma tarviliku kaitseta.

Peale eeltähendatu on meie seaduse järgi ühel alusel eelmistega eraldatud veel laeva stuurt (ökonom), kuna Skandinaavia seadustes teda tööaja suhtes ei eraldata köögipersonaali kuuluvatest. Rootsi ja Soome seadused eraldavad veel reederi (laevaperemehe) perekonnaliikmed. Meie seadus sarnast erandit ette ei näe.

§ 2. p. 2. lit. f eraldab selle seaduse mõju piires kõik sisesõidu, kohalikusõidu vetel ja Eesti sadamate vahel sõitvad purjelaevad, kuna Soome seadus (§ 3. p. 4) ainult teatava mahuga laevad samasugustes sõitutes eraldab. Tegelikult on aga Soomeski administratiivorganite määrustega peaaegu kõik sise- ja kohalikusõidu laevad tööaja seaduse alt eraldatud.

§ 3. esimene lõige näeb täpsemalt ette kui Soome ja Rootsi seadused, missuguste tingimuste asetleidmisel merevahti laevas võib korraldada ka peale sõidulviibimise.

§ 3. p. 1. teeb meremehe tööaja sadamas olenevaks üldseadustest, kui need tööpäeva pikkuse määravad üle 8 tunni. Rootsi (§ 10) ja Soome (§ 8) seadused sarnast tingimust ette ei näe. Peale selle määrab Rootsi (§ 10) ja Norra (§ 2) seadus tööaja troopikamais 7-tunnilise ning Soome (§ 8. p. 2) $7\frac{1}{2}$ -tunnilise. Meie seadus sarnast erandit ette ei näe. Rootsi laevaomanikkude ühises märgukirjas valitsusele rõhutatakse eriti seda, et niisugune jaotus on täitsa juhuslik ja põhjendamata, sest paljudel juhtumistel on töötajad troopikas soodsamad kui mõnes teises kohas, ning soovivad muu seas ka selles mõttes neil maksvat seadust muuta.

§ 3. p. 3 seab vahipidamise suhtes veidi teistsuguse eeskirja kui näiteks Soome seadus (§ 8 p. 4). Meie seadus määrab kindlaks ainult aja — kui pikaks tööaeg vahipidamise näol

võib tõusta, jätab aga lahtiseks, missugustele ööpäeva tundidele vahipidamine asetatakse, kuna Soome seaduse järgi see kindlasti piiratud on. Sellest järgneb, et meie meremeest võib üldistel tingimustel ka pühapäeval määrata vahti pidama, kuna Soome seadus siin teatavaid raskusi võib tekitada. Sissevõetud muudatus on tingitud praktilistest kaalutlustest, silmas pidades neid raskusi, mida näiteks Rootsi seaduse vastav artikkel (sarnane Soome seaduse redaktsioonile) selle praeguse redaktsiooni juures käsitlemisel on tekitanud.

§ 7 võimaldab õliküttega laevade kütjatele määrata pikemat tööpäeva, kui söeküttega laeval. Sarnast vahetegemist Skandinaavia seadused ette ei näe. Komisjon pidas seda aga õigustatuks, arvesse võttes asjaolu, et õliküttele abil laeva kütmine kütjale vähem kurnav on kui söeküttele abil kütmine.

Sama art. p. 3 seab kaugesõidu laevade mahu alammäära suhtes veidi erinevad nõudmised üles, nimelt 250 int. hob. jõu asemele 400 IHJ.

§ 11. p. 5. sisaldab ühe olulise eeskirja, mida meie ei leia Skandinaavia seadustest, hulka arvatud ka Soome seadus, nimelt annab see võimaluse nõuda meremeestelt ilma ületunnitöö tasuta tööd, mis tarvilikud luukide avamiseks ja sulgumiseks laadimisel ja lossimisel ning laadimisega ja lossimisega seotud deki puhastamiseks. Sarnase eeskirja sissevõtmist tingib see asjaolu, et teisiti laeva-peremees laeva üldse ilma ületunnitasuta ei saaks laadida ega lossida. Õieti oleks kaks võimalust: kas ta maksaks meremeestele ületunnitasu või jälle, kui ta seda ei teeks, peaks laskma hommikuti kümned sadamatöölised ja veoabinõud umbes veerandtundi töötä seista ning õhtul sama aja võrra lossimise ja laadimise varem lõpetama, et hommikul luuke avada ning õhtul neid sulgeda ja laeva lossimise ja laadimise purust puhastada. Niisugust seisukorda ei võiks pidada loomulikuks ning sellepärast ka kõnesolev eeskiri. Kuigi meremehe tööaeg selle läbi natuke pikeneb, tuleks seda võtta kui teatud kutseala paratamatust, mida peaks tasuma meremehe kuupalk.

Peab tähendama, et ka Rootsis mereasjanduse ringkondade poolt soovi on avaldatud, et käesoleva eelnõu § 11. p. 5. käsitletud küsimus seadusega täiendavalt korraldatakse.

§ 13. p. 1. järgi võib meremeest kohustada ületunnitööks 24 tundi nädalas. Soome seadus (§ 16) selle vastu ei luba nädalas ületunnitööd teha üle 18 tunni ja Norra seadus (§ 12) üle 21 tunni. Komisjon, suurendades tundide arvu, on silmas pidanud soove,

mida on avaldatud nii laevaomanikkude kui ka meremeeste liidu ringkondadest.

§ 14. Ületunnitöö tasu määr on konstrueeritud nagu Rootsi (§ 16) ja Soome (§ 17) seadustes, kuupalga alusel. Nimetatud seadustest erineb aga ta selles, et nende järgi ületundide eest, mis samal päeval tõusevad üle 2 tunni, puhkepäeva normide järgi tasutakse, s. o. $\frac{1}{150}$ asemel $\frac{1}{75}$ kuupalgast, kuigi ületunnitöö tehtud äripäeval, meie eelnõu järgi aga maksetakse ületunnitöö eest tasu äripäeval $\frac{1}{150}$ kuupalgast, vaatamata ületunnitöö vältte peale samal päeval.

Norra seadus erineb kõigist eelmistest. Seal (§ 16) määratakse ületunni eest tasu konkreetselt üks kroon tunnis ning iga algatud pooltunni eest 0,5 krooni.

Lisa nr. 66.

Sotsiaalkomisjoni

ETTEPANEK.

Riigikogu otsustab:

Merimehe tööaja seadus (Vabariigi Valitsuse ettepanek — paljundus nr. 201/187 — 7. V 1927. a.) tagasi lükata.

SELETUSKIRI.

Sotsiaalkomisjon kuulas eelnõu kohta ära kaubandus-tööstuskoja laevasõidu sektiooni, Eesti laevaomanikkude ühisuse, laeva juhatajate seltsi ja U. E. meremeeste liidu esindajate arvamised. Kõik esindajad eitasid eelnõu praegusel kujul, tunnustades selle puudulikkusi ja sarnaseks, mis praegusi töötingimusi ja vahekordi ainult halvendab. Esimese lugemise lõpuhääletamisel oli komisjoni liikmete enamus eelnõu vastu. — Seega otsustati esitada eelnõu Riigikogule tagasilükkamiseks.

Lisa nr. 67.

Tööerakonna Riigikogu rühma ettepanek.

RIIGIMAAD E PÕLISEKS TÄRMITAMISEKS JA OMANDUSEKS ANDMISE SEADUSE TÄIENDAMISE SEADUS.

I. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse (R.T. nr. 109/110 — 1925. a.) § 1 täiendatakse järgmiselt:

Riiklikust maatagavarast tehtud juurde-
lõiked väikemaapidamistele antakse põliseks
tarvitamiseks või omanduseks käesolevas
seaduses ettenähtud alustel.

II. Sama seaduse § 2 täiendatakse järgmise märkusega:

Märkus. Käesolevas paragrahvis tähendatud nõudmine ei käi väikemaapidamistele juurdeldõigetena antud maa-alade kohta, kui nendel väikemaapidamistel juba vastavad hooned olemas.

SELETUSKIRI.

Tööerakonna Riigikogu rühma poolt on esitatud Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus, mille järgi riiklikust maataavarast maade andmist tahetakse võimaldada ka juurdeldõigetena väikemaapidamistele. Kui see eelnõu peaks vastu võetama, on tarvis vastavad parandused teha ka Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduses. Selleks on esitatud käesolev eelnõu.

Lisa nr. 68.

Maakomisjoni

ETTEPANEK.

Riigikogu otsustab:

Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse täiendamise seadus (Tööerakonna Riigikogu rühma ettepanek — paljud. nr. 274/8 — 1. VII 26.) arutamisel ära võtta.

SELETUSKIRI.

Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse täiendamise seadus — tööerakonna Riigikogu rühma ettepanek — käsitab juurdeldõigete küsimust, mis lahendatud Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ja Riigikogu poolt 20. mail k. a. vastuvõetud Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seaduse nr. 2-ga.

Maakomisjon esitab tööerakonna Riigikogu rühma seaduseelnõu arutamisel äravõtmiseks.

Lisa nr. 69.

Riigikogu liikme O. Tiefi ettepanek.

RIIGIMAAD PÕLISEKS TÄRVI- TAMISEKS JA OMANDUSEKS ANDMI- SE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus (R.T. nr. 109/110 — 1925) muudetakse järgmiselt:

§ 2. Kõigil maaseaduse § 15. p. a mõtte kohaselt väljaantud ja antavate riiklikust maataavarast planeerimisel eraldatud ja eraldatavate kohtade pidajail on õigus saada neid

kohti põliseks tarvitamiseks või omanduseks, kui nad neile kohtadele ehitanud tarvilikud põllumajanduslikud hooned (elumaja ja laut) või omandanud vastavalt samaks otstarbeks olemas olevad hooned.

Endiste mõisatööliste ja põllutööministeeriumi otsusel igal üksikul juhtumisel ka teiste maasaajate suhtes ei ole need kitsendused maksvad.

§ 7. Kolmas lõige: Maakoha hinnale võib juurde lisada kuni 25%, arvestades turu lähedusega ja teiste majanduslike soodustustega.

§ 9. (1). Paragrahv 7. ettenähtud alustel arvatakse maakoha hind välja vastava asjatundja poolt põllutööministeeriumi korraldusel 1) seniste boniteerimise; 2) planeerimise kava või hilisemate mõõtmiste pinna andmete ja sellekohaste soodustusandmete põhjal.

(2) Maakoha hind ei või igal juhtumisel tõusta üle 6%-ga kapitaliseeritud senise rendi.

(3) Maakohtade hinna kavad esildatakse koha peal maasaajatele kokkuleppe saavutamiseks maakoha väljaostu või põlise tarvitamise lepingu sõlmimise otstarbel.

(4) Kui põllutööministeeriumi korraldusel pärast kolmandas lõikes tähendatud lepingu sõlmimist toimepandava täpse mõõtmise järgi maakoha pindala väheneb üle 15%, siis parandatakse kõik sellega seotud andmed maakoha väljaostu või põlise tarvitamise lepingus ja kinnistusdokumentides põllutööministeeriumi korraldusel.

§ 10 (1). Paragrahv 9. tähendatud viisil välja arvatud ja maasaajatele esildatud maakoha hinna vastu võib selle pidaja vastuväiteid esildada 2 nädala jooksul hinnakava esildamise päevast arvates maakonna hindamise komisjonile, kes hindamiskavad ühes juurdekuuluva materjaliga ja vastuväited läbi vaatavad ning küsimuse lõplikult otsustavad vastuväite piirides või uueks hindamiseks põllutööministeeriumile saadab.

(2) Maakonna hindamiskomisjon koosneb esimehest-kohtunikust kohaliku rahukogu määramisega, ja liikmetest — ühest põllutööministeeriumi ja ühest maakonna valitsuse esitajast.

(3) Maakonna hindamiskomisjoni koosseisust antakse teada vastuväite esitajale, kes ise või voliniku kaudu võib esineda komisjonis seletustega.

§ 21 (1). Põlise tarvitamise- või omanduse õigus ning põllutööministeeriumile või maapangale kuuluv pandi- või ostueesõigus kinnistatakse põllutööministri või tema voliniku teadaande põhjal, millele lisatakse vastav põllutööministri või tema voliniku ja maakoha põliseks tarvitamiseks võtja või omandaja

poolt allkirjutatud leping. Allkirjade tõestamist ei nõuta.

(2) Eeltähendatud õigusi võib kinnistada maakohtade peale, mille piirid looduses on kindlaks määratud ja varustatud piirimärkidega, mida tõendab põllutöoministeerium.

(3) Maakohtade pinna andmed kantakse kinnistusregistrisse täpsete põllutöoministeeriumi korraldusel valmistatavate ja kinnistusjaoskonda esildatavate plaanide põhjal. Nende esildamiseni jäetakse vastav koht kinnistusregistris tühjaks.

SELETUSKIRI.

Teatavasti on kõik maaseaduse põhjal väljaantud maad tähtajalisel rendil. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus pidi sellele kindlusega olukorrale lõpu tegema. Selle seaduse lähemal vaatlemisel, eriti selle käsitamise määruste väljatöötamisel selgus, et maa omanduseks ja põliseks tarvitamiseks andmine on nii keeruliseks tehtud, nii suurte vormitaitmistega ja muude ebasoodsate eeldustega seotud, et selle teostamine paratamata aastakümnete peale venib ja riigile suuri kulusid toob. Ometi oleks võinud asja hoopis lihtsamalt korraldada, nii et terve maa omandamise protsess lähema viie aasta jooksul võidaks läbi viia ja sadaj miljonid margad kokku hoida. Muu seas võiks rutulise maa omanduseks andmise tagajärjel kiiremini kaotada ringkonnavalitsejate kohad ja nende käes kasutada olevad maakohad maaseaduse mõttes ära kasutada, eriti endistele mõisatöölilistele maanälja rahuldamiseks ära jagada.

Eelnõus tehtud parandused selguvad üksikasjalikult vastavate paragrahvide sisust järgmiselt.

§ 2. Selle paragrahvi senise teksti järgi võib maakohti põliseks tarvitamiseks või omanduseks saada ainult pärast seda, kui maapidajad kohtadele ehitavad või ostavad põllumajanduslikud hooned.

See tingimine raskendab vaesematele kohtapidajatele, kes pikkamööda on sunnitud ehitama, maa omandamist, iseäranis endistele mõisatöölilistele. Ei ole ka mingit vajadust, et viimased peaksid lähemal ajal kruntidele asuma, kuna nende väikseid maatükke hõlbus on harida ka elades endistes mõisa hoonetes. Viimane asjaolu ei peaks kuidagi takistuseks olema maaomanikuks või maa põliseks tarvitamiseks saamiseks, mis on põhjaliku maakultuuri eeldus. Pealegi ei ole võõra maa peale sugugi soodne ehitada, kuna maksva seaduse järgi majad sellele kuuluvad, kelle päralt maa on. § 2 kavatsetud redaktsiooni järgi kaob see ilmaaegne raskendus end. mõisatööliliste

kohta, kellele see kõige koormavam on. Teistelt võiks seda raskendust ära võtta, kui tarvis, põllutöoministeerium.

§§ 7, 9, 10. Senises § 7. redaktsioonis on ette nähtud maakoha hinna kõrgendamise võimalus mõnesuguste soodustuste arvel kuni 50% koha hinnast. Järgnevad §§ 9 ja 10 räägivad sellest, kuidas hindamist toimetada: iga maakohta takseerib esiteks komisjon, siis revideerib seda hindamist maakonnakomisjon, ja lõpuks kinnitab põllutöominister. Kõik hindamise toimetused sünnivad komisjonis kabinetlikul teel, mitte talu ülevaatamisel ja seisavad mehaanilises maa boniteerimise andmete väljaarvamises. Ainult soodustuste protsendi määramine ei ole puhtmehaaniline töö. Kuid ka need määratakse kindlaks seaduse järgi ilma koha ülevaatuseta. Ja viimast ei ole tarviski, kuna suurem jagu soodustusi niisugused on, mida kohaliku ülevaatusega ei ole vaja selgitada, nagu turu lähedus, kõlvikute vahekord j.n.e. Ainult maaparanduse soodustus võiks selgitatud saada koha peal, kuid kinniste torukraavide kohta oleks see nii suur töö ja nõuab erilist asjatundmist, et komisjonid ei aita.

Tõepoolest on 99% kohtade soodustuse võimalused niivõrt väikesed, et neid kuidagi üle 25% ei võiks hinnata. Ülejäänud üks protsent, mis niivõrt suurte linnade läheduses asub, et aiapidamisest erilist tulu võib saada, võiks küll suurema soodustuse protsendi alla käia. Hindamiskomisjonid aga on just selle jaoks, et mitte eksida suurte soodustuste protsentide määramisel. Seega tuleb välja, et ühe käputäie maapidamiste pärast on raske hindamisaparaat loodud, mille kulud tingimata suuremad tulevad, kui need majapidamised väärt on, mis tõesti kõrgeid soodustuste protsente vajavad. Sellepärast tuleks komisjoniline hindamine ära jätta ühes kõikisugu revideerimiste ja kinnitamisega.

Üks põllutöoministeeriumi hindaja võiks kõik töö ära teha, seda enam et ka praegu hindamiskomisjonis põllutöoministeeriumi esindajad enamuses on. Kindlustuseks, et ta töö õieti teinud, peab ta oma andmed maapidajale ette näitama. Viimasele jääks võimalus erapooletule komisjonile edasi kaevata või ettepanud lepingut mitte sõlmida.

Et hindaja äranägemist tegeliku elu piirides hoida tuleb soodustuste protsendi ülemäär 25 peale alandada. Põllutöoministeeriumile võiks jätta erandite tegemise õiguse.

Selle lihtsuse abil võiks maareformi läbi viimist märksa lühendada.

Ühtlasi tuleks § 9. kindlaks määrata iga üksiku maakoha võimalik ülemhind, mida seni ei ole tehtud. Tähtis on, et maa omanda-

mise tingimused raskemad ei oleks, kui rendil pidamine. Sellepärast tuleb maakoha hinna ülemmääraks arvata vastavalt kapitaliseeritud rent. Kapitaliseerimist tuleks toimetada kuue protsendiga, kuna arvata ei ole, et laenude protsendid mõnekümne aasta jooksul alla selle määra langeksid.

§ 21. Omanduse või põlise tarvitamise õigus on ainult siis täiesti kindel, kui ta on vastavalt kinnistatud, kinnistus- (kreposti-) dokumentidesse sisse kantud. Sellepärast on väga tähtis, et kohtade kinnistamine nende pidajate nimele kõige kiiremas korras sünniks. See hõlbustaks ka suurel määral maapidajatele krediidi saamist, mida uutele põllumees-tele oma majapidamise korraldamiseks hädasti vaja.

Seaduses ettenähtud kinnistamise kord on aga niivõrt raske, et seda kõigi maapidamiste suhtes läbi viia suudetaks mitte enne 20 aastat. Nimelt nõutakse, et enne kinnistamist iga maakohat täpselt ümber mõõdetaks ja vastav plaan kinnistusjaoskonda esitatakse. Normaalu-oludes on see küll soovitatav, kuid maareformi teostamisel on see tingimus kahjulik, kuna see asja väga venitab. Kinnistamiseks täpsete plaanide nõudmine maareformi oludes on sama hea kui näljahädaliste toitmisel nõuda, et kõik siiski noa ja kahvliga sööksid.

Täpseid plaane võib kinnistusjaoskondadele esitada tagant järgi. On ju praegugi kinnistusjaoskondades vanasti kinnistatud üksused nii linnas kui maal täpsete plaanideta, ilma et see suuri raskusi sünnitaks.

Hindamiseks, eriti maareformi oludes, ei ole ka vaja täpseid pinnamõõte. Kui siiski peaks tagantjärgi selguma, et koha suurus tegelikult märksa vähem on, kui planeerimise andmed näitavad ja selle tõttu koha hind liiga suur on määratud, siis võiks tagantjärgi vastavaid parandusi teha. Igatahes oleks seda vaja vahest üksikutel juhtumustel.

Ühtlasi tuleks ära jätta tülitav palvekirjade kirjutamine ja allkirjade tõestamine. Neid ei ole seda enam vaja, et lepingute sõlmimisel üks pool on valitsuse asutus. Lepingu sõlmimiseks peab põllutöoministeeriumi ametnik maasaaja juurde minema, mis muidugi sünniks asunduste kaupa ja nii pea kui lepingud alla kirjutatud, kinnistusele kõik antama põllutöoministeeriumi korraldusel.

Lisa nr. 70.

Maakomisjoni

ETTEPANEK.

Riigikogu otsustab:

Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus

(Rkl. O. Tiefs ettepanek — paljund. nr. 280/13 — 6. VII 26.) arutamisel ära võtta.

SELETUSKIRI.

Rkl. O. Tiefs poolt esitatud riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seaduses puudutatud küsimused on lahendatud Riigikogu poolt 20. mail k. a. vastuvõetud Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr. 2-ga.

Maakomisjon esitab rkl. O. Tiefs seaduseelnõu arutamisel äravõtmiseks.

Lisa nr. 71.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RAHVUSVAHELISE AUTOMOBILIDE LIIKUMISE KONVENTSIOONI KINNITAMISE SEADUS.

§ 1. Rahvusvaheline konventsioon automobiilide liikumise kohta, alla kirjutatud Pariisis 24. IV 1926. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni prantsuskeelne tekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

SELETUSKIRI.

Juuresolev rahvusvaheline automobiilide liikumise konventsioon on tehtud Pariisi konverentsil 20. kuni 24. aprillini 1926. a. ja teiste riikide hulgas ka Eesti poolt alla kirjutatud. See on muudetud ja täiendatud 1909. a. 11. oktoobril konventsioon, vastavalt vahepeal asetleidnud automobiilide ehituse täienemisele ja üldise liikumise arenemisele.

Selle konventsiooni alla kuulub automobiilide liikumine üldse, maksvaks jättes sealjuures erimaade määrusi, mis käsivad üldist inimeste ja kaupade vedu.

Konventsioonis määratakse ära tingimused, millele automobiilide ehitus peab vastama, et rahvusvaheliselt liikuda avalikkudel teedel. Rahvusvaheliselt on lubatud liikuda ainult neil automobiilidel, millel on vastava riigi ametiasutuse või selle poolt volitatud ühingu vastav liikumise luba. See luba on maksev ilma uue katseta ka teistes lepinguosalistes riikides, kui silmanähtavalt lepingu tingimusi ei ole rikutud. Selle automobiili liikumise loa väljaandmine on olenevaks tehtud teatud tehnilistest tingimustest, mille otstarve on liikumise hädaohu ärahoidmine võimaluse pii-rides, s. o. automobiili tüübi ehitus, pidurid, registreerimis- ja signaalmergid ja nõuded

käikude kohta ning tingimus, et automobiili rattad on kummidega varustatud ja teed ei löhu.

Erimaade kitsendused automobiilide kaalu ja gabariidi kohta jäävad maksma.

Rahvusvahelises liikumises peab automobiili juht varustatud olema vastava riigi ametiasutuse või selle poolt volitatud ühingu juhtimise loaga, mis teistes lepinguosalistes riikides ilma erilise katseta maksvaks loetakse, kui silmanähtavalt konventsiooni tingimused ei ole rikutud.

Lepinguosalised riigid kohustavad oma ametiasutuste äranägemise järgi üles seadma oma riigi avalikkude teede hädaohtlikkudel kohtadel vastavaid rahvusvahelisi hoiatussilte. Samuti kohustuvad lepinguosalistes riigid üksteisele teatama andmeid nende isikute üle, kelle automobiiliga on raske õnnetus juhtunud või kellele nad automobiili liikumise või juhtimise loa tarvitamise oma riigi piirides ära keelasid.

Ühinemine selle konventsiooniga sünnib üks aasta pärast ratifikatsiooniakti üleandmist Prantsuse valitsusele, kelle arhiivis ratifikatsiooni dokumendid alal hoitakse.

Selle konventsiooni võib üles öelda, tehes seda teatavaks Prantsuse valitsusele. Ülesütlemine astub jõusse samuti üks aasta pärast vastava teadaande kättesaamist Prantsuse valitsuse poolt.

Selle konventsiooni tähtsust rahvusvahelise liikumise seisukohalt arvates, oleks väga soovitatav, et ka Eesti selle konventsiooniga ühineks. Eesti ei võta selle konventsiooniga ühinemisel mingisuguseid erilisi väljaminekuid tekitavaid kohustusi oma peale, kuid kergendaks märksa autoliikumist välismaaga, mis turismi mõttes Eestile aina soovitatav.

Kuna konventsioon ainult autojuhtimise lubasid ja autode liikumise lubasid puudutab, ei või kartust olla, et sellega soovimatu element üle piiri võiks tulla, sest välispass on niikuinii tarvilik. Pealegi on konventsioon kõigi Eestit ümbritsevate riikide poolt alla kirjutatud, muu hulgas ka Venemaa poolt.

Arvesse võttes, et konventsiooni artikli 11. põhjal konventsioon ainult siis jõusse astub, kui selle vähemalt 20 riiki on kinnitanud, ja et 1. IX 1927. ainult 7 riiki konventsiooni juba kinnitanud, on Prantsusmaa, kelle välisministeeriumi arhiividesse ratifikatsioonikirjad tulevad deponeerimiseks, juhtinud konventsioonile allakirjutanud valitsuste tähelepanu sellele, kuivõrt soovitatav selle konventsiooni kiirem kinnitamine. Et konventsiooniga ühinemine ka Eestile tähtsusega ja seda vas-

tavate ringkondade poolt toetatakse, arvan, et Eesti ise huvitatud on omaltpoolt kaasa aitama konventsiooni kiiremaks maksmapanemiseks ning soovitan ses mõttes konventsiooni kinnitamisseaduse rutulist vastuvõtmist.

Lisa nr. 72.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

rahvusvahelise automobiilide liikumise konventsiooni kinnitamise seadusele.

Üldkomisjon esitab käesoleva eelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks muutmata Vabariigi Valitsuse seletuskirjas toodud motiividel.

Lisa nr. 73.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RIIGIASUTUSTE TÖÖ KOONDAMISE SEADUSE TÄIENDAMISE SEADUS.

Riigiasutuste töö koondamise seaduse § 1. („R.T.“ nr. 15/16 — 1925. a. ja „R.T.“ nr. 30 — 1926. a.) täiendatakse järgmiselt:

§ 1-c) Asutuste koosseisude koondamise täideviimise puhul ka maksvates seadustes kindlaksmääratud nõukogusid, komisjone, komiteid j.n.e. ümber korraldada ja nende koosseise vastavalt muuta, kui ka üksikute ametnikkude funktsioone teiste peale panna.

SELETUSKIRI.

Et riigiasutuste töö koondamise seaduse § 1. p. b tähendatud Vabariigi Valitsuse õigus: „ühe asutuse ülesandeid teise asutuse peale panna, kui see maksvate seadustega keelatud ei ole“, arusaamatusi tekitab, nimelt kas see ülesannete teise asutuse peale panemine ka siis keelatud, kui need ülesanded teatava asutuse või isiku kohta seaduses fikseeritud, sellepärast on ülalnimetatud seadust tarvis täiendada, nagu see esitatud eelnõus väljendatud, see on Vabariigi Valitsuse õigusi koondamise alal laiendada.

Kui Vabariigi Valitsusele niisugust õigust ei antaks, raskendaks see koondamise läbi viimist tarvilikus ulatuses ja soovitavas korras.

Selle seaduse vastuvõtmine oleks soovitatav rutuliseks lügeda.

Lisa nr. 74.

Üldkomisjoni

ETTEPANEK.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise seadus (paljundus nr. 503/105 — 1. XII 26) tagasi lükata.

SELETUSKIRI.

Kuna käesoleva eelnõu alus, Riigiasutuste töö koondamise seadus, maksvuse kaotas 1. aprillil 1927. a., siis on käesolev eelnõu juba hiljaks jäänud ja tuleb tagasi lükata.

Lisa nr. 75.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

LAEVADE MÕÖTMISE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Laevade mõõtmise seaduse („R.T.“ nr. 85/86 — 1924. a.) § 17 muudetakse järgmiselt:

Esimeseks jaanuariks 1931. a. peavad kõik laevad, mis endiste seaduste ja määruste järele mõõdetud, uute mõõtkirjadega varustatud olema.

SELETUSKIRI.

Riigikogu poolt võeti vastu 20. juunil 1924. a. Laevade mõõtmise seadus, mis avaldati Riigi Teatajas nr. 85/86 — 1924. ja hakkas maksma 1. novembril 1924. Selle seaduse § 17 põhjal peavad kõik laevad, mis endiste seaduste ja määruste järgi mõõdetud, kolme aasta jooksul, s. o. 1. novembriks 1927. a. uute mõõtkirjadega varustatud olema.

Tehnilistel põhjustel oli võimalik alata laevade mõõtmist uute määruste järgi alles septembrikuus 1926. a., selle ajani toimetati mõõtmist aga vanal viisil. Mõõtmiseks ühe seaduse järgi puudusid nõutavad blanketid, mis valmisid rohke töö tõttu alles 1925. a. lõpul, kinnitati 1926. a. kevadel ja ilmusid trükist sügisel. Loomulikult ei jõudnud mereasjanduse peavalitsus ühe aasta jooksul teha töid, milleks seaduses ette nähtud oli kolm aastat.

Ka laevamõõtjate arvu suurendamine poleks aidanud kõigi laevade mõõtmist ja ümbermõõtmist tähtpäevaks läbi viia, sest suurem osa laevadest viibib merel, kuna praeguse mõõtjatearvu juures tööde ettekuhjamist pole juhtunud.

Sellepärast ei ole suudetud täies ulatuses täita Laevade mõõtmise seaduse § 17 ja on tarvis seda võimalustele vastavalt muuta, pikendades mõõtmise tähtaega kuni 1. jaanuarini 1931. a.

Selle aja jooksul avaneks mereasjanduse peavalitsusele võimalus kõiki laevu mõõtkirjadega varustada. Praegu on veel ümber mõõtmata umbes 550 laeva, millisest arvust on umbes $\frac{3}{4}$ osa purjelaevad. Seni on mereasjanduse peavalitsuse poolt juba ümber mõõdetud 60 laeva ja 96 lodjale uued mõõtkirjad välja antud, kuna uusi laevu on mõõdetud 59.

Lisa nr. 76.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI**laevade mõõtmise seaduse muutmise seadusele.**

Üldkomisjon on käesoleva eelnõu vastu võtnud muutmata Vabariigi Valitsuse ettepanekus.

Üldkomisjon ühineb valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividega.

Lisa nr. 77.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

VANADE ÕPETAJATE TOETUSSEADUS.

§ 1. Töövõimetutele vabariigi kodanikkudele, kel ei ole varandust ega sissetulekut, millest eluülapidamiseks jätkuks, ja kes praegustes Eesti vabariigi piirides asuvates avalikkudes koolides kuni 15. novembrini 1917. a. vähemalt 25 aastat õpetajaks olnud, on õigus Eesti vabariigilt toetust saada.

§ 2. Toetust maksetakse 2000 marka kuus.

Kui aga toetusaaajal peale enese ülal pidada on töövõimetud perekonnaliikmed ja need elavad tema juures, siis maksetakse temale lisatoetust järgmiselt:

a) kui on toita üks isik — 700 marka;

b) kui on toita kaks või rohkem isikut — 1400 marka.

§ 3. Kui toetuse saaja sureb, siis makstakse tema toita olevaile töövõimetuile isikuile toetust edasi:

a) kui järele jääb üks isik — 2000 marka;

b) kui järele jäävad kaks või rohkem isikuid — 2700 marka.

§ 4. Õpetajatele ja nende toita olevaile töövõimetuile isikuile, kellel olemas täiskasvanud ja töövõimelised lapsed, arvatakse §§ 2. ja 3. põhjal maksetavast toetusest ja lisatoetusest maha 25% iga lapse pealt.

§ 5. Töövõimetuks loetakse selle käesoleva seaduse mõttes iseenesest isikud alla 16 aasta ja üle 60 aasta, niisama naised, kellel lapsed alla 10 aasta vanad.

§ 6. Peale § 5. näidatud juhtumiste otsustatakse töövõimetuse kohta ajutise veneaegsete pensionäride toetamise seaduses ja selle seaduse muutmise seadustes ettenähtud korras. Samuti sünnib selles seaduses ettenähtud korras ka toetusraha nõudmine ja maksmine ja toetussajaate perekondliku ja varandusliku seisuga järele valvamine.

§ 7. Käesoleva seaduse alusel hakkavad toetusraha saama ka need vanad õpetajad, kes kuni käesoleva seaduse maksamahakkamiseni toetust said ajutise veneaegsete pensionäride toetamise seaduse põhjal, kui nad vastavad § 1. nõuetele.

§ 8. Toetuse maksmine selle seaduse põhjal lõpetatakse kui toetussaja hakkab pensioni või abiraha saama mõne teise seaduse põhjal.

SELETUSKIRI.

Käesoleva seaduse tarvidus on peajaslikult välja kutsutud asjaoluga, et on olemas sarnaseid õpetajaid, kes praegu mingisugust pensioni ega alalist toetust ühegi seaduse põhjal ei saa, kuigi nende ainealine seisukord väga vilets on. Need on õpetajad, kes Eesti vabariigi ajal teeninud ei ole, kuid Vene valitsuselt peale teenistuse lõpetamist pensioni ei saanud ega seda ka õigustatud ei olnud saama. Veneaegsete pensionäride toetamise seaduse põhjal neile toetust maksta võimalik ei ole, sest viimase seaduse järgi võib toetust anda ainult neile, kes Vene ajal pensioni said või vähemalt õigustatud olid saama. Teiseks põhjuseks käesoleva seaduseelnõu tekkimisel on veneaegsetele pensionäridele makstava toetuse liialt väike määr — 1000 marka kuus, kui pensionisaaja üksik on; 1600 marka, kui ta ülal pidada on 1 töövõimetu perekonnaliige; 2000 marka, kui tema ülal pidada on 2 töövõimetu perekonnaliiget ja 2200 marka, kui tema ülal pidada on 3 või rohkem töövõimetu perekonnaliiget. Töö- hoolekandeministeriumile tuli ja tuleb palju kaebusi pensioni väikese määra pärast, kaevatakse, et äraelamine sellega võimata.

Eriti palju on sarnaseid kaebusi vanadelt õpetajatelt.

Kuna õpetajaid, kes terve oma tööjõu on pühendanud meie rahva hariduse tõstmisele, tuleb kõrgemalt hinnata, kui ametnikke, kes, võib olla, terve oma eluaja Venemaal on töötanud ja Eesti rahva heaks midagi ei ole teinud, tuli Vabariigi Valitsus arvamisele, et neile õpetajatele, kes vähemalt 25 aasta on õpetanud Eesti vabariigi territooriumil ja praegu pensioni ega toetust ei saa või jälle saavad toetust

veneaegsete pensionäride toetuseseaduse põhjal, tuleks alalist toetust anda eriseaduse põhjal.

Esialgu oli kavatsus toetust anda Mk. 3000.— kuus ühe isiku pealt, ja lisatasu Mk. 1000.—, kui õpetaja toita on üks töövõimetu perekonnaliige ja Mk. 2000.— kui õpetaja toita on 2 või rohkem töövõimetu perekonnaliiget. Kuna aga kõrge toetuse andmine riigikassale raskeks osutus, otsustati toetusmääre vähendada ühe isiku puhul Mk. 3000.— pealt Mk. 2000.— peale ja lisatasu ühe töövõimetu perekonnaliikme puhul Mk. 1000.— pealt Mk. 700.— peale ja 2 või rohkem töövõimetu perekonnaliikme pealt Mk. 1400.— peale. Samuti otsustati vähendada vastavalt ka töövõimetus perekonnaliikmete toetuse raha, mis nad saavad pärast õpetaja surma.

Palju käesolev seadus riigikassale lisakulusid toob, ei ole võimalik täpselt välja arvata, sest puuduvad täielikumad teated nende vanade õpetajate arvu kohta, kel toetust ei ole õigus saada mõnesuguse seaduse põhjal.

Neist on teada ainult 173 inimest, kes tööhoolekandeministeriumilt hoolekande korras toetust saanud.

Neid õpetajaid, kes veneaegsete pensionäride toetuseseaduse järgi toetust saavad ja kes edaspidi käesoleva seaduse alla käiksid, on 275.

Kui arvata uuesti juurdetulijate arvu umbes 100 peale, missuguseks umbkaudsete andmete järgi see arv ka kujuneb, siis oleks nende pealt riigil kulusid umbes 3.000.000 marka (2500 x 100 x 12). (Seniste andmete järgi ei tule keskmiselt iga toetusesaaja peale täielikult 1 töövõimetu perekonnaliiget, mis pärast ka iga toetusesaaja kohta on lisatoetust võetud ainult 500 marka kuus).

Hoolekande korras saavad 173 õpetajat ja Veneaegsete pensionäride toetamise seaduse järele 275 õpetajat toetust keskmiselt 1500 marka kuus igakuks. Kui need käesoleva seaduse järgi hakkavad toetust saama, siis tuleks riigil lisaväljaminekuid Mk. 5.376.000.— (1000 x 448 x 12). Järelikult nõuaks selle seaduse elluviimine riigikassalt lisakulusid aastas umbes 8—9 miljonit marka. Võib siiski loota, et see summa ennem vähem saab olema, kui suurem, eriti, kui arvele võtta käesoleva seaduse § 4., mis nende toetusmääre tunduvalt vähendab, kellel täiskasvanud töövõimetus lapsed. Kui palju see määrus tagajärgi annab, ei ole kindlasti teada, sest sarnasel kategooriilisel kujul on ta uus.

Lisa nr. 78.

Sotsiaalkomisjoni

SELETUSKIRI**vanade õpetajate toetusseadusele.**

Sotsiaalkomisjon võttis Vabariigi Valitsuse poolt esitatud vanade õpetajate toetusseaduse vastu järgmiste muudatustega:

§ 2: kõrgendati toetust 13 krooni võrra, ja

§ 4. jäeti välja.

Sotsiaalkomisjon leidis, et vanade õpetajate toetus peaks võrduma vähemalt vabadesõja invaliidide minimaal-pensionile.

Lisa nr. 79.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

1927./28. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 2.

Kulud.

KORRALISED KULUD.**Teedeministeerium.**

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 73. Teede, sildade ja parvede korrashoid 39.000.000.—

Keskasutus 39.000.000.—

Teedeministeerium 39.000.000.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus 17.100.—

Keskasutus 17.100.—

Peatükk II.

Tervishoiu- ja hoolekandevalitsus.

A. Keskasutus.

§ 48. Rahva tervishoid 5.500.000.—

Tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse keskasutus 5.500.000.—

Tervishoiu- ja hoolekandevalitsus 5.500.000.—

Peatükk III.

Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse valitsus.

A. Keskasutus.

§ 87. Pensionid 20.000.000.—

Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse valitsuse keskasutus 20.000.000.—

Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse valitsus 20.000.000.—

Töö-hoolekandeministeerium 25.517.100.—

KORRALISED KULUD 64.517.100.—

ERAKORRALISED KULUD.

A. Riigikeskasutuste kulud.

Teedeministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 8. Mitmesuguste tööde korraldamine 9.072.000.—

Keskasutus 9.072.000.—

Peatükk IV.

Mereasjanduse peavalitsus.

§ 3. Hüdrotehnilised ehitused meresadamates 10.000.000.—

Mereasjanduse peavalitsus 10.000.000.—

Teedeministeerium 19.072.000.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk III.

Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse valitsus.

A. Keskasutus.

§ 2. Tööpuuduse vastu võitlemiseks 4.000.000.—

Keskasutus 4.000.000.—

Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse valitsus 4.000.000.—

Töö-hoolekandeministeerium 4.000.000.—

ERAKORRALISED KULUD 23.072.000.—

KULUD 87.589.100.—

Tulud.

KORRALISED TULUD.

Riigi monopolid.

Peatükk XII.

Piirituse monopol.

§ 1. Piirituse ja denaturaadi müük. 29.000.000.—

Piirituse monopol 29.000.000.—

Riigi monopolid 29.000.000.—

Riigi ettevõtted ja varandused.

Peatükk XIII.

Riigi kapitalid.

§ 1. Protsendid fondidelt, laenu-
delt ja arvetelt . . . 9.089.100.—

Riigi kapitalid 9.089.100.—

Peatükk XIV.

Maad, hooned, metsad ja veed.

§ 1. Rent maadest, metsadest
ja vetest 800.000.—

Maad, hooned, metsad ja veed 800.000.—

Peatükk XV.

Raudteed.

§ 3. Kaubavedu 30.000.000.—

§ 4. Transiit. 10.000.000.—

§ 6. Maksud eelmiste aastate
eest 7.000.000.—

§ 7. Trahvid 500.000.—

Raudteed 47.500.000.—

Peatükk XVI.

Sadamad ja laod.

§ 2. Laeva- ja sadamamaksud. 500.000.—

Sadamad ja laod 500.000.—

Peatükk XIX.

Mitmesugused riigi varandused.

§ 3. Mitmesuguste varanduste
müük. 700.000.—

Mitmesugused riigi varandused 700.000.—

Riigi ettevõtted ja varan-
dused 58.589.100.—

KORRALISED TULUD 87.589.100.—

TULUD 87.589.100.—

Käesolev riigi kulude ja tulude lisaelarve
nr. 2 hakkab maksma tema vastuvõtmisega.

SELETUSKIRI.

Lisaelarve nr. 2. esitamine on saanud paratamatuks teatud tarviduste rahuldamise tõttu, millel on edasilükkamatu iseloom. Sarnastest ülesannetest on eeskätt nimetada tööpuuduse vastu võitlemist. Selleks on küsitud teedeministeeriumi poolt Mk. 48.072.000.— ja töö-hoolekandeministeeriumi poolt Mk. 4.000.000.— Tööpuuduse vastu võitlemise krediitid on juhitud peamiselt nende ülesannete täitmiseks, mis omalt iseloomult kuuluvad teedeministeeriumi kompetentsi, selle juures suuremas osas teede korrashoiuks ja suviste tööde eeltöödeks (Mk. 30.000.000.—), väiksemas osas mitmesuguste tööde korraldamiseks linnades ja nende piirides (Mk. 9.000.000.—), teehöövli te muretsemiseks, mis on otsekoheses ühenduses teede korrashoiuga, mõjudes kaasa tööde produktiivsusele ja edule ning võimaldades ühtlasi tööd ka kodumaa tööstusele, eriti metallitöölisele, kuna teehöövli kodumaa tehastelt tellitakse. Töö-hoolekandeministeeriumi alal küsitav krediit on mõeldud nende tööliste jaoks, kes ei ole küllalt jõulised teedeministeeriumi alal korraldatavateks töödeks, nagu naised ja haiglased mehed, kui ka kohtadele, kus teedeministeeriumil ei ole võimalik töid korraldada. Edasi on nimetada krediidi ulatuse järjekorras pensione, kus kulude tõus on seletatav pensionäride arvu suurenemisega, mille põhjused osalt peituvad möödunud aastal läbiviidud koosseisude koondamises, sest vallandamisele tulid eeskätt aastatelt vanad või tervislikult nõrgad. Tähtsama kuluna esineb ka Pärnu vanasadama silla ümberehitus, mis on tingitud loodusjõudude tegevuse tagajärgedest. Teatavasti lõhkus möödunud sügisel torm ja suurvesi vanasadama silla niivõrt ära, et ta laevu üldse vastu võtta ei saa. Kuna aga Pärnu sadamal meie kaubanduses tunduv tähtsus, eriti väljaveos, siis ei tohi silla kordaseadmisega päevagi viivitada, vaid töödega kohe alata ja sadam kevadeks niivõrra korda seada, et ta laevu vastu võiks võtta, kuna kordaseadmine lõpetatakse juba 1928./29. a. krediitide arvel.

Viimaks on veel nimetada kulusid rahva tervishoiu alal, kus kulude suurenemine on tingitud: 1) suguhaiguste vastu võitlemise seadusest (R.T. nr. 1 — 1927. a.), mis suguhaiguste ravitsemise kulud riigi kanda võttis suuremal määral, kui enne, kuna algeelarves krediidi ülevõtmisel puudus veel tarvilik statistiline materjal ning 2) külgehakkavate haiguste levinemisest: sarlak näitab tõusu Lääne- ja Virumaal ning osalt ka Harjumaal.

Lisaeelarve kokkuvõtlik ülevaade:

Riigikeskasutuste nimetus	Korralised kulud	Erakorralised kulud	Kokku
Teedeministeerium	39.000.000.—	19.072.000.—	58.072.000.—
Töö-hoolekandeministeerium	25.517.100.—	4.000.000.—	29.517.100.—
Kokku	64.517.100.—	23.072.000.—	87.589.100.—

Kulud kaetakse terves ulatuses korraliste tulude suurendamisega, kusjuures suurendatavate tulude juures on silmas peetud, et need tegelikult laekuvad.

Lisa nr. 80.

Riigikogu eelarve-komisjoni
parandus-ettepanek

1927./28. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 2 juurde.

1927./28. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 2 (Vabariigi Valitsuse ettepanek — paljund. 14. dets. 1927. a. nr. 389/243) vastu võtta järgmiste parandustega:

Pealkirjaks võtta: Riigi 1927./28. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 2.

KULUD.

Erakorralised kulud.

A. Riigikeskasutuste kulud.

Teedeministeerium.

Peatükk IV.

Mereasjanduse peavalitsus.

§ 3. tekst (lhk. 2) lugeda järgmiselt: Hüdrotehnilised ehitused meresadamates (Pärnu sisselangenud riigi silla ülesehitamise kogu hind Mk. 17.000.000.—; täiendav summa Mk. 7.000.000.— antakse riigi 1928./29. a. eelarves).

SELETUSKIRI.

Eelarve-komisjon on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud lisaeelarve nr. 2 summaliselt muutmata vastu võtnud.

Eelarve-komisjon on erakorraliste kulude osas teedeministeeriumi mereasjanduse peavalitsuse alal § 3 nomenklatuurile juurde lisatud sulgudes sõnad „Pärnu sisselangenud riigi silla ülesehitamise kogu hind mk. 17.000.000.—, täiendav summa Mk. 7.000.000.— antaks riigi 1928./29. a. Eelarves“, et teedeministeeriumil oleks võimalik eelarve seaduse § 34. viimase lõike korras sisselangenud Pärnu sadamasilla ehitust hankena juba nüüd kogusummas välja anda.

Lisa nr. 81.

Vabariigi Valitsuse

ESITIS.

Riigikogu otsustab:

Kinnitada Vabariigi Valitsuse 7. detsembri 1927. a. otsus sõjaseisukorra kestvuse asjus, mille järgi neis kohtis, kus sõjaseisukord (kaitseseisukord) praegu veel ära kaotatud ei ole, määratakse maksvuse tähtajaks 1. jaanuar 1929. a.

Vabariigi Valitsuse otsus 5. detsembril 1927. a.

Pikendada Vabariigi Valitsuse otsusega 17. novembrist 1926. a. (R.T. nr. 89 — 1926. a.) kindlaksmääratud ja Riigikogu poolt 4. veebruaril 1927. a. kinnitatud (R.T. nr. 14 — 1927. a.) kaitseseisukorra (sõjaseisukorra) maksvuse tähtaeg Vabariigi Valitsuse määrukses kaitseseisukorra (sõjaseisukorra) kohta 18. juunist 1926. a. (R.T. nr. 54 — 1926. a.) ettenähtud vabariigi osades kuni 1. jaanuarini 1929. a.

Lisa nr. 82.

Riigikaitse komisjoni

ESITIS.

Riigikogu otsustab:

Kinnitada Vabariigi Valitsuse 7. detsembri 1927. a. otsus sõjaseisukorra kestvuse asjas, mille järgi neis kohtis, mis ette nähtud Vabariigi Valitsuse otsuses 17. novembrist 1926. a. (R.T. nr. 89 — 1926. a.) ja mis kinnitatud Riigikogu poolt 4. veebruaril 1927. a. (R.T. nr. 14 — 1927. a.) ja kus sõjaseisukord (kaitseseisukord) praegu veel ära kaotatud ei ole, määratakse sõjaseisukorra (kaitseseisukorra) maksvuse tähtajaks 1. jaanuar 1929. a.

Vabariigi Valitsuse otsus 7. detsembrist 1927. a. avaldatakse ühes Riigikogu käesoleva otsusega.

SELETUSKIRI.

Vabariigi Valitsuse arvates ei ole veel aeg praegu maksvat sõjaseisukorda ära kaotada:

- 1) raudteede piirkonnas;
- 2) Tallinna, Narva ja Petseri linnades;
- 3) Nõmme, Narva-Jõesuu, Mustvee, Kalaste ja Võõbsu alevites;
- 4) Harjumaal valdades: Viimsi, Nehatu, Rae, Kurna, Harku, Naissaare, Saku ja Saue;
- 5) Virumaa valdades: Naroova, Kose, Skarjatina, Peetri, Joala, Auvere, Mustajõe, Illuka, Vasknarva, Iisaku ja Tudolinna;
- 6) Tartumaa valdades: Lohusuu, Mustvee, Kasepää, Ranna, Peipsiäärne, Kavastu, Kastre-Võnnu, Avinurme, Votikvere, Vara, Tammiste, Luunja, Mäksa, Ahja, Roela, Saare, Pala, Kokora, Alatskivi, Rasina ja Meeksi;
- 7) Võrumaa valdades: Räpina, Kakhva, Orava, Veriora, Toolamaa, ja Moisekatsi;
- 8) Petserimaa valdades: Petseri, Irboska, Järvesuu, Kulje, Mikitamäe, Satserina, Senno ja Vilo ning Rootova ja Laura valdade pindala idapool Panikovitsa Laura-Kudepi maanteed, viimane ühes arvatud.

Oma otsusega 7. detsembrist 1927. a. on Vabariigi Valitsus esinenud Riigikogule esitisega kinnitada määrus sõjaseisukorra maksuvuse tähtajaks 1. jaanuar 1929. a. Komisjon ühines Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ja tegi esitise ainult redaktsioonilisi parandusi.

Komisjoni poolt on esitisele juurde võetud teine lõige, mis kindlaks määrab selle Vabariigi Valitsuse otsuse avaldamise korra.

Lisa nr. 83.

Kodukorra komisjoni

ESITIS.

Riigikogu otsustab:

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seaduse läbivaatamiseks ja uue valimisseaduse väljatöötamiseks valida erikomisjon.

SELETUSKIRI.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seaduse eelnõu anti Riigikogu otsuse põhjal enne suvist vaheaega käesoleval aastal kodukorra komisjoni, kusjuures Riigikogus rõhutati, et kodukorra komisjon kaalumisele peaks võtma kogu valimisseaduse ümbertöötamise küsimuse. Mitmed kõnelejad avaldasid Riigikogu koosolekul 5. mail 1927. a. mõtteid, et maksvas valimisseaduses palju puudusi on ja et sellepärast kogu valimisseadus ümber töötada

tuleks, et seda novellidega teha otstarbekohane ei ole, et valimisseaduse ümbertöötamist isegi see II Riigikogu komisjon tarvilikuks pidas, kes valimisseaduse välja töötas. Avaldati ka arvamist, et kodukorra komisjon peaks kaaluma, missugusel teel uue eelnõu väljatöötamine kõige otstarbekohasem on: kas selleks valida erikomisjon või jätta eelnõu väljatöötamine kodukorra komisjoni hoolde.

Riigikogus tehtud mõtteavaldusi arvesse võttes leidis kodukorra komisjon, et maksev valimisseadus laiaulatuslikku ümbertöötamist vajab mitte ainult seaduses leiduvate puuduste pärast, vaid peaaesjalikult valimisseaduse ümberkonstrueerimiseks uute põhimõtete alusel, mis II Riigikogus teostamata jäi ajapuuduse pärast.

Kodukorra komisjoni valimisel ei võetud arvesse asjaolu, et valimisseaduse ümbertöötamine kodukorra komisjoni ülesandeks jääb. Sellepärast peab kodukorra komisjon erikomisjoni valimist otstarbekohasemaks, sest vististi ei vaielda selle vastu, et uue valimisseaduse väljatöötamisest peaksid võimalikult need Riigikogu liikmed osa võtma, kes maksvas valimisseaduse alusel valimiste juhtimisest osa on võtnud ja tegelikult seaduse puudustega tutvunenud. Kui erikomisjoni ei taheta valida, peaks arvatavasti, vähemalt osaliselt, kodukorra komisjoni ümbervalimine ette võetama, mida kodukorra komisjon ei soovita.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadust kodukorra komisjon sisuliselt ei kaalunud, sest komisjon asus seisukohale, et tähendatud seaduseelnõu arutamiseks antaks samasesse erikomisjoni, kelle ülesandeks jääb valimisseaduse ümbertöötamine.

Lisa nr. 84.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI**Riigi Teataja seadusele.**

(Vabariigi Valitsuse ettepanek ja seletuskiri vaata eriraamat lisa nr. 1, veerg 5—12.)

Läbi arutades valitsuse poolt esitatud Riigi Teataja eelnõu tegi üldkomisjon selles vaid ühe tähtsama sisulise muudatuse. § 10-das kustutati kohtukuulutuste ja teadaannete maksumäär 300 marka, muutes paragrahvi nõnda, et seda maksu võetakse kohtuministri poolt maksmapandud takside kohaselt. Ühenduses tähendatud muudatusega lisati ligi uus § 18-a, mille järgi kõigis maksvates seadustes ettenähtud maksumäärade asemel tulevad kohaldamisele kohtuministri poolt maksmapandud taksides tähendatud määrad. Uus paragrahv

oli tarvilik, et ära hoida kollisioone. Sisulise motiivina osutus see, et kuulutuste ja teadaannete avaldamismaksu määrata jätmise kohtuministri kompetentsi, annab praktilise võimaluse tähendatud maksumäära üksikasjalikumalt liigitada.

Peale selle muudeti paragrahvide järjekorda. §§ 18 ja 19 vahetati; uus § 18-a tehti § 20-daks, § 20—§ 21-seks ja § 21—§ 22-seks.

Mainitud muudatustega esitab üldkomisjon Riigi Teataja seaduse Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 85.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EESTI KÄSITÖÖ KESKINSTITUUDI PÕHIKIRI.

I. Siht, ülesanded ja õigused.

§ 1. Kodumaa käsitöö edendamiseks asutatakse Eesti käsitöö keskinstituut.

§ 2. Keskinstituudi ülesandeks on:

a) käsitöö, eriti kodukäsitöö oskuse ja valmistamise kvaliteedi tõstmine sellekohaste kursuste ja õppetöökodade korraldamise kaudu;

b) käsitöö valmistamise organiseerimine terves riigis ja soovitava laadi määramine;

d) käsitöö esitamine näitustel ja reklaamväljapanekuil kodu- ja välismaal;

e) käsitöösaadustele turu leidmine välismaal ja nende saaduste eksport, seni kui ei leidu küllaldaselt eksportööre eraettevõtjaist;

f) käsitöö saaduste levitamine tarvitajate keskel kodumaal ja turule saatmine ning kaupluste avamine.

§ 3. Eesti käsitöö keskinstituut on rahaliselt ja juriidiliselt iseseisev ettevõtte ja tema asjaajamine, valitsemine ja kontroll ei käi riigi üldettevõtete ja asutuste kohta maksvate seaduste alla. Keskinstituudi tegevus, valitsemine ja kontroll sünnib käesoleva põhikirja alusel.

§ 4. Eesti käsitöö keskinstituudi asupai-gaks on Tallinn. Tarviduse korral võib keskinstituut asutada osakonde ka mujal.

§ 5. Eesti käsitöö keskinstituudil on oma pitsner, pealkirjaga „Eesti käsitöö keskinstituut“.

§ 6. Eesti käsitöö keskinstituut on vaba igasugustest avalikkudest riigi-, äri- ja töös-tusmaksudest, tempelmaksudest ja lõivudest; kogukondlike maksude alla käib keskinstituut üldistel alustel; tehnilise järelevalve ja töökaitse suhtes allub keskinstituut eraettevõtete kohta maksvatele seadustele ja määrus-tele.

II. Kapitalid.

§ 7. Eesti käsitöö keskinstituudi tegevus-kapitaliks määratakse riigi summadest 1927./28. aasta eelarves 25.000.000 marka.

§ 8. Eesti käsitöö keskinstituudil on õigus oma tegevuskapitalide suurendamiseks teha laene ja välja anda võlakohustusi tingimustel, mis haridusministri poolt, kokkuleppel raha- ja kaubandus-tööstusministriga, on heaks kiidetud.

§ 9. Juhtuvate puudujääkide katmiseks asu-tatakse Eesti käsitöö keskinstituudi tagavara-kapital, milleks iga-aastasest puhaskasust arva-takse vähemalt 10%.

Tagavarakapitali suurus määratakse kind-laks Vabariigi Valitsuse poolt haridusministri ettepanekul, kokkuleppel kaubandus-tööstus- ja rahaministriga. Tagavarakapital tuleb hoida riigi väärtpaberites või teistes väärtustes Vaba-riigi Valitsuse sellekohaste juhtnööride järgi. Tagavarakapitali tarvitamine võib sündida ainult Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal.

§ 10. Eesti käsitöö keskinstituudi jooks-vad summad ja kapitalid hoitakse Eesti pangas.

III. Juhtimine ja järelevalve.

§ 11. Eesti käsitöö keskinstituudi tööd ju-hib direktor, järelevalvet teostab ja üldisi juhtnööre annab keskinstituudi nõukogu (§ 19). Direktori äraolekul asetab teda peasekretär.

§ 12. Direktori ja peasekretäri kinnitab ametisse, määrab neile palga ja muud tasud ning vabastab ametist Vabariigi Valitsus hari-dusministri ettepanekul, kokkuleppel kauban-dus-tööstus- ja rahaministriga.

§ 13. Direktor juhib keskinstituudi tööd käesoleva põhikirja ja instituudi nõukogu poolt antud volituste ning instruksioonide järgi Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud üldise tegevuskava ja eelarve piirides (§ 30).

§ 14. Direktor on Eesti käsitöö keskinsti-tuudi juriidiliseks esitajaks, tema huvide ja varanduste kaitsejaks ja ajab selle asju ise või volinikkude kaudu kohtutes ja kõigis riigi- ja eraasutustes, kui ka eraisikute juures.

§ 15. Direktori ülesandeks on eriti:

a) üldise tegevuskava ja iga-aastase tulude ning kulude eelarve kokkuseadmine;

b) lepingute tegemine ja kohustuste and-mine Eesti käsitöö keskinstituudi nimel;

c) osakondadele, üksikuile ettevõtetele ja asutustele instruksioonide ja volituste and-mine ning nende tegevuse juhtimine ja järele-valvamine;

d) eelarve piirides tarvilikkude tööliste pal-kamine, tehniliste jõudude ja ametnikkude ametisse võtmine, neile palga määramine

nõukogu poolt kinnitatud juhtnõõride järgi ja nende ametist vabastamine, välja arvatud § 16. nimetatud ametnikud.

§ 16. Keskinstituudi pearaamatupidaja ja osakondade juhatajad kinnitab ametisse, määrab neile palga ja vabastab ametist haridusminister instituudi direktori ettepanekul.

§ 17. Rahalised kohustused, lepingud ja maksukäsud kirjutatakse alla direktori või tema asetäitja ja pearaamatupidaja poolt.

§ 18. Keskinstituudi direktor, peasekretär, pearaamatupidaja ja osakondade juhatajad loetakse riigiteenijaiks ning nende kohta maksavad Riigiteenistuse seaduse määrused.

§ 19. Keskinstituudi nõukogu koosneb kuuest liikmest: 1 haridusministeeriumi, 1 kaubandus-tööstusministeeriumi, 1 rahaministeeriumi esitajast, 2 eriasjatundjast ja keskinstituudi direktorist. Esimesed viis kinnitab ametisse Vabariigi Valitsus haridusministri ettepanekul, kokkuleppel kaubandus-tööstus- ja rahaministriga. Ministeeriumide esitajate volituse kestuse määrab teda saatev asutus. Eriasiatundjate volitus kestab normaalselt kolm aastat.

§ 20. Nõukogu-liikmed valivad oma keskel üheks aastaks esimehe, tema asetäitja ja sekretäri. Instituudi direktorit ei või nõukogu esimeheks ega tema asetäitjaks valida.

§ 21. Kui keegi nõukogu liikmetest oma ametikohuste täitmisel Eesti käsitöö keskinstituudis saadud teateid kurjasti tarvitab, avaliku usalduse kaotab või kolmelt järgnevalt koosolekult ilma mõjuva põhjuseta puudub, siis on nõukogul õigus haridusministeeriumi kaudu või ministril oma algatusel teda ametist tagandamiseks Vabariigi Valitsusele ette panna.

§ 22. Nõukogu koosolekud peetakse tarviduse järgi, kuid mitte vähem kui kuus korda aastas. Kutsed koosolekule ühes päevakorraga saadetakse nõukogu liikmetele esimehe poolt vähemalt 3 päeva enne koosolekut.

§ 23. Nõukogu koosolekud on otsusvõimised, kui peale esimehe või tema asetäitja veel 3 liiget koosolekust osa võtavad. Otsused tehakse koosolevate nõukogu liikmete häälte enamusega.

§ 24. Koosoleku aeg ja päevakord antakse teada haridusministrile ja riigikontrolörile, kes isiklikult või oma esitaja kaudu võivad nõukogu koosolekust osa võtta.

§ 25. Nõukogu asjaajamist toimetab Eesti käsitöö keskinstituudi kantselei.

§ 26. Nõukogu võib määrata oma liikmete hulgast erikomisjoni, kes kontrollib Eesti käsitöö keskinstituudi üldist tegevust ja arvepidamist ning asjaajamist ja oma arvamisest ning märkused leitud puuduste kohta esitab nõukogule. Nõukogul on õigus komisjoni eksperte kutsuda.

§ 27. Nõukogu liikmeid ei loeta riigi-ametnikkudeks. Nende tasu-, sõidu- ja päevarahad makstakse Eesti käsitöö keskinstituudi summadest, Vabariigi Valitsuse poolt määratud normide järgi.

§ 28. Nõukogu läbivaatamisele ja heakskiitmisele kuuluvad eriti:

a) iga-aastane üldine tegevuskava ning kulude ja tulude eelarve;

b) uute käsitöö alade tegevuskavasse võtmise kavad ja plaanid, kaupluste avamine, töökodade asutamine ja nende sisseseadete muretsemine, samuti ka kursuste korraldamine ja käsitöösse puutuva erikirjanduse väljaandmine;

c) liikumata varanduste omandamise, võõrandamise ja pantimise ning ehitustööde kavad;

d) laenude tegemine ja võlakohustuste väljaandmine, kui summa ulatab üle 500.000 marga;

e) lepingute kinnitamine, kui lepingu summa ulatab üle 1.000.000 marga;

f) iga-aastase tegevuse, tulude ja kulude aruanne;

g) volituste ja instruksioonide andmine direktorile.

§ 29. Nõukogu koosolekute protokollid kirjutatakse alla kõigi koosolekust osavõtnud liikmete poolt. Ei ole mõni nõukogu liige rahul enamuse poolt tehtud otsusega, siis on temal õigus nõuda oma eriarvamise protokollimist. Nõukogu protokoll saadetakse hiljemalt 6 päeva pärast koosolekut haridusministrile läbivaatamiseks. Ei tule haridusministrilt 4 päeva kestel mingit protesti nõukogu otsuste vastu, siis astuvad need otsekohe jõusse, vastasel korral tulevad küsimused, mille vastu protestitud, nõukogus uuesti arutusele. Ei ole haridusminister ka nõukogu uue otsusega päri, siis annab tema asja Vabariigi Valitsusele lõplikuks otsustamiseks.

§ 30. Nõukogu poolt heakskiidetud iga-aastase Eesti käsitöö keskinstituudi üldise tegevuskava, tulude ja kulude eelarve ning § 28. p. c. nimetatud kavad esitab haridusminister Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks.

IV. A r u a n d m i n e, p u h a s k a s u j a o t a m i n e j a t e g e v u s e r e v i d e e r i m i n e.

§ 31. Iga aasta kohta seab Eesti käsitöö keskinstituudi direktor täieliku tegevuse aruande kokku tööstus-kaubandusliku arvepidamise nõuete kohaselt ja esitab selle keskinstituudi nõukogule läbivaatamiseks.

Nõukogu saadab aruande, oma otsust juurde lisades, hiljemalt 1. juuliks haridus-, kaubandus-tööstus- ja rahaministrile. Haridusminister esitab aruande ühes nõukogu otsusega Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks.

Samaks tähtjaks esitatakse aruanne ühes tõendavate dokumentidega riigikontrolörile, kes oma otsuse aruande kohta annab Vabariigi Valitsusele teada hiljemalt kahe kuu kestel.

§ 32. Eesti käsitöö keskinstituudi aruandeaasta algab 1. aprillil ja lõpeb 31. märtsil.

§ 33. Aruande järgi kindlakstehtud puhaskasu jaotatakse haridusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal peale aruande kinnitamist järgmiselt:

- a) 10% tagavarakapitaliks;
- b) 10% ettevõtte laiendamiseks;
- c) 70% riigikassa sissetulekuks riigiettevõtete alal;
- d) 10% Eesti käsitöö edendamise keskinstituudi direktorile, peasekretärile, ametnikudele ja teenijatele eritasuks.

§ 34. Eesti käsitöö keskinstituudi iga-aastased aruanded avaldatakse Riigi Teatajas.

§ 35. Haridusministril ja riigikontrolöril on õigus määrata asjatundjaid ja revidente keskinstituudi üksikute tegevusharude kui ka kogu asjaajamise faktiliseks revideerimiseks ja kontrollimiseks.

Asjatundjate ja revidentide arvamisest ning otsused antakse Eesti käsitöö edendamise keskinstituudi direktorile ja nõukogule teada ning esitatakse ühes direktori ja nõukogu seletustega haridusministri kaudu Vabariigi Valitsusele teadmiseks ning otsustamiseks.

§ 36. Eesti käsitöö keskinstituudi tegevus ei kuulu riigikontrolli elkontrollile.

V. Tegevuse lõpetamine.

§ 37. Eesti käsitöö keskinstituudi tegevus lõpetatakse seadusandlikus korras, kusjuures määratakse kindlaks selle likvideerimise kord.

SELETUSKIRI.

Riigi majanduslikult seisukohalt on tähtis, et võimalikult rohkem tarvitataks kodumaa kaupa ja ei veetaks välismailt kaupu, milliseid võib valmistada kodus. Ühtlasi tuleb suurendada väljavedu endistel aladel ja luua väljaveovõimalusi niisugustel aladel, kus seni piirduti vaid oma maa tarvitajate ringkonnaga. Selle küsimuse lahendamisel on tarvis süsteematilist tegutsemist — mitte ainult asja õhutamisel, vaid just tööstuslikus ja kaubanduslikus algatuses ning täitmises.

Üheks niisuguseks laialiseks alaks, millisel võib palju saavutada sisseveo vähendamise ja üldise väljaveo suurendamise otstarbel, on meie käsitöö, eriti kodukäsitöö.

Rääkimata sellest, et kodumaa ise küllaldaselt võiks varustada riiki, näiteks igasuguste lihtsate puust valmistatud tarbeasjadega, tuuakse ka niisuguseid teatud määral väljast sisse.

Käsitöö keskinstituut oleks asutuseks, kelle peaaülesandeks on käsitöö oskuse ning kvaliteedi tõstmine ja käsitöösaaduste turu leidmine — nii kodu- kui välismail. Sellejuures on keskinstituudil täita just algataja osa — ilma et asutus tahaks kiskuda enda kätte monopolit. Nii pea, kui teatud käsitöö ala saaduste turule saatmisest on huvitatud kaubanduse ettevõtjad, võib instituut oma tegevuse peatähelepanu juhtida mõnele teisele käsitöö alale.

Kuigi mõnel muul maal Eesti käsitöö keskinstituudile vastavad asutused on tekkinud kohal asuvate käsitööühisuste koonduse keskpunktina, tuleb meil teha siiski algus keskpäigas keskasutuse loomisega, mille juurde koonduksid siis ka kohalikud ühised, kui need ellu kutsutakse. Praegu, kus rahva majanduslik seisukord nõuab kiiret tegutsemist, ei oleks lubatav jääda ootama kauakestvat arenemisteed, mis rajatud algatustele kohtadelt.

Lisa nr. 86.

Hariduskomisjoni

ETTEPANEK.

Riigikogu otsustab:

„Eesti käsitöö keskinstituudi põhikiri“ (Vabariigi Valitsuse ettepanek — paljundus nr. 413/74 — 6.XI 1926. a.) — tagasi lükata.

SELETUSKIRI.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Eesti käsitöö keskinstituudi põhikiri, mille järgi keskinstituut oleks suuremal määral äriiline kui õpetuslik asutus olnud, võeti hariduskomisjoni poolt 1. veebr. s. a. esimesel lugemisel vastu, ja komisjon avaldas soovi, et haridusministeerium täiendaks esimese ja teise lugemise vahel põhikirja vastavalt komisjonis avaldatud soovidele, ja J. Hünersoni ettepanekutele. Täiendatud ja muudetud kujul saabus keskinstituudi põhikiri komisjoni maikuul, s. a. Muudetud põhikirja järgi oleks keskinstituut olnud käsitöö arendav enam õpetuslik kui äriiline asutus; oma enda kaupluste avamine ning otsekohene kauplemine oleks ära jäänud; 25.000.000-margalise põhikapitali asemel oleks tulnud 15.000.000-margaline tegevusfond, langenud ära puhaskasu jaotus j.n.e. Nõukogu koosseis oleks suurenenud 1 kaubandus-tööstuskoja ja 1 naisorganisatsioonide liidu esindajaga.

Hariduskomisjon algas keskinstituudi põhikirja II lugemist oktoobrikuul s. a. Selle vaheaja sees on seltskondlike organisatsioonide

ja eraisikute algatusel asutatud osatühisus „Kodukäsitöö“, kelle ülesanded peale kaubandusliku külje on samad, kui oleksid keskinstituudil. „Kodukäsitöö“ on seni edukalt töötanud. Suuremate osanikkudena osatühisus „Kodukäsitöös“ on riigi- ja omavalitsuse asutused.

Rühmade seisukohtadest selgus, et kõik rühmad pooldavad kodukäsitöö edendamist ja näeksid heameelega, et haridusministeerium arendaks kodukäsitööd vastavate nõuandjate ametisse seadmise ja kursuse korraldamisega, samuti käsitööd edendavate asutuste toetamise ning krediteerimisega, kuid komisjon ei leia mingit tarvidust uue riikliku asutuse ellukutsumiseks, kui on juba olemas samasihiline riiklikkude ja omavalitsuste asutuste osavõtuga eraorganisatsioon.

Hariduskomisjon esitab Vabariigi Valitsuse ettepaneku tagasilükkamiseks.

Lisa nr. 87.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

VEO- JA LIIKUMISVAHENDITE REGISTREERIMISE, ÜLESKIRJUTAMISE JA KAITSEVÄKKE VÕTMISE SEADUSE RIKKUMISTE KARISTUSSEADUS.

Nuhtluse seadus (Sead. kogu XV k. 1885. a. 1914. a. järje kujul) muudetakse ja täiendatakse järgnevalt:

Nuhtluse seaduse §§ 541¹, 541², 541³ ja 541⁴ pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 541¹. Süüdlast selles, et ta seadusliku põhjusega hobust või hobuseriistu, mõnda teist veo- või liikumisvahendit, selle juurde kuuluvat riistade komplekti või tagavaraosa katsemobilisatsiooni või käsutusväe kokkutsumise puhul, või mobilisatsiooni või sõja ajal toomata jättis, karistatakse:

iga toomata jäänud hobuse või hobuseriistade komplekti, mõne teise veo- ehk liikumisvahendi, selle juurde kuuluva riistade komplekti või tagavaraosa pealt rahatrahviga asja kahekordse mobilisatsiooni puhul võõrandamise hinnani, või

vangistusega kuuest kuust pooleteise aastani.

Mõlemal juhtumisel konfiskeeritakse toomata jäänud varandus riigile tasuta.

§ 541². Süüdlast selles, et ta seadusliku põhjusega hobust või hobuseriistu, mõnda teist veo- ehk liikumisvahendit, selle juurde kuuluvat riistade komplekti või tagavaraosa

üleskirjutamisele või kontrollkogumisele ei toonud, karistatakse:

iga toomata jäänud hobuse või hobuseriistade komplekti, mõne teise veo- ehk liikumisvahendi, selle juurde kuuluva riistade komplekti, või tagavaraosa pealt — rahatrahviga mitte üle kolmekümnetuhande marga.

§ 541³. Süüdlast selles, et ta peale mobilisatsiooni väljakuulutamist kuni demobilisatsioonini seadusevastaselt võõrandas, rikkus, hävitas, varjas või vedas välisriiki viimasel üleskirjutamisel kaitseväge kõlblikuks tunnustatud hobuse või hobuseriistu, mõnda teist veo- ehk liikumisvahendit, selle juurde kuuluvat riistade komplekti või tagavaraosa, karistatakse:

vangistusega kahest kuust kuni kaheksa kuuni.

§ 541⁴. Süüdlast veo- ja liikumisvahendite üleskirjutamise ja kaitsevärke võtmise seaduse §§ 21., 22., või 24. rikkumises, karistatakse:

rahatrahviga mitte üle kahekümneviie tuhande marga.

SELETUSKIRI.

Veo- ja liikumisvahendite registreerimise, üleskirjutamise ja kaitsevärke võtmise seadusega viiakse ellu mõnesugused korraldused, mis seni maksvates Vene seadustes kas puudusid või meie oludele mittevastaval kujul sisalduvad. Need muudatused ja täiendused omakorda nõuavad ka nende karistusnormide muutmist ja täiendamist, mis kõnealolevat naturaalkoormatust sanktsioneerivad. Selle ülesande täitmiseks on sõjaministeeriumi poolt projekteeritud käesolev eelnõu, mis ühes veo- ja liikumisvahendite registreerimise ja kaitsevärke võtmise seadusega maksma tuleks panna.

Lahendades projekteeritud karistusnormide redigeerimisel tekkinud küsimust, kas kodifitseerida neid norme Uude nuhtluse seadusse või Nuhtluse seadusse, on sõjaministeerium leidnud, et otstarbekohasem oleks neid Nuhtluse seadusse mahutada. See seisukoht on põhjendatud eeskätt sellele asjaolule, et esitatud eelnõu täiesti ei asenda Nuhtluse seaduse VI jaotuse 3. peatükki (§§ 540—547), vaid ainult art. art. 541¹—541⁴. Kui aga samast peatükist suurem osa kogukondlikke koormatuse käsitavad artikleid Nuhtluse seaduse vana süsteemi alusel maksma jääb, siis võiks nende koormatuste ühte liiki käsitavate normide paigutamine Uue nuhtluse seaduse süsteemi praktikas arusaamatusi tekitada. See kaalutus ei maksnud sõjaministeeriumi poolt kokkuseatud kaitseväheteenistuse kohustuse eeskirjade rikkumiste karistusnormide seaduseelnõu kohta, kuna see eelnõu Nuhtluse seaduse VI jaotuse

tuse 1. ja 2. peatükki (§§ 506—531) täiel määral peab asendama. Ka ei nõudnud veo- ja liikumisvahendite registreerimise, üleskirjutamise ja kaitsevärke võtmise seaduseelnõu, mis veneaegsest seadusest võrdlemisi vähem lahku läheb, vastavate karistuseseaduste nii põhjalikku muutmist, kui kaitseväretenistuse kohustuse seaduseelnõu, mis maksvast seaduste kogu IV köite määrustest põhimõttelikult erineb.

Mis puutub esitatud eelnõu sisusse, siis võib eriti märkida, et Nuhtluseseaduse §§ 541¹—541⁴ tulid maksma panna täiesti uues redaktsioonis, sest et nende dispositiivsed osad sisaldasid asjade nomenklatuuri, mis terves ulatuses meie oludes kõne alla ei või tulla; teisest küljest aga olid need puudulikud või jälle käisid ainult teatava liigi veo- ja liikumisvahendite kohta, kuna ülemlnimetatud seadus tingib nendes sisalduva sanktsiooni laiendamist igasuguste veo- ja liikumisvahendite kohta.

Lisa nr. 88.

Kriminaalseadustiku komisjoni

SELETUSKIRI

karistusemäärustele veo- ja liikumisvahendite üldlugemise, registreerimise ja kaitsevärke võtmise seaduse rikkumise asjus.

Käesolev seadus kui saateseadus on redigeeritud vastavalt veo- ja liikumisvahendite üldlugemise, registreerimise ja kaitsevärke võtmise seaduse määruste nõuetele, mis hiljuti Riigikogu poolt vastu võeti. Sellest on tingitud muudatused, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõust lahku lähevad.

Konstruktiivselt otsustati see seadus erinovellina maksma panna, aga mitte mahutada V. n. seadusse, mille tõttu selle seaduse §§ 541¹—541⁴ ära muuta tulevad.

